

Gepubliseer op:

Deur Christus Alleen

Tuisblad van dr. A.H. Bogaards

www.enigstetroos.org

Inhoud

TEN GELEIDE.....	3
AMBTSJUBILEUM IN ZICHT	4
OP ARBEIDSCONTRACT.....	8
ONGEHOORZAME GEHOORZAAMHEID.....	12
BEKER EN ZWAARD.....	16
HET WERELDGERICHT.....	20
GODS BEROUW	24
REACTIE.....	28
OUDE DEUGNIETEN	31
DE KLEINE MAN	35
AANSCHOUWELIJK ONDERWIJS	39
ZIET GOD NAAR ONS OM?.....	45
CONFLICT TUSSEN PROFETEN.....	49
ZWIJGEN EN SPREKEN	53
HERDERLIJK SCHRIJVEN.....	57
BIDT VOOR HEN DIE U GEWELD AANDOEN	62
GODSDIENSTWAANZIN	66
HET BOEK.....	71
DE VERSTOTENE	76
GOD WACHT	81
ZOWAAR..!.....	88
ONWANKELBARE VERORDENINGEN.....	95
OPGESLOTEN.....	101
PROFEET IN HET ALLEDAAGSE.....	105
DE PROFEET IN DE CRISIS	110
HOE KOMEN WONDEREN TOT STAND?.....	114
HET GROTE WONDER.....	119
DE BESLISSING.....	123
GESOL MET HET JUBELJAAR	127
RELIGIE EN TRADITIE	132
HET NIEUWE OFFENSIEF	137
ONVERVEERD	142
GEHOOR VRAGEN ZONDER GEHOOR TE GEVEN.....	146
GEHEIME CONFERENTIE	151
DE BARMHARTIGE SAMARITAAN	155
HET SPOTLIED IN DE HAREM.....	160
UW WOORD IS DE WAARHEID	164
GOD ZORGT ALS 'T LEED GENAAKT	169
GODS TEMPEL EN SATANS KAPEL	173
VLUCHT NAAR EGYPTE.....	177
DEVALUATIE VAN HET GEBED	181
ONGEDIERTE	185
GOD OF BROOD.....	189
ARBEIDER IN DE NACHTPLOEG	193
HET PAARD MET Z'N RUITER	198
HET ONTWAAKTE ZWAARD.....	203
HET ONVERWACHTTE OORDEEL	207
DE "VERGETEN" HEILSBELOFTE.....	212
HET GROTE BABYLON	216

DE BOEKROL IN DE EUFRAAT	220
DE TERUGGEVONDEN ZEGELRING	223

TEN GELEIDE

De titel, die voor dit boek gekozen werd, is niet origineel. Prof. Volz schrijft in zijn uitnemende commentaar op Jeremia ergens: "meer dan de andere grote profeten leidde Jeremia een dubbel leven, het leven van zijn ambt, en het leven van zijn persoonlijke gevoelens. Daarom leed hij ook smartelijk onder zijn ambtelijke opdracht".

Volz schrijft dit naar aanleiding van Hananja's profetie, dat binnen twee jaar aan Babels hegemonie een einde zal komen, en dat de reeds weggevoerde ballingen naar Jeruzalem zullen terugkeren, waarop dan Jeremia spontaan reageert met een "Amen, zó doe de Here". Hij zou Hananja zo om de hals willen vliegen, want dat was nu echt naar zijn hart gesproken. Maar vlak daarop moet hij zijn eigen hartstochtelijke verlangens weer onderdrukken. Hij weet het veel te goed het loopt met Jeruzalem niet goed af. Hier is een geweldige spanning, het opbotsen van wat zijn hart begeerde tegen wat zijn mond profeteerde. Deze spanning beheerst bijna het hele tweede deel van het boek Jeremia. Hij is de man, die door Jeruzalems straten moet gaan met een juk om z'n hals (symbool van de onderwerping aan Babel), terwijl hij tegelijkertijd met heel z'n ziel het juk haat, en het in duizend stukken zou willen breken. Hij moet adviseren tot overgave aan Babel, terwijl heel zijn hart er tegen in druist. Hij wordt nagewezen in Jeruzalem als een idioot, terwijl hij de enige is die verstandige dingen zegt. Hij wordt verdacht van landverraad en collaboratie, terwijl hij in feite een der weinigen is, die het heil van land en volk zoekt. In welke zielsconflicten dit Jeremia gebracht heeft, is niet onder woorden te brengen. Er zijn vrijbuiters, die luchthartig een dubbel leven zoeken, maar een dubbel leven te moeten leiden, op het hoge niveau van Jeremia, is een van de zwaarste opdrachten die God een mens geven kan.

Wij zullen moeten verstaan, dat wij allen in zekere zin, hetzij persoonlijk, hetzij ambtelijk, met dit probleem van het dubbele leven geconfronteerd worden, en dat vooral in onze tijd kerk en wereld gezegend worden niet door hen, die er door heen dartelen, maar er door heen worstelen in de kracht van het geloof. De eigenlijke nood van onze tijd is een tekort aan gelovige durf om te lijden en een teveel aan ongelovige angst om voor gek te worden aangewezen. Wij kiezen de nivellering boven de spanning en missen daarom de vreugden van de overwinning.

AMBTSJUBILEUM IN ZICHT

Drie en twintig jaar lang is het Woord des Heren tot mij gekomen, en ik heb tot u gesproken vroeg en laat, doch gij hebt geen gehoor gegeven.

Jeremia 25:3b

Drie en twintig jaar lang — vanaf het dertiende regeringsjaar van Josia tot het vierde jaar van Jojakim — heeft Jeremia staan preken. Het zilveren ambtsjubileum is dus in zicht.

Dat kan iedereen weten die het jaarboekje maar even opslaat. Jeremia heeft daar ook al over zitten denken. Wat gaan die jaren toch vlug! Nog twee en hij schrijdt in het zilver! Hij heeft de jaren goed bijgehouden, en de data precies genoteerd.

Maar hij moet er niet aan denken, aan dat zilveren jaar.

Want hij heeft één grote moeilijkheid!

Een ambtsjubileum kan alleen zinvol zijn, als de jubel van die dag de echo of het accompagnement is van de jubel der engelen, die zich verblijden over een zondaar, die zich bekeert. Blijft die allereerste en allernoodzakelijkste vrucht van de prediking uit, dan is er geen reden om te jubileren. Wel voor het tegendeel! Laten de vorsten van Tarsis dan geen geschenken en vereringen toevoeren. Laten die van Scheba en Seba geen vriendelijke woorden spreken tot de jubilaris. Quis non fleret!

Eerlijkheidshalve moet gezegd, dat het vieren van jubilea in de dagen van Jeremia niet inheems was. Daar wist men toen zo niet van. Jeruzalem deed dat anders. In deze hoofdstad en hofstad des lands, deze stad des groten konings, werden de profeten gedood en gestenigd allen die tot haar gezonden werden. Tout court!

Dat van dat jaarboekje, en dat piekeren van Jeremia, hoe dat nu moest over twee jaar, was zo maar een fantasietje! Een anachronisme zozegged. Zoiets kan nu wel, want heden ten dage bekeert iedereen zich en vloekt dus de mensentong niet tegen de engelenstem als de ambtsjubilaris in de bloemetjes wordt gezet.

Toen was het niet zo rooskleurig als bij ons!

Zo tegen z'n 40-jarige ambtsbediening zat Jeremia in de gevangenis, en omtrent z'n emeritaat werd hij naar Egypte gesleurd. Dat er iets dergelijks hem boven het hoofd hing, wist hij natuurlijk niet, maar kon hij wel vermoeden, als hij z'n ogen niet in z'n zak had. Met de collega's die vóór hem de kerk van Jeruzalem gediend hadden, was het navenant gegaan.

Het staat dus vrijwel vast, dat het over twee jaar geen feest zal worden. Tenzij er een wonder gebeurt. Dat er een ritseling van bekering komt in Jeruzalem. Dan zal de profeet jubelen. Maar voorlopig kan hij alleen nog maar klagen en aanklagen. Drie en twintig jaar lang, zo verklaart hij aan de gemeente, heb ik tot u in de naam des Heren gesproken. "Vroeg op zijnde en zendende", voegt de Statenvertaling er aan toe. "Vroeg en laat", zegt de nieuwe vertaling een beetje gewoner. Het komt kort en goed hierop neer, dat de man onvermoeid van de vroege morgen tot de late avond gezwoegd en geploeterd heeft. Hij heeft dat gedaan in het openbaar en in persoonlijk gesprek, op de kansel en bij de mensen aan huis. Er is niets wat heerlijker is en wat meer vermoeit dan zielszorg. Het heeft niets uitgehaald. Even onvermoeibaar als Jeremia was in zijn geestelijke bearbeiding, was Jeruzalem het in zijn

ongeestelijke afwijzing. De recapitulatie van drie en twintig jaar zielszorg heeft geen capitulatie voor God tot resultaat gehad. Men kan intussen niet volhouden, dat het *niets* heeft uitgewerkt. De verzuchting, dat men evenzo de kerk uitgaat als men er in gekomen is, berust op een vergissing, en het is niet eens een vrome vergissing. Als er geen bekering uit te voorschijn springt, dan heeft het verharding gebracht. Elke preek brengt een stap dichterbij de hemel of bij de hel!

Het is deze zwoeger gegaan als de dominee, die in z'n afscheidspreek zei: hier tegenover mij aan de galerij hangt een klok, die niet loopt. Toen ik hier kwam stond hij op 5 minuten voor 12 en nu staat hij nog op 5 minuten voor 12 — ziedaar gemeente, uw beeld!

Het kan intussen voor een heel groot deel aan de dominee liggen, zo'n geestelijke verstarring. Een "dienaar" die bij de terugblik op drie en twintig jaar ambtelijke arbeid geen last van gewetenskloppingen krijgt, heeft het in zelfkennis niet ver gebracht. Jeremia zal er dan ook wel wakker over gelegen hebben. Heb *ik* dat nu allemaal verbroddeld? Ja en nee! Ja, in zoverre iedereen een prutser is, van Jeremia af tot de dorpsouderling toe. Nee, in zoverre anderen evenmin resultaten hebben geboekt "ook heeft de Here al Zijn knechten, de profeten, tot u gezonden, vroeg en laat, doch gij hebt geen gehoor gegeven" (vs 4a)het is een sombere geschiedenis!

Het is ons niet bekend, bij welke gelegenheid Jeremia deze preek in mineur gehouden heeft, waarin hij de geliefde gemeente meedeelde dat ze bijna een kwart eeuw de Here buiten de deur hadden laten staan. Merkwaardig is wel, dat deze preek gedateerd is in het vierde jaar van Jojakim (vs 1), terwijl, zoals ons later zal blijken, in precies hetzelfde jaar de opdracht kwam van de Here, om al de woorden, die Hij gesproken had door de dienst van Jeremia gedurende heel zijn ambtsperiode, op een boekrol te schrijven (36: 1). Jeremia heeft dus al zijn oude preken nog eens voor de dag moeten halen, en dit kon een gereede aanleiding worden voor een gedachtenispreek in Jeruzalem. Geliefde broeders en zusters: laten wij vandaag eens de balans gaan opmaken. Ik heb nu zóveel jaren onder u Gods Woord bediend en laten we nu eens zien wat het resultaat hiervan geweest is.

Onder veel andere dingen is tegenwoordig de preek ook "in de crisis", en het zal daarom stellig de moeite lonen, na te gaan, hoe Jeremia het aangepakt heeft. Welnu, die prediking was simple comme bonjour. Op het vervelende af, zouden sommigen zeggen. Altijd maar weer diezelfde boodschap, die z'n voorgangers ook al gebracht hadden: bekeert u! In 't Hebreeuws maar één woord! Maar dreunend als de donder, fel als de bliksem! Eenvoudige preek, en toch ook weer niet eenvoudig. Om het te doen namelijk. Want bekering is rechtsomkeert maken, nee zeggen tegen jezelf en ja tegen God. Het is een kruis halen door het machtige Ik (met hoofdletter). Erger nog: dat Ik aan het kruis slaan! Het is de voeten zetten op de vurige kolen van het altaar. Toemaar! Nee, eenvoudig is het niet. Niettemin het éne, grote, noodzakelijke ding. Want van het al of niet bekeren hangt alles af. Daar hangt de eeuwigheid aan. Ook dat heeft Jeremia duidelijk gezegd, dat er twee wegen waren (en geen drie); dat aan de bekering de belofte verbonden was van het "blijven in het land van eeuw tot eeuw" (vs 5; u vertaalt dat voor u zelf wel even in het Nieuwtestamentisch) en dat aan de weigering de bedreiging verbonden was van de verwerping. Deze prediking was bestemd voor "het gehele volk van Juda" (vs 1) van hoog tot laag, maar deze prediker heeft niet vergeten ieder afzonderlijk er met de neus op te drukken en voor de zeer persoonlijke keus te plaatsen (vs 5: een ieder van u). Hij wijst ze allemaal om beurten met de vinger aan: jij en jij en jij! Er moet niemand onder z'n gehoor zitten, die de prettige gedachte kan koesteren, dat het hem niet aangaat. Geen enkele hoorder mag denken dat bekering alleen een bezigheid is voor de eclatante booswichten. Als de een zich moet bekeren van z'n boosheid, dan moet de ander dat doen van z'n vroomheid. Er zijn ook vrome boosheden en goddeloze

gerechtigheden. Er is soms even hard bekering nodig van het bidden als van het vloeken.

Het is jammer, dat de prachtige woordspelingen, die de profeten plachten te gebruiken, in onze taal niet kunnen worden weergegeven. Profeten waren geen taalverknoeiers, maar taaivirtuozen. De schoonheid, ook de taalschoonheid in dienst der religie — dat hadden zij goed begrepen. Men moet het maar niet kwalijk nemen, dat hier een mondjevol Hebreeuws tussendoor glipt. Toen Jeremia het in z'n preek had over die *bekering*, en dat ze dan in het beloofde land zouden blijven, zei hij: Schubû, u Schebû! Dat flitst en dat pakt. De exegeet Volz zegt, dat Jeremia daarom zo met de taal jongleerde "opdat ook de eenvoudigste de preek begrijpen en de oppervlakkigste er iets van meenemen zou". Ja, die eenvoudigen! Dominee, wanneer zult u uw geleerdheid eens afleren? Wanneer zult u eens van de dogmatiek overschakelen op de verkondiging? En wanneer zult u er mee ophouden, de gewoonste dingen ingewikkeld te maken? Hebt u wel eens geteld hoeveel kinderen er "onder uw gehoor" zitten? En hoeveel eenvoudigen? Wat hebt gij met *Mijn* kinderen gedaan?

Nu, zo heeft Jeremia dan maar staan preken, en ze al maar door en steeds weer gezegd, dat ze zich bekeren moesten.

Waarvan?

Wel, van de "boosheid uwer handelingen" (vs 5).

Als ze dan niet wisten, welke die boze handelingen waren, dan wilde Jeremia dat ook wel even concreet zeggen: dat was onder meer het nalopen van andere goden. Door de reformatie van Josia was die afgoderij wel aan de kant gezet, maar nu onder Jojakim was ze weer op komen duiken. Dat was de "specialité de la maison" van Jeruzalem. Daar genoten ze van. Daar zwelgden ze in. U hebt daar zo geen last van, zegt u? O, dan hebben we niets gezegd! Het zou overigens goed zijn, dat u de Catechismus nog eens nalas, waar het op de vraag: wat is afgoderij? heet: afgoderij is in de plaats van of *naast God* iets hebben of verzinnen, waarop de mens zijn vertrouwen zet. Nog geen last van? Nee? God wel!

We moeten nog even terug komen op de vraag, waarvan men zich bekeren moest.

We hebben Jeremia iets horen zeggen over de boze wegen en boosheid der handelingen. Er is echter één boosheid, die de profeet bijzonder hoog zit. Daar komt hij telkens weer op terug. In de eerste zeven verzen van dit hoofdstuk komt het niet minder dan drie maal ter sprake. U kunt dat zelf controleren. Het is het eentonige en aangrijpende refrein: "doch gij hebt geen gehoor gegeven" (vs 3, 4 en 7).

Dit is niet iets, dat ze wèl gedaan hebben, maar iets dat ze *niet* gedaan hebben. Het is meer een negatieve dan een positieve boosheid. Niettemin boosheid! Men zou in Jeruzalem z'n mond kunnen afwissen en zeggen: maar wij hebben toch niets gedaan! Dat *is het nu juist*, zegt Jeremia. En u had nu juist wel iets moeten doen. U had moeten luisteren. En gehoorzamen! Het niet doen is de grote zonde der kerk van toen en nu. Domweg niet doen. Onvruchtbaar blijven. U weet toch wel wat er met de onvruchtbare vijgeboom gebeurde?

Het was dus wel een verbijsterende reactie op de roepstem van God. Die reactie was, dat er helemaal geen reactie kwam! Het bleef stil, benauwend stil.

De bijbel gebruikt hier de kernachtige uitdrukking: "gij hebt geen gehoor gegeven". Nu weten we precies, hoe laat het is. U belt ergens aan, en krijgt geen gehoor. U draait een nummer, en u krijgt de gesprektoon.

Geen gehoor!

In gesprek!

God belt almaar aan, en Hij vindt u niet thuis. God zoekt steeds weer contact, en wij zijn in gesprek. Aldoor maar in gesprek, want er zijn zeer vele en zeer interessante onderwerpen voor gesprekken. Waar praten wij niet al over de ganse lieve dag. Daar moet u 's avonds eens aantekening van maken, waar uw gesprekken over gegaan zijn. U zult er van blozen, als u dat nog kunt! Hoeveel dringende telefoongesprekken hadden we te voeren. En toen de hemel even aansluiting zocht, waren we óók in gesprek. Alwéér in gesprek. Geen gehoor, zegt God, een beetje verdrietig! Wanneer zou *Ik* eindelijk eens gehoor krijgen? Want Ik heb toch zo'n hoogst belangrijke boodschap!

OP ARBEIDSCONTRACT

Ik laat alle geslachten van het Noorden komen, luidt het woord des Heren, en Nebucadnezar, de koning van Babel, Mijn dienaar, en breng hem tegen dit land en zijn inwoners.

Jeremia 25:9a.

Men kan de bijbel nooit verwijten, dat hij niet concreet genoeg is. Het is in dit boek altijd: op de man af. Met algemeenheden en vaagheden worden we niet afgescheept. We behoeven God nooit te vragen: wat bedoelt U eigenlijk, of wie bedoelt U? De gezanten, die God uitzendt, om Zijn boodschap over te brengen, zijn altijd bereid de dingen bij naam en toenaam te noemen. Het laat aan duidelijkheid in de regel niets te wensen over. Zij behoeven niets te verbergen, en ze willen niets verbergen. Het woord van God draait nergens om heen, en daar komen we tenslotte het verst mee.

Dat wil niet zeggen, dat God direct alles zegt. Hij kent Zijn tijd en ook Zijn mensen. U merkt dit wel, als u het boek Jeremia met enige aandacht leest. Al geruime tijd had de profeet gezinspeeld op de wereldmacht "uit het Noorden", die als roede in Gods hand dienen moest om het onbekeerlijke volk te tuchtigen. Daar begon zijn optreden feitelijk al mee. U herinnert zich wel het visioen van de kokende pot uit hoofdstuk 1, met de verklaring er bij: "uit het Noorden zal het onheil losbreken over alle inwoners van het land" (1:14). Namen werden toen nog niet genoemd. Daar was het nog een beetje te vroeg voor. Het onzekere en onbekende gevaar kan soms meer inponeren dan het bekende en aanwijsbare. Het hééft niet geïmponeerd. Niemand kwam er van onder de indruk, en niemand vroeg: Wie bedoelt u? Men vond het alleen maar belachelijk.

Zo is dan nu de tijd gekomen om namen te noemen.

De goede verstaander, die maar een half woord nodig heeft, had het allang kunnen begrijpen, maar zulke goede verstaanders waren de Jeruzalemmers nu eenmaal niet. Vandaar dat Jeremia nu zegt: Kijk, dat is het nu! Nebucadnezar, de naam die momenteel in elk nieuwsbulletin voorkomt, dat is nu dat "gevaar uit het Noorden", waarvan ik u zo dikwijls gesproken heb. Hier is het demasqué. X=N! De grote onbekende is de grote bekende "Nebucadnezar"!

U moet weten, dat er destijds niemand in Juda of Jeruzalem was, die nooit van Nebucadnezar gehoord had. Evenals nu iedereen de namen van Eisenhower, Churchill of Boelganin kent, wist toen iedereen van Nebucadnezar. Dit was de opgaande ster. De vleesgeworden macht van Babel. In het verre Oosten was Assur van de kaart gewist en in het Zuiden had Egypte moeten capituleren. Dat de hele wereld in de greep van deze werelddictator komt, is nog maar een kwestie van tijd. Ook Juda en Jeruzalem zullen onder de voet gelopen worden. Onder de slagen van deze gesel zullen ook zij kreunen tenzij!

De geschiedenis is geen opeenhoping van onsamenhangende toevalligheden. De gebeurtenissen komen ook niet als hollende paarden die niet tegen te houden zijn, als lawines, die niet te keren zijn. Zó onlogisch en chaotisch gaat dat niet toe. Wat er achter elk jaartal moet komen te staan, wordt heel precies en nauwkeurig door God ingevuld. God schrijft de geschiedenis, maar anders dan de historicus. De laatste staat achter de feiten, de Eerste er voor, en Hij laat de feiten feiten worden. Maar dit laatste weer niet zonder af te wachten wat de mens, die door God aangesproken wordt, zal doen. Zó verstaan we dit "tenzij" van zopas. God bindt Zich niet van te voren. Het is van Zijn kant altijd vrijblijvend. Met het voorbehoud

dat God maakt, heeft tenslotte elke wereldmacht te rekenen. In casu kan Nebucadnezar maar niet doen wat hij wil. Hij kan het stellig niet, als Jeruzalem wil doen wat God wil. Dat gaan we nu zien.

Er is dikwijls op gewezen, dat de profeten mensen van hun tijd waren, niet buiten, maar midden in het leven stonden, en dat het wereldgebeuren hen waarlijk niet onverschillig was of onbewogen liet.

Dit is alles waar, maar het is te negatief.

Zij zijn van het wereldgebeuren de herauten en de exegeten en in zekere zin de stuwende krachten.

Met prachtige ironie en bijna hemelse humor proclameert Jeremia de grootheid van God en de kleinheid van de machtige mens. "Ik laat de geslachten van het Noorden komen." God ontbiedt ze eenvoudig. Zie ze optrekken, de machtige legers, de gehelmde strijders met verbeten gezichten, de onoverwinnelijken en de ontombaren. "Und wir fahren!" Stumpers, zegt Jeremia, weten jullie dan niet dat je alleen maar ontboden bent? "En Nebucadnezar, de koning van Babel, *Mijn dienaar.*" De man, voor wie iedereen siddert Mijn dienaar! De dictator die met één pennestreek over het lot van miljoenen Beschikt Mijn dienaar. Meer niet! En niet eens in vaste dienst. Zo maar los arbeider. Op arbeidscontract. Als de hem opgedragen taak volbracht is, kan hij weer gaan. Hij wordt ontslagen. Het is helemaal niet vernederend, knecht des Heren te zijn. Dat was Jezus Christus ook. Het was Zijn vreugde om in dienstknechtsgestalte te gaan. Om te mogen dienen. Maar het erge van Nebucadnezar is, dat hij knecht moet zijn nolens volens, en dat hij nooit in vaste dienst kan opgenomen worden, omdat God alleen van liefdedienst gediend is. Arme knechten, die alleen maar knechten zijn en nog menen heren te zijn!

De opkomst van Nebucadnezar en de opmars van zijn zegevierende legers om een nieuw wereldrijk te vestigen, betekende een keerpunt in de historie. Voor Jeruzalem wordt de situatie dus nu wel zeer critiek. Nog zijn de legers van Babel niet voor de poorten van Jeruzalem verschenen, maar ze zijn onderweg. Gods uurwerk gaat onverstoord door. Het is bijna twaalf uur. De voor velen onwezenlijke en ietwat legendarische figuur "uit het Noorden" heeft vlees en bloed gekregen. Hij is op het wereldtoneel verschenen. Het wordt nu ernst. Nu begrijpen we ineens waarom deze waarschuwendende preek van Jeremia gehouden is "in het vierde jaar van Jojakim (dit is het eerste jaar van Nebucadnezar, de koning van Babel)" (vs 1). Dit is namelijk *Gods ultimatum*. Juda krijgt nog een allerlaatste kans. De oproep tot bekeering wordt actueler dan ooit. Het einde is in zicht. De onheilspellende tekenen van het naderend einde doemen overal op. Het "heden der genade" is spoedig voorbij. Straks is het te laat. Kom tot uw Heiland, toef langer niet. En in Jeruzalem zeiden de kerkgangers dit keer na de preek: wat was ie weer pessimistisch vanmorgen. Zeker niet goed geslapen.

De opdracht die Nebucadnezar had gekregen, was Juda met de omwonende volken in de ban te slaan (vs 9). Wat "onder de ban" kwam, lag onder Gods vloek en was bestemd om gedood of verbrand te worden. Dit betekent dus algehele vernietiging. Nu, daar weten Nebucadnezars generaals wel weg mee. Met de methode der verschroeide aarde zijn zij wel bekend. Laat dat maar gerust aan hen over!

Toch heeft God dat niet geheel aan hen overgelaten.

Noch aan Nebucadnezar, noch aan zijn generaals.

God heeft wel opdracht gegeven, maar heeft de teugels niet uit handen gegeven. Volkomen vrij spel heeft Nebucadnezar niet. Althans met Jeruzalem niet. De mogelijkheid wordt opengelaten, dat Nebucadnezar juist bij de grens van Juda terug moet. Volgens de strategie

van Babels generale staf bestaat die mogelijkheid niet. Die zou er kunnen zijn, als een even sterk leger als dat van Babel tegenstand bood. Maar zo'n leger bestond niet. Tenminste in Juda niet. Belachelijk dus, om daar over te praten.

Maar de strategie van de hemel is een andere dan die van Babel. God rekent met andere factoren dan alleen de sterkte der legers en het getal der manschappen.

Hier is het "tenzij", waarover we een en andermaal spraken.

Jeruzalem wordt vernietigd, tenzij het zich bekeert. Of de machtige legers van Babel zullen opmarcheren of tot staan worden gebracht, wordt niet bepaald door mensen of materiaal, maar alleen door de gesteldheid der harten van de inwoners van Jeruzalem. Of Nebucadnezar rechtsomkeert zal maken, hangt er van af of Jeruzalem rechtsomkeert zal maken. D.w.z. of Jeruzalem zich zal bekeren. Het keerpunt in de historie dient als ultimatum Gods dat Jeruzalem zich bekere, en als Jeruzalem zich bekeert, zal de historie een nieuw keerpunt beleven. Het zal niet geschieden, zegt de Here dan. De Babylonische legers kunnen ineens niet verder. Wat is er toch aan de hand, vraagt men zich vertwijfeld af in het hoofdkwartier van Babel. Er is een wonder gebeurd in Jeruzalem. Niet het wonder van een nieuw wapen. Alleen maar het wonder der bekering.

Merkt u wel wat er aan bekering vast zit?

De loop der historie zit er zelfs aan vast.

De mens die zich bekeert, gaat bidden, en tegen dit gebed is niets bestand. Dit berouwvol gebed roept Gods berouw te voorschijn. God is niet de starre Onbeweeglijke, Wiens Befehl is Befehl, en tegen Wiens onveranderlijke raad men oploopt als tegen een muur. God is de heerlijke Veranderlijke. Hij kan berouw krijgen, zodat Hij zegt: het zal niet geschieden. God doet dan heel iets anders dan Hij oorspronkelijk voornemens was te doen. De biddende mens is bezig Gods plannen volkomen in de war te sturen. Hij gooit de wissel om, zodat de trein op een ander spoor komt.

De toekomst van Jeruzalem, d.i. van de kerk, wordt niet bepaald door machten van buiten, en niet door wetten der onveranderlijkheid, maar door geloof, gebed en bekering.

Och had Israël
op Mijn paân
Ijvrig willen gaan
Naar Mijn welbehagen.
'k Had hun *dan* tot spijs
Vette tarw' doen groeien.

Maar die tarwe wilde maar niet groeien, niet omdat het zo'n slecht jaar was, en de vijand maar bleef oprukken, niet omdat de kansen zo ongelijk waren, maar omdat zij op Gods paden *niet* ijvrig wilden gaan. Omdat ze zich niet bekeerden. Daarom alleen!

Toen is in Jeruzalem opgehouden de stem van de bruidegom en de stem van de bruid. Vervolgens zweeg het geluid van de handmolen. En eindelijk werd het licht van de lamp uitgeblust (vs 10).

Wij maken de tragische en noodzakelijke climax mee!

De beschrijving die Jeremia geeft, hoe het gaat, als de vijand het land bezet, is ons niet vreemd. Wij weten daar nog alles van. Het eerste wat verdwijnt, zegt hij, is de stem van de bruidegom en de bruid. In zulke benauwde tijden denk je niet aan trouwen. Dat stellen we dan maar uit. Moet ook vaak wel vanwege het onderduiken. De feestdag wordt dus van het program geschrapt. U kunt ook zeggen: de blijdschap. Alles om je heen benauwt je zo, dat

niemand meer echt blij kan zijn.

Wat in de tweede plaats verdwijnt, is het "geluid van de handmolen". Elke morgen greep de Judese huisvrouw naar de handmolen om koren te malen ter bereiding van het dagelijks brood. Dat houdt ook op. Natuurlijk! Als alle dingen schaars worden, en je van geluk mag spreken nog een klein beetje koren te bemachtigen, dan is het geluid van de handmolen niet het normale geluid meer. Daar kijk je van op, als je het hoort. Straks sterft het helemaal weg. Het enige geluid dat overblijft, is de snik van de moeder om haar ondervoede kinderen.

Eindelijk wordt het licht van de lamp uitgeblust.

Geen Oosters huis waar geen olielampje brandde. Dat lichtje zei: daar wonen mensen. Straks gaan alle lichten uit. Er wonen nergens mensen meer. Van honger gestorven of weggevoerd als slaven of hoe dan ook. De grote stilte is gekomen.

En straks gaat ook mijn lamp uit en de uwe.

Maar wat zou dat?

Wij hebben het nog best!

Wij hebben nog koren genoeg voor onze handmolens, wij leven in een tijd van hoogconjunctuur. Waarom zouden wij dan niet trouwen en eten en drinken. Dat deden ze toch ook in de dagen van Noach en van Lot. En pessimisten als Jeremia zullen er toch wel altijd blijven!

ONGEHOORZAME GEHOORZAAMHEID

Na verloop van zeventig jaar zal Ik aan de koning van Babel en dit volk, luidt het woord des Heren, hun ongerechtigheid bezoeken.

Jeremia 25:12a.

Als wij het hoofdstuk, waar wij nu mee bezig zijn, met enige aandacht lezen, wordt het ons niet gemakkelijk gemaakt. Het kost ons wel wat moeite de profetische gedachtengang te volgen. We krijgen, eerlijk gezegd, het gevoel, dat Jeremia nogal behoorlijk met zichzelf in tegenspraak komt. In het begin loopt alles goed. We kunnen het verstaan, dat iemand die 23 jaar lang heeft staan kloppen, en al die tijd geen gehoor gekregen heeft, er nu mee ophoudt. Dat doet God ook. Het verwondert ons alleen maar, dat Hij het 23 jaar lang volgehouden heeft. Dat doen *wij* niet!

Dat dit ophouden met kloppen tegelijk het oordeel betekent, kunnen we eveneens verstaan. Dit is eigenlijk vanzelfsprekend. De Here kan niet heengaan zonder meer, terwijl alles verder gewoon doorgaat. Als een mens "er mee ophoudt", is er altijd wel een ander, die zijn plaats inneemt. Het leven neemt z'n loop en niemand is onmisbaar. God is wèl onmisbaar. Waar Hij is, is het leven. Waar Hij niet is, is de dood. Dat de Here dus door de dienst van Nebucadnezar smaad en verwoesting over Jeruzalem brengen zal, daar kijken we ook niet vreemd van op. We hadden niet anders verwacht. Ook hierin kunnen wij Jeremia wel volgen.

We gaan een stap verder.

De profeet voorspelt dat ook aan het regiem van Nebucadnezar en aan de hegemonie van Babel weer een einde zal komen (vs 11b en 12). Zeventig jaar zal dit wereldrijk stand houden, maar langer niet. Het is geen duizendjarig rijk, en nog minder een eeuwig rijk. Daar droomt elke wereldheerser wel van, maar dat gebeurt nooit. Dat weten we zo langzamerhand wel. Het is altijd opgaan, blinken en verzinken, en dat God dus ook de machtsdroom van Nebucadnezar gaat verstoren, en gaat blazen in zijn heerlijkheid... we hadden niet anders kunnen verwachten.

Maar nu komt de moeilijkheid.

Die zit 'm niet in de onttakeling van Nebucadnezars glorie, maar in het *motief* dat er voor wordt gegeven.

Dit motief is, dat de Here de *ongerechtigheid* van Nebucadnezar zal bezoeken, en kennelijk wordt met die ongerechtigheid bedoeld het kwaad, dat hij Juda en Jeruzalem heeft aangedaan.

Nu begrijpen wij er niets meer van. Hier is het moment gekomen, dat wij de profetische gedachtengang niet meer kunnen volgen. We denken: hoe hebben we het nu?

Gaat u zelf maar eens na!

God had uitdrukkelijk aan Nebucadnezar de opdracht gegeven om met zijn legers op te rukken tegen Juda en Jeruzalem! En Nebucadnezar mocht geen halve maatregelen nemen. Hij moest alle inwoners met de ban slaan, zodat het verbrande Jeruzalem daar kwam te liggen als een aanfluiting voor iedereen.

Sparen was er dus niet bij. Het lied van de arbeid en het lied van de vreugde zouden tot zwijgen worden gebracht en Juda zou het land van de eeuwige stilte worden.

U moet daar het voorafgaande gedeelte van dit hoofdstuk nog maar eens op nalezen.

We herinneren er aan, dat de koning van Babel hier met grote nadruk Gods *dienaar* wordt genoemd. Wat hij doet, doet hij *in opdracht*. In opdracht van God, Die de geschiedenis maakt. Niet alleen van afzonderlijke individuen, maar ook van hele volken. Die tot de een zegt: ga, en hij gaat, en tot de ander: doe dat, en hij doet het. De Souverein! Die als aller Oppervoogd, deez' vernedert, dien verhoogt!

Wij behoeven ons hier niet in te laten met de vraag, of Nebucadnezar een hoorbare stem van God vernomen heeft; dit is zelfs niet eens waarschijnlijk. Evenmin hebben we er ons mee bezig te houden, of Nebucadnezar dit een prettige opdracht gevonden heeft. Dat is wèl waarschijnlijk! Wereldveroveraars doen niets liever dan vijandelijke legers verslaan, gebieden annexeren en overal dood en ontzetting zaaien. Maar daar gaat het nu niet om! Het gaat er alleen maar om, of Nebucadnezar de hem gegeven opdracht uitgevoerd heeft, ja of nee.

Daar moeten we volmondig "ja" op antwoorden.

Hij heeft dat stipt gedaan!

Een orkaan had Juda niet grondiger kunnen verwoesten; een atoombom had Jeruzalem nauwelijks finaler van de kaart kunnen wissen. Nu, daar was het God toch om te doen.

Het oordeel des Heren is voltrokken over het ongehoorzame Judese volk via de aanstormende legers van Nebucadnezar, en deze zou dus nú kunnen zeggen: Heer, het is geschied, gelijk Gij bevolen hebt.

Jawel, kunt u begrijpen!

Het loopt heel anders dan u argeloos gedacht had.

Deze "dienaar Gods" krijgt z'n loon niet. Hij kan er naar fluiten, zoals hij de voorbijgangers liet fluiten over de puinhopen van Jeruzalem. Nog veel erger. Hij krijgt niet alleen z'n loon niet! Hij krijgt straf.... "na verloop van zeventig jaar zal Ik aan de koning van Babel en dit volk, luidt het woord des Heren, hun ongerechtigheid bezoeken"! De man die de hem opgedragen taak vervuld heeft, krijgt nu te horen, dat deze plichtsbetrachting "ongerechtigheid" geweest is. Dat het finaal mis was. Dat de gehoorzaamheid die hij bewezen heeft, één stuk ongehoorzaamheid is geweest, en dat de beloning op het uitvoeren van zijn mandaat zal zijn dat het onheil dat hij over Jeruzalem heeft gebracht, op z'n eigen hoofd zal neerkomen.

Dit zijn allemaal vreemde dingen, waar we niet zomaar direct mee klaar komen.

De overweging, dat God Nebucadnezar er min of meer heeft laten inlopen, verwerpen we natuurlijk direct als blasphemie. Evenzo de gedachte, dat God eerst de opdracht heeft gegeven, en er later spijt van krijgt en nu Nebucadnezar de dupe laat worden. 13e enige conclusie, die we hier kunnen trekken, en het enige verstandige woord, dat we er over kunnen zeggen, is dat het in de dienst des Heren ontzettend nauw luistert. Daar ben je niet zo een twee drie mee klaar. Dat is geen "baan" die je hebt, en geen werk dat je automatisch aan de lopende band verricht. Het is geen routinekwestie. Je moet er heel goed bij nadenken, feitelijk nog meer met je hart dan met je verstand. God heeft Nebucadnezar in Zijn dienst genomen, maar hiermee beginnen de moeilijkheden pas goed. Het belangrijkste is niet, òf deze "dienaar" zijn werk zal uitvoeren. Dat "of" was in casu helemaal geen probleem, want dat làg de man. De aarzeling die wij nog wel eens moeten overwinnen, òf we wel zullen doen, wat God opdraagt, was hier niet aanwezig. Het belangrijkste is hier het "hoe". *Hoe* zal deze koning van Babel het er afbrengen. Nu gaat het spannen, want te allen tijde zal ieder die het

privilege te beurt valt door God in dienst te worden genomen, gewaar worden, dat het niet zo eenvoudig is, *alleen maar knecht te wezen*. Zonder enige pretentie. Zonder de geringste bijbedoeling. Te *dienen* als "een goed instrument". Simpelweg: "Uw dienaar t' aller stond". Daar heeft Nebucadnezar niets van begrepen. Afgezien van de vraag of hij zich er van bewust geweest is, Gods instrument te zijn, heeft hij de kans schoon gezien en aangegrepen, om z'n eigen machtswellust bot te vieren. Hier kon hij zich nu eens echt uitleven. Hij wil geen knecht zijn, maar heer. Geen instrument, maar uitvoerder. Geen aannemer, maar architect. Aan de grenzen van z'n bevoegdheid, zó hij die gezien heeft, zal hij zich in geen geval storen, want dictatoren en usurpatoren kennen geen grenzen. Zelfs de grens tussen God en mens niet. Een man als Nebucadnezar lacht om God. Hij is zelf god.

En het is om deze grenzenloze *hoogmoed*, deze alles overtreffende, gigantische ongerechtigheid, dat God Nebucadnezar op zijn beurt vergelden zal.

Op de keper beschouwd, ontvangt Nebucadnezar zijn verdiende loon, niet om wat hij gedaan heeft, maar om wat hij *niet* gedaan heeft. Ook iets *niet* doen is ongerechtigheid!

Wat hij dééd was tenslotte het uitvoeren van een opdracht, het voltrekken van Gods oordelen. Maar wat hij *niet* deed was het *erkennen* dat God de soevereine Werkgever was en hij slechts instrument, het knechtje dat gestuurd was. Hij duwt God weg en wil zelf soverain wezen. De soldaat neemt generaalsallures aan. Het is, om het nòg wat anders te zeggen, niet de daad, maar de *gezindheid des harten*, die hem noodlottig wordt.

Dáárom steekt het in de dienst des Heren zo nauw.

Jakob Kroeker, een der weinigen die de profetieën van Jeremia aan de binnenkant hebben gelezen, merkt in dit verband op: "dat is het wereldgericht in het wereldgebeuren, dat volken aan volken sterven moeten, zolang zij in hun hart en in hun geschiedenis niet het beeld van de Zoon des mensen maar het beeld van het beest dragen. Want alle leven, dat door strijd groot werd, eindigde ook weer in strijd. Het blijft Gods gerechtigheid binnen het raam dei-wereldgeschiedenis, dat op zijn tijd elk beest op zijn beurt door het beest dodelijk wordt verwond. De toekomst der volkeren is alleen veilig bij de heerschappij van de Zoon des mensen, en zolang deze heerschappij wordt afgewezen, komen de koninkrijken dezer aarde nimmer tot rust"¹.

Wij zullen goed doen, over deze ongehoorzame gehoorzaamheid van Nebucadnezar zo nog wat stilletjes voor ons zelf na te denken.

Het is nogal "ontdekkend", zoals de "ouderwetse" mensen dat zeggen. Wie bezig is, door het boek Jeremia heen te kruipen, begint voor die "ontdekkende" prediking te voelen. Want laten we er nu maar niet langer om heen draaien, laten we 't maar eerlijk opbiechten: er is in onze "dienst des Heren" en in onze ijver voor de zaak des Heren een hele hoop rommel. Ongehoorzame gehoorzaamheid! Plichtsvervulling en godsdienstige ijver die geen andere naam verdient dan "ongerechtigheid". Niet eens een vroomheid of gerechtigheid op wat lager niveau, maar kortweg "ongerechtigheid". Het is altijd weer die ellendige Nebucadnezar-gezindheid die er tussen zit, en de zaak grondig bederft. De gezindheid van niet tout court "knecht" te willen zijn, maar meer. De gezindheid van onszelf te bedoelen, zo brutaal en zo schandelijk mogelijk onszelf! Wèl hard zingen: Zijn naam moet eeuwig eer ontvangen, maar we gooien onszelf ook niet weg! Er *is* een gehoorzaamheid waar het hart helemaal niet bij is, gehoorzaamheid, verstaend tot traditionalisme. Dat is ook een walgelijke ongehoorzamheid. Maar er is ook een gehoorzaamheid, waaraan we ons eigen hart ophalen. Waarin we glanzen van zelfvoldaanheid.

¹ Jakob Kroeker: "Jeremia, der Prophet tiefster Innerlichkeit und schwerster Seelenkonflikte", blz. 210.

Voor U, o God, wil ik belijden
Als onze allerzwaarste schuld,
Dat wij in naam voor U te strijden
Slechts met onszelven zijn vervuld.

Dit is inderdaad "ontdekkend". Zo moet je jezelf maar eens ontdekken! Vreselijk! Tegelijk bevrijdend! Want wie zichzelf zó gezien heeft, en zich over zichzelf zó geschaamd heeft, dat hij het is gaan belijden voor God, die is bezig de vicieuze cirkel van de ongehoorzame gehoorzaamheid te verbreken. Die is bezig te begrijpen, waarom de Here Jezus heilig geboren is, namelijk om ons verbroddelde leven van ongehoorzaamheid over te doen, zodat Hij "met Zijn onschuld en volkomen heiligheid mijn zonde, waarin ik ontvangen en geboren ben, voor Gods aangezicht bedekt" (H.C. vr. 36).

Bedekt.

Zo wordt het "ontdekte" *toch* gelukkig weer "bedekt"!

BEKER EN ZWAARD

Zo zegt de Here der heerscharen, de God van Israël: Drinkt, wordt dronken, spuwt, valt neer om niet weer op te staan, tengevolge van het zwaard, dat Ik onder u zend.

Jeremia 25:27.

Jeremia was profeet onder een volk dat geen rol van betekenis speelde in de wereldgeschiedenis. Politiek had Juda geen vinger in de pap; militair nog minder. Tot de grote mogendheden behoorde het niet. Had er destijds een Assemblee van Verenigde Naties bestaan, dan had Juda stellig daarin geen zetel gekregen.

Niettemin voert Jeremia een hoog woord.

Hij betreft "alle koninkrijken der aarde" (vs 26), verenigd of niet verenigd, binnen zijn gezichtskring. En dat niet alleen. Hij spreekt over hen het beslissende woord. Want hij staat in dienst van de "Heer der heerscharen". De God van Israël is de God der ganse aarde, en de toekomst der volken ligt niet in de handen van de leidlieden dier volken, maar in Gods handen. Daarom spreekt Jeremia niet binnenskamers en zijn preken blijven niet hangen binnen de muren van Jeruzalems kerken, maar de luidsprekers worden in alle landen gezet. Hij is de "profeet den volken". Alle volken, grote en kleine mogendheden, worden met het woord des Heren geconfronteerd. Ze krijgen met dat woord niet alleen te maken, maar hun lot is er van afhankelijk, of ze dat accepteren of niet. Vandaar de enorme vlucht die het woord des Heren neemt in het tweede deel van dit hoofdstuk. De actieradius van dat woord is onbeperkt. Jeremia is zich bewust, dat het woord dat hij spreekt, het woord *voor de wereld* is, en dat de "kerk" die hij dient — zij moge dan geen stem hebben in de wereldpolitiek — het centrale punt is, waaromheen alles zich beweegt. Want, om het nu maar direct Nieuw-Testamentisch te zeggen: haar koning is Jezus Christus, en

Toen Jezus' hart begon te slaan
In dit erbarmelijke leven,
Nam heel 't heelal de maatslag aan
Die door Zijn bloed werd aangegeven.

Heel 't heelal!

De belangensfeer van het Koninkrijk Gods is onbegrensd.

Men zegt, dat er nu nog in de ondoordringbare oerwouden van Nieuw-Guinea enige duizenden Japanse soldaten wonen, die nog niet weten, dat de oorlog al tien jaar voorbij is. Zij houden zich daar schuil en voelen zich wel in de eeuwige stilte. Daar lijkt de kerk soms wel een beetje op. Maar ze mag daar niet op lijken, omdat zij een hoogst belangrijke functie heeft.... gij zijt het zout der aarde. Het woord der kerk is het woord voor de wereld. Dat heeft Jeremia wel goed verstaan, toen hij dat woord deed uitgaan naar "alle koninkrijken der aarde" (vs 26). Hij kent al die koninkrijken ook. Er wordt een zeer gedetailleerde opsomming gegeven van die rijken, van de grootste af tot de allerkleinste toe. Jeremia blijkt een grondige aardrijkskundige kennis te bezitten, en behoorlijk op de hoogte te zijn met "de aarde en haar volken". Behalve dat, kent hij ook de *geschiedenis*. Het is hem bekend, dat van Asdod alleen nog maar een "overschot" over is (vs 20), hoe het in de "overzeese gebiedsdelen" gesteld is, en tal van bijzonderheden meer, waarnaar *wij* slechts gissen kunnen. Deze profeet des Heren

is van oordeel, dat' niet alleen het vak bijbelse geschiedenis waardevol is, maar dat ook de vakken aardrijkskunde en geschiedenis een belangrijke rol spelen in het Koninkrijk Gods. Dat zal die merkwaardige dominee Petrus Plancius van Amsterdam wel van Jeremia afgekeken hebben, de man die tegelijk theoloog, astroloog, mathematicus, regent en koopman was, en zoveel van de aardrijkskunde en zeevaartkunde afwist, dat hij de reders en zeelui de weg kon wijzen naar Indië. Wie de wereld voor het Woord des Heren ontsluiten wil, moet weten waar de volken der aarde wonen en wat ze doen, en die moet ook weten dat God de Heer der historie is, Die met de koningen der aarde doet wat Hij wil. De gouden eeuw der kerk is er altijd, als de kerk naar alle kanten uitkijkt. Doet zij dit niet, dan wordt ze een "hofje". Doet zij het wel, dan is haar geloof de overwinning der wereld.

Het was dan over deze "koninkrijken der aarde", dat Jeremia in de naam des Heren dat geweldige woord over "beker en zwaard" heeft uitgeroepen. Dit is het telkens terugkerend motief van heel dit Schriftgedeelte, dat tot het eind van dit hoofdstuk doorloopt, en bij vs 15 begint met het woordje "want", dat een reden opgeeft. Als we teruglezen, slaat dat "want" nergens op. Vrij algemeen wordt daarom aangenomen, dat hier een stuk uitgevallen is en dat de hfst. 46-51, de "profetieën tegen de heidenvolken", hier hadden moeten staan, waarop dan met dit inleidende "want" nu de motivering wordt gegeven.

De voorstelling is de volgende.

Daar zitten de geachte afgevaardigden van de diverse grote en kleine mogendheden aan één tafel. De vergadering wordt gepresideerd door Jeremia. Hij heeft een beker in de hand. We kunnen dus misschien beter zeggen: de officiële vergadering is afgelopen en het diner begint. De tafelpraeses laat de beker van hand tot hand gaan. Ieder van de gasten drinkt er een teug uit. De uitwerking is verschrikkelijk! Ze hadden net zo goed een dolksteek in het hart kunnen krijgen. We lezen tenminste: "Zo zegt de Here der heerscharen, de God van Israël: Drinkt, wordt dronken, spuwt, valt neer om niet weer op te staan, *tengevolge van het zwaard*, dat Ik onder u zend". We denken bij onszelf: dat klopt niet. De praeses is zelf blijkbaar niet meer helemaal nuchter, want hij struikelt over z'n woorden, en haalt de beelden door elkaar. Het ging immers over een *beker*, en wat moet het *zwaard* er dan ineens bij? Maar het klopt best. Dit is immers al de tweede maal dat we zoiets horen. Direct al aan het begin heet het: "Want aldus heeft de Here, de God van Israël, tot mij gezegd: Neem deze *beker* met de wijn der gramschap uit Mijn hand en geef die te drinken aan alle volken, tot welke Ik u zend, dat zij drinken en waggelen en dol worden *tengevolge van het zwaard*, dat Ik onder hen zend". Het is zelfs voor een profeet mogelijk dat hij struikelt in z'n woorden, maar als even later de dingen weer precies zó gezegd worden, dan zal het toch wel behoorlijk overdacht zijn! Dat is inderdaad het geval.

Hier is geen sprake van een dooréénklutsen van verschillende beelden, maar beker en zwaard vormen één harmonieus geheel. Men zou misschien beter kunnen zeggen: één dramatisch geheel.

Het is met die *beker* een wat eigenaardige geschiedenis.

Het is maar niet zo'n gewoon huis-, tuin- en keukengeval, deze beker! Voor een heidens gehoor — en Jeremia heeft hier heidenen onder z'n gehoor — wekt een beker terstond bijgedachten. Temeer, waar deze beker gehanteerd wordt door een "man Gods". De beker is het geheimzinnig instrument in de hand van de "ziener". Bij de beker wordt de toekomst ontsluitend, de horoscoop getrokken, het rad van avontuur gedraaid. Wat zal het worden: geluk of ongeluk? De man, die Jozefs broeders achterna gezonden wordt, stelt de vraag: Waarom hebt gij de zilveren beker gestolen? Is deze het niet, waaruit mijn heer drinkt, en waarmee hij

de toekomst pleegt te voorspellen?¹ Men kan terecht opmerken, dat dit allemaal heidens bijgeloof is, maar waarom zou God daar geen gebruik van maken?

God spreekt tot ieder mens in de taal die hij verstaat. God maakte ook gebruik van het heidens bijgeloof van de "wijzen uit het Oosten", die uit de sterren het wereldgebeuren dachten te kunnen aflezen. God spreekt in alle talen. In het Hebreeuws tot de Joden, in het Nederlands tot ons, in gebarentaal tot doofstommen (Mark. 7:33, 34), in sterrentaal tot astrologen en in bekertaal tot bijgelovige heidenen — als Hij maar verstaan wordt, daar is het Hem alleen om te doen!

De heiden die van de "gewone" stem van God vervreemd is, luistert nog wel naar de stem van de beker. Die geheimzinnige beker maakt hem stil en bang. Wat komt er uit die beker? In die beker is zijn "noodlot" besloten, dat weet hij heel goed. Hij weet alleen nog niet of het geluk of onheil zal zijn. The proof of the pudding is in the eating. Hier in het drinken. Welnu, zegt Jeremia: drinkt! drinkt, broeders, drinkt! Nu, wie drinkt niet graag mee? Maar Jeremia laat niemand er in lopen. Hij waarschuwt van te voren. Deze dronk zal dodelijk zijn. Die beker is de ongeluksbeker. Ze geloven er geen steek van! Ze drinken maar, en ze drinken gulzig van Gods goede wijn. Het leven is nog goed! Maar de uitwerking is verschrikkelijk. Zij drinken er zich de dood aan! Dat merken ze vanavond in de feestzaal nog niet, maar morgen of overmorgen of een jaar later, dat doet er niet toe. Niemand drinkt de beker van Gods gramschap straffeloos. Het feest is voorbij. De drinkers van gisteren zijn de geharnasten van vandaag. De dansvloer is verwisseld met het slagveld. Daar wast de rode stroom. Wat is dat? Is dat wijn of bloed? O, God, het is allebei! Het is de wijn van die verschrikkelijke beker, die zich heeft omgezet in bloed. Het is niets dan bloed dat er vloeit. . . . drinkt, wordt dronken, spuwt, valt neer om niet weer op te staan, *tengevolge van het zwaard*, dat Ik onder u zend.

Beker en zwaard.

Wijn en bloed!

En deze twee zijn één!

Het is altijd precies zo gegaan, zoals het hier staat. Met grote gretigheid hebben steeds de volken en koninkrijken der aarde naaide beker gegrepen, want de beker, waaruit men drinken kan, is een gevierd artikel in deze wereld. Ze hebben nooit begrepen en nog minder geloofd, dat de beker ook een gevaarlijk artikel is, of liever de inhoud ervan. Schenk daarom nog eens in! En als de eigen bekers niet vol genoeg meer waren, en men tot de ontdekking kwam dat andere volken nog veel mooier en vooral veel voller bekers hadden, kwam de ellende. Want dat mocht niet. Een ander mocht niet meer hebben. Dan kwam de greep naar het zwaard. *Het zwaard ligt altijd in het verlengde van de beker*. Het rode bloed volgt steeds de weg van de wijn. Dat naar het zwaard gegrepen wordt om "hogere goederen" dan wijn en volle bekers, geloven we allang niet meer. Het gaat altijd om de beker, en zo zijn de volken in hun eigen bekers verdronken en de koninkrijken in het bloed van hun eigen zonen gesmoord. Zo zegt het woord des Heren. Het voorzegt het niet alleen, maar het woord des Heren *doet* het. Dat woord des Heren is meer dan een vriendelijk vermaan. Het is de kracht des Heren. Het "zo zegt de Here" is als een vreselijke lawine. Wie er niet voor uit de weg gaat, wordt er door bedolven.

Dit gaat door voor de koningen der aarde, maar evenzeer voor de koningen en vorsten van Juda en Jeruzalem. Het verontrustende is zelfs, dat deze in de rij der volken in Jeremia 25 vooropgaan. Zij worden niet slechts in één adem met de Filistijnen en Edomieten en Ammonieten genoemd, maar door dezelfde machtige adem van God weggeblazen. Dat kan

¹ Prof Aalders (Korte Verklaring) vertaalt Gen. 41:5:hij moest dit toch ongetwijfeld bemerken. De vertaling van het N.B.G. volgt hierin prof. Aalders, o.i. terecht, niet.

ook niet anders. Jeruzalem was wereld geworden. En wat zich aan de wereld conformeert, wordt met de wereld verteerd. Zelfs *begint* het oordeel bij het huis Gods, en als de rampen beginnen bij de stad waarover Gods naam is uitgeroepen, zouden dan de andere volken vrijuit gaan? (Jer. 25: 29). Wat zal het einde zijn van hen, die ongehoorzaam blijven aan het evangelie Gods? (1 Petr. 4:17).

Ongehoorzaam *blijven* — dat is het punt waar het op aan komt.

Voor allen, die in de zonde *blijven*, is de toekomst duister, maar over hen die somtijds uit zwakheid in zonde *vallen*, lichten de beloften van de God des Verbonds. Onze Heiland Jezus Christus is met zwaard en beker beide geconfronteerd. Tot Petrus zegt Hij: "Steek het zwaard in de schede; de beker, die de Vader Mij gegeven heeft, zou Ik die niet drinken?" (Joh. 18:11).

Hij hééft de beker gedronken, de beker van Gods gramschap.

En het zwaard is niet ontwaakt tegen de schapen, maar tegen de herder (Zach. 13 :7).

Zo is Hij onze vrede. En mijn beker vloeit over.

HET WERELDGERICHT

Hij houdt gericht over al wat leeft.

Jeremia 25:31m.

Wie aanmerking heeft op dit opschrift, kan nog gelijk hebben ook. Het wereldgericht voert ons in gedachten naar het einde der tijden, het slotstuk van "deze tegenwoordige wereld", het majestueuze schouwspel van Christus, komende op de wolken des hemels. En daar spreekt Jeremia in dit Schriftgedeelte met geen woord over, zegt u.

U hebt gelijk.

Hij heeft er niet van gesproken, en er zeer waarschijnlijk zelfs niet aan gedacht. Natuurlijk niet! God zegt niet alles tegelijk. Er is een voortgang in de openbaring. Er bestaat een *heilsgeschiedenis*. Ook een onheilsgeschiedenis trouwens. Jeremia heeft dus niet gezien en geweten wat Johannes op Patmos zag en wist. De aankondiging van het wereldgericht is voor latere geslachten bewaard, en wat Jeremia hier doet is alleen maar het oordeel Gods aanzeggen over bepaalde, met name genoemde volken, waarbij Juda en Jeruzalem vooropgaan, en dan volgen in lange rij de kleine en grote mogendheden, beginnende bij de Filistijnen en eindigend bij Babel, zoals u dat bij de opsomming in de hfst. 46-51 vinden kunt.

Daarop heeft Jeremia dus concreet het oog gehad.

En niettemin houden wij vol, dat hier sprake is van het wereldgericht.

De profetie heeft altijd perspectief. Er zit diepte in. De taal van de bijbel is nooit vlak, maar opent oneindige vergezichten. Al wordt het wereldgericht niet genoemd, het wordt toch wel bedoeld, althans gepraefigureerd. Voor wie goed toekijkt, komen de "wolken des hemels" en de "grote witte troon" in zicht. Wie goed luistert, hoort het geluid van de laatste bazuin. We moeten misschien toch weer terugnemen wat we zopas zeiden, dat Jeremia aan het wereldgericht wellicht niet gedacht heeft. Wie zal precies zeggen wat een mens denkt, en wie zal precies zeggen wat een profeet weet. We zullen wat bescheidener, althans wat voorzichtiger moeten worden in onze beoordeling wat men onder het Oude Testament al of niet geweten heeft. Misschien wel meer dan wij denken. We nemen daarmee niet terug wat gezegd werd over de voortgang der openbaring. Die openbaring is zo rijk, en zo veelomvattend, dat de ontwikkelingsmogelijkheden er blijven, ook al wisten Jeremia en zijn tijdgenoten veel meer dan wij vermoeden. Het is in elk geval voor geen tegenspraak vatbaar, dat Jeremia in dit verband bijna apocalyptische woorden gebruikt. Er is sprake van het verheffen van de stem van Jahvè "tegen alle inwoners der aarde". Het gericht zal gaan "over al wat leeft". De einden en de uithoeken der aarde komen in zicht (vs 33). Wij vernemen uit de verte iets van alle natiën en volken en tongen, en reeds klinkt de roep:

Rijst vorsten van uw tronen op
Met al uw pracht en waarde,
Legt diadeem en rijksstaf neer
En brengt geknield die Koning eer
Wiens Rijk niet is van d' aarde.

En niet alleen Jeremia's wóorden zijn eschatologisch geladen, maar ook de beelden die hij gebruikt doen apocalyptisch aan. Zoals in de Openbaring van Johannes de paardenhoeven

dreunen, de donderslagen weerklinken, en de fiolen worden uitgegoten, zo verdringen elkaar hier de meest onheilspellende geluiden: het brullen van de leeuw, het razen van de storm, het gerinkel van verbrijzeld vaatwerk, het geroep der druiventreders, de stem van de hoogste Rechter, het gejammer van de slachtoffers, het gerochel der stervenden!

In heftige bewogenheid grijpt Jeremia het ene beeld na het andere om het huiveringwekkende van het komende gericht in het licht te stellen. Als een geluidsfilm gaat het aan onze verschrikte ogen voorbij: eerst Jahvè die spreekt (vs 30-33), dan het gekerm van de mensen (vs 34-36), en eindelijk de verschroeide aarde (vs 37, 38).

Het eerste beeld waaronder de Here ten tonele verschijnt, is dat van de brullende leeuw (vs 30). De leeuw brult, wie zou niet vrezen? Het is een brullen van toorn. Want het gaat om de "dreve van Jahvè". Dat is waarlijk niet Kanaän alleen. Het is de hele wereld. Wat hebben de mensen met *Zijn* wereld gedaan? Ze hebben er van alles mee gedaan, behalve het enige wat ze *moesten* doen: deze wijden aan Hem!

Daarover houdt de Here nu gericht.

Gericht over al wat leeft.

Over de groten en de kleinen, de machtigen en de geringen, de vorsten en de onderdanen, de leraren en de leerlingen, de dominees en hun gemeenten, de werkgevers en de werknemers, de arbeiders en de vrijgestelden, de ouders en de kinderen.

Allen hadden zij één taak.

Allen hadden zij één doel in het oog te houden.

God!

Hoeveel was er voor God in mijn leven en hoeveel voor mijzelf?

Als ik alleen maar wat voor mijzelf geleefd heb, dan heb ik mijn levensdoel gemist, want God is het enige levensdoel. Wat z'n doel mist, is mislukt. Het is volkomen zinloos. Ik ben dan misschien in de schatting der mensen geslaagd, maar ik ben voor de hemel mislukt.

Er behoeven dan nog helemaal geen buitensporige dingen gedaan te zijn, geen roepende zonden. In het gericht interesseert het de Here minder wat u gedaan of misdaan hebt, dan wat u *niet* gedaan hebt. Wat was de *inhoud* van uw leven? Daar tilt de Here aan. Hebt u Mijn beeld vertoond, hebt u Mijn lof verteld? Is u hier moederziel alleen, of hebt u nog iemand meegenomen, een ziel voor Mij gewonnen?

Waar het gericht wordt gehouden, en het vonnis wordt voltrokken, vloeit bloed. Het verwondert ons daarom niet, dat door de beelden van de brullende leeuw en de oordelende rechter twee andere heenspielen, die van oorlog en roepende druiventreders (vs 30, 31).

Het krijgsgeschreeuw van de soldaten, die tot de stormaanval overgaan, schijnt niet veel te maken te hebben met de roep waarmee de druiventreders elkaar aanvuren tot de arbeid. Beide liggen zelfs heel ver uit elkaar. Het eerste is oorlogsbedrijf, het tweede vredeswerk. Maar Jeremia kan er zich nu niet mee ophouden, of alles taalkundig goed loopt en precies klopt. Laat hij zo bewogen zijn, dat het ene beeld over het andere struikelt, daar bekommert hij zich niet om, ... als de mensen het maar begrijpen. De mannen, die daar de druiven treden, bespatten zichzelf en elkaar dermate met het rode sap, dat het wel lijkt of ze met bloed bedropen zijn. Het lijkt allemaal bloed, bloed en nog eens bloed. Wat is dat voor bloed, mensenbloed, of bloed van de Mensenzoon, dat komt over hen en over hun kinderen? Mensen, past toch op! Bloed is zo kostbaar!

Het ene wee is voorbij gegaan, zie, er komen nog twee weën.

Een geweldige storm steekt op (vs 32-33). Angstig is de storm. Het loeit en het giert aan alle kanten. Bomen worden ontworteld, huizen in puin gelegd, schepen vergaan, dijken bezwijken. Als de storm voorbij is, worden de lijken geborgen in de stilte. Nee, ze kunnen niet eens geborgen worden. Er zijn teveel lijken. Overal lijken, van het ene einde der aarde tot het andere. Afschuwelijk! En er zijn geen begrafenisdienaars om de lijken te begraven. Er worden geen rouwdiensten gehouden, geen begrafenisplechtigheden georganiseerd. De lijken gaan als mest naar het land. Of naar de vuilnisbelt. De kostbare vazen zijn in duigen geslagen (vs 34). Verbrijzeld als pottbakkersvaten. De scherven zijn niets meer waard. Wie had gedacht, toen hij in al zijn praal te pronk stond, dat hij scherf zou worden? Nu ja, wie denkt daar nu ook aan? Alleen profeten kunnen daar op komen. Zulke mensen hebben altijd gekke en lugubere gedachten!

Het slot van Jeremia's tekening van het eindgericht is uitermate dramatisch.

De herders jammeren en zijn in rouw gedompeld.

Die herders zijn de "herders der volken", de politieke en staatkundige leidlieden. Zijn ze "goede herders" geweest? Jeremia geeft er geen antwoord op. In elk geval raken ze hun "schapen" kwijt. Het zijn nu schapen, die ter slachting worden geleid. Alsmat schapen ter slachting. Vroeger om de machtswellust der "herders", nu vanwege de gerechtigheid Gods. Oorlof, mijn arme schapen, die zijt in grote nood. Altijd zijn die arme schapen in grote nood geweest, en de herders der volken hebben het wel geweten, maar ze hebben niets gedaan om die grote nood te lenigen. Ze hebben hoogstens een paar loonronden gegeven en wat belastingverlaging, maar daar kunnen schapen niet van leven. En nu dé grote nood aan de man komt, gaan herders en kudde tezamen te gronde. Het wereldfeest is ten einde. En geneen zegt er: uw Herder zal niet slapen. Want die Herder, de Enige die Herder zijn kan, is voorbijgelopen en genegeerd, en nu is er alleen maar een Rechter, Die heus niet slaapt, maar Zijn zwaard doet ontwaken tegen de herders zowel als tegen de schapen. Het enige wat overblijft is de woestijn, de oneindige leegte, het cultuurloze vacuum, waar de stilte zelfs met wonen wil, maar waar het gejammer opklinkt en het tandengeknars, niet van het te late berouw, maar van woede en van haat tegen de heilige God en tegen elkander. De verschrikkelijke woestijn die geen minuut afleiding geeft, en waaroverheen waait de hete sirocco van het egoïsme, het geperfectionneerd egoïsme, een oneindige woestijn vol mensen, waar ieder alleen is, moederziel alleen! Wat is er ellendiger dan de eenzaamheid in het rumoer, de verlatenheid in de massa?

Er is eens een "goede Herder" geweest.

Een Herder, die Zijn schapen geen stenen gaf voor brood.

Een Herder, die het ene verloren schaap achterna ging, en het verbond, en droeg op Zijn schouders. Een Herder, die Zich om de eenzamen en de enkelingen bekommerde.

Omdat Hij zo goed was, hebben de mensen Hem gekruisigd. De wereld verdraagt geen goede herders. God verdroeg Hem wel, maar versloeg Hem niettemin. Zijn zwaard ontwaakte niet tegen de schapen, maar tegen de Herder. Dat zwaard van God wondde Zijn hoofd en Zijn hele lichaam. Dat zwaard van God takelde Hem zo toe, dat Hij riep: Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?

Zo is die goede Herder in die verschrikkelijke woestijn terecht gekomen, die huilende eenzaamheid, dat verstikkende moorddal, die buitenste duisternis, die afschuwelijke plek, waar ieder alleen is, en verlaten, omdat men er van God verlaten is.

Wie in Hem gelooft, komt nooit in de eenzaamheid.

Hij is bestemd voor de opperste vreugde, en deze vreugde is gemeenzaamheid, het dagelijks

verkeer met God en alle heiligen.

Wie in Hem gelooft.

Dat geloven is: Mijn schapen kennen Mijn stem, en zij volgen Mij!

GODS BEROUW

Dan zal Ik berouw hebben over het kwaad dat Ik hun denk aan te doen.

Jeremia 26:3m.

We stuiten hier op een heel merkwaardige uitdrukking, waarover het de moeite waard is, eens ernstig na te denken.

Er wordt namelijk iets van God gezegd, dat ons verbaast, of liever: de Here wordt Zelf sprekende ingevoerd, en Hij zegt (openbaart) iets van Zichzelf, dat ons in hoge mate verrast.

De Here laat namelijk aankondigen, dat Hij *berouw* zal hebben over het kwaad dat Hij feitelijk al besloten heeft Juda aan te doen, indien namelijk vorst en volk bereid zijn te voldoen aan bepaalde voorwaarden, die kort kunnen worden samengevat in de bekende, bijna eentonige roep: "bekeert u!"

Er is God blijkbaar veel aan gelegen, dat Zijn volk goed zal weten, dat er dergelijke berouwgevoelens in Zijn hart sluimeren.

In het 26ste hoofdstuk wordt het niet minder dan driemaal aan de orde gesteld.

De eerste maal komt het voor in de opdracht die Jeremia krijgt en waarin hem gedetailleerd wordt voorgeschreven wat hij "tegen alle steden van Juda" zeggen moet. In die preek moet dan ook voorkomen de opzienbarende aankondiging, dat een berouwvol volk er op rekenen kan een berouwvolle God te zullen ontmoeten (vs 3).

Dit wordt nog eens herhaald, als Jeruzalems theologen Jeremia voor het tribunaal van de stedelijke overheid hebben gesleurd. Theologen zijn vaak goede sprekers maar slechte hoorders. Wat de profeet over dat "berouw" heeft gezegd, hebben ze helemaal niet gehoord, want dat komt tenminste niet meer aan de orde — en wat hij over de tempel (hun dierbare onschendbare tempel!) zei, hebben ze wèl gehoord, maar niet begrepen. Het heeft ze in elk geval in opwinding gebracht, en Jeremia moet zich nu maar eens verantwoorden voor "de vorsten". In zijn verdediging komt de profeet dan voor de tweede maal op dat "berouw Gods" terug. Het is blijkbaar een zeer "diepgaand" berouw, want zelfs de woede van de wild geworden priesters is niet in staat er enige inbreuk op te maken. Ook in tweede instantie blijft Jeremia volhouden: "hoort naar de stem van de Here, uw God, dan zal de Here berouw hebben over het kwaad, dat Hij tegen u gesproken heeft" (vs 13).

De derde maal komt het zijdelings ter sprake.

Het proces, dat er improvisatorisch tegen Jeremia gevoerd wordt, begint enkele "oudsten des lands" te gortig te worden. Deze mannen kennen de historie. Zij herinneren zich, dat vroeger, tijdens de regering van Hizkia, de Morastiet Micha soortgelijke dingen over stad en tempel had gezegd als Jeremia nú. Toen had Hizkia, weten deze oudsten nog, zich niet geërgerd, maar hij had "de gunst des Heren" gezocht, en toen had "de Here berouw gehad over het kwaad, dat Hij tegen hen gesproken had" (vs 19).

Dit spreken over Gods berouw doet ons wat vreemd aan.

Als wij vernemen, dat er bij God zijn innerlijke bewegingen van barmhartigheid, dat Hij genadig is, lankmoedig en groot van goedertierenheid, dan spreekt ons dat toe. Wij kunnen ons daar in vinden. Maar aan het "berouw" kunnen wij moeilijk wennen. Berouw is voor ons

iets dat past bij de mens, en speciaal bij de zondige mens. Maar niet bij de heilige God.

Een berouwvolle zondaar is denkbaar.

Een berouwvolle God ondenkbaar.

Als de bijbel daarover gaat spreken, zijn we geneigd, dit niet voor de volle honderd procent te nemen. We fluisteren zoiets als "een menselijk spreken over God"; als we het wat geleerder willen zeggen: dit is een anthropomorphisme. Als de bijbel zó spreekt over God, dan is dat — zo overleggen wij — "bij wijze van spreken". Het is niet echt, want wie berouw heeft, betreurt een dwaling, en dat kun je van God natuurlijk niet zeggen!

Dat kunnen we inderdaad niet!

Maar wij mogen evenmin verklaren, dat wat God van Zichzelf zegt, feitelijk "niet echt" is, waarmee we, als 't er op aan komt, een van de schoonste affecten van het goddelijk hart, Gods berouw, bezig zijn uit te rangeren.

We zijn dus, anders gezegd, met een opmerking van "anthropomorphisme" zonder meer, niet klaar.

Zodat we ons op dat berouw van God nog nader moeten bezinnen.

Maar eerst nog even een paar woorden over de omstandigheden waaronder Jeremia deze boodschap van Gods berouw gebracht heeft.

Dit is spoedig genoeg gezegd.

Het geval speelt zich af in de voorhof van het heiligdom te Jeruzalem, waar Jeremia de uit alle steden van Juda saamgestroomde tempelbezoekers heeft toegesproken. Om welke reden men precies naar Jeruzalem gekomen was, is niet zo gemakkelijk te zeggen. De datering van vs 1: "het begin der regering van Jojakim", kan het vermoeden steunen, dat er een feestelijke menigte in de hoofdstad bijeen gekomen was om de kroningsfeesten mee te maken. Dat een vasten- en bededag bedoeld is, heeft eveneens grond van waarschijnlijkheid. "In het begin der regering van Jojakim" zag de politieke hemel er vrij somber uit. Er dreigde gevaar van de kant van Egypte, en wat een Egyptische overheersing betekende, had Israël aan den lijve ondervonden. De toenmalige volksleiders hebben de gedrukte stemming echter weten te verdrijven, door er op te wijzen, dat in Jeruzalem de tempel stond, en deze sacrosancte tempel waarborgde, zo meende men, de veiligheid van de bevolking.

Jeruzalem kan nooit verloren gaan!

Toen is Jeremia opgetreden als de spelbreker op dit tempelfeest.

Hij heeft er op gewezen, dat een tempel geen mascotte is. Als bovendien die tempel een rovershol geworden is, is het helemaal geen tempel meer. En wie de God van de tempel hebben verlaten, moeten niet menen, dat de tempel van God een bomvrije schuilplaats is. Evenals eertijds het tienstammenrijk, zal ook Juda onder de vallende tempelmuur verpletterd worden, als men zich niet bekeert!

We hebben hier vroeger al uitvoerig over gesproken¹.

Deze tempelprediking is namelijk al in hoofdstuk 7 aan de orde geweest. Daar is de preek van Jeremia in extenso opgenomen. Hoofdstuk 26 komt daar nu op terug. Niet om een doublure te geven, maar wat we hier lezen is van de hand van Baruch, wien het er om te doen is, te laten uitkomen welke de gevolgen zijn geweest van Jeremia's moedig optreden. Met dit doel geeft Baruch eerst een korte samenvatting van Jeremia's prediking, en laat ons daarna horen van de

¹ Zie mijn "Van Reformatie tot Deportatie", blz. 136-139 [Tempelveiligheid of Tempelheiligheid].

reacties bij de priesters en bij het volk. Daar komen we later op terug. Wat ons nú opvalt, en bijzonder interessant is, is dit, dat Baruch nog eens bijzonder onderstreept wat Jeremia destijds over dat *berouw van God* gezegd heeft. Wie een uittreksel uit een preek geeft, accentueert in de regel datgene, wat hem bijzonder geboeid heeft. Wat Baruch ook zou willen weglaten, stellig niet deze zin, waardoor hij gegrepen is: "hoort naar de stem van de Here, uw God, dan zal de Here berouw hebben over het kwaad, dat Hij tegen u gesproken heeft".

En hiermee zijn we dan op ons uitgangspunt over dat berouw Gods teruggekeerd.

Het zal u bekend zijn, dat Jeremia 26 niet het enige hoofdstuk in de bijbel is, waar over Gods berouw gesproken wordt.

Het keert, met name in het Oude Testament, telkens terug. Wij lezen bijvoorbeeld, dat het de Here berouwde, dat Hij de mens gemaakt had (Gen. 6:6), en dat het Hem berouwde, dat Hij Saul tot koning gemaakt had (1 Sam. 15:11).

Dit berouw heeft voor de betrokkenen een ongunstig effect.

Er is ook berouw met een gunstig effect.

Ninevé zou binnen 40 dagen verwoest worden, maar het berouwde God over het kwaad, dat Hij bedreigd had, hun te zullen aandoen, en Hij deed het niet (Jona 3 :10).

Het oordeel stond op het punt over "Jacob" uit te barsten, maar op het laatste moment voltrok zich, dank zij Amos' voorbede, een spectaculaire wijziging in Gods plannen: "Dit berouwde de Here. Het zal niet geschieden, zeide de Here" (Amos 7:1-3).

Wij komen op onze geschiedenis terug.

Indien de vorsten van Juda aan Jeremia's prediking gehoor gegeven hadden, zou Jeruzalem *niet* verwoest zijn.

De historie zou een andere loop hebben genomen.

Het gelaat des aardrijks zou veranderd zijn, als aan de voorwaarden was voldaan, waarop God tot berouw kon worden bewogen.

Het is van belang dit vast te houden.

Gods berouw is precies even reëel als het bedreigde oordeel.

God was *werkelijk* van plan, Israël in de woestijn te vernietigen, en Ninevé te verwoesten, en in Amos' dagen het oordeel over "Jacob" te brengen. En als in al deze gevallen van berouw gesproken wordt, dan is dat even werkelijk. God komt op Zijn voornemen terug. Hij verlegt het spoor. Hij doet *niet* wat Hij aanvankelijk van plan was wel te doen.

God houdt in Zijn handelen dus rekening met de gedragingen van de mensen.

Het is mogelijk, hetzij door bekering, hetzij door een voorbede, Gods plannen in de war te sturen, de wissels te verleggen, waardoor de trein op een ander spoor komt.

Over Gods berouw in verband met Amos' voorbede in Amos 7 schreef iemand² als volgt:

"Sta hier eerbiedig dankend stil. Dat nu niemand meer zegge dat het gebed der vromen machteloos is, dat het geen invloed en uitwerking in de hemel heeft. Kan het sterker, wonderbaarlijker, dan dat het God brengt tot berouw? Ik zal niet pogen in de diepte van dit mysterie af te dalen. God is groot en wij begrijpen het niet. Wij begrijpen het niet, dat de onveranderlijke, eeuwig wetende God iets berouwen kan. Toch is het waar, het staat er: God heeft berouw, maar goddelijk! Niet als een mens, die een dwaling betreurt, maar vrijwillig,

² Dr B. Wielinga: "De leeuw heeft gebruld", blz. 82, 83.

heilig. God heeft dit berouw eeuwig geweten en gewild. Maar het is geen schijn. Men zegge niet, dat God alleen Zijn gedragslijn en niet Zijn gezindheid veranderde. Dit is een uitvlucht der onwetendheid, want daden zijn bij God uitingen van gezindheid. Men ontmerge de Bijbelse taal niet, men spele niet met haar heilige woorden.

Toen berouwde zulks de Here, het zal niet geschieden, zeide de Here.

Er heeft een ommekeer plaats, niet denkbeeldig, maar werkelijk, en deze ommekeer geschiedt op het gebed. Het gebed doet de poort der hel dicht, en de poort des hemels open. Het gebed neemt God de roede uit de hand en lokt stromen van zegen uit de levensbron".

Het is opmerkelijk, dat verschillende exegeten, zodra het berouw Gods aan de orde komt, de vinger waarschuwend opsteken en zeggen: denk er om, dit is een anthropomorphisme, d.w.z. hier spreekt de bijbel op menselijke wijze van God.

Dit is volkomen juist.

Maar men vergete niet, dat de Schrift *overal* op menselijke wijze van God spreekt, en ook niet anders doen *kan*.

Wij moeten ons hier het woord van H. Bavinck herinneren: "In de bijbel komen niet hier en daar enkele anthropomorphismen voor, de ganse Schrift is anthropomorphistisch" — als God tot ons sprak op goddelijke wijze, zou geen schepsel Hem verstaan³.

Als men zich *alleen* bij uitdrukkingen als "het berouwde de Here" gaat herinneren, dat de bijbel op menselijke wijze van God spreekt, dan kan de indruk gewekt worden, dat men bedoelt te zeggen: dit is alleen maar zo bij wijze van spreken, maar de werkelijkheid is gans anders.

Dan is dus deze voorstelling die de Schrift van God geeft, *niet objectief waar*, maar dan (om alweer met Bavinck te spreken) kwijnt en sterft de religie weg.

Wij houden het dus liever met Wielenga: het berouw Gods is: "er heeft een ommekeer plaats, niet denkbeeldig, maar werkelijk"⁴.

Het "raadsplan Gods", waarvan ook òns leven afhankelijk is, staat zo niet meer onwerkelijk ver van ons af. Het verliest zich niet in astronomische oneindigheid, en het verstart niet tot grimmige onverzettelijkheid, maar het komt midden in ons leven te staan. God doet niet maar wat, waar wij toch verder niets aan doen kunnen, en waarin wij maar "berusten" moeten, "het is nu eenmaal niet anders". Maar God doet verschillende dingen wel, die Hij anders niet zou doen, al naar wij ons bekeren en al naar wij gelovig bidden.

De mens die gelooft, zegt nooit: het *is* nu eenmaal zo, en er is toch niets aan te veranderen, want er is wèl aan te veranderen, dank zij de ontfermende veranderlijkheid Gods. Het "voldongen feit" bestaat voor God niet en dus ook niet voor ons. Wij hebben met diep ontzag in de bijbel gelezen: "de Here kreeg berouw over het kwaad, dat Hij gezegd had, Zijn volk te zullen aandoen".

Dit woord moeten wij niet antiek maken, maar dit is het onveranderlijke woord Gods ook voor het heden. . . . wij loven U, o God, en prijzen Uwen naam, omdat Gij onveranderlijk de Veranderlijke blijft en berouw wilt hebben over Uw knechten⁵.

³ H. Bavinck: Dogmatiek, dl. 2, blz. 77, 78.

⁴ Zie mijn "Beslagen Vensters", blz. 97, 98.

⁵ Idem, blz. 99, 100.

REACTIE

En het ganse volk liep tegen Jeremia te hoop in het huis des Heren.

Jeremia 26:9b.

Zoals van een getrouw profeet verwacht mag worden, heeft Jeremia het wel en wee aan zijn volk aangezegd. Wij zouden tegenwoordig zeggen: hij heeft de sleutelen des hemelrijks op de rechte wijze gehanteerd, door te openen en te sluiten.

U herinnert zich het "openen" nog wel.

De Here zou berouw hebben over het kwaad, dat Hij hun dacht te doen, als men luisterde naar het woord des Heren.

Hier is nu de keerzijde. . . . het sluiten!

"Als gij niet naar Mij luistert, en niet wandelt naar de wet die Ik u voorgelegd heb, en niet hoort naar de woorden van Mijn knechten, de profeten, die Ik tot u zond, vroeg en laat, zonder dat gij gehoor gegeven hebt, dan zal Ik dit huis gelijk maken aan Silo, en Ik zal deze stad maken tot een vloek voor alle volkeren der aarde" (vs 4-6).

Zo heeft Jeremia de zegen en de vloek voorgesteld.

En op deze prediking is ook een reactie gekomen.

Het was niet de reactie die de profeet gewenst had! Integendeel! Heel het kerkvolk viel op hem aan onder aanvoering van de priesters en de profeten. Maar goed, het is in ieder geval een reactie.

Het gebeurt meestal, dat op geen enkele manier gereageerd wordt. De hoorders van de preek worden niet boos, maar ook niet blij. Ze verwonderen zich niet, en ze vernederen zich niet. Ze vervelen zich hoogstens. Dergelijke dingen hebben ze al zo vaak gehoord. Het is oud nieuws. Wij schrikken niet voor God, hoewel wij zingen: mijn ziel gans neergebogen, schrikt voor Uw heilig' ogen. Er gaat niets branden, hoewel wij zingen: hoe branden mijn genegenheên. We zitten wat somber te kijken, terwijl we zingen: hoe vrolijk gaan de stammen op. Als we ergens naar verlangen, dan is het naar het moment, dat er "amen" gezegd wordt, hoewel we zingen: ach, wanneer zal ik naad'ren voor Uw ogen? Al de genoemde gevoelens van schrik, verlangen, blijdschap en verootmoediging doen we per gezang of psalm af, zoals we onze schulden per giro voldoen. Verder gebeurt er niets.

Het wil dus al wat zeggen, dat er daar in Jeruzalem wel wat gebeurt na de preek van Jeremia.

Ze hebben Jeremia eerst laten uitspreken.

"Ze", dat zijn dan de priesters, de (valse) profeten, en het ganse volk.

Wij lezen "nadat Jeremia geëindigd had uit te spreken al wat de Here geboden had tot het ganse volk, grepen de profeten, de priesters en het ganse volk hem aan met de woorden: sterven moet Gij!"

U voelt wel, het heeft de hoorders moeite gekost, de spreker niet te interrumperen. Ze staan te koken. Ze zijn bijna niet meer te houden. Hun vingers jeuken. Maar als dan het "amen" gevallen is, stormt de hele bende op de preekstoel af, om de man die zoiets zeggen durft, de mond te snoeren, als het daar tenminste bij blijft. Het was in elk geval de bedoeling niet, dat

het daar bij zou blijven. Ze wilden hem wel vermoorden. Sterven moet gij! Dat het zover niet gekomen is, was niet aan de wildgeworden menigte te danken. Maar daarover later.

Zoals gezegd, een aardige reactie was dit niet. Maar 't is in elk geval beter dan niets. Een wilde reactie is nog te verkiezen boven het uitblijven van elke reactie. Voor ieder die de boodschap van God overbrengen moet, is er niets wat meer vermoeiend en meer zenuwslopend is, dan de gezapigheid, de onbewogenheid, de allerellendigste gelatenheid, waarmee men alles over zich heen laat komen. Nee, niet dat Jeremia te benijden was, toen het gepeupel ging stormlopen, maar soms denk je: deden ze maar eens zoiets. Liep heel dat slaperige geval maar eens warm. "Het ganse volk liep tegen Jeremia te hoop in het huis des Heren." Vale, Jeremia, Iterumque vale! Gij hebt tenminste het kerkpubliek eens uit de plooi zien komen. Wilt u wel geloven, Jeremia, dat menige dominee jaloers op u is? Hij denkt soms: gingen ze maar eens knarsetanden. Gingen ze maar eens schelden. Werden ze maar eens wild. Maar ze worden nooit wild. Ze blijven altijd kalm, en correct en precies in de plooi. Ze zingen altijd precies wat je láát zingen, jubelzangen of klaagzangen, het kan ze niets schelen. Ze zingen het, rhythmisch of niet-rhythmisch. Als ze maar eens te hoop liepen in het huis des Heren, maar ze zitten maar en ze blijven zitten, tot het uit is.

Waarom waren de lieden toen in Jeruzalem eigenlijk zo boos?

Ja, dat is niet zo gemakkelijk te zeggen.

Dat is eigenlijk een heel complex.

In de eerste plaats had Jeremia hun heilige huisjes staan afbreken. Nu moogt u in Jeruzalem alles doen, behalve dat. Dit maakt het kerkvolk in Jeruzalem razend.

Dat heilige huisje was de tempel.

U moet dit goed verstaan.

Ook voor Jeremia was de tempel een heiligdom. De tempel was de woonplaats des Allerhoogsten. Wie de tempel Gods schendt, dien zal God schenden — dat wist Jeremia ook wel!

Waar de profeet zich echter tegen verzette, was de *caricatuur*, die men van de tempel gemaakt had, en van de tempeldienst.

Voor de priesters en het volk was de tempel geen heiligdom omdat God er woonde. Met God rekende men allang niet meer. Maar het was een heilig gebouw, omdat zij er zo ijverig hun offers brachten. Die godsdienstige plechtigheden hadden de plaats ingenomen van de gemeenschap met God, het zoeken van Zijn aangezicht. Door de wierook van hun offeranden en het geklank van hun gebeden wèrd de tempel heilig. Wie die tempel aanraakt, raakt de tempelgangers aan. En nu durfde die Jeremia notabene iets van die tempel te zeggen. Hij durfde zelfs te zeggen, dat die tempel als Silo zou worden. Dat hij de verwoesting nabij was.

Dat was ketterij.

Want die tempel was sacrosanct.

Die tempel kòn nooit vergaan. De tempel bood veiligheid voor alle eeuwen. Wie het anders zei, was een ketter. En nu kan Jeruzalem alles tolereren, behalve ketterij. Men kan het in Jeruzalem zo bont maken als men wil, maar wee de mens die het dogma aantast. Het dogma van de onaantastbaarheid en de onvergankelijkheid van de tempel. Dat dogma zat de priesters in Jeruzalem even hoog als het dogma van de ten-hemel-opneming van Maria de R.K. priesters.

Wie het anders zegt.... anathema sit! Hij zij vervloekt.

Daar kwam in de derde plaats bij, dat Jeremia de voosheid van de wettische en uitwendige vroomheid aan de kaak gesteld had. Hij had gezegd, dat ze helemaal niet vroom waren, maar erg goddeloos. Dat God heel wat anders vroeg dan cultus en offeranden en het strelen van tempelmuren. Dat deed natuurlijk zeer. Het doet altijd zeer, als je van je voetstuk afgestoten wordt en neertuimelt.

Wij verstaan het dus goed, dat die priesters erg boos werden.

En het volk?

Och, dat volk moet u maar niet al te serieus nemen.

We vernemen eerst, dat het ganse volk tegen Jeremia te hoop liep in het huis des Heren, en even later; "Toen zeiden de vorsten en het ganse volk tot de priesters en de profeten: Neen, deze man is niet des doods schuldig" (vs 16). De stukken lagen tóen namelijk even anders, en toen sloeg de stemming van het volk ook zo maar weer om. We kennen dat wel.

"Hosanna" en "Kruist Hem" liggen altijd dicht bij elkaar, en wee de mens die van de volksgunst afhankelijk is.

Dat volk stond dus erg onder invloed van de priesters, en voor die priesters was de tempel tenslotte ook een broodkwestie. En de broodkwestie is een even teer geval als dat van de heilige huisjes. Als u daar dan nog bij bedenkt, dat het volk voor de feestelijke gelegenheid naar Jeruzalem gekomen was, en dat het nooit leuk is als er ineens een spelbreker in de feestvreugde roert, dan gaat u iets begrijpen van het ganse complex van motieven, waarom men de profeet Gods nu niet bepaald vriendelijk aankeek die dag, en waarom hem als persona non grata de deur werd gewezen!

Per slot van rekening is de hier getekende reactie een van de twee mogelijkheden.

Een van de twee.

Een derde mogelijkheid is er niet!

Men moet als het Woord van God gepredikt wordt, zich met hand en tand verzetten, òf capituleren.

U moet boos worden en u zelf voornemen: daar kom ik nooit weer, òf u moet zich gewonnen geven.

U is vóór of tégen.

U is een vriend Gods en een metgezel van allen die Zijn naam ootmoedig vrezen, óf u is een vriend van de wereld, en heel de kerkgang met alle kerkpubliek kan u gestolen worden.

Dit is het óf - óf.

Een tussenpositie is er niet.

Er zijn er natuurlijk wel, die menen, dat zo'n tussenpositie er is, maar dit is een droom.

En nog een onrustige droom ook.

OUDE DEUGNIETEN

Ook stonden enkelen uit de oudsten des lands op en zeiden tot het gehele verzamelde volk:....wij zijn bezig een groot kwaad te begaan tegen onszelf.

Jeremia 26:17 en 19b.

Verondersteld wordt, dat bij de ouden de wijsheid is, en als in het proces tegen Jeremia, dat wij nu gaan bijwonen, enkele oudsten des lands opstaan en het woord vragen, dan mogen wij verwachten dat zij enkele verstandige woorden zullen gaan zeggen.

Dat doen zij ook inderdaad, tenminste zo op het eerste horen.

Het doet al direct aangenaam aan, dat er enkele mensen zijn, die een goed woord vóór Jeremia willen zeggen. U weet, profeten waren over 't algemeen niet populair in Israël, want die mensen zeiden altijd zulke nare dingen. Vooral Jeremia was een akelige pessimist, vond men, want het was altijd maar donder en bliksem bij die man.

Dat er nu, op het moment dat iedereen er genoeg van krijgt, enige lieden opstaan, die de moed hebben om de profeet in bescherming te nemen, door met een beroep op de historie tot de uiterste voorzichtigheid te manen, kan ons slechts verheugen.

Alleen — onze waardering voor deze oudsten krijgt direct al een deuk, als we letten op het uur dat deze advocaten het woord nemen.

Het was namelijk niet vóór, maar nadat Jeremia zelf het woord genomen had, waardoor de publieke opinie zich had gewijzigd ten gunste van de profeet.

Eerst had heel de bende geroepen, zoals u zich herinnert: deze man is des doods schuldig (vs 9), maar na Jeremia's pleidooi zijn ze 'n hele slag omgedraaid, en zeiden de vorsten *en het ganse volk*: "neen, deze man is niet des doods schuldig" (vs 16).

Het zou wel wat sympathieker aangedaan hebben, als die oudsten direct op de ketting gesprongen waren. We krijgen nu sterk de indruk dat ze eerst de kat eens uit de boom gekeken hebben. Zolang de zaak nog critiek staat voor Jeremia, houden ze hun mond, maar zodra het niet meer gevaarlijk is, worden ze moedig.

Wel een beetje laat dus.

Vervolgens spreken deze oudsten wel goede en vrome woorden, en ze halen zelfs met instemming een gedeelte van Jeremia's preek aan over dat "berouw Gods" (vs 19), maar als ze nu zelf een toepassing gaan maken op de preek, is het weer zo fout als het maar kan.

Die toepassing is namelijk: wij zijn bezig een groot kwaad te begaan *tegen onszelf*. De vervelende smaak die we in de mond kregen toen we deze lieden zo láát het woord hoorden nemen, wordt nu bepaald bitter. De oratie pro Jeremia blijkt een oratie pro domo te zijn, want kennelijk zijn deze oudsten het meest over hun eigen hachje bezorgd.

Daarom staat hierboven: oude deugnieten.

Maar laten we eerst het verloop van het proces naar orde verhalen.

Er is bijna niets zo eentonig als de zonde.

Het is een eindeloos repeterende breuk, en het ontbreekt de satan, de grote instigator van de

zonde, gemeenlijk aan alle originaliteit.

Het is natuurlijk aan allen bekend, hoe het in het proces tegen de Here Jezus toegegaan is.

Welnu, als u van dit proces tegen Jeremia kennis neemt, komt u tot de ontdekking, dat precies dezelfde elementen er in verwerkt zijn. Er wordt in beide gevallen met soortgelijke recepten gewerkt. Het is een erg eentonig geval. In de eerste plaats wordt het "des doods schuldig" over Jeremia uitgesproken, omdat hij "tegen de tempel" geprofeteerd heeft. Hij heeft durven zeggen dat die tempel zou worden afgebroken. Dat was zoveel als godslastering, en de priesters roepen uit: gij hebt het met uw eigen oren gehoord (vs 11) — wat hebben wij nog getuigen van node.

Vervolgens wordt, evenals in het proces tegen Jezus, nadat door het priestercollege het doodvonnis is uitgesproken, in allerijl de rechtszitting in elkaar gezet. De "vorsten" komen er aan te pas (vs 10), en daarmee zijn de burgerlijke autoriteiten bedoeld. Blijkbaar strekte zich de bevoegdheid van de priesterlijke rechtbank niet zover uit, dat een doodvonnis ten uitvoer kon worden gelegd zonder dat de magistraat van Jeruzalem er in gekend was. De dingen liggen hier natuurlijk wel even anders dan in Jezus' dagen. Men bleef nog "onder ons", terwijl bij het proces tegen Jezus de niet-Jood Pilatus er aan te pas komen moest, maar de parallel valt toch op.

De priesters die Jezus ter dood wilden brengen, begrepen heel goed dat ze voor de wereldlijke rechter niet hoefden aan te komen met een religieus vergrijp. Daarom werd voor Pilatus' rechterstoel de aanklacht een beetje gewijzigd, en werd Jezus voorgesteld als een oproermaker en een gevaar voor de staat.

Dat was geen nieuwe vondst.

De sluwe overpriesters, die het Oude Testament op hun duimpje kenden, kunnen dit alles gelezen hebben in de profetieën van Jeremia. Ze hebben dat gewoon afgekeken van hun voorgangers. Ze plegen het meest ordinaire plagiaat.

De slimmelingen die zich van Jeremia willen ontdoen, laten hun jasje waaien zoals de wind waait. Ze staan nu als aanklagers voor de "vorsten", en nu is de aanklacht niet: hij heeft tegen de *tempel* geprofeteerd, maar hij heeft over deze *stad* geprofeteerd. Het religieus vergrijp wordt haastig gewijzigd in een politiek vergrijp. 't Is maar een kleinigheid!

Dan neemt Jeremia zelf het woord.

Het komt geen ogenblik in hem op, te ontkennen, dat hij van oordelen gesproken heeft. Als men precies weten wil of aan dit oordeel de stad of de tempel ten prooi zal vallen, dan wil Jeremia wel eerlijk zeggen, dat het niet gaat om het een òf het ander, maar om het een èn het ander.... Zowel het huis als deze stad (vs 12).

Men dient echter wel te bedenken, zo gaat Jeremia voort, dat hij dit niet zelf bedacht heeft, maar dat de Here hem gezonden heeft, om al deze woorden te spreken. Hij heeft eenvoudig de boodschap Gods overgebracht, en ze moeten nu maar weten, wat ze daar mee doen willen.

Ze moeten ook maar weten, wat ze met hem doen willen.

Hij is weerloos, en ze kunnen van alles met hem doen. Maar hij smeekt niet om z'n leven. Hij valt niet op de knieën. Hij kijkt z'n rechters fier in de ogen, als hij verklaart dat ze hem maar moeten ombrengen als ze dat willen, maar dat ze goed moeten weten dat ze dan onschuldig bloed brengen over zichzelf en heel het volk.

In feite is deze verdediging geen zelfverdediging. Ook geen onheilsprediking, maar een heilsboodschap. Als men luisteren wil, zal de Here geen vloek, maar slechts zegen brengen

over het volk.

Deze prediking heeft diepe indruk gemaakt.

De burgerlijke overheid kijkt niet door de rode fanatieke bril van verhitte theologen. Zij kan de kerkelijke disputanten wel eens een fijn lesje geven. Zelfs een man als Pilatus was nog in staat de procedure tegen Jezus objectief te bekijken. Evenals hij, verklaart de burgerlijke rechtbank van Jeruzalem: Ik vind geen schuld in deze mens.

Ook de stemming van het volk slaat om.

En dit is dan het moment, waarop de advocaten het woord nemen. Die oude deugnieten, waarvan we reeds hoorden.

De ouderen leven bij de historie.

Deze broeders ouderlingen herinneren zich, nu zij zich opmaken een goed woordje voor Jeremia te spreken, een gebeurtenis, die ongeveer een eeuw geleden had plaats gegrepen. Toen was er een profeet geweest, Micha genaamd, die precies in dezelfde geest gesproken had als Jeremia nu. Hij had ook al gezegd dat Sion als een akker omgeploegd zou worden en dat Jeruzalem een puinhoop zou worden (vs 18)¹.

De broeders kennen de Schriften!

Zij citeren de tekst secuur en zo maar uit het hoofd.

Aan kennis van Schrift en historie ontbreekt het niet.

Maar ze weten nog meer, deze ouderlingen.

Ze weten ook nog, hoe de toenmalige koning Hizkia op dat profetische woord gereageerd heeft.

Hizkia! Dat was niet de eerste de beste².

Is Hizkia toen boos geworden? Heeft hij iets tegen de profeten des Heren ondernomen? Niets van dat alles! Vorst en volk hebben zich toen voor het woord des Heren gebogen, zij hebben geluisterd in verootmoediging en zij hebben "de gunst des Heren gezocht". Op dit punt drukken de broeders zich heel plastisch uit. Ze zeggen letterlijk: Hizkia heeft het aangezicht des Heren gestreeld. Hij heeft erg lief gedaan tegen God en Hem geaaid. Of dit waar was, kunnen we laten rusten. De broeders drukken zich zo uit. Laten we dus goed uitkijken, zo besluiten deze advocaten hun betoog, want als wij nu wel wat ondernemen tegen Micha's opvolger Jeremia, dan snijden we ons lelijk in de vingers en dan doen we onszelf kwaad.

Dit waren vrome woorden, zouden we zo zeggen, en we zouden bijna geneigd zijn deze oudsten in te delen bij de vrienden van God en Zijn profeet.

Zo doen ze zich ook wel voor.

Maar weest u voorzichtig met deze heren. Het zijn een paar oude rotten en een paar oude deugnieten. Ze schijnen het zo goed te bedoelen, maar ze bedoelen alleen maar zichzelf.

Hun woorden klinken wel aardig, of nee, zelfs dat niet, als u maar luistert.

Er werd in het begin al op gewezen, dat zij wachtten met hun pleidooi totdat de publieke opinie omgedraaid was.

Dat was al wat verdacht.

¹ Zie Micha 3: 12.

² De naam Hizkia had in Juda's historie een soortgelijke klank als bij ons Prins Willem van Oranje.

De verdenking groeit tot zekerheid, als wij hen horen zeggen: wij zijn bezig een groot kwaad te begaan.... tegen onszelf!

Dat een eventuele aanslag op Jeremia's leven een groot kwaad tegen God zou zijn, was misschien wel in hun achterhoofd aanwezig. Maar het komt niet aan de orde. Het is in elk geval vers twee. Vers een is: laten we aan onszelf denken. De theologie van deze oudsten is gelijk aan de theologie van de rijke man in de gelijkenis. Laat er een bode naar de aarde gaan, die zeggen moet tegen de broeders, niet dat ze de Here moeten liefhebben, en zich bekeren moeten, maar dat ze moeten oppassen, dat ze niet in de hel komen.

Bekering is er voor deze "oudsten" ook niet bij.

Ze zijn er wel doodsbenauwd voor, dat het volk een nieuw kwaad er bij zal doen, maar het *oude* kwaad, waarin heel Juda al jaren lang leeft, wordt zelfs niet aangeraakt.

En deze broeders wisten het toch zo goed.

Ze geven zelfs toe, er uitnemend mee op de hoogte te zijn, dat Jeremia niet de eerste profeet was die opriep tot bekering. God had Zijn knechten "vroeg en laat" gezonden. Honderd jaar geleden had Micha al hetzelfde gezegd.

Hebben die oudsten daar ooit een mond over opengedaan?

Zijn ze Jeremia in zijn moeizame arbeid bijgevalen?

Ze hebben hem alleen laten staan.

En nu nog laten ze hem alleen staan.

Ook nu zeggen ze alleen maar: maak die man niet dood. Maar ze zeggen niet: laten we gehoorzamen, en laten we ons bekeren. Dat willen ze zélf niet.

Ze willen ondanks de duizend preken, die ze verslonden hebben, zichzelf blijven.

Weet u, wat deze mannen wèl willen?

Ze willen wel "de gunst des Heren zoeken". Ze willen God wel aaien. Ze willen wel lief doen tegen God en veel liefs van God krijgen. Maar daar moet het dan ook bij blijven.

Die oude deugnieten!

Te allen tijde krioelt het in de gemeente van zulke deugnieten.

Zij kennen de Schriften.

Zij kennen de historie.

Zij weten de weg, die ten leven leidt.

Zij willen ook wel graag in de hemel komen.

Maar de weg die er heen leidt, willen zij niet gaan.

Ziehier, beste collega's, stof te over voor een preek over de vrome, christelijke zelfhandhaving.

Laten wij echter, u en ik, zodra wij ons aan zo'n preek zetten, ook wat gaan doen aan zielszorg aan eigen ziel.

Want het meeste gevaar om in de vrome zelfhandhaving verstrikt te raken, lopen zij die doorgewinterd zijn in de Schrift en historie, zoals u wel begrepen hebt. De "oudsten des lands", de eerwaarden en weleerwaarden!

DE KLEINE MAN

Uria, de zoon van Semaja, uit Kirjath-Jearim; die profeteerde tegen deze stad en tegen dit land geheel zoals Jeremia.

Jeremia 26:20b.

Als u eens gevraagd werd een paar mensen uit de bijbel te noemen, die Uria heten, dan zoudt u waarschijnlijk stoppen bij Uria, de man van Bathseba, u weet wel, waar David iets mee gehad heeft. Die Uria kennen we nogal goed. De Uria-brief is zelfs spreekwoordelijk geworden. Die Uria, de Hethiet, speelt een rol in een nogal opwindende zeden-affaire (een passieve rol overigens), en geen wonder dus, dat we daarvan op de hoogte zijn. Déze Uria, waar we 't nu over hebben, de zoon van Semaja, uit Kirjath-Jearim, kennen we niet. Hij was wel profeet en martelaar, maar dat ligt buiten de sfeer van het sensationele. Het heeft derhalve minder onze interesse. 't Was ook maar een klein mannetje. Hij kwam uit Kirjath-Jearim; een provinciaal dus. De bijbel spreekt van hem maar even in 't voorbijgaan. We vangen niet meer dan een flits van hem op. Baruch, de secretaris van Jeremia, is bezig te vertellen hoe Jeremia in 't nauw geraakt is. Maar dank zij de voorspraak van enkele "oudsten des lands" is de profeet de dans ontsprongen (vs 18-19).

Maar het is een "narrow escape" geweest, weet Baruch.

Als hij er over nadenkt, wanneer hij dit schrijft, is 't hem nog een wonder.

Jeremia zou er stellig niet zo goed afgekomen zijn, als....! Ja, wat "als"?

Als, zo lezen we aan het slot (vs 24), Ahikam, de zoon van Safan, hem niet beschermd had.

U kunt ook lezen: als God hem niet beschermd had.

God heeft die machtige, invloedrijke Ahikam als een beschermengel op zijn weg gezonden, en toen kon niemand Jeremia wat doen.

Maar als dit alles onder Gods voorzienige leiding niet zo gelopen was, dan had de profeet hetzelfde lot ondergaan als Uria.

Zo komt Baruch dan in 't voorbijgaan op Uria.

Nu, wat is er met die Uria, de zoon van Semaja, uit Kirjath-Jearim?

Daarvan weet Baruch in de eerste plaats dit: "hij profeteerde tegen deze stad en tegen dit land geheel zoals Jeremia".

Daar kijken we even van op.

We dachten eigenlijk dat in die dagen Jeremia zo ongeveer de enige was, die ongeluksprofeet durfde te zijn, en die moed genoeg had om land en volk tot de wegen des Heren terug te roepen.

Een eenling!

Maar nu vernemen we, dat een zekere Uria van "elders" precies zo getuigd en gepreekt heeft als Jeremia. Nog zo'n trouwe D.d.W. En wie zal zeggen hoeveel er nog meer geweest zijn, die in dezelfde lijn werkten. Maar niet zo bekend natuurlijk als Jeremia. Jeremia was stadsdominee en Uria stond eigenlijk op een dorp. Wat is Kirjath-Jearim bij Jeruzalem? Uria en zijn collega's zijn de naamlozen. Ze zwoegen maar in alle stilte en bescheidenheid en

trouw. Uria wordt in de bijbel niet ten tonele gevoerd als een beroemdheid of een uitblinker. Zijn naam zou niet eens genoemd zijn, als het niet zo te pas kwam in verband met Jeremia. Hij staat in de schaduw van Jeremia, zoals er altijd tallozen zijn die in de schaduw staan, en in de schaduw blijven staan. Nooit eens in 't volle licht. Nooit krijgt Uria ook maar een kans om uit Kirjath-Jearim weg te komen. Voor hem geen beroep naar Jeruzalem. Uria is geen ster en geen kanselredenaar. Hij is alleen maar martelaar geworden. Wij bekommeren ons om martelaren minder dan om sterren. Van die martelaars zingen we alleen maar nadat zij gestorven zijn: profeten, martelaars vermelden daar Uw eer. Maar hùn eer is hier nooit vermeld. Zolang de martelaar nog geen martelaar is, laten we hem wat voortmartelen. De ware profeten en martelaars hebben ook nooit anders gewild. Jeremia net zo min als Uria. Zij willen alleen maar trouw zijn. De bijbel zwijgt rustig van al deze naamlozen. Er hoeft niets van in de krant ook. Hun namen staan geschreven in de hemelen, en dat is meer dan genoeg.

Hoe is die Uria martelaar geworden?

Ook dat worden we hier gewaar.

Toen Jojakim met al zijn machtigen en al de vorsten zijn woorden hoorden, trachtte de koning hem te doden.

Op de een of andere wijze is het dus tot Jojakim en de zijnen doorgedrongen, wat Uria aandurfde. Uria heeft daar in de provincie zijn stem verheven tegen de afval en het bederf. Dat was op het platteland ook gekomen, dat bederf, alleen met wat minder tam-tam dan in de stad. En Uria heeft daartegen gewaarschuwd, en gezegd dat dit voor stad en land op de ondergang moest uitlopen. Er zijn overal en altijd spionnen en strooplikkers. Zo hebben ze aan de koning gevraagd: weet u dat wel, van die Uria in Kirjath-Jearim? En toen Jojakim het een en ander vernomen had, is hij ontzettend boos geworden, en heeft een arrestatiebevel uitgevaardigd. Het was niet behoorlijk dat deze man langer leefde.

We krijgen hier een merkwaardige kijk op Jojakim.

Uria, de kleine man, was in z'n eenvoud en trouw groot, maar de machtige koning komt hier in z'n kleinheid uit.

Toen er het een en ander met Jeremia aan de hand was, heeft Jojakim zich op de vlakte gehouden. We lezen wel voortdurend van de "vorsten van Juda" die in het geding gemengd werden, en zich van het koninklijk paleis naar het huis des Heren begaven (vs 10), maar Jojakim blijft achter de schennen. Hij heeft er natuurlijk alles van afgeweten, kom, kom, zou Jojakim er niet van geweten hebben, en al de vorsten van het koninklijk paleis wel? Maar Jojakim bemoeit zich met het geval Jeremia niet. Daar wil hij maar liever buiten blijven. Hij zou om een lief ding willen, dat Jeremia ook z'n mond maar hield, maar hij blijft er buiten. Jojakim zal wel oppassen, dat hij z'n vingers niet brandt. Met zo'n man als Jeremia moet je oppassen. Daar heeft Jojakim al genoeg van gehoord.

Maar met Uria staat het anders!

Dat is maar een klein en onbeduidend mannetje, die Uria. Nu durft Jojakim ineens. Nu treedt hij voor het voetlicht. Hij zal die Uria eens aanpakken! Want je weet nooit, wat zo'n man in de provincie nog voor kwaad kan brouwen. En dat moet nu maar eens uit zijn.

In eerste instantie mislukt de aanslag van Jojakim.

Uria is op de een of andere manier ingelicht.

Hij duikt dus onder; komt zelfs helemaal in Egypte terecht. Maar Jojakim van zijn kant laat het er niet bij zitten. De inlichtingen van de geheime dienst hebben aan het licht gebracht, dat Uria in Egypte zit. Nu, Egypte is voor Jojakim een bevriende mogendheid. Er wordt een

deputatie heengezonden, die gedaan weet te krijgen, dat een uitleveringsbevel tegen Uria wordt uitgevaardigd. Er zal wel bij gezegd zijn, dat Uria een politieke agitator was, en een gevaar voor beide bevriende naties. Zo is Uria naar Jeruzalem teruggebracht, waar het nooit veilig geweest is voor profeten. Hij is met het zwaard ter dood gebracht, en hem werd niet eens de eer gegund in het familiegraf te worden bijgezet.

Zo is het met Uria gegaan.

En het is wel een wonder, zo verzucht Baruch, als hij de pen neerlegt, dat Jeremia er nog levend afgekomen is.

Een wonder!

Van wat wij "wonderen" noemen, is in deze hele geschiedenis niets te bespeuren. Op geen enkel punt grijpt God in. Er verschijnen geen engelen, die de trouwe Uria beschermen op zijn vlucht naar Egypte. Er zijn ook geen bovenaardse machten, die het Jeremia mogelijk maken ternauwernood te ontsnappen. Alles beweegt zich in het platte menselijke vlak.

Wat er met Uria en Jeremia gebeurt, speelt zich duizend maal precies zo af.

Uria, de gewone man, wordt persona non grata, en wordt derhalve gezocht. Hij weet nog juist te ontsnappen, maar als hij zich veilig waant in Egypte, blijkt het geluk hem niet te dienen, want zijn schuilplaats wordt ontdekt, hij wordt gegrepen, naar Jeruzalem gevoerd en vermoord.

Dat Jeremia het vege lijf weet te redden, heeft hij doodgewoon te danken aan Ahikam, de zoon van Safan. Dit was een machtig man. Hij is waarschijnlijk dezelfde die door Josia naar de profetes Hulda werd gezonden, en de vader van de stadhouder Gedalja. Een ervaren politicus van het oude stempel, die veel gezag had. Tegen hem durfde zelfs Jojakim niet op. Jeremia mag van geluk spreken, dat hij in deze invloedrijke minister een pleitbezorger en beschermer vindt.

Niettemin is het wonder er levensgroot.

Wonderen behoeven niet altijd opzienbarend te zijn.

God laat vaak allerlei wonderlijke dingen gebeuren dwars door het gewone heen, en Hij laat het extra-ordinaire zich voltrekken via heel ordinaire dingen en mensen en gebeurtenissen en toevalligheden.

Er is geen wonderloos tijdperk omdat de wonderen zijn weggetrokken, maar omdat wij die wonderen niet meer zien. Waarom moeten er bij wonderen altijd engelen, bliksemslagen of andere opvallende dingen te pas komen? Het is best mogelijk, en zelfs zeer waarschijnlijk, dat er in uw en mijn levensgeschiedenis geen enkel aanwijsbaar wonder is, en dat tegelijk heel dat leven één opeenstapeling is van wonderen van Gods liefde en lankmoedigheid..

Dat er juist op dat moment als Jeremia's leven in gevaar is, een Ahikam in het ministerie zit, is op zichzelf al een wonder. God spant alle draden zo, en combineert alle gebeurtenissen zo, dat er met Zijn knecht niets gebeuren kan. Toevalligheden, zeggen wij. Nee, zegt ergens de Catechismus, de zaak staat zo, dat alle dingen *niet* bij geval, maar van Zijn vaderlijke hand ons toekomen.

Wie met het geloof dwars door alle "gewone" dingen heen ziet, ontwaart allerlei ongewone krachten, en hij buitelt van het ene wonder in het andere.

Jawel, zegt u, dat is allemaal goed en best, maar Uria dan?

Laat Uria dan een van de naamlozen, een van de onbekenden zijn in het grote leger van Gods knechten, hij is toch evenzeer knecht des Heren als Jeremia.

Als Jeremia er over zit te mediteren, dat hij toch zo onverwacht en wonderlijk aan de dood is ontsnapt, gaat Uria naar het schavot. Voor hem geen engel. Zelfs geen Ahikam. Niets en niemand!

Als u vraagt om een verklaring, waarom Uria sterft en Jeremia blijft leven, dan is een dergelijke verklaring niet te geven.

Wij kunnen van Gods doen en laten niets verklaren.

We zitten er zelfs meestal mee in de knoop.

Wij belijden kloek en vrolijk, dat gezondheid en krankheid, rijkdom en armoede, vruchtbare en onvruchtbare jaren, regen en droogte niet bij geval, maar van Zijn vaderlijke hand ons toekomen.

Maar zodra we een antwoord moeten geven op de vraag, waaròm het nu zo ongelijk verdeeld wordt, de rijkdom bij de een en de gedurige armoede bij de ander, in het ene gezin blakende gezondheid, en in het andere altijd "krankheid", Uria de kogel en Jeremia vrijgelaten, dan staan we gewoon met de mond vol tanden. Dan weten we 't niet meer.

We zullen er maar vrede mee moeten hebben, dat God het wèl weet.

Hij zal, om bij ons geval te blijven, Jeremia nog nodig gehad hebben, terwijl Uria z'n laak af heelt, en z'n post kan venaten.

Want het gaat tenslotte niet om mensen, maar om God.

Niet om leven en dood, maar om het Koninkrijk.

Dit schijnt een nogal gemakkelijke en goedkope oplossing.

Wij willen met nadruk verklaren, dat het dit *niet* is.

Het is namelijk in 't geheel geen oplossing.

De bijbel is geen rekenboek, met de oplossing van de sommen achterin.

De bijbel is wel het boek der *vèrlossing*.

Al verdwijnt nu Uria wat eerder van het toneel dan Jeremia, dat is tenslotte bijkomstig. Evenals wat meer of minder geluk betrekkelijk is, vergeleken bij het grote geluk der verlossing door Jezus Christus.

De levensraadselen blijven er, zolang wij in deze gebroken wereld leven, want wij zien nu nog door een spiegel in raadselen, doch straks van aangezicht tot aangezicht.

Uria een paar dagen eerder dan Jeremia, maar toch allebei!

AANSCHOUWELIJK ONDERWIJS

De Here zeide tot mij aldus: Maak u banden en jukken en leg die op uw hals.

Jeremia 27:2.

Het Rijk Juda loopt nu op z'n laatste benen.

In de tijd waarin wij nu verplaatst worden, is Zedekia koning van dit Rijk. Zo wordt hij ook genoemd in dit hoofdstuk: Zedekia, de zoon van Josia, de koning van Juda. De titel is eigenlijk te mooi, want Zedekia is feitelijk geen koning, maar vazal van Nebucadnezar. Met de andere Palestijnse staatjes die hier eveneens genoemd worden: Edom, Moab, Ammon, Tyrus en Sidon is Juda een satellietstaatje van het machtige Babel. De zelfstandigheid is slechts camouflage. Zedekia en zijn ministers zijn marionetten in de hand van de man die alles te zeggen heeft, de werelddictator van die tijd: Nebucadnezar.

We kennen dat wel.

Deze laatste koning van Juda was een zwakkeling.

Hij was na de wegvoering van zijn voorganger Jojachin door Nebucadnezar op de Judese troon gezet, en tegenover deze machthebber had hij de eed van trouw moeten afleggen.

Het was Zedekia's toeleg niet, deze eed te breken, en het was ook niet naar de wil des Heren, dat Juda pogingen zou doen, z'n verloren vrijheid te herwinnen. Daar komen we later nog op terug.

Maar Zedekia was omringd door slechte raadgevers.

Daar waren in de eerste plaats de "vorsten", de raadsliden der kroon, over 't algemeen onervaren politici, tweede- of derderangs ministers, want het beste deel was reeds naar Babel gevoerd.

Deze "vorsten" waren fanatieke nationalistes, die vóór alles de afwerping van Babels juk in hun programma hadden geschreven.

Dit nationalisme werd krachtig gevoed door de valse profeten, waar we ook nog nader kennis mee zullen maken. Deze leugenprofeten spraken naar de mond van Jeruzalem, wat nog wat anders is dan "naar het hart van Jeruzalem", en spiegelden de mensen de mooiste dingen voor.

Het is koren op de molen van al deze politici en profeten, als het nu in Jeruzalem een komen en gaan is van allerlei ambassadeurs van bevriende mogendheden.

Wat is er namelijk aan de hand?

In Jeruzalem is een conferentie aan de gang, een geheime conferentie van afgevaardigden van onderscheiden kleine staten in Palestina.

Edom, Moab, Ammon, Tyrus, Sidon en Juda.

Egypte wordt er niet bij genoemd.

Niettemin is Egypte de motor van alles.

Egypte en Babel zijn de twee grote tegenspelers op het wereldtoneel, de twee grote concurrenten, die elkaar de wereldheerschappij betwisten. De tegenstelling is in deze tijd niet

Oost en West, maar Noord en Zuid. De macht berust momenteel bij de "koning van het Noorden", maar Egypte is bezig er een gooi naar te doen. Het moment is gunstig, want Babel heeft met interne moeilijkheden te kampen. Als Egypte er nu in slaagt, de bufferstaten van de oudheid, de Palestijnse Rijkjes, voor z'n plan te winnen, dan is er veel gewonnen. Onder aanvoering van Egypte zullen dan deze Verenigde Naties een poging doen om het gehate juk van de werelddictator Nebucadnezar af te werpen.

Met dit doel zijn nu de gezanten van allerlei mogendheden in Jeruzalem aanwezig.

De vijf genoemde mogendheden zijn het blijkbaar al met elkaar eens geworden.

Nu moet Zedekia nog voor het plan gewonnen worden.

Jeruzalem staat onder politieke hoogspanning.

De besluiten die nu genomen worden, zullen van wereldhistorische betekenis zijn. Door het vormen van een gemeenschappelijk front zal de lang verwachte vrijheid dagen.

Dan, terwijl de spanning op het hoogst is, verschijnt Jeremia op het toneel. De oude spelbreker van het wereldfestijn!

Zonderling uitgedost treedt Jeremia de Assemblee binnen. Hij draagt een juk op zijn schouders, zoals de ossen die op hun nek droegen, als ze voor de ploeg gespannen werden. Verder zeult hij nog een aantal gelijksoortige jukken met zich mee. Het zijn er welgeteld vijf, en aan elk van de vijf ambassadeurs in de conferentiezaal reikt hij er een uit. Met het verzoek, of de heren deze jukken willen meenemen naar hun land. 't Gaat aanvankelijk allemaal zwijgend toe. Het is een zwijgende prediking, aanschouwelijk onderwijs. Als de situatie bijzonder critiek was, kwam God altijd met zo'n woordloze verkondiging. Als God vreesde dat woorden, altijd maar weer die woorden, het niet meer deden, dan greep God in door het zichtbare symbool, dat indruk moest maken. Omdat God toch vóór alle dingen aangehoord wilde worden, en aangehoord moest worden om huns levens wil. Maar als de oren niet meer bij machte waren om te horen, of ook onwillig om te horen, ging God machtig en indrukwekkend spreken *zonder woorden*. Dan deed God een beroep op de *ogen!* Om maar gehoor te krijgen, als het niet kon via het oor! Om die reden voert God nu het wonderlijke "spel" op van de profeet met het ossenjuk. En die profeet van om en nabij de 60 maar door de straten van Jeruzalem lopen met een juk op z'n nek! Niet alleen die éne maal op z'n gang naar de Assemblée, maar wekenlang nog. Een zotte vertoning eigenlijk! Iedereen moest wel denken dat hij gek was. Hij liep daar voor spot, gewoonweg voor spot. En de mensen maar omkijken en lachen. Geen prettige opdracht, profeet te wezen, vindt u wel?

Er zijn momenten dat je alles wel wilt wezen, behalve profeet!

Er vormden zich groepjes op straat, en de man Jeremia met z'n juk werd het gesprek van de dag. En de zwijgende boodschap van het juk werd het gesprek van de dag. *Dat is het nu juist, wat God bedoelt*. Dat die boodschap, het woord van God, maar niet in de lucht komt te hangen, dat het maar niet is een geluid, waar je zo ééns in de week, op Zondag, plichtmatig naar zit te luisteren zonder je er veel van aan te trekken, maar dat het een gesprek wordt voor de dag en voor de nacht!

We moeten haastig naar de gezanten terug.

Ook zonder commentaar hebben zij wel begrepen wat dat juk moest om de hals van de profeet. En het Jeruzalemse publiek heeft dat ook wel begrepen. De Oosterling lééft bij symbolen! Daarom heeft stellig niemand gevraagd: wat moet die man met dat juk hier, en wat moeten wij met die jukken die hij bezig is te distribueren. Er zal heus niet zoveel om gelachen zijn. Men heeft zich er wèl aan geërgerd. En danig geërgerd ook! Moet u begrijpen!

De lucht was zwanger van vrijheidsklanken! Iedereen zong zacht voor zichzelf: ik snak naar de dag... . weet u nog wel? Als Zedekia z'n laatste aarzeling overwonnen had, dan zou het pact ondertekend worden, en de Verenigde Naties zouden eindelijk het gehate juk afwerpen. En dan komt daar de profeet Gods de zaal binnen.... met een juk! En hij presenteert elk der gedelegeerden zo'n juk. Alstublieft, mijne heren! Neemt u maar mee naar huis. Er komt niets van in, dat u onder het juk wegkomt. U moet ook maar niet roepen: laat ons deze banden van ons werpen, want

"Zo zegt de Here der heerscharen, de God van Israël:
Ik heb de aarde, de mens en het gedierte
dat op het oppervlak der aarde is,
door Mijn grote kracht
en door Mijn uitgestrekte arm gemaakt,
en Ik geef ze aan wie het Mij goeddunkt.
Nu heb Ik al deze landen
in de macht van Nebucadnezar,
de koning van Babel, Mijn dienaar,
gegeven.
Ja, zelfs het gedierte des velds heb Ik hem gegeven
om hem dienstbaar te zijn.
En alle volken zullen hem,
zijn zoon en zijn zoons zoon
dienstbaar zijn.
Tot de tijd ook voor zijn land komt,
en ook dat door
machtige volken en
grote koningen
dienstbaar gemaakt zal worden.
Het volk en het koninkrijk nu,
dat hem, Nebucadnezar,
de koning van Babel,
niet zal willen dienstbaar zijn
en zijn hals niet zal willen voegen
onder het juk van de koning van Babel —
over dat volk zal Ik bezoeking doen
met het zwaard,
de honger
en de pest
— luidt het woord des Heren —
tot ik hen volkomen in zijn macht zal hebben gebracht.
Gij dan, geeft geen gehoor aan uw profeten,
uw waarzeggers,
uw dromers,
uw toekomstvoorspellers,
en uw tovenaars,
die tot u zeggen:
Gij zult de koning van Babel niet dienstbaar blijven.
Want leugens profeteren zij u —
om u ver van uw bodem te verwijderen,
zodat Ik u verdrijf
en gij teniet gaat.

Maar het volk dat zijn hals zal voegen
onder het juk van de koning van Babel
en hem dienstbaar zal blijven,
dat zal Ik op zijn bodem laten
— luidt het woord des Heren —
om die te bewerken
en daarop te wonen".

Dat is dan het commentaar op het ossenjuk.

Als wij zo naar de prediking van het juk luisteren, zijn we aanvankelijk ook geneigd ons te ergeren.

Nebucadnezar had zich geen betere propagandist voor zijn politiek van wereldverovering kunnen wensen dan deze profeet in Jeruzalem. En God en Nebucadnezar lijken wel de beste vriendjes. God spreekt van hem als "Mijn dienaar", alsof hij de trouwste paladijn van Jahvè is! Toe maar! Moet je Nebucadnezar kennen! *Hij* kent de naam van Jahvè misschien nauwelijks. Rekent in elk geval niet met Hem, maar alleen met zichzelf! Aan deze gesel der oudheid geeft God nu zo maar de hele wereld cadeau. En de Here voegt er aan toe: pas op en pleeg geen verzet tegen hem, want wie Nebucadnezar aanraakt, die raakt Mijn oogappel aan! God springt voor deze werelddictator in de bres, en zal voor hem vechten ook, want iedereen die maar een kik geeft, wordt door God geranseld met Zijn gesel, samengesteld uit drie touwen: het zwaard, de honger en de pest!

We begrijpen daar op het eerste horen niets van!

Dit *is* in zekere zin juist de grootheid van God, dat Hij de Onbegrijpelijke is. Een god die men narekenen kan, is geen God! Daarom denkt God er ook niet aan — op gevaar af dat Hij misverstaan wordt, en dat iedereen zich aan Zijn doen en laten ergert —, te zeggen waarom Hij dit zùs en dat zó doet. We vernemen ook met geen woord, *waarom* God alle volken en staten in de macht van Nebucadnezar had gegeven. De Here had daar een reden voor. Wij weten achteraf ook wel welke. Nebucadnezar moest de gesel in Gods hand zijn, om Juda te tuchtigen voor z'n afval. Maar hier geeft God vooralsnog geen rekenschap van. De gezanten van de vreemde mogendheden hoeven het in elk geval niet te weten. Zij moeten alleen maar weten dat Jahvè, de God van Israël, de Souverein is van hemel en aarde, en dat het geen mens geraden is, iets tegen Zijn wil te doen. Dat dit zelfs hoogstgevaarlijk is, en dat zij die politiek bedrijven, altijd maar bedenken moeten, dat *God* de geschiedenis schrijft, en zij niet. En dat zij wèl zullen doen, ook in de politiek, nationaal of internationaal, te rekenen met Hem

Die als aller Oppervoogd
Deez' vernedert, dien verhoogt.

Zo komen we al wat dichterbij!

Als we nu Jeremia's commentaar op het ossenjuk nog eens even, en dan wat rustiger, nalezen, dan zien we ineens Gods geweldige grootheid.

Hem behoort niet alleen Palestina, maar de hele wereld.

Hij, *de God der schepping*, Die de aarde, de mens en het gedierte door Zijn grote kracht gemaakt heeft, is ook de *God der geschiedenis*, Die zelfs tot stadhouders, koningen en dictatoren zegt: komt, en zij komen; gaat, en zij gaan; doet dat, en zij doen het. Nebucadnezar is Zijn "dienaar", Zijn zaakgelastigde, de uitvoerder van Zijn raad. Totdat de tijd komt, dat ook deze machthebber Gods raad heeft uitgediend, en wordt afgevoerd van het wereldtoneel, en op zijn beurt moet bukken voor die hij vroeger voor zich deed bukken.

Zo geweldig groot is God!

Temidden van alle deftigheid in de conferentiezaal te Jeruzalem is de Judese profeet met het juk om z'n hals maar een schamele figuur, maar zodra hij z'n mond open doet, blijkt hij in deze kring van aanzienlijken de aanzienlijkste te zijn, want hij is de gezant van het Hof der hoven.

Wat Jeremia in deze kring te zeggen heeft, is niet zijn politiek inzicht, maar de boodschap des Heren.

Hij verlaat niet het vertrouwde terrein van zijn profetische roeping, om een uitstapje te maken op het terrein der politiek, waar hij ook wel eens een woordje meespreken wil.

Hij blijft op eigen terrein.

Trouwens, profeten weten niet van scheiding van terreinen. Het terrein der politiek is voor hen ook het terrein der religie.

Omdat God de God àller volken is, is Jeremia de "profeet den volken" en Zijn boodschap is de boodschap voor de wereld. De gezanten van Moab, Edom, Ammon, Tyrus en Sidon zullen precies even aandachtig naar God moeten luisteren als de vorsten van Juda. Waarom eigenlijk niet?

En in dat luisteren naar God zullen ze alleen maar dageraad hebben.

Ongehoorzaamheid betekent niet alleen zonde, maar ook ondergang.

De goden der volken zijn goden van de plotselinge inval.

Zij handelen naar gril en willekeur.

Maar de God van Israël is de God der wijsheid.

Hij begeert ook de ondergang der volken niet, maar hun welzijn, en dat welzijn wordt alleen gediend als zij zich houden aan de hun geopenbaarde wil des Heren.

Zij worden nu nog geremd door hun "waarzeggers en dromers".

Laten ze naar die leugenaars niet luisteren.

De wereld is veel te lang voor de gek gehouden door dromers. De eeuwen door heeft men zich een vrijheid gedroomd, los van God, en een paradijs op aarde zonder God.

Rijst vorsten, van uw tronen op
Met al uw pracht en waarde,
Legt diadeem en rijksstaf neer
En brengt geknield die Koning eer,
Wiens Rijk niet is van d' aarde.

Kiest nu heden wie gij dienen wilt. Het is de keuze tussen leven en dood. God heeft gesproken.

Nu is het woord aan de mensen: of zij Zijn juk willen aanvaarden tot hun heil, of het juk willen afwerpen tot hun ondergang!

Het zou natuurlijk dwaasheid zijn, hieruit de conclusie te trekken, dat onderwerping aan het vreemde juk voor een overwonnen volk altijd en onder alle omstandigheden de wil van God is.

Jeremia heeft hiervoor een zeer speciale openbaring gekregen.

In deze periode van de geschiedenis is dit Gods wil geweest. Waarom, ja, dat kan Jeremia u

ook niet uit de doekjes doen.

Had Jeremia die openbaring niet gekregen, en zich niettemin met zijn advies in dit geding gemengd, dan was hij een doodgewone landverrader geweest.

Maar de boodschap voor alle tijden klinkt niettemin door deze zeer speciale boodschap heen.

Het is de boodschap voor de koningen en rechters der aarde en de onderdanen, voor de volken en voor elk individu persoonlijk:

Kust de Zoon, opdat Hij niet toorne
En gij onderweg niet te gronde gaat,
Want zeer licht ontbrandt Zijn toorn.
Welzalig allen die bij Hem schuilen!

ZIET GOD NAAR ONS OM?

Tot de dag dat Ik er naar omzie.

Jeremia 27:22m.

Aan de nieuwe vertaling danken wij het mooie woord, dat God ergens naar omziet.

Het gaat hier over het heilige vaatwerk van de tempel.

In de Statenvertaling is te lezen: "Naar Babel zullen zij gebracht worden" (die tempelschatten namelijk) "en aldaar zullen zij zijn tot de dag toe, dat Ik ze *bezoeken* zal".

Ieder voelt, dat dit "bezoeken" veel minder aanspreekt dan: Ik zal naar ze omzien. Wij *zien* het nu gebeuren. Er is iets waar God nodig eens naar moest omzien. Dat tempelgerei namelijk. Wat is daar toch mee gebeurd? Er is heel wat mee gebeurd! Er is mee gesold, kunnen we gerust zeggen. Eerst is een gedeelte van die heiligheden des Heren bij de eerste wegvoering onder Jojachin door schennende handen meegenomen naar Babel. Bij de definitieve deportatie, 12 jaar later, is de rest meegezeuld. Hoe schandalig daar mee omgesprongen is in Babel op het feestmaal van Belsazar, vernemen wij van Daniël. Met de kostbare bokalen van Jahvè in de hand hebben Belsazar en z'n geweldigen en bijvrouwen een dronk uitgebracht-op de afgoden van Babel.

Als God nu op zekere dag zegt, dat Hij nodig eens naar Zijn tempelschatten moet omzien, dan is dat wel heel menselijk van God gesproken. Het is *niet zo*, dat ze ook maar een ogenblik uit Zijn gedachten zijn geweest. Belsazar heeft dat aan den lijve ondervonden. Hij heeft er zich de dood aan gedronken.

De Here heeft niets vergeten en niets verwaarloosd.

Het gaat bij Hem niet zo: "O ja, daar moet Ik nodig eens achteraan, daar had Ik nooit meer aan gedacht en Ik moet eens orde op zaken gaan stellen".

Maakt u zich niet ongerust, herders van Israël!

Als gij even nauwkeurig hadt gewaakt over de heiligheden des Heren, en met evenveel zorg vervuld waart over de u toevertrouwde zielen als uw God, er was nooit iets te doen geweest.

Als *wij* naar iets moeten omzien, dan is het meestal reeds te laat.

Als God naar iets omziet, dan is het precies op tijd.

Het omzien Gods naar Zijn tempelgerei heeft geen schuldige achtergrond van verwaarlozing, maar is een illustre bewijs dat God "alle dingen voortreffelijk maakt op Zijn tijd" (Pred. 3:11). Er zijn namelijk heilige vaten en heilige mensen. Aan beide besteedt God de uiterste zorg, aan het heilig houden van Zijn huis, en aan het heilig houden van Zijn volk. Het laatste is Hem uiteraard meer waard dan het eerste. En het eerste is ondergeschikt aan het laatste. Als dat volk nu maar eerst weer *Zijn* volk wil worden, "een heilig volk en een verkregen volk", dan zal Hij daarna wel weer omzien naar Zijn heilige tempel. Dat komt allemaal weer in orde.... op Gods tijd!

Al de jaren en al de eeuwen door, doet God eigenlijk niets anders dan omzien; zowel naar Zijn "heiligheden" van vlees en bloed als naar de heiligheden van goud en zilver. Ook al heeft het de schijn, dat Hij nergens naar omziet en Zich nergens om bekommert.

Hij ziet om naar Zijn volk als Hij het wegsnijmt in de ballingschap, want uit die smeltkroes

moet het heilige volk te voorschijn komen. En Hij ziet om naar Zijn tempel gerei als het geroofd en besmeurd wordt door heidense handen. Hij weet precies wat Hij doet, en hoever Hij kan gaan. Het tempelgoud kon trouwens in Babel nauwelijks méér ontheilgd worden dan in Jeruzalem. Het was in Sions tempel allang niet meer veilig. Juda deed het alleen wat anders dan Babel, en Belsazar wat frivoler dan Zedekia. Men kan de heiligheden Gods op een nette en op een goddeloze manier devalueren. Men kan er op spuwen en men kan ze aaien, en het laatste doet God soms meer pijn dan het eerste. Men kan er een idool van maken of ze in stukken trappen, en de eerste ontwijding is gruwelijker dan de laatste. Men kan de religie verguizen en er een formule van maken, en in beide gevallen is de eer weggevoerd uit Israël.

Het "vaatwerk van het huis des Heren" stond destijds in het middelpunt van de belangstelling.

Wij horen er in dit en in het volgende hoofdstuk tenminste herhaaldelijk over spreken.

De "profeten" hielden het volk voor: "Zie, het vaatwerk van het huis des Heren zal uit Babel teruggebracht worden, nu, met spoed!" (27: 16m)

Hananja, die we straks zullen ontmoeten, doet er nog een schepje op. Hij weet dat het al binnen twee jaar zal gebeuren (28:3).

Dat werd zo het gesprek van de dag, en iedereen keek uit naar de dag, dat al die geliefkoosde, heilige dingen van God weer op hun plaats zouden staan in de tempel van Jeruzalem. Het was er nu zo akelig kaal. Die half leeggeplunderde tempel was de tempel niet meer. Men huiverde!

Een verheugend verschijnsel, zou men zeggen.

Wat is er mooier, dan dat het kerkvolk zich met de heiligheden des Heren bemoeit, en zich bekommert om de dienst van God. Wij noemen dat een "opgewekt kerkelijk leven". Het kan immers ook anders, en het gaat vaak zo anders. Er is dan overal interesse voor, behalve voor de dienst van Gods Koninkrijk. Voor zover er godsdienst gepleegd wordt, is het sleur. De tradities worden, zo goed en zo kwaad als het gaat, nog bijgehouden, maar er leeft niets meer. Wij houden kerk op Zondag. In de week is de kerk spoorloos.

Zo kan het dus ook!

Hoe gunstig steekt Juda daar bij af, waar in de gesprekken en de gedachten het vaatwerk van het huis des Heren nooit van de dag-order af is.

Was voorts de profetie, dat dit vaatwerk wel spoedig weer retour zou gaan van Babel naar Jeruzalem, niet redelijk?

Het is dit volk met de paplepel ingegeven, dat God waakt over Zijn heiligdom als een leeuw over haar jongen.

Al de profeten zijn eenstemmig geweest in hun getuigenis: wie de tempel Gods schendt, dien zal God schenden.

Was Achan niet gestenigd, omdat hij zich vergrepen had aan wat van de Here was, en was Uzza niet dood neergevallen, toen hij de wankelende ark wilde stutten?

Dat deed hij uit onbedachtzaamheid.

Bij de tempelrovers uit Babel was moedwil.

Zou God dan niet haastig ingrijpen?

Dit lijkt allemaal erg mooi, maar vergist u zich niet!

Wat allereerst die belangstelling betreft voor het vaatwerk van het huis des Heren, dat was

zacht gezegd een zeer ongezonde belangstelling.

Het was deze mensen niet om de eer van God te doen, maar om eigen veiligheid.

Jeruzalem had altijd in de waan geleefd, dat de stad onneembaar was, zolang de tempel er maar stond.

De tempel en de tempelheiligdommen waren de mascottes die voor onheil behoedden.

Nu om de een of andere onverklaarbare reden die tempelheiligdommen weg waren, voelde men zich maar wat onwennig en onveilig. Vandaar de roep om het vaatwerk van het huis des Heren. En wat de wraak Gods betreft over ieder die zich aan Zijn heiligdom vergrijpt, dit was waar.

Maar een waarheid die hoogst *eenzijdig* werd toegepast.

Dit is te allen tijde het kenmerkende (en het gevaarlijke) van de valse profetie geweest, dat ze eenzijdig gericht is.

De "profeten" van Jeruzalem zagen volkomen voorbij, dat het vaatwerk van het huis des Heren ontwijfd was allang voordat het in ballingschap ging.

Want men had de heiligdommen losgemaakt van de Heilige.

Men had een tempel zonder God, en een eredienst zonder God, met veel luister en wierook.

Nu, wat is dan toch een kerkdienst, waar God niet tegenwoordig is, en een doopsbediening, waar de Drieënige niet achter staat, en een avondmaalstafel, waar Christus niet Zelf de Gastheer is?

Als wij zeggen: het is leeg en hol, dat is een brok formalisme, dan is dat alles nog veel te sparend uitgedrukt.

Het is een knetterende vloek.

Alle gebeden daar opgezonden, en alle liederen daar gezongen, en alle plechtige handelingen daar verricht, zijn even zoveel vloeken.

Is het dan wonder, dat Jeremia heilig protesteert tegen al dit vroom gedoe, en dat hij verkondigt, dat het precies andersom zal gaan als zij denken? Niet het vaatwerk zal uit Babel naar Jeruzalem terugkeren, maar het schamele restje dat nog over is, zal ook nog worden weggevoerd. En de "profeten" die het zo smakelijk anders weten te vertellen, moeten nu maar eens gaan optreden als voorbidders voor het volk, of de Here deze catastrofe nog zou willen afwenden (vs 18).

Wat een geweldige catastrofe zal het worden, als een volk onder z'n eigen tempelmuren wordt verbrijzeld, uit het vaatwerk van het huis des Heren zich de dood drinkt, in z'n eigen doopwater verdrinkt en in z'n avondmaalsbrood stikt.

Men zei in die tijd, toen alles zo raar ging, wel eens: God ziet niet meer naar ons om. God kijkt nergens naar om! De Here heeft het land verlaten!

En het is sindsdien door miljoenen herhaald — het luidst door hen, die naar God niet of nauwelijks omzien. Zij voelen zich van God en mensen verlaten. Niemand kijkt naar ons om!

Kijkt God niet naar ons om? Natuurlijk wel!

Hij ziet het meest naar ons om, als het lijkt dat Hij Zich het minst aan ons stoort.

Het duidelijkste voorbeeld hiervan is.... Jeremia!

Als er één mens is geweest in die tijd, die de gedachte moet hebben gehad: God laat mij maar

wat tobben, dan was dat Gods profeet Jeremia.

Die man worstelde en zwoegde maar, en hij getuigde en riep: mensen, keert toch terug, maar niemand keerde terug, en ze lieten hem maar praten. Dat in het gunstigste geval. Meestal lachten ze hem uit, of ze werden opdringerig.

Daar staat nu onder Gods wijde hemel Jeremia als een vereenzaamde. De mensen zien niet naar hem om, en God niet.

Anders zou hij toch wel enige vrucht op zijn prediking gehad hebben!

Maar wacht u nu eens even!

Niet al te haastig alstublieft!

Hoe is het met die conferentie gegaan, waar Jeremia met een juk om z'n hals naar toe moest, om te waarschuwen tegen het plan van de gezamenlijke opstand tegen Babel?

Is die coalitie tot stand gekomen?

Nee, er is niets van terecht gekomen.

De onderhandelingen zijn kennelijk op niets uitgelopen, want van een opstand der Verenigde Naties tegen Babel meldt de historie niets.

Nu kunt u natuurlijk allerlei veronderstellingen opperen.

U kunt militaire of politieke situaties als de oorzaak gaan aanwijzen.

Maar is het nu zo gek om aan te nemen, dat het woord van Jeremia de doorslag heeft gegeven?

Zou het ook kunnen zijn, dat Moab en Edom en Ammon en Tyrus en Sidon onder de indruk gekomen zijn van het woord van Jahvè? Laten we de vorsten van Juda dan nog maar buiten beschouwing laten. Die waren aan het woord van Jahvè te zeer gewend dan dat het nog indruk kon maken.

Jeremia heeft van die vrucht van zijn prediking misschien zelf nooit geweten. Hoeft ook niet! Laat hij maar rustig blijven verkondigen dat God niet slordig is, en niets verwaarloost. Dat Hij omziet op Zijn tijd naar Zijn vaatwerk, naar Zijn volk, en ook nog naar Moab en Ammon en Edom en Tyrus en Sidon. God ziet naar alle mensen en naar de hele wereld om.

CONFLICT TUSSEN PROFETEN

En de profeet Jeremia zeide: "Amen, zo doe de Here".

Jeremia 28:6a.

In zijn mooie boek over Jeremia schrijft Jakob Kroeker¹ naar aanleiding van het hoofdstuk, dat nu onze aandacht vraagt, dat het diepste lijden van een profeet eigenlijk begint als hij stelling moet nemen tegen mensen die evengoed zijn intiemste vrienden konden zijn, en in dit verband herinnert hij aan het woord van de Heiland: "Judas, verraadt gij de Zoon des mensen met een kus?" En Volz² laat ons hier Jeremia zien als de man, die ontzaglijk geleden moet hebben onder de zwaarte van zijn ambt, omdat hij precies *het tegenovergestelde moest verkondigen van wat hij in het diepst van zijn hart wenste*. Dit is dan het "dubbelleven" van Jeremia, waarover de titel van dit boek spreekt, en waarover in de inleiding verantwoording is gedaan.

Wij krijgen nu iets te horen over een conflict tussen Jeremia en Hananja, of wil men: tussen de ware en de valse profetie, maar hiermee loopt parallel een innerlijk zielsconflict bij Jeremia, dat naar buiten uitbreekt in het hartstochtelijk woord dat hierboven staat: "Amen, zo doe de Here".

We gaan hierover samen nadenken.

Er was in de nationalistische kringen van Jeruzalem grote ongerustheid ontstaan tengevolge van de verschijning van de jukdragende profeet. Men vreesde — blijkbaar terecht³ — dat Jeremia's woorden indruk zouden maken op de buitenlandse gezanten, en dat de plannen om tot een algemene vrijheidsoorlog te komen, hierdoor zouden mislukken. Bovendien vond men de aandrang van Jeremia om zich aan Babel te onderwerpen, niet getuigen van vaderlandsliefde, en dit zou op brede lagen van de Judese bevolking een funeste uitwerking kunnen hebben.

Het is nu de Gibeoniet Hananja die zich de tolk maakt van allen die koning en vaderland liefhebben, en die nu in een politieke toespraak in de tempel heel andere geluiden laat horen.

Met dezelfde plechtige en indrukwekkende inleiding die Jeremia placht te hanteren: "Zo zegt de Here der heerscharen, de God van Israël", verkondigt hij met grote stelligheid, dat aan het gehate regiem van Nebucadnezar een einde zal komen. Hij zegt het zelfs in de *verleden tijd*.... "Ik heb het juk van de koning van Babel verbroken", om aan te duiden dat wat aangekondigd wordt, in feite reeds geschied is. Zelfs noemt hij een limiet van twee jaar! U merkt, Hananja laat niets na, om de indruk te wekken, dat hij echt een boodschap van God heeft. Hij staat maar niet wat te liegen.... over twee jaar zal iedereen voor z'n ogen kunnen zien, dat de tempel-schatten uit Babel terugkeren, dat Jojachin z'n intocht in Jeruzalem houdt, en dat zij die familie hebben onder de weggevoerden, hun geliefden weer kunnen omhelzen.

Aldus sprak Hananja.

Het is voor ieder zo maar duidelijk, dat het woord van Hananja *lijnrecht tegenover het Woord des Heren staat*.

¹ Jakob Kroeker: "Jeremia, der Prophet tiefster Innerlichkeit und schwerster Seelenkonflikte", blz. 220.

² Paul Volz: "Der Prophet Jeremia", blz. 261.

³ Zie het vorige hoofdstuk.

Daarom hoeft u Hananja nog niet aan te zien voor een bewuste bedrieger.

Het is een heel bekend verschijnsel, dat men *eigen overtuiging ident verklaart met Gods openbaring*. Men kan zolang geliefkoosde opvattingen koesteren, dat men zichzelf en anderen suggereert, dat deze gedachtenspingsels goddelijke autoriteit bezitten. In de moeizame strijd tussen waarheid en leugen speelt niet de volksmisleiding, maar het zelfbedrog steeds de eerste viool.

Als Hananja hier de aperte leugen lanceert, dat het binnen twee jaar weer alles als vroeger zal zijn, dan kunt u gerust aannemen, dat hij dit zelf geloofd heeft. Het percentage "Schwärmerei" dat er in zit, is te verwaarlozen. In de kring waar Hananja uit stamde, heeft men al zo lang op dat ei gebroed, dat men het al heeft zien uitkomen. Men heeft zichzelf en elkaar zólang voorgehouden, dat het zó zou gaan, en niet anders, dat er een rotsvaste overtuiging uit te voorschijn gekomen is, en ieder die deze overtuiging niet deelt, wordt voor onrechtzinnig verklaard. De lang gekoesterde wens is gegroeid tot dogma, en het dogma is getransformeerd in openbaring, Woord Gods, alzo zegt de Here!

Er zijn ook wel verschillende factoren, die de leugen van een spoedig herstel het aureool van waarheid verlenen kunnen.

De mythe behoeft maar een klein duwtje, en het wordt bloedwarme werkelijkheid.

Let u maar eens op!

In de eerste plaats heeft Hananja iets over de tempelschatten gezegd.

Dat waren de heiligheden des Heren!

Waar waren die nu?

Die waren nu in de tempel van Mardoek in Babel! Die werden nu gebruikt voor de dienst der afgoden. Ze werden besmeurd door de onheilige handen der onbesnedenen! Zelfs de gedachte daaraan vervulde alle Joodse harten met ontzetting. En zou God dat dan maar onbewogen toelaten? Is God minder geïnteresseerd voor Zijn heiligheden dan Zijn dienaars? Het is ongerijmd, dat ook maar te stellen. Als er één ding is, dat de glans van de goddelijke openbaring met zich meedraagt, dan is het dit, dat God toornet over de ontwijding van Zijn heiligdom en dat Hij Zich haast om daar een eind aan te maken.

In de tweede plaats stijgt uit de profetie van Hananja de wierookgeur van *geloofsvertrouwen*.

Als wij Jeremia en Hananja zo naast elkaar zien staan, en luisteren naar wat zij te zeggen hebben, dan gaat onze sympathie meer naar Hananja dan naar Jeremia uit.

Jeremia met het juk om z'n hals maakt maar een armzalige indruk. Z'n advies van overgave en onderwerping ligt op de grens van het defaitisme. Daartegenover is het woord van Hananja geladen met vaderlandsliefde. Maar vooral met godsvertrouwen. Had Jesaja destijds toen Jeruzalem in nood was, niet in dezelfde geest gesproken? Had die grote profeet uit het grijs verleden soms durven zeggen wat Jeremia nu zegt? Nee, hij heeft tegen Achaz gezegd, dat hij niet bang moest wezen voor de vijandelijke legers die Jeruzalem omsingelden. Met heilige spot had Jesaja ze vergeleken met rokende stompen brandhout⁴. Als Achaz maar op de Here vertrouwde, dan zou er niets gebeuren. Hij zou al die vijandelijke legers verjaagd, verstrooid doen zuchten. Als men maar gelovig volhield en de tanden op elkaar zette! En evenals Hananja nú, had Jesaja toen een termijn gesteld⁵de tijdgenoten zouden het voor hun ogen zien gebeuren!

⁴ Zie Jesaja 7:4.

⁵ Zie Jesaja 7:16.

Had Juda nog dezelfde God als toen of niet?

Was Jeruzalem nog de heilige stad of niet?

Zo staat Hananja daar hoog en fier, een tweede Jesaja, en spreekt zijn machtig "geloofswaord" voor de ademloos luisterende schare. En als wij er bij geweest waren, en hadden moeten zeggen wie er nu *Gods boodschap* overbracht, Hananja of Jeremia, dan hadden we geroepen: Hananja! Weg met Jeremia!

En.... Jeremia zelf valt ons zowaar bij!

Als deze profeet gespannen geluisterd heeft naar wat Hananja te zeggen had, valt het er zo maar spontaan uit: Amen, zo doe de Here!

Zoals op een bijeenkomst van het Heilsleger iemand ineens "amen" of "hallelujah" roepen kan als het gesproken of gebeden woord z'n volle instemming heeft, zo staat Jeremia hier "amen" en "hallelujah" te roepen. Z'n ogen stralen. Hij beeft van enthousiasme. Hij, Jeremia, is de eerste die, als de betovering weggevallen is, de spreker luide bijval betuigt. Hij is er helemaal weg van, onze Jeremia!

Wonderbaarlijk!

En dat terwijl Hananja precies het tegenovergestelde heeft staan verkondigen als Jeremia.

Wat u verwacht had, gebeurt niet.

De ware profeet gaat de valse profeet niet te lijf met een stroom van woorden. Hij gaat hem niet publiek aan de kaak stellen als een volksmisleider. Hij gaat naar Hananja toe en geeft hem de hand. Hij zou hem zo wel om de hals willen vliegen.

Wat Jeremia in stille nachten gedroomd heeft over de toekomst van zijn volk en van Jeruzalem, waar hij over wakker gelegen heeft, jaren lang, waar hij met God over gesproken heeft in urenlange gebedsworsteling, en wat niemand in heel Jeruzalem of in de bergen van Juda vuriger wensen kon dan hij, dat heeft Hananja nu onder woorden gebracht.... Amen, Hananja, zo zij het!

Nooit heeft Jeremia dieper gevoeld dat Hananja en hij dezelfde idealen hadden, en hetzelfde bedoelden: het heil van het volk.

Maar ook nooit heeft Jeremia waarschijnlijk duidelijker gezien dan juist op dit moment toen zij vlak bij elkaar stonden, *hoe diep de kloof was* tussen hen beiden, omdat het heil van het volk nooit in het verlengde kan liggen van wat vlees en bloed begeren.

En nooit eerder heeft Jeremia smartelijker ervaren, *hoe zwaar de opdracht is, een boodschap te moeten overbrengen die niet strookt met de vurigste wensen die er leven in eigen hart en in dat der hoorders.*

Wat Hananja verkondigde, dekte geheel Jeremia's *persoonlijke wensen*.

Het heeft zijn volle instemming.... naar het vlees.

Hij moet het afwijzen.... naar de geest.

Dit is Jeremia's zielsconflict, dat hij ambtelijk moet verkondigen, waar hij persoonlijk niet aan wil. Dat tegenover Gods boodschap de mens moet zwijgen. En dat hij ook nog de indruk vestigt, dat de oordelen en gerichten, waarvan hij *moet* spreken, in overeenstemming zijn met zijn vurigste wensen.

Mijn God, hoe zwaar, hoe moeilijk valt dit ambt.

Jeremia en Hananja hebben twee zeer verschillende richtingen vertegenwoordigd.

De ene was de ware en de andere was de valse profetie. De eerste zei alleen wat God voorgezegd had, de andere sprak uit het eigen hart.

Waar beiden de pretentie voerden, in de naam des Heren te spreken, kon het moeilijk zijn, het ware van het valse te onderscheiden. In het onderhavige geval was het voor Jeremia gemakkelijk, zich te legitimeren als de van God gezonden profeet. Hij stond immers op de schouders van het voorgeslacht. Zijn boodschap was niet een afbuiging, maar een voortzetting van de lijn die zijn voorgangers steeds hadden uitgestippeld. Die oude profeten hadden ook wel het heil verkondigd en van vrede gesproken, maar ook van gericht voor de onbekeerlijken. En, zo zegt Jeremia met een verwijzing naar Deut. 18: 21-22, waarin de ware en de valse profetie "lichtelijk te kennen zijn", hun woorden zijn steeds uitgekomen.

Jeremia is dus in de lijn.

Maar Hananja is niet in de lijn, want hij verkondigt, dat het *gericht nooit komt*, ook niet voor de verachters van God.

De valse profetie kent het *woord bekering niet*.

Daarom roept zij ook niet op tot bekering.

Zij verkondigt het evangelie *naar de mens*.

Dat Jojachin, de vroeger gevloekte, maar nu langzaam veridealiseerde vorst en lieveling des volks, weer terugkeren zou, was wel erg "naar het vlees". Eveneens dat men z'n doodgewaande familieleden weer zou omarmen. Daar wilde Jeruzalem wel aan.

Dat vond Jeruzalem prachtig. En daarom vond een verkondiging van "vrede en geen gevaar" gretig gehoor.

Laten wij voorzichtig zijn.

De boodschap Gods gaat altijd tegen vlees en bloed in. Deze kunnen het Koninkrijk Gods niet beërven. Wij zullen in het Rijk Gods niet komen, tenzij wij opnieuw geboren worden.

Wie zijn eigen vlees niet haat, kan Jezus' discipel niet zijn, en evenmin wie niet liefheeft wat Hij liefheeft.

Zo zij niet spreken naar dit woord, het zal zijn, dat zij geen dageraad hebben.

ZWIJGEN EN SPREKEN

Doch de profeet Jeremia ging zijns weegs.

Het woord des Heren echter kwam tot Jeremia:

.... Ga heen en zeg tot Hananja....

Jeremia 28:11b, 12a.

Op het laatste woord van Jeremia had Hananja niets terug.

Het is een heel gewoon verschijnsel, dat de mens die geen argumenten meer heeft, tot handtastelijkheden overgaat. Wie voldoende denkkraft mist, zoekt een surrogaat in de spierkracht. De vuist moet het verstand nogal eens vervangen, en de lichaamskracht moet de steken ophalen, die de hersenen lieten vallen. Dit is, zoals gezegd, een veel voorkomend verschijnsel, en ook alleszins begrijpelijk. De resultaten van spier- en kuitprestaties zijn in de regel spectaculair, en daar houden wij van. Ze worden meestal ook het best gehonoreerd, en daar houden wij óók van.

Hananja heeft het reeds in die richting gezocht.

Niet zodra was hij schaakmat gezet, of zijn handen kwamen er aan te pas. Het moeten wel vervaarlijke handen geweest zijn, die zomaar het juk, dat Jeremia droeg, doormidden braken. Tenzij Jeremia niet een echt ossenjuk op z'n nek torste, maar een soort bordpapieren geval. Sommigen veronderstellen dat, maar ik acht dit niet waarschijnlijk. Het lijkt mij een beetje te toneelachtig. Hoe het zij, Hananja rukt het ding ruw van Jeremia's schouders, en daar ligt het nu voor aller ogen in stukken en brokken op de grond. Dat heeft natuurlijk op het publiek een geweldige indruk gemaakt. Dat was spreken in *zichtbare taal*, en dat sprak vooral de Oosterling toe. En toen Hananja daar nog bij declameerde: "Zoals dat ding daar in brokken voor jullie ogen op de grond ligt, zo zal Babel binnen twee jaar liggen te zieletoegen", was de menigte helemaal weg!

"Doch de profeet Jeremia ging zijns weegs."

En Hananja bleef achter, omringd door een bewonderende schare, zoals een overwinnaar zich laat bejubelen na het verslaan van een vijand.

Men kan de vraag stellen — en ze is ook menigmaal gesteld —, of het wel wijs gezien was van Jeremia, om op het critieke moment het veld te ruimen.

Hier stonden immers de waarheid en de leugen tegenover elkaar, en we krijgen zo het gevoel, dat Jeremia wat al te vlot en gemakkelijk aan de leugen niet maar het hoogste woord laat (dat heeft ze altijd) maar ook het laatste en beslissende woord. Hij was zo moedig begonnen, maar wie zo begint, moet ook dóórzetten! Dat laatste kost de meeste moeite. Niet te tellen is het getal van hen die met groot enthousiasme ergens aan begonnen zijn, maar die het niet konden voltooien. De wil tot doorzetten is het privilege der begenadigden, en daar mogen we Jeremia toch zeker onder rekenen. Bovendien ging het hier niet om de een of andere bijkomstige kwestie, waarvan men zeggen kon: ik doe er het zwijgen maar toe, maar het ging hier om de grote zaak van het recht des Heren. De boodschap van Jeremia staat of valt hiermee. En we krijgen echt het onprettige gevoel, dat Jeremia hier beneden het niveau van zijn profetische roeping gebleven is.

Dit gevoel heeft misschien enige grond van waarschijnlijkheid.

Wij leren Jeremia uit dit boek kennen als een mens van gelijke beweging als wij. Ook profeten zijn geen volmaakte mensen. Heldenverering zit ons in het bloed, maar hoort juist dáárom in het Koninkrijk Gods niet thuis, omdat alles wat met "vlees en bloed" iets te maken heeft, hier persé niet aan de orde mag komen. Daarom sieren wij zelfs Jeremia niet met de stralenkrans der ongereptheid. Wij zeggen niet, dat hij de weg des Heren ging, toen hij "zijns weegs" ging. Wij laten de mogelijkheid open, dat hij doodgewoon "z'n eigen weg ging". En het geeft in elk geval te denken, dat de Here Zijn knecht aanstonds rechtsomkeert liet maken. Jeremia kon z'n huis nog nauwelijks bereikt hebben, of er kwam alweer een boodschap uit de hemel, dat hij op z'n schreden terug moest keren, omdat de Here nog het een en ander aan Hananja te zeggen had. Als Gods profeten uitgepraat zijn, is God nog niet altijd uitgepraat. Jeremia had "amen" gezegd (vs 6), maar God vond blijkbaar, dat hij even te vroeg "amen" gezegd had. "Amen" is kennelijk een moeilijk woord. Sommigen komen er veel te laat mee, en anderen weer te vroeg.

Intussen is de critiek een gemakkelijk hanteerbaar wapen.

Het is namelijk evengoed mogelijk, dat Jeremia hier geen blaam treft.

Door zijn optreden heeft Hananja de profeet Jeremia natuurlijk ook in zijn *persoonlijke* eer aangetast. Hij werd gewoon als leugenaar aan de kaak gesteld. Men kan zeggen: dat lag in de sector van het *ambtelijke*, maar wie zal nu precies zeggen waar het ambtelijke ophoudt, en het persoonlijke begint. Van die persoonlijke kant bekeken, wordt het zwijgend heengaan van Jeremia ineens weer begrijpelijk. Men kan het zelfs voornaam noemen. Dan is er iets van Christus in hem, Die als Hij gescholden werd, niet terugschold. Het stemmeloze Lam! Dan is niet Hananja de sterke man, maar Jeremia, want wie zijn geest beheerst is sterker dan wie een stad inneemt.

't Is dus maar hoe men het bekijkt. Er zit best een preek in die tekst: "Doch Jeremia ging zijns weeg", maar de ene dominee zal z'n tekst dan heel anders opvatten dan de andere. De een kan zeggen: "gemeente, ik schrijf boven mijn tekst: Jeremia, de deserteur!" En hij kan daar behoorlijk wat van maken, door het een en ander op te merken over het verzaken van je roeping, en eigenwilligheid, en dat je door God weer tot de orde geroepen moet worden. En op die preek zegt al het volk amen. Maar een ander zegt: "broeders en zusters, ik wil u Jeremia vanmorgen laten zien als type van Christus". Daarmee heeft hij het "Christocentrische" dan alvast te pakken. Het veld der toepassingen is hierbij onoverzienbaar, wat de zelfverloochening betreft, en het niet zoeken van je eigen recht, en het "den beelde van Christus gelijkvormig worden". Zo'n preek zou ongeveer aldus kunnen eindigen: "indien u maar méér uws weegs ging, dan zou er heel wat minder narigheid in de wereld zijn". In de "wereld" zeggen we dan, en we slaan daarbij de "kerk" over, en al het volk zal zeggen: amen!

Wij hebben hier nog nimmer over gepreikt, en dus ook geen keus behoeven te doen. Maar intussen kunt u er alvast een paar kanten mee uit.

Wij moeten nu van het zwijgen van Jeremia komen op zijn spieken.

Wij vernamen reeds, dat de Here hem op zijn schreden deed terugkeren. De Here was namelijk nog niet uitgesproken. Hij had nog het een en ander aan Hananja te zeggen. Met grote verbazing zal de menigte de "man Gods", die nog maar kortgeleden de kring verlaten had, hebben zien terugkeren. Aan de ernst, die zich op z'n gezicht aftekent, merken ze zomaar, dat het stellig geen "blijde boodschap" is, die hij te brengen heeft.

Dat is het ook inderdaad niet!

De boodschap die hij regelrecht uit de hemel vernomen heeft, is een tweevoudige. Het eerste deel raakt alle omstanders, en nog breder gezien, heel het volk.

Het tweede deel is een persoonlijk bericht voor Hananja.

Dus precies zoals bij de bediening van de sleutelmacht past: allen (in 't algemeen) en een iegelijk (in 't bijzonder).

Wat Jeremia aan allen gezamenlijk te zeggen heeft, komt hierop neer, dat niemand zich vleien moet met ijdele illusies. Wie zich verblijdt over de verbreking van het houten juk, zal tot z'n ontzetting bemerken, dat een veel zwaarder, ijzeren juk daarvoor in de plaats komt. Zonder beeldspraak: een eventuele rebellie tegen Babel kan er slechts toe leiden, dat Babels hand nog veel zwaarder drukken zal.

IJzer voor hout dus!

"In tijden van gericht", zegt iemand, "moet alles van ijzer worden, wat vroeger slechts van hout was, als mensenhanden eigenmachtig willen verbreken wat God voor hen bestemd heeft".

Een ontzaglijke waarheid is daarmee uitgesproken!

Elke revolutie slaat haar eigen kinderen in boeien.

Dit is te zien in het leven der volken. De beloofde en gedroomde vrijheid gaat onder in ijzer. De proletariërs aller landen worden galeislaven of gevangenen achter tralies.

Dit is te zien in ieders persoonlijk leven.

Er is bijna geen woord in de bijbel, dat dagelijks zó veelvuldig bevestigd wordt: wie de zonde *doet*, is de slaaf der zonde. Wie de touwen verscheurt, de jukken breekt en eigen heer- en meesterschap proclameert, smeedt zich daarmee het ijzer van eigen boeien.

Alles groeit uit tot ijzer, hoorden wij zopas zeggen, als mensenhanden eigenmachtig maken, wat God niet gewild heeft.

Makers zijn soms gevaarlijker lieden dan brekers. Met name in de moderne tijd. Wat kunnen mensenhanden niet al maken, en wat kunnen mensenbreinen niet al verzinnen. De meest radicale vernietigingswerktuigen. De mens is daarbij vernuftiger dan al het gedierte des velds, omdat hij kan, wat het dier niet kan. Hij kan haten.

Zo is de moderne mens bezig krachten te ontwikkelen, die hij zelf niet meer de baas kan, en zichzelf in ijzeren boeien te zetten, waar hij zich niet meer aan ontworstelen kan. De mens van de twintigste eeuw wordt bang voor zichzelf en vlucht voor z'n eigen genialiteit en boeit zichzelf in het ijzer van z'n techniek. Er is nauwelijks een bijbelwoord met meer profetisch perspectief dan dit: "Zo zegt de Here, een houten juk hebt gij gebroken, en in de plaats daarvan *maakt gij u een ijzeren juk*".

"Maakt gij u".... hoort u wel?

De Here legt het niet op, maar gij maakt het uzelf.

Het tweede deel van Jeremia's boodschap is voor Hananja persoonlijk bestemd.

Het is een lugubere boodschap.

Hananja krijgt z'n eigen doodsadvertentie te lezen.

De man, die niet gezonden was door de Here, zal door de Here weggezonden worden van de aardbodem. Hij zal binnen het jaar een lijk zijn. Nu, binnen twee maanden was dat al zo!

Er speelt een bijna bittere ironie door dit geval.

Hananja wou indruk maken op het publiek. Nu, Hananja, ge zult indruk maken.... als lijk!

Als niemand nu maar gevolgtrekkingen gaat maken zo bij gelegenheid van plotselinge sterfgevallen. U weet, wat voor halsbrekende toeren er verricht worden door kleine mensen die op Gods hoge stoel willen klimmen, om te "verklaren" waarom déze doodging en die een ongeluk kreeg. Al dat geleuter en gepeuter "achteraf" heeft met Hananja's sterfgeval niets te maken. Hier was ook niets "achteraf" te "verklaren". Het was vóóraf klaar en duidelijk gezegd.

Weet u wat nòg helder en duidelijk vooraf gezegd wordt, waar niemand zich achteraf over hoeft te verbazen?

Dat in de oren van ieder die slechts een *schijnleven* leidde, het harde woord zal klinken uit de mond der hoogste liefde: Zie, Ik zend u weg, want Ik heb u nooit gekend.

Daar hoeft men geen leugenprofeet voor te zijn.

Daarvoor is een "vroomheid" voldoende, die een leugen is.

HERDERLIJK SCHRIJVEN

Dit is de inhoud van de brief die de profeet Jeremia uit Jeruzalem zond.

Jeremia 29:1.

Eens heeft Jeremia zich genoopt gezien, een "herderlijk schrijven" te verzenden. Dit schrijven had tot inhoud, zou men in zekere zin kunnen zeggen: "het christen-zijn in een nieuwe samenleving". Inderdaad een geheel nieuwe samenleving! Er is maar niet het een en ander aan het veranderen, maar alles is zowat op z'n kop komen te staan. De mensen, aan wie dit "herderlijk schrijven" is geadresseerd, zijn de "displaced persons", de ontwortelden, de van huis en haard verdrevenen. Het zijn die Judeeërs, die uit hun vaderland zijn weggevoerd, en nu ver weg in een vreemd land in een heel ander milieu hun weg nog tastend moeten zoeken. Juda in de Gola! Het volk des Verbonds in ballingschap!

Daar schrijft nu Jeremia een brief heen, naar deze ontheemden.

U zoudt op z'n minst verwachten een paar woorden van meelevens, en van troost en opbeuring. Nu, dat valt erg tegen! Het geheel, en vooral het begin, is nogal vlak. Het bevat een advies om huizen te gaan bouwen, en tuinen aan te leggen, en gezinnen te gaan stichten. Veel "herderlijks" zit daar voorlopig nog niet in. Het zou het advies van het bestuur van een vakverbond kunnen zijn, of een gedeelte uit een rapport van een kamer van koophandel. Daarop volgt dan iets dat meer in de pastorale sfeer ligt, namelijk de opwekking om voor het land en het volk waar ze nu vertoeven, te bidden, maar het motief voor dit "geestelijk advies" schijnt weer teleur te stellen. Het is blijkbaar zoiets als het "welbegrepen eigenbelang", want, zo dringt het herderlijk schrijven aan: "in haar vrede zal uw vrede gelegen zijn" (vs 7).

Maar laten wij — alvorens over dit schrijven ons oordeel te laten gaan — van voren af aan beginnen, en eens bekijken wat er aan de hand is. We zullen daarbij van meetaf moeten bedenken, dat het geheel wordt ingeleid met: "Zo zegt de Here". Hier geeft niet de een of andere dominee of een kerkelijke vergadering een beschouwing of een advies; hier wordt ook niets aan de individuele geloofsbeslissing overgelaten, maar het geheel wordt gedekt met de autoriteit van het: „Zo zegt de Here". Daar valt verder niet over te discussiëren.

De historische aanleiding tot dit herderlijk schrijven was deze: reeds in 597 voor Christus was een deel van de bevolking van Jeruzalem met Jojachin en de koningin-moeder naar Babel gedeporteerd. Dit was stellig niet het onbelangrijkste deel. Onder hen worden genoemd de hovelingen, de vorsten van Juda, de handwerkslieden en de smeden. De Babylonische overheersers wisten natuurlijk ook wel wat zij deden. Ze namen maar niet wat "ouden van dagen" en kinderen plus nog een stelletje leeglopers mee, maar de kern van de Jeruzalemse bevolking. Het was letterlijk en figuurlijk een aderslating!

Er waren dus nu twee groepen Judeeërs: de weggevoerde elite in Babel en de achtergebleven rest in Jeruzalem en omliggende plaatsen. Overigens was die "rest" nu ook weer niet zó schamel. Jeremia was er bij, en er zat ook nog een nazaat van David op de troon, hoewel allerm minst een brilante figuur en politiek gesproken niet meer dan een vazal: Zedekia. Wat Zedekia betreft, hij heeft het om de een of andere reden nodig geoordeeld, een deputatie naar Nebucadnezar in Babel te sturen. Vanzelfsprekend met een politieke bedoeling, maar welke die nu precies was, daarover tasten wij volkomen in het duister. Jeremia heeft blijkbaar iets vernomen van deze politieke missie, en hij grijpt deze gelegenheid met beide handen aan, om

de beide ambassadeurs, Eleasa en Gemarja, een brief mee te geven, die we al een en andermaal aanduiden als het "herderlijk schrijven". Zo wordt deze missie ineens veel belangrijker. Eleasa en Gemarja worden gepromoveerd tot missionarissen. Ze hebben niet alleen een boodschap van de koning in hun zak, maar ook een boodschap van God. Wij kennen deze gezanten verder niet. Dat is helemaal niet belangrijk. Namen en kwaliteiten van de boodschappers zijn secundair. De boodschap zelf is primair. ... zo zegt de Here!

De Here had aan de ballingen het een en ander te zeggen!

We vernamen reeds enkele malen, dat er in Jeruzalem een soort vrijheidsbeweging in de lucht zat. Hananja was daar een exponent van. Binnen twee jaar, wist hij, zou aan de heerschappij van Nebucadnezar een eind komen, en dan werd alles weer goed.

Dit vuurtje was ook overgeslagen op de ballingen.

Daar vond het zelfs nog meer voedsel dan in de "Heimat". Natuurlijk! De Judese gemeenschap in Jeruzalem leefde tenslotte nog op eigen bodem, maar die in Babel was van al haar ankers losgeslagen. Niemand ziet méér naar de bevrijding uit, dan die in de boeien zit. Daar hoeven dan alleen nog maar een paar waarzeggers en dromers en fantasten bij te komen, die zeggen dat de bevrijding in zicht is, en heel de boel staat zomaar in lichterlaaie.

Zo ging het daar dan onder de ballingen.

Er groeiden verwachtingen die elke grond misten.

Men vleide zichzelf en anderen met de ijdele hoop, dat de terugkeer naar het vaderland elk ogenblik te verwachten was.

Dit heeft Jeremia, die beter wist, in hoge mate verontrust.

Elke uitgestelde hoop krenkt het hart. Dat wordt gevaarlijk, als het hart er mee gemoeid is. Deze mensen *zijn* al behoorlijk "gekrenkt". Gescheiden van hun familie, ver van huis en haard, beroofd van alles, en als het *hart* er nu ook nog mee onderdoor gaat, wordt het funest. Vandaar deze pastorale brief.

In dit herderlijk schrijven worden de dingen heel nuchter, en bijna koelzakelijk gesteld.

De waarheid is vaak hard, maar de leugen is altijd hardvochtig, en mee daarom is de waarheid beter dan de leugen.

Jeremia begint daarom de ballingen te zeggen, dat ze zich er maar op voorbereiden moeten, *dat de ballingschap lang duurt*.

Het is niet zó, als de meesten denken: wat zullen we ons hier druk maken, want morgen of overmorgen gaan we toch weg. Nee, ze gaan voorlopig niet weg, en daar moeten ze zich dus maar op instellen. Wat ze "thuis" zouden doen, dat moeten ze nu ook gewoon daar gaan doen, d.w.z.: alle aandacht besteden aan het bouwen van een huis, het bebouwen van de akker en het stichten van een gezin. Wat het laatste betreft, rekent Jeremia alvast met *drie geslachten*: neemt vrouwen en verwekt zonen en dochters, neemt vrouwen voor uw zonen en geeft uw dochters aan mannen, opdat zij zonen en dochters baren (vs 6).

Doen ze dit *niet* (Jeremia kijkt ook in de toekomst), dan zou straks een onttakeld volk uit Babel terugkeren, dat geen toekomst meer had, een handvol grijsaards dat de catastrofe overleefd had! Maar zo moet het niet. God heeft nog bedoelingen met dit volk. Het moet als een verjongd en vitaal volk uit den vreemde terugkeren, een volk dat in staat en bereid is, op de puinhopen van het oude een nieuw Jeruzalem te bouwen.

Wat Jeremia hier neerschrijft, schijnt nogal "nationaal" gedacht, en gericht te zijn op een soort welvaartspolitiek. Niet onverstandig natuurlijk, maar, zoals we aan 't begin al

opmerkten, nogal "vlak" en niet bepaald op profetisch niveau.

We zullen dit oordeel moeten wijzigen.

Dit herderlijk schrijven is zo profetisch als het maar enigszins kan.

Het zit boordevol perspectief.

Het bestaan en het voortbestaan, heden en toekomst, niet alleen van het Joodse volk maar van het Koninkrijk Gods, zijn er mee gemoeid, en staan er mee op 't spel.

Als we maar even willen nadenken over wat er aan de hand is.

Het is voor de ballingen een tegenvaller, dat het zó lang duren moet eer ze naar het heilige land terug kunnen, maar het was niet minder dan een donderslag uit heldere hemel, toen ze vernamen, dat ze daar in het vreemde land rustig hun gewone leven moesten voortzetten.

Dat was een volkomen nieuw geluid.

Uit profetenmond hadden ze zoiets nog nooit eerder gehoord.

Neemt u nu alleen maar die huwelijken.

Een huwelijk was in Israël niet zo maar een familieaangelegenheid, waar dan voor de plechtigheid een kerkelijke inzegening bij te pas komt.

Het was allereerst een zaak van *religie*.

Met dat huwelijk hing het voortbestaan van het heilige volk ten nauwste samen, en niet het minst de Messiaanse verwachting.

Daarom kon slechts een huwelijk gesloten worden onder auspiciën van gezalfde priesterhanden.

Een huwelijk gesloten in een heidenwereld, zonder de heilige ceremoniën, was niet alleen onmogelijk, maar goddeloos.

En dan het bebouwen van de akkers!

Hoe zou men nu toch de vruchten durven eten van de akker, waarvan de eerstelingen niet aan de Here waren gewijd?

Men zou er zich de dood aan eten.

En zo was heel het leven van alle dag een kwestie van religie. Geen akker werd gekocht, geen huis gebouwd, geen koop gesloten, of er kwam de een of andere plechtige ceremonie aan te pas.

Zonder dat was alles onrein!

En dat waren nu nog maar de dingen, die min of meer aan de omtrek lagen.

Maar dan het naderen tot God!

Hoe zou dat mogelijk zijn zonder tempel en altaar en zonder tussenkomst van de priester?

Brandde er op het altaar geen vuur meer om het zondoffer te verteren, dan was er geen vergeving mogelijk, en zocht men tevergeefs de weg naar God!

En nu komt daar ineens Jeremia de bijna ketterse gedachte lanceren, dat het ook anders kan.

Dat men heus niet in het heilige land hoeft te wonen, in de buurt van de tempel en onder het waakzame oog van de priesters, om God te dienen, maar dat dit ook kan in het heidense land.. . . ook daar kan men werken, trouwen, bidden en God ontmoeten in alle godzaligheid en

eerbaarheid!

Geheiligd wordt het leven, denken de ballingen, door het altaar en de tempel.

Nee, zegt de Here, geheiligd wordt het leven, en heilig land wordt zelfs heidense bodem, als er heilige "mensen wonen.

Dat ik toch vroom mag blijven, Uw dienaar t' aller stond — dat kan, dat kan ook een volk, weggesmeten in de ballingschap, een volk dat "om lant en luijt gebracht" is, — maar deze vroomheid is niet afhankelijk van cultische handelingen en een gang naar de tempel en allerlei traditionele vormen en manieren.

Die vormen en manieren kunnen zelfs storend werken.

Die kunnen de doodssteek geven aan de waarachtige vroomheid.

Zou God daarom Zijn volk niet van achter de altaren weggehaald hebben, en uit de handen van zijn priesters gerukt, om het de ware "vormen en manieren" te leren van het Koninkrijk Gods? De echte vroomheid en de zuivere aanbidding in geest en waarheid?

Jeremia weet, dat God niet straft, om maar gestraft te hebben, maar om te zegenen. God werkt altijd voor morgen. De tuchtiging van vandaag werkt naar de morgen van Zijn barmhartigheid. Uit de nacht van de ballingschap moet niet een gedecimeerd volk en niet een gedegenereerd volk te voorschijn komen, maar een geheiligd en een gelovig volk, dat de Tobia's en de Sanballats aan kan, en dat bereid is te bouwen aan de eeuwige tempel, een volk, dat Jeremia ziet groeien onder de tuchtigende handen van God. . . . "Dan zult gij Mij aanroepen en heengaan en tot Mij bidden, en Ik zal naar u horen; dan zult gij Mij zoeken en vinden, wanneer gij naar Mij vraagt met uw ganse hart" (vs 12, 13).

Ja, om het hart van dat volk gaat de grote worsteling, en naar dat hart stoot Jeremia door, als hij deze nuchter-zakelijke opdrachten geeft, om te bouwen en te planten, te huwen en ten huwelijk te geven, opdrachten die toch niet zo vlak zijn als ze op het eerste gezicht schenen. Dit is nu een boodschap, boordevol religie en toekomstverwachting: God te dienen in een heidense wereld zo maar eenvoudig door te zagen en te timmeren aan je huis, en te zwoegen op je land, en kinderen te verwekken, en daardoor mee te bouwen aan de tempel Gods in de geest, die naar Zijn gemaakt bestek in eeuwigheid zal rijzen.

Jeremia heeft in zijn herderlijk schrijven allerlei dingen gezegd, waarvan hij de draagwijdte zelf nauwelijks heeft kunnen vermoeden. Hij heeft rustig de O. Testamentische wetten opzij geschoven, en het priesterschap van alle gelovigen geproclameerd. Hij heeft, zonder het precies zo te zeggen, geprofeteerd van de aanbidding in geest en in waarheid in alle achterhoeken van de wereld. Hij had een tijdgenoot van Luther kunnen zijn, die het zo kinderlijk en naïef gezien en gezegd heeft, dat de gezonde religie niet speciaal op de Zondag, maar op de gewone werkdag glorieert, en dat het bouwen van huizen en het bewerken van akkers en het opvoeden van kinderen in de Here de fundamenten zijn waarop de kerk en het nieuwe Jeruzalem zijn gebouwd.

Heeft Paulus soms plagiaat gepleegd?

Toen er in zijn dagen ook overspannen mensen waren, die de broze hemelen al hoorden kraken om Jezus door te laten, en het werk er bij wilden neergooien, schreef Paulus: Mensen, ga toch gewoon door! Laat iedereen in z'n winkel en bij z'n leest blijven, en doe niet "ongeregeld", want wie niet werkt zal ook niet eten. Nu, dat heeft Paulus, toen hij zijn pastorale brief schreef, zo kunnen overschrijven uit het herderlijk schrijven van Jeremia: bouwt huizen en woont daarin, legt tuinen aan en eet de vrucht daarvan. En stoort u niet aan de dromers en fantasten die zeggen: waarom zullen wij vandaag al die moeite doen, als

morgen de bevrijding komt!

Zalig zijn de dienstknechten, die de Here vindt, alzo doende.

En zo zijn we met dit herderlijk schrijven midden in onze eigen tijd terechtgekomen.

Wij zijn, precies als die Judeeërs, ook vreemdelingen hier, en ballingen en kolonisten, en we zien uit naar de grote dag van de bevrijding.

Zien wij uit?

De bijbel zegt ergens, dat de ganse schepping uitziet met reikhalzend verlangen, dat de vloek wordt opgeheven van de aarde en alles nieuw wordt.

Dat is de onbezielde schepping, de storm die huilt, de distel die steekt, de zee die verslindt.

Maar verder kijkt er geen mens naar uit. En de kerkleden, die de opperzangmeesters moesten zijn in het lied van verlangen, vinden het ook al best, en kijken, ook niet meer uit.

Hoe zei Jezus het ook al weer?

Zij huwden en werden ten huwelijk gegeven, zij bouwden en plantten.

Hé, precies wat Jeremia zei.

En Jeremia zei, dat dat móést, dat dat nu echte religie was, een bouwen voor de toekomst, en als we Jezus over dat huwen en bouwen en planten horen spreken, nu, dan is dat niet zoveel fraais en beluisteren we er een toon van afkeuring in.

Vergist u zich echter niet.

Ook de Heiland heeft dat trouwen, planten, kopen en verkopen niet afgekeurd.

Hoe zou Hij?

Daar steekt helemaal geen zonde in.

Waar Jezus alleen maar ernstig bezwaar tegen maakte was, dat daarmee nu alles gezegd was. Dat de begeerten niet hoger gaan dan het ding dat je kopen kunt, de maaltijd die je proeven kunt, de zinnen waarvan je genieten kunt, en dat er niets voor God meer in is. Dat het leven niet uitkomt boven de beursberichten en het huishoudboekje, en God nul in het cijfer geworden is.

Zo leeft de "wereld" in de schemering van Christus' wederkomst. Zal de kerk in de "wereld" niet zijn ondergedoken, maar de naam van kerk nog waard zijn, dan schaft zij het eten, drinken, werken en trouwen niet af. Dan gaat ze niet zitten dromen. Dan gaat ze ook niet op de tribune zitten om te zien hoe de wereld ondergaat. Nee, ze doet heel gewoon wat de wereld doet, maar anders. Zij bouwt en plant niet om zichzelf, maar om de Here rijk te maken. Zij huwt en brengt kinderen groot om de nieuwe aarde te bevolken. Zo bouwt zij aan de nieuwe wereld. Zij leeft volop in het heden, en kan dit alleen goed doen, omdat zij volop in de toekomst leeft. Zij voelt zich in het "vreemde land" dat wereld heet, of Babel, of hoe men het noemen wil, niet thuis, maar toch heeft die wereld haar volle belangstelling, omdat zij voor die wereld een grote roeping heeft. Over die roeping moeten wij het in het volgende hoofdstuk hebben.

BIDT VOOR HEN DIE U GEWELD AANDOEN

Zoekt de vrede voor de stad waarheen Ik u in ballingschap heb doen wegvoeren, en bidt voor haar tot de Here.
Jeremia 29:7m.

Het zijn wel echt "revolutionaire" denkbeelden geweest, die Jeremia in zijn brief aan de ballingen heeft verkondigd.

Eerst heeft hij zomaar heel de cultus en heel de priesterschap, waaraan elke Israëliet zo verknocht was, van de kaart gewist. Hij heeft gezegd: mensen, dat kunnen jullie zelf ook wel. Als Uw God u van de heilige bodem heeft weggeslingerd, dan hoeft niets u op te houden, heilige mensen te zijn. Een heilig volk is meer waard dan een heilig land, en de vroomheid is niet gebonden aan tempel en altaar. Uw religie mag in het onheilige land niet doodlopen, maar moet zich daar juist verdiepen.

De theorie: een heilig volk in een heilig land, is natuurlijk wel simpel en daarom bekoorlijk. De vastkoppeling van de vroomheid aan de eredienst heeft iets knus en aantrekkelijks. Men kan dan in veilige afzondering blijven leven. Men wordt niet genoodzaakt, in dit beschermd milieu tegen de stroom op te roeien, en er is ook niet al te veel aanleiding om zich druk te maken over de vraag: welke roeping hebben wij tegenover de wereld.

Ja, die roeping!

Daar kón men in Israël toch wel het een en ander van weten.

Reeds aan Abraham was gezegd, dat hij een zegen moest zijn voor alle geslachten der aarde. De profeten hebben er op gewezen, dat Israël zou zijn een *douw* van de Here, en wat doet de dauw anders dan zegenen. Zelfs in het oordeel der verbanning lag de zegen opgesloten, want er was gesproken van een uitstrooien of uitzaaien van Israël onder de volken, en dat doet weer denken aan het zaad dat ontkiemen moet en vruchten brengen.

Het is nu deze roeping, die Jeremia de ballingen op het hart bindt, als hij voorschrijft: Zoekt de vrede voor Babel en bidt voor deze stad.

Deze opdracht is natuurlijk niet aanstonds gewillig aanvaard. Moest integendeel prikkelen tot hevig verzet. Bidden voor Babel?

Men was geneigd Babel te vloeken, zo hartgrondig als maar ooit een Jood vloeken kan.

Een dichter heeft zich zo uitgelaten:

"Gij dochter van Babel, ter verwoesting bestemde,
gelukkig hij die u zal vergelden
hetgeen gij ons hebt aangedaan.
Gelukkig hij die uw kinderen zal grijpen
en tegen de rots verpletteren".

Dat was een taal, die iedere Jood verstond!

Dat was gesproken naar het hart van Jeruzalem!

Maar.... bidden voor Babel, nee en nogmaals nee!

Weet gij wel, Jeremia, wat gij eigenlijk vraagt?.

Babel, dat is toch het heidendom, de Gode-vijandige wereldmacht? Daar wonen de mensen die de tempel hebben geplunderd, de heilige schatten van het huis des Heren met hun schennende handen verontreinigd en het volk van Jahvè vertrapt hebben.... vervloekt zij Babel!

Hoe kan nu toch een man Gods, een profeet des Heren nog wel, dit alles over z'n kant laten gaan, en oproepen tot gebed voor de vijand?

De lezers van deze brief moeten zich met diepe ergernis hebben afgewend.

Ze zullen gezegd hebben: daar heb je Jeremia weer! Eerst al maar aandringen op onderwerping aan Babel. Dat was al verdacht! En nu de catastrofe gekomen is, nog een schepje er boven op, en maar roepen: bidt voor Babel! Ze hebben het altijd wel gedacht, maar nu komt het toch wel echt uit: Jeremia is fout! Deze broeder is niet te vertrouwen; dit is geen echte vaderlander!

Niettemin blijft de profeet bij wat hij gezegd heeft.

Het is trouwens niet z'n eigen gedachte, maar Gods gedachte.

Bidt voor Babel, is geen oecumenische liefhebberij van hem, maar "zo zegt de Here".

Hij zal zelf ook wel het een en ander te verduwen hebben gehad, alvorens hij dit op papier zette. Hij was de man met het dubbelleven, weet u wel, en wat hij te verkondigen had, ging dikwijls tegen vlees en bloed in. Maar dan toch zó, dat dit vlees en bloed tenslotte het zwijgen werd opgelegd, en het "zo zegt de Here" niet maar een plichtmatige verkondiging is, maar het ook in hem is gaan zingen.

Daar staat dan het grote woord.

Het is de allereerste maal, dat in de oude dag de voorbede voor heidenen en ongelovigen en vijanden uit de pen van een profeet vloeit.

Het grote woord is er uit!

Maar men kan Jeremia niet verwijten: "Du sprichst ein groszes Wort gelassen aus". Nee, helemaal niet "gelassen". Met bijna Nieuw-Testamentische bewogenheid roept hij het uit: Zegent ze die u vervloeken, en bidt voor degenen die u geweld aandoen!

Men kan niet ontkennen, dat het argument dat de profeet gebruikt, erg veel weg heeft van een opportuniteitsoverweging.

Hij zegt niet: bidt voor Babel, opdat deze heidenen ook de God van Israël mogen leren kennen.

Wij vernemen niets van een bewogenheid over Babel, waar toch het wel en wee van een miljoenenvolk op het spel staat.

Jeremia argumenteert: want in haar vrede zal uw vrede gelegen zijn.

Dat blijft, zouden wij zo zeggen, nogal aan de buitenkant. Want met die vrede is heel gewoon bedoeld: geen oorlog. Werd Babel in een oorlog gewikkeld, dan zouden de ballingen daar ook direct de schadelijke gevolgen van ondervinden. Maar bleef het vrede, dan zouden zij ook delen in de maatschappelijke welvaart.

Nogal vlak dus, en ook nogal egocentrisch geredeneerd!

Maar laten we hier ook weer niet te haastig oordelen.

Profetenwoorden hebben meestal meer diepgang dan wij vermoeden. De zaak ligt wat anders clan wij denken, en Jeremia heeft al wat verder gekeken dan oppervlakkig het geval schijnt.

Ging dit volk onder in de ballingschap, werd het uit de rij der natiën weggevaagd, dan zou niet alleen Juda, maar ook de wereld geen toekomst meer hebben.

Aan Juda hing de redding der wereld.

Uit Juda, zij het verschrompeld tot een afgehouden tronk, zal de Christus voortkomen, Die de wereld met Zijn heil zegenen zal.

Daarom komt het: "bidt voor Babel" in de grond der zaak niet neer op: "bidt voor uzelf", maar hier opent zich een wijd en missionair perspectief. Het betekent: draag ook heel die massale heidenwêreTd met uw biddende handen tot vlak voor de troon der genade, opdat gij en zij *vrede* mogen hebben, vrede door het bloed des kruises.

Ja, inderdaad, we durven het nu gerust aan, om dat woord "vrede" deze meerwaarde te geven.

Voor de zoveelste maal hebben wij ons vergist in onze critiek, dat het toch maar een schamel en oppervlakkig preekje was dat Jeremia hield, toen hij zei: "bidt voor Babel".

Hier komt voor de eerste maal de heidenzending in zicht.

Hier is een profeet uit het O.Testament in zijn missionaire bewogenheid een apostel van Jezus Christus, Petrus, al een paar passen vooruit, die nog timiede aarzelt of hij zijn voet wel zetten zal over de drempel van een heiden!

Hoe meer ik er over nadenk, hoe meer ik tot de ontdekking kom, dat reeds Jeremia het gebed begrepen heeft: bewaar en vermeerder Uw kerk.

De bewaring: dat Juda niet zou ondergaan in de vloedgolf van de ballingschap.

De vermeerdering: dat ook Babel zal delen in het heil van Christus.

En terwijl menigeen nog tussen z'n tanden op Babel vloekt, zingt de profeet des Heren:

'k Zie Babel, ik zie Rahab tot Uw eer
Bij hen geteld, die Uwe grootheid zingen.

Wij moeten ons toch eigenlijk wel diep schamen.

Want onder dit striemende woord: "bidt voor Babel", komen we geen van allen zonder kleerscheuren vandaan.

Laten we maar eens beginnen met de particuliere sector.

We hebben al vernomen, dat het bidden voor Babel inhoudt het bidden voor de vijanden.

Daar zijn we, om te beginnen, nog lang niet aan toe.

Dat is wel een aardig woord om er eens een preek over te horen; en na te gaan, wat die dominee er van maakt.

Maar verder moet u niet gaan.

Zo doen we dat namelijk met preken. We verslinden ze bij series, maar we blijven precies even mager als de koeien van Farao. Dat vindt de duivel erg prachtig. Die vindt het geweldig, dat we naar de kerk gaan, zonder ons door het Woord iets te laten doen. Dit soort kerkgang heeft zijn volle instemming.

Maar om op dat bidden voor onze vijanden terug te komen, dat doen we natuurlijk niet. We doen het nog niet eens voor onze vrienden. Je hebt aardige burens. Ze doen nergens meer aan. Jammer! Maar erg geschikte lui en 's Zaterdagavond geregeld een partijtje bridgen. Hebt u met die vrienden al eens gesproken over de Here Jezus? Nee, och, daar kom je zo niet toe.

Hebt u al eens voor ze gebeden?

Gebeden, zegt u? "Wat" bedoelt u eigenlijk?

Nu, als je zo je vrienden al in de kou laat staan, wat moet je dan toch met je vijanden beginnen?

Dat is dan zo de particuliere sector.

Nu moet u de kring eens wat wijder gaan maken.

Vijanden? Hebben we eigenlijk wel vijanden? Och, nee, dat nu niet bepaald, maar die communisten liggen ons toch niet erg. Als die Russen straks eens de baas worden, — het is om te rillen.

Hebt u wel eens voor Boelganin gebeden of voor Molotov en die heren?

Waarom eigenlijk niet?

Bidt voor degenen die u geweld aandoen.

Dus in elk geval voor degenen, van wie u vreest, dat ze u wel eens geweld zouden kunnen aandoen, en straks de wereld op stelten zetten. Daar krijgt ú misschien geen last meer mee, maar uw kinderen dan toch wel, waarschijnlijk.

Nu, daar kunt u nu nog iets aan doen.

U kunt dat mogelijk nog verhinderen.

Of gelooft u niet meer aan de kracht van het gebed?

Wat moeten we eigenlijk nog voor 'n verstandig woord zeggen straks voor de rechterstoel van Christus, als die mensen, waar we 't zo juist over gehad hebben, zullen verwijten: ze hebben wel hele artikelen over ons in de krant geschreven, en ze hebben iedereen verteld hoe gevaarlijk wij waren, maar ze hebben nooit voor ons gebeden!

Bid met een algemene stem om vrede voor Jeruzalem. Goed, dat zullen we doen. Dat staat trouwens in de bijbel ook. En 't is hard nodig zowaar. Want in Jeruzalem is 't ook niet alles.

Maar wat eveneens in de bijbel staat, en nog meer nodig is, dat is: bidt voor Babel! Hetgeen vertaald wil zeggen: bidt voor Moskou. En voor Djakarta. En voor Tsjoe En Lai. En voor heel de wereld van groten en kleinen.

Als de kerk daar niet meer voor bidt, dan heeft ze opgehouden kerk te zijn.

De Geest en de Bruid zeggen: "Kom", maar ze wenken niet alleen de Here Jezus, dat Hij komen moet, maar ze wenken ook al die mensen, dat ze komen moeten.

Het komen van Jezus is trouwens niet los te maken van het komen van de mensen. "Die dorst heeft kome, en die wil neme het water des levens om niet." De komende Bruiloft is geen particulier onderonsje tussen twee geliefden. Dat is een bruiloft trouwens nooit. Daar horen de familie en de gasten ook bij. En op dit feest zijn de gasten niet te tellen. — Hoever is u met uw gebed.... voor Babel?

GODSDIENSTWAANZIN

De Here heeft u tot priester aangesteld in de plaats van de priester Jozada, om opziener te zijn in het huis des Heren over een ieder die waanzinnig is en zich als profeet voordoet en om die in blok en halsijzer te zetten; maar waarom zijt gij dan niet opgetreden tegen Jeremia uit Anathoth ?

Jeremia 29:26, 27a.

Het bovenstaande is een citaat uit een brief die Semaja geschreven heeft uit Babel en die in hoofdzaak bestemd was voor Zefanja, die destijds tempelopziener in Jeruzalem was. We kennen de briefschrijver Semaja overigens helemaal niet. Hij wordt ons voorgesteld als een Nechelamiet, maar of Nechelam nu een plaats was waar hij vandaan kwam of een andere aanduiding is, ligt in het duister. Letterlijk en ook figuurlijk is deze Semaja een duistere figuur, dat zullen we zo meteen wel merken.

We moeten ons eerst de situatie even goed indenken.

Zowel onder de weggevoerden uit Babel als onder de achtergeblevenen in Jeruzalem bevonden zich voorstanders van wat wij nu maar zullen noemen: de "vrijheidsbeweging". Het waren de nationalisten pur sang, die zich helemaal niet met Jeremia's opvattingen konden verenigen. Jeremia verkondigde: de bevrijding komt wel, maar op Gods tijd, en die tijd is er als het oordeel vrucht is gaan dragen, wat de profeet kort en klaar zó formuleerde: "Wanneer gij naar Mij vraagt met uw ganse hart" (29:13).

De nationalistische propagandisten zeiden: de bevrijding is al in zicht, dat kan hoogstens nog twee jaar duren (28:3); het is ten enenmale ondenkbaar, dat Jahvè Zijn volk nog zólang in de misère zal laten zitten.

Het verschil in deze beide opvattingen zat natuurlijk niet enkel in de tijdsduur. De controvers lag veel dieper. Het was Jeremia er om te doen, dat het volk *de weg terug vond naar God*; het was zijn tegenstanders er om te doen, dat men de *weg terug vond naar huis*. De oude en telkens weer nieuwe vraag dus: wat is belangrijker: God of het bezit.

Het spreekt wel vanzelf, dat Jeremia met zijn verkondiging niet het oor van de massa had, want de mens heeft nu eenmaal meer heimwee naar huis dan naar God.

Zelfs laadde Jeremia de schijn op zich, om het nu maar heel zacht te zeggen, geen goed vaderlander te zijn.

De nationalisten in Jeruzalem hadden hun woordvoerder gevonden in Hananja, van wie we vroeger reeds hoorden, de man die het juk, dat Jeremia droeg, verbrak (28 :10). Onder de weggevoerden in Babel blijkt nu Semaja de vrijheidspropagandist te zijn.

Mensen als Hananja en Semaja zijn fanatiek.

Zulke fanatici hebben een systeem opgebouwd, waarop zij geen enkele critiek toelaten. Zij staan of vallen met hun onfeilbaar dogma, en daarom worden zij woedend op iedereen die het waagt hun systeem aan te tasten. Die woede ontstaat altijd uit een gevoel van onzekerheid. Wie de waarheid aan z'n kant heeft, blijft rustig, omdat hij weet, dat geen enkele critiek in staat is de waarheid onwaar te maken. Maar eigenaars en verhuurders van heilige huisjes zijn

niet zo zeker van hun zaak. Systemenbouwers die belaagd worden, gaan schelden of doen wat anders. Ze doen in elk geval raar.

Aldus Semaja.

Deze man heeft kennis genomen van de brief die Jeremia aan de ballingen in Babel geschreven heeft. We hebben daar in de vorige hoofdstukken al van vernomen. U weet wel, het advies om huizen te bouwen en akkers te bewerken in het vreemde land, om te bidden voor Babel, en zich in te stellen op een lange duur van de ballingschap.

Die brief heeft Semaja razend gemaakt.

Daar had je nu weer die krankzinnige uit Anathoth, die eeuwige pessimist en defaitist. Het was hem niet genoeg de mensen in Jeruzalem te infecteren met z'n onvaderlandslievende denkbeelden, nee, nu ook nog maar brieven schrijven naar de ontheemden en daar maar berusting prediken, en maar proberen iedereen door de knieën te laten zakken.

Daar zal Semaja nu eens een stokje voor steken.

Daar moet nodig iets aan gedaan worden.

Hij grijpt naar de pen, om een brief terug te schrijven, niet aan Jeremia, zoals u gedacht zoudt hebben, maar aan Zefanja, het tempelhoofd. De brief was ook bestemd om aan het volk en de geestelijkheid in Jeruzalem te worden voorgelezen, maar het ging eigenlijk om Zefanja.

Zefanja, vond hij, was schandelijk nalatig geweest, en het werd hoog tijd dat hem eens geducht de les werd gelezen.

De brief staat dan ook op poten.

De schuldige tempelopziener wordt tot de orde geroepen.

Hem wordt niet minder verweten dan nalatigheid in de uitoefening van zijn heilig ambt, en verregaande plichtsverzaking.

Hij schrijft:

Weleerwaarde Heer, "De Here heeft u tot priester aangesteld in de plaats van de priester Jojada, om opziener te zijn in het huis des Heren over een ieder die waanzinnig is en zich als profeet voordoet en om die in blok en halsijzer te zetten".

Zo begint het.

U merkt, hier worden de puntjes behoorlijk op de i gezet.

Eerst krijgt Zefanja een duw.

Hij is zich blijkbaar helemaal niet bewust van de verantwoordelijkheid, die het hoge ambt, waartoe de Here hem verwaardigd heeft, meebrengt.

Ter toelichting inzake die "waanzinnigen" diene, dat het wel voorkwam in Israël, speciaal op de grote feesten, dat er iemand overspannen raakte en in een soort geestvervoering kwam, waardoor de eredienst dreigde verstoord te worden. Daar kwamen soms ook demonische invloeden bij, terwijl de valse profetie ook geen onbekend verschijnsel was.

Daar moest de tempelopziener dan wat aan doen, desnoods door met de sterke arm zulke ongewenste elementen uit de tempel te verwijderen.

Zefanja liet alles maar over z'n kant gaan, vond Semaja, en stoorde zich hoegenaamd niet aan de heiligheid van het huis des Heren. Elke dwaalgeest kon maar zeggen wat hij wou. Dat komt zo aanstonds in het vervolg van de brief aan de orde. Semaja wil voorlopig maar

zeggen, dat Zefanja wel eens een voorbeeld mocht nemen aan z'n voorganger Jojada. Dat was nog eens een man. Die wist wat orde op zaken stellen was. Daar kon Zefanja niet aan tippen.

Dit is de duw in de richting van de voorzitter van de kerkeraad.

Nu krijgt Jeremia een duw.

De brief vervolgt:

"Waarom zijt gij dan niet opgetreden tegen Jeremia uit Anathoth, die zich bij u als profeet voordoet?"

Als profeet *voordoet!*

Een profeet *is* Jeremia dus niet in de schatting van Semaja. Hij geeft zich er wel voor uit, maar dat is maar schijn. Hij is een grote bedrieger. Erger, een volslagen gek. Wat die man allemaal durft zeggen en schrijven loopt de spuigaten uit. Het is waanzin. Hooggeachte Zefanja, hebben wij razenden gebrek? Wordt het niet hoog tijd, deze man op te sluiten? Er zijn tenslotte toch nog blokken en halsijzers! Zefanja, je bent tempelopziener, wachter op Sions muren, of je bent het niet.

Ziezo, hiermee heeft Semaja dan z'n geweten ontlast, en Zefanja moet maar weten, wat hem te doen staat.

"Deze brief", heeft iemand opgemerkt, "is geschreven in de taal van de tempel, maar gedictieerd door de geest van de duivel."

Zo is het wel ongeveer.

De woorden zijn vroom genoeg, en de naam des Heren is, vooral aan het begin, niet van de lucht. De schrijver is maar erg bezorgd over de heiligheid van het huis des Heren en de zuiverheid van de leer.

Argumenten weet Semaja overigens niet aan te voeren.

Wie geen argumenten heeft, zoekt z'n kracht in geweld of scheldwoorden.

Vandaar dat in dit vrome briefje, dat voor het "huis des Heren" wil opkomen, het blok en het halsijzer naar voren worden gehaald, terwijl er voorts raak gescholden wordt. Zefanja verzaakt z'n ambtsplicht en Jeremia is een idioot.

Wij herinneren ons overigens de beschuldiging van waanzin, razernij of iets dergelijks meer gehoord te hebben.

Jeremia is niet de enige die in de psychiatrische inrichting thuis hoorde, naar men dacht.

Was het niet een zekere Festus, die een dergelijke houding aannam tegenover Paulus?

Gij spreekt wartaal, Paulus, uw vele studie brengt u in de war (Hand. 26 :24).

Een dienstknecht is niet meerder dan zijn heer.

Van niemand minder dan Jezus is het gezegd.

Er is een moment geweest in Jezus' leven, dat niet maar de eersten de besten, en ook geen verklaarde tegenstanders, maar de eigen familieleden van Jezus bezorgd met de vinger naar hun voorhoofd wezen, en de omstanders beduiden, dat ze niet al te veel aandacht aan Zijn woorden moesten geven, want, zeiden ze, Hij is buiten Zijn zinnen (Mark. 3:21).

Het oordeel over de Pinkstergemeente in de opperzaal te Jeruzalem viel niet veel anders uit.

Men zei wel niet: deze lieden zijn niet wijs, maar: ze spreken dronkemanstaai, en dat ligt zo

ongeveer op hetzelfde niveau.

Van dronken lieden, psychisch gestoorden en dergelijken kan men niet verwachten, dat ze een verstandig woord zeggen. Evenmin van apostelen, profeten, heilsoldaten en kerkleden, die van de Here Jezus getuigen.

Dat zijn dwepers. Ze zijn niet normaal meer. Ze hebben ergens een afwijking.

Ze lijden aan godsdienstwaanzin.

Dat zij die de woorden Gods spreken en voor Zijn dienst opkomen in deze wereld, voor abnormaal worden aangezien, is enerzijds benauwend en anderzijds begrijpelijk. Benauwend, omdat er uit blijkt, dat het normbesef is zoekgeraakt. Normaal is wat aan de norm beantwoordt, en abnormaal wat van de norm afwijkt.

Door de zonde beantwoordt niemand meer aan de goddelijke norm, en is dus eigenlijk niemand "normaal" meer.

Iedereen heeft een "afwijking", is "abnormaal" geworden.

Jezus, de mens zonder zonde, is de enige normale mens. Omdat nu het abnormale gemeengoed is geworden, en iedereen daar aan "gewend" is geraakt, is men het abnormale als normaal gaan zien. Daarom was de normale Jezus "buiten Zijn zinnen", leed de profeet des Heren Jeremia aan waanzin, sprak Christus' apostel Paulus wartaal, en zijn allen die "godsdienst bedrijven" buitenbeentjes.

Het is nu langzamerhand zo geworden, dat het leven met God, dat het normale is voor de naar Gods beeld geschapen mens, abnormaal geworden is, en het wereldleven zonder God normaal.

Dit is maar geen verandering van de normen, maar de dingen precies op z'n kop zetten.

En de bijbel probeert dat weer recht te zetten, door van de "verstandige", wijze mens te zeggen: de *dwaas* zegt in z'n hart: er is geen God.

Anderzijds is dit verschijnsel begrijpelijk.

De "natuurlijke mens" verstaat niet de dingen die des Geestes Gods zijn.

Zij zijn hem een dwaasheid.

Voor de mens die aan het abnormale zondeleven gewend is geraakt, moet de taal van de bijbel wel wartaal schijnen.

Het Woord van God gaat niet maar ver boven ons denken uit, maar gaat er dwars tegenin.

Gods Woord staat lijnrecht tegenover datgene wat het oog ziet, wat het oor hoort, en wat in het hart des mensen opklimt.

Verwonderen behoeven wij ons dus niet over het regelmatig terugkerend *judicium* der wereld: godsdienst is een soort waanzin, in ieder geval een afwijking.

En nu moet dit alles ons zeer *verontrusten*.

Niet hierover moeten wij verontrust zijn, dat een buitenkerkelijke en in feite zonder God levende wereld dit oordeel vellen kan, maar over het feit dat wij nauwelijks meer aanleiding geven dat men ons "wat vreemd" vindt.

U moet dit goed verstaan.

Wij animeren geen dweperij en zwepen niet op tot een godsdienstigheid van extravagante stemmingen.

Dit zijn vaak strovuurtjes, en bovendien zit de dienst des Heren daar niet in. Men kan er de godsdienst wel belachelijk mee maken.

De gelovige mens wordt wel een ander mens, maar geen zonderling.

De zonderling staat buiten het leven.

De gelovige mens weet zijn plaats midden in het volle leven.

Maar juist in het volle leven is hij anders.

Hij is niet maar de "andersdenkende", alsof het alleen in het denken zou zitten, maar hij spreekt anders, doet anders, leeft anders, ij

En dat is nu juist het verontrustende, dat de kerkmens van-nu bezig is zich zo te conformeren aan de abnormale normaliteit, of wil men: de normale abnormaliteit, dat hij niet eens meer opvalt of er uitloopt, zodat niemand meer ontdekt dat wij anders zijn dan de anderen en geen sterveling denkt: wat een vreemde lui zijn die christenen toch!

Dit is het verontrustende, zeiden we, omdat zonder ook maar het minst het pleit te voeren voor wat "welfremd" is, de christen toch altijd een vreemde en een vreemdeling zal blijven in deze "tegenwoordige" wereld, de "nu-wereld", om met Paulus te spreken.

De gelovigen heten in de bijbel de kolonisten van de hemel, mensen die geen vaderland hebben, maar een vaderland zoeken, mensen met heimwee naar de nieuwe aarde.

Zodra de kerk deze vreemdelingspositie prijs geeft, en zich aanpast aan de vormen en manieren van de wereld, heeft zij opgehouden kerk te zijn en is zij "wereld" geworden.

Er is meermalen op aangedrongen, dat de kerk de taal van de wereld zou spreken!

Voorzover daarmee bedoeld wordt, dat de prediking verstaanbaar moet zijn voor de moderne mens, is deze opwekking redelijk.

Wij willen er nu ook eens op aandringen, dat de kerk haar eigen taal spreekt, de taal van het Koninkrijk Gods, op gevaar af, dat de wereld zal zeggen: gij spreekt wartaal.

HET BOEK

Schrijf alle woorden, die Ik tot u gesproken heb, in een boek.

Jeremia 30:2b.

Het hoofdstuk, dat niet bovenstaande opdracht begint draagt, evenals het volgende (h. 31), dat er kennelijk één geheel mee vormt, een ander karakter dan wij bij Jeremia gewend zijn.

Tot nog toe hebben wij niet veel anders gehoord dan gericht en nog eens gericht. Het was maar een somber geval, en men kon de indruk krijgen, dat er geen droefgeestiger pessimist op de aarde rondliep dan deze boetprofeet.

Het moet voor Jeremia dé verrassing van zijn leven geweest zijn, toen hij van God een mandaat — u kunt ook zeggen: de vergunning — kreeg, om de boodschap te brengen van *genade*.

Wat nu volgt is namelijk een klaar bericht van Israëls herstel, dat aldus wordt ingeluid: "Want zie, de dagen komen, luidt het woord des Heren, dat Ik in het lot van Mijn volk Israël en Juda een keer breng, zegt de Here, en het terugbreng in het land dat Ik aan hun vaders gegeven heb, zodat zij het zullen bezitten" (vs 3).

We kijken hier even van op.

We denken: hé, zou Jeremia nu overstag gaan? Iets dergelijks hebben wij de valse profeten, Hananja en Semaja en al die lieden, ook al horen zeggen, en toen had Jeremia daarop alleen maar gereageerd met: ik zou willen dat het waar was, en dat ik het ook zo mocht verkondigen.

En nu komt het dan!

Het zal ieder duidelijk zijn, dat van een man als Jeremia niet te verwachten is, dat hij met de wolven mee huilt in het bos.

Hij spreekt alleen wat de Here hem heeft vóórgesegd, hetzij goed, hetzij kwaad.

Het is natuurlijk óók niet zo, dat God ineens van gedachten veranderd is, of dat God ja en nee tegelijk zegt.

De kwestie is alleen maar deze, dat de profeet des Heren mag aankondigen, dat zijn *gerichtsprediking vrucht zal dragen*, zodat de poort van de genade geopend wordt. Zo gezien, is de gerichtsprediking genadeprediking. God kent het wit-zwart-thema niet. Het is niet enkel zwart en ook niet enkel wit, wat Gods ambassadeurs te boodschappen hebben. Niet uitsluitend wee en ook niet louter wèl, maar het wèl dwars door het wee, en het heil dwars door de gerichten heen. We zullen daar nog meer van horen.

Het herstel van Israël, dat nu aangekondigd wordt, is iets opzienbarends. Het wordt dan ook met "zie" ingeleid. Als de bijbel dat woord gebruikt, volgt er altijd iets waarop niemand gerekend heeft.

Op een herstel van Israël kon men zeker niet rekenen in de jaren waarin deze beloften gevallen zijn of daar rondom. Uit het verband is op te maken, dat de meeste van deze woorden gesproken zijn toen Jeruzalem al een puinhoop was. Het was voor de hoorders van Jeremia eenvoudig ongelofelijk, dat op deze catastrofe nog weer herstel zou volgen.

Voor het tweede geslacht klemde dit nog meer.

Denkt u maar eens aan de kinderen die in de ballingschap geboren worden en daar opgroeien. Hoe langer het duurt, hoe uitzichtlozer de toekomst wordt. Deze mensen moeten zich gevoeld hebben als de "displaced persons" in de kampen van Braunschweig of waar ook ter wereld. Je komt er wel in, maar je komt er niet meer uit. Deze wereld is toegemuurd. Wat is dat voor een fantast, die nog droomt van de terugkeer naar de "Heimat"?

De "God van Israël" heeft een en ander voorzien.

Hij geeft daarom Jeremia de opdracht: Schrijf dit in een boek. Zo ongeveer als de leraar voor de klas tegen de jongens zegt: dit moet je opschrijven; dit is belangrijk; dit moet je vooral onthouden.

Later, toen het ene jaar ging en het andere kwam, en het er al troostelozer ging uitzien voor Israël in het vreemde land, toen hebben de vaders en moeders in Israël dit met trillende stem voorgelezen aan hun kinderen. Ze hebben gezegd: kinderen, wij zullen het wel niet meer beleven, wij zijn oud geworden, maar vergeet dit nooit: voor jullie komt de grote dag, de dag der bevrijding, de grote optocht naar het beloofde land, en alles wordt weer zoals vroeger, ja nog veel mooier.

En als er dan grote vraagtekens staan in de ogen van die opgroeiende jongens en meisjes, dan kan vader zeggen: "Hier staat het. Er is geen twijfel aan. God heeft het gezegd. En wat God zegt, is altijd waar".

Uit dit kleine boek, waarin Jeremia deze heilsbeloften moest opschrijven, is het grote boek Jeremia ontstaan. En hieruit is weer heel de bijbel gegroeid! Het Boek!

Ja, als u de woorden van dit Boek in twijfel trekt, als u ze niet voor honderd procent wilt nemen of durft nemen, dan zit u natuurlijk altijd in de mist.

Maar als u dit Boek neemt en leest voor wat het is, dan komt er uitzicht. Dan krijgt u dit Boek lief. Dan weet u: God heeft het gezegd! Dat kan niemand veranderen. Dan zegt u met de Franse koning Robert de Vrome: "Ik zou liever mijn kroon willen missen, dan dat ik de dagelijkse lectuur van mijn bijbel moest missen".

Wij zullen de opdracht die Jeremia hier kreeg tot schrijven, beperkt moeten zien tot de belofte van Israëls herstel. Van de teboekstelling van alle profetieën van Jeremia is in 36 :2 nog afzonderlijk sprake.

Als wij nu dit uiterst kleine boekje raadplegen, valt het ons op, dat hier reeds de elementen te vinden zijn, die heel de Schrift door in allerlei toonaard terugkeren.

Voorop staat met grote nadruk het geweldige "Ego sum" van God. Niet alleen Israël, maar alle volken zullen merken dat Hij, de Here der heerscharen, er is, en dat Hij Zich doet gelden en het eerste en laatste woord neemt (vs 8 en 11). Israëls herstel is niet een gevolg van de logische ontwikkeling der geschiedenis en niet te verklaren uit politieke situaties, maar is het resultaat van het rechtstreeks ingrijpen Gods. Het komt als een wonder. God doet het, en Hij kan het doen, omdat Hij heel de wereldgeschiedenis in Zijn hand heeft. *Ik* zal het juk van hun hals verbreken. *Ik* verlos u uit verre streken. *Ik* zal met alle volken waaronder Ik u verstrooid heb, voorgoed afrekenen. En zo gaat het maar door. Het wachten is slechts op Gods uur. Als niemand meer verwacht dat het uur der bevrijding slaan zal, dan komt het, en als iedereen denkt: nu zal het gebeuren, dan komt het niet. Israël kan een bevrijdingscampagne opzetten, maar het loopt op niets uit. En Babel kan menen dit volk ten eeuwigden dage in boeien te slaan, en het loopt evenzeer op niets uit. Waar het op aan komt is niet wat de mensen beramen, maar wat beslist is: alzo luidt het woord des Heren.

Dit soevereine handelen Gods loopt als een gouden draad door heel de Schrift. De bijbel begint en eindigt er mee.

Op de eerste bladzijde staat: In den beginne schiep God de hemel en de aarde, en op de laatste bladzijde: Zie, Ik maak alle dingen nieuw. Het enige wat de mensen hebben kunnen doen is: alles wat God geschapen had en waarvan Hij zag dat het "zeer goed" was, kapot maken. Anders hoefde de bijbel niet uit te lopen op de belofte: Zie, Ik maak alle dingen nieuw.

Ik!

Daarmee schuift God alle wereldverbeteraars en wereldhervormers eenvoudig op zij.

De mensen hebben wel veel nieuwe dingen kunnen maken, maar geen ding nieuw kunnen maken.

De wereld is langzamerhand wel fraaier en comfortabeler geworden, maar zij is in geen enkel opzicht vernieuwd.

Dat kan God alleen.

Het tweede wat hier met grote duidelijkheid naar voren springt is, dat aan Gods beloften van herstel de voorwaarde van bekering verbonden is.

Jeremia gebruikt in deze hoofdstukken met grote voorliefde een woord (Schub) dat zowel "terugkeren" als "zich bekeren" kan betekenen. Als in vs 10 staat, dat "Jacob zal terugkeren", dan kunnen exegeten zich druk maken over de vraag of hiermee terugkeren naar het beloofde land, of terugkeren tot God wordt bedoeld. Het eerste is in dit verband het meest aannemelijk, maar ik verdenk Jeremia er sterk van, dat hij aan dat woord "terugkeren" stilletjes een meerwaarde heeft gegeven. Als u aan Jeremia zoudt kunnen vragen: "Wat bedoelt u?", dan zou hij waarschijnlijk even geglimlacht hebben en dan gezegd: "Allebei". *Omdat* Israël in de nood der ballingschap "de weg terug" heeft gevonden naar God, dáárom vindt het de weg terug naar Jeruzalem. En dan is er ook geen macht ter wereld meer, die deze "weg terug" kan verhinderen. Maar wie de weg naar God *niet* terugvindt, komt *niet* in Jeruzalem!

Zo gaat het nu altijd.

Wij hebben zopas de belofte: "Ik maak alle dingen nieuw" in het verlengde zien liggen van de belofte van Israëls herstel. Het was geen grote stap trouwens. Het herbouwde Jeruzalem wekt terstond associaties aan het "nieuwe Jeruzalem" dat uit de hemel neerdaalt.

Ook daarvan zegt de bijbel dat niet iedereen er komt.

U moet er een vestigingsvergunning voor hebben.

Van bewoners van het nieuwe Jeruzalem wordt verwacht, dat zij een nieuw hart hebben, en dat zij het woord van Jezus: een nieuw gebod geef Ik u, dat gij elkander liefhebt, niet naast zich neer hebben gelegd.

Indien gij niet wedergeboren wordt, gij kunt het Koninkrijk Gods niet zien.

Het derde en belangrijkste moment van deze pericoop is het uitzicht op *Christus*.

De terugkeer naar het beloofde land wordt rechtstreeks verbonden met het dienen van David, hun koning, "die Ik hun verwekken zal" (vs 9). Bedoeld is natuurlijk de beloofde Koning uit het huis van David, en heel het voorzegde heil is terug te voeren tot de Christus, Die als de Messias van Israël wordt aanvaard en gehuldigd. Het is aan Christus te danken, dat de "dag zonder weerga" die over de wereld komt (vs 5-8), de dag van de grote wereldnood, *niet* de ondergang van Jacob betekent, want "Jacob" draagt nog de Christus in zijn lendenen.

Daarom, om Christus' wil, wordt Jacob dan ook niet vernietigd, niet verslonden in de volkenbeweging, maar slechts "getuchtigd", en niet "naar willekeur", zoals Israël dat van z'n tirannen in Babel en elders gewend was, maar "naar recht" (vs 11).

En het is ook aan Christus te danken, dat in de antichristelijke wereldnood, die andere dag zonder weerga (de woorden der profeten zijn meestal eschatologisch geladen), die "tijd van grote benauwdheid" (vs 9), de kerk niet onder de voet gelopen wordt, omdat zij in "Het Boek" gelezen heeft: Zie, Ik ben met u al de dagen tot de voleinding der wereld.

En het is eindelijk al weer aan Christus te danken, dat in de grote dag der afrekening met alle vijanden Gods "voorgoed afgerekend wordt" (vs 11), maar God tot Zijn volk zal zeggen: Wees niet verschrikt, want zie, Ik verlos u (vs 10).

Het is toch maar gelukkig, dat al deze dingen opgeschreven zijn in een boek, dat boek dat wij de bijbel noemen.

Het is allemaal zo opzienbarend, en het klinkt zó ongelofelijk, dat wij het voor fabeltjes zouden houden, als wij het niet zwart op wit hadden.

Deze bijbel is het wonderlijkste en mooiste boek ter wereld.

God maakt er geen reclame mee.

Hij heeft niet naar een pakkende titel gezocht, maar het eenvoudig "Biblia" genoemd, Het Boek!

Het is een boek zonder titel, omdat het het "boek der boeken" is, en het geheel voor zichzelf spreekt. Het is geen geleerd boek, geen wetenschappelijk boek, maar eenvoudig "het" boek, de boodschap van God aan de hele wereld en aan mij persoonlijk. In deze bijbel spreekt God met mij. De trieste armoede van de heidenwereld met haar vele goden is, dat het allemaal *zwijgende* goden zijn. Ze hebben een mond, maar spreken niet. De Baaispriesters op de Karmel krijgen maar geen antwoord.

God spreekt tot mij, in menselijke taal, en daarin buigt God Zich naar mij over, zoals een moeder met haar kind niet in "grote mensentaal" spreekt, maar in het kindertaaltje, want God wil — precies als die moeder — vóór alle dingen verstaan worden. Dit is de neerbuigende moederliefde van onze Vader Die in de hemelen is.

De lectuur van de bijbel is geen onverdeeld prettige lectuur, omdat tegen het licht van Gods waarheid ons leugenbestaan erbarmelijk te voorschijn komt. De bijbel is geen roman, die ons in een schijnwereld verplaatst.

Als we ons rijk wanen, worden we in al onze armoede tentoongesteld, en de armen van geest worden zalig geprezen. Wij worden in bodemloze diepten neergesmaakt en tot ongekende hoogten opgevoerd. Gods oordelen varen door menige vervaarlijke bladzijde, maar Gods vertroosting schemeren in het ochtendrood na de nacht, en Zijn beloften koepelen zich als een blijde wijde hemel boven bewogen zeeën van vertwijfeling.

Dit boek maakt tegelijk onrustig en rustig.

In dit boek wandelt Jezus Christus in het gewaad van de Schrift nog precies zo onder ons als in de dagen van Zijn omwandeling op aarde. Zoals iedereen toen bij Hem kon komen om zijn nood te klagen, kunnen alle vermoeide mensen nu contact met Hem krijgen, want Hij is te benaderen in.... een boek, dat bijna in elke boekwinkel te koop is, en waar iedereen zo maar in bladeren kan.

Daarom is de bijbel het kostelijkst geschenk dat God de mensen in handen heeft gegeven.

Wat het voedsel is voor de hongerige, de regen voor de planten, het medicijn voor de zieken,

het kompas voor de zeeman, de instrumenten voor de piloot, is de bijbel voor ons, en nog veel meer.

Wij mogen God wel heel erg dankbaar zijn, dat Hij tegen Jeremia, en Jesaja, en Paulus en Johannes en zoveel anderen méér gezegd heeft: "Schrijf alle woorden, die Ik tot u gesproken heb, in een boek".

DE VERSTOTENE

Want Ik zal u genezing schenken, u van uw wonden genezen, luidt het woord des Heren, omdat men u, Sion, de verstotene noemt, degene naar wie niemand vraagt.

Jeremia 30:17.

De profetische verkondiging bereikt in dit hoofdstuk een hoogte die bijna adembenemend is. Van hieruit krijgen we een blik op de onpeilbare diepte van Gods liefde voor Zijn volk. Wij zouden nooit vermoed hebben dat zoiets mogelijk was, als het niet in de bijbel stond.

Laten we maar eens zien, wat er hier aan de orde is.

Het gaat nog altijd over het toekomstig herstel van Israël, en om nu goed te laten gevoelen, dat dit een compleet *wonder* zal zijn, gaat Jeremia uit van de situatie van het ogenblik.

Deze situatie is niet rooskleurig.

Israël is weggesmeten in de ballingschap, zoals men gebroken vaatwerk op de vuilnisbelt gooit. Wat er van Jeruzalem over is, is een ruïne met geblakerde muren, verwoeste huizen en een vergane tempel.

Hiervoor gebruikt Jeremia een horribel beeld.

Hij vergelijkt Israël met een vrouw, die aan een ongeneeslijke kwaal lijdt.

Dodelijk, zegt de Here, is uw breuk, ongeneeslijk uw wond. Voor een gezwel zijn er nog geneesmiddelen, voor u is er geen genezing (vs 12, 13).

Hiermee is de zaak dus feitelijk afgedaan.

Het is een hopeloos geval.

Uitzicht op herstel is er niet.

Daar vallen natuurlijk klachten over. Het is bijna ondenkbaar, dat iemand die hevige pijn lijdt, en bovendien weet dat herstel uitgesloten is, *niet* klaagt.

Die klachten zijn ook tot God in de hemel doorgedrongen, maar God gaat de patiënt niet beklagen.

Integendeel.

Hij laat bij monde van Jeremia vragen, waarom zij toch zo schreeuwt om haar breuk en haar dodelijke pijn (vs 15). Weet zij dan niet, dat zij dit enkel en alleen aan zichzelf te wijten heeft?

Dit was geen ongeluk, maar straf.

Het was niet een noodlottige samenloop van omstandigheden, dat het nu zo erg met haar geworden was, maar uitsluitend gevolg van eigen zonde en verkeerdheid.

Zij was bovendien gewaarschuwd.

Niet één maal, maar honderd maal; maar ze had niet willen luisteren.

Wie niet horen wil, moet voelen.

Tenslotte had God moeten toeslaan, en wel zo hardhandig, dat het de schijn had, dat zij geslagen werd door een meedogenloze vijand inplaats van door een liefhebbend Vader (vs 14).

Hoe het ook zij, ze zal moeten toegeven, dat deze tuchting meer dan verdiend is.

Bovendien straft de zonde altijd zichzelf.

Dat zij hier nu zo neerligt als een hoopje ellende, heeft ze feitelijk te "danken" aan haar liederlijk leven.

Eens was deze versleten en verwelkte deerne een mooie vrouw geweest.

Zij was de bruid van God.

Hij was blij met haar en zij was blij met Hem, en het was een echt gelukkig huwelijk.

Maar toen kwamen er "derden" in het spel.

De bruid werd ontrouw.

Nu eens was het de "Baal", aan wie zij haar hart verpandde, en dan weer was het een rijke mijnheer, een grote mogendheid, aan wie zij haar lichaam weggaf. Zo verslingerde ze zich aan allerlei minnaars (vs 14), en is het te verwonderen, dat dit mooie jonge leven verwoest werd, en dat er van dit "huwelijk" alleen maar de brokken overbleven? Het is een hopeloos geval.

O Mensch, bewein dein Sünden grosz!

Maar nu komt het wonder.

Wij horen God zeggen: "Ik zal u genezing schenken!"

Dit is op zichzelf al een wonder, dat een dodelijk gewonde weellevend wordt, en een onherstelbaar zieke genezen.

Maar het wonderlijkste komt nog.

Het wonderbaarlijke schuilt juist in de reden, die God opgeeft, waaròm Hij dit wonder zal doen¹.

Die reden is deze: omdat men u, Sion, de verstotene noemt, degene naar wie niemand vraagt (vs 17b).

Ziet u, dat kan God nu ook weer niet hebben.

Dat kan Hij *helemaal* niet hebben.

Daarom zegt Hij: "Als de zaken er zo voorstaan, dan zal Ik dat eens anders doen". En dan komt er zowaar Israëls herstel uit te voorschijn. Niet omdat deze doodzieke patient schreeuwt van pijn.

Nee!

Hier geldt nu wel ten volle:

Niet de offers die ik breng,
Niet de tranen die ik pleng,

¹ De lezer stuit bij de vss 15-17 op een onregelmatigheid. Na de mededeling dat Israël alles aan zichzelf te wijten heeft (vs 15), volgt met een "daarom" de verkondiging, dat Israëls vijanden ten onder zullen gaan (vs 16). Dit "daarom" heeft hier geen zin. De voorslag van prof. Aalders, de vss 16 en 17 om te wisselen, is daarom redelijk.

Schoon ik ganse nachten ween,
Kunnen redden — Gij alleen.

Weet u, hoe de situatie was, die God deed besluiten tot Israëls genezing en herstel?

Dat lag zó:

De vroegere "minnaars" van Israël keken helemaal niet meer naar haar om.

In haar goeie dagen, toen ze nog bekoorlijk was, hadden ze om haar gunst gebedeld, maar wie wil nu nog minnespel bedrijven met een verlepte schoonheid?

Niemand wilde meer van haar weten.

Vroegere vrienden, die zoveel plezier met haar hadden gehad, gingen haar zonder groeten voorbij. Houtain! Hoogstens een schouderophalen of een minachtend spotlachje.

De gezochte van toen is de verstotene van nu.

Ze krijgt nog een trap achterna ook.

Maar nu wordt het de Here toch te kras.

Dat *Hij* haar verstoten heeft en getuchtigd om haar zonden, is Zijn goed recht, maar verder heeft niemand het recht, daar nog een schepje bovenop te doen.

Dus neemt God Zijn maatregelen.

Als niemand haar meer vraagt, zal God het weer doen. Hij heeft nu eenmaal een zwak voor het verstotene en verachte. Het gekrookte riet en de rokende vlaswiek heeft Zijn speciale aandacht. Tot het arme en ellendige voelt Hij Zich bijzonder aangetrokken.

Maar hiermee zijn de diepste motieven nog niet genoemd.

De minnaars van vroeger, die zich met elkaar vrolijk maakten over hun geliefde aan lager wal, hebben ook de Here in hun spot betrokken.

Zij wisten natuurlijk wel van Israëls God.

Daar had zij met hen zo in de omgang en op de vrolijke feesten niet veel over gesproken.

Maar niettemin wist iedereen er van.

Men was ook wel een beetje bang voor Hem.

Er gingen allerlei verhalen over Zijn geduchte macht en Zijn sterke arm en de grote wonderen die Hij kon doen.

Maar nu Israël van de kaart was geveegd, nu was ook niemand bang meer voor Israëls God.

Men deed maar een beetje honend over Hem.

Er werd gezegd: "Nu, een god, die z'n eigen volk in de steek laat, is ook niet waard God te heten. Dat moet wel een armelijke of zwakke godheid wezen. Daar kan men geen eerbied voor hebben".

Het is nu deze hoon, deze smaad die op Zijn naam gelegd wordt, die de Here in actie brengt.

Wat Hij ook kan verdragen, stellig niet de lastering van Zijn naam.

Als er dan geen enkele reden meer te bedenken is, dat de Here een verstotene weer aanneemt, dan zal het *hierom* zijn: *om Zijns naams wil*.

Gods naam is in het geding.

De eer van Zijn naam activeert Hem tot het wonder. Als alle wegen toegesloten zijn, en alle stellingen prijsgegeven moeten worden, dan is er voor een van God weggelopen mens en de ongeneeslijk zieke nog één laatste stelling: Gods naam. Doe het Here, om Uws naams wil!

Dit volk en deze stad zijn naar Uw naam genoemd.

Daar wist Jesaja al van.

Daar wist Mozes al van.

Toen God dat ongehoorzame volk in de woestijn wilde verdelgen, sprong Mozes er tussen, de grote voorbidder en pleitbezorger van Israël. Hij zei: "Here, als dat gebeurt, zullen de omliggende volken U uitlachen. Zij zullen zeggen: Hij heeft ze wel uit Egypte kunnen voeren, maar Hij was niet bij machte ze in het beloofde land te brengen".

Toen legde Mozes de Here deze klemmende vraag voor: "Wat zult Gij dan met Uw heilige naam doen?"

Toen had God het pleit verloren.

De naam des Heren is een sterke toren.

Daar wisten niet alleen Jeremia en Jesaja en Mozes en Israëls zangers van.

Dat weten al Gods kinderen.

Dat weten alle vaders en moeders die worstelen met God om een verloren zoon of dochter. Zij pleiten: "God des Verbonds, dat kind draagt Uw naam aan zijn voorhoofd. Als het in de klauwen van de satan valt, wat zult Gij dan met Uw heilige naam doen? Wat zult Gij doen, Here, als de duivel U in Uw gezicht uitlacht?"

Dan zal God het wonder doen.

De verloren zoon keert weer.

Dit is tenslotte in deze benauwende tijd van geestelijk en kerkelijk verval de enige hoop. Eén naam is onze hope! Wij zien de afbrokkeling aan alle kanten en wij zien de demonen triumpfen vieren, en wij zeggen: "Nee, dat kan toch niet, Here". Uw kerk kan niet kapot! Of het woord van onze Heiland is niets meer waard: "Zie, Ik ben met u al de dagen tot de voleinding der wereld".

"Wat zult Gij dan met Uw heilige naam doen?"

Wij hebben hier de naam van onze Heiland genoemd.

Slepen we die er nu zomaar bij, omdat het er nu eenmaal zo bij hoort, dat de lectuur van het Oude Testament een "Christocentrisch" tintje moet krijgen?

Nee, zeker niet!

Als u even doorleest, wat er volgt over Israëls herstel, van de herbouwde stad met burchten en al, dan bemerkt u ineens een heel sterke heenwijzing naar Christus. Er wordt in vs 21 gewaagd van een priester-koning, die zijn "hart tot borgtocht", men kan ook zeggen "zijn ziel tot een rantsoen" zal geven.

Wie niet inziet dat de "brandende toorn Gods" alleen door dit rantsoen gestild kan worden, zal in de vreselijke storm van God omkomen (vs 23 en 24), maar heil het volk dat tot dit inzicht komt in "het laatste der dagen"².

² We denken hier onwillekeurig aan het Pinksterfeest, door Petrus aangeduid als de vervulling van wat door Joël gesproken was over "het laatste der dagen", de messiaanse tijd.

En door Zijn striemen is ons genezing geworden.

Genezing!

Herstel is de kern van het evangelie.

Volkomen herstel op de nieuwe aarde, aanvankelijke genezing onder de hoogtezoon van het evangelie hier.

Wat een armzalige kerk is dat, die niet uit genezen, herstelde, vernieuwde mensen bestaat.

Is u al genezen van uw hebzucht, uw egoïsme, uw slechte humeur of noemt u verder maar op?

De duivel vindt het prachtig, dat wij het spreekwoord uitgevonden hebben: een mens blijft maar een mens!

Hij vindt het heerlijk, dat wij geregeld naar de kerk gaan, als het evangelie ons maar niets doet, zodat wij gewoon doorgaan.

In zo'n kerk voelt hij zich volkomen thuis.

Wanneer zullen wij eens begrijpen, dat onder Jezus' handen voortdurend genezen mensen vandaan kwamen, en wanneer zal het eens tot ons doordringen, dat Jezus Christus in de wereld gekomen is *om de werken des duivels te verbreken*.

GOD WACHT

Van verre is de Here mij verschenen.

Jeremia 31:3a.

De profeet Jeremia heeft vele klaagliederen moeten zingen¹. Niet omdat hij dat zo graag wilde, maar omdat hij moest. De nood was hem opgelegd.

Nu wordt het hem vergund op de fluit te spelen.

Wij voelen zomaar: hier is hij echt in zijn element. Dit ligt hem. Als hij eenmaal begint te fluiten en te zingen, dan is het lied niet gauw uit. Het juicht zoals op een zomeravond de merels jubelen.

Het thema van het lied is Israëls herstel. De terugkeer naar het land der vaders. Dit thema laat allerlei variaties toe. We hebben vernomen van het opzienbarende "dat" en het nog wonderlijker "waarom"². Nu komt het "hoe".

Hoe zal dat alles toegaan als deze droom werkelijkheid wordt?

Nu, het meest verrassende is wel, dat de kinderen Israëls op weg naar huis tot hun onuitsprekelijke verbazing bemerken, dat God hen staat op te wachten, hen tegemoet snelt en omarmt.

Laten wij het even goed in ons opnemen, hoe dit weerzien van God en Zijn volk ons uitgebeeld wordt.

Wij zien eerst een volk op weg naar huis. "Op weg naar zijn rust" heet het in vs 2 treffend. Thuiskomen is tot rust komen. Ze hebben niet veel rust gehad tot nog toe, dit volk dat overall woonde en nergens thuis was. Ze werden voortdurend opgejaagd en gehoond. Bovendien, ze hadden heimwee. Welk mens is onrustiger, dan die heimwee heeft? Zo ik u vergeet, Jeruzalem, vergeet mijn rechterhand zichzelf.

Nu is het eindelijk zo ver.

De "ontheemden", de "displaced persons", de ontwortelden zijn op weg naar hun rust.

Het is geen indrukwekkende stoet, die wij zien optrekken naar Sion. Jeremia introduceert ze als de "ontkomenen aan het zwaard". Een hoop vluchtelingen die ternauwernood het vege lijf hebben kunnen redden. Vuil en vermoeid, met versleten kleren, torsen ze mee wat ze op het allerlaatste moment nog hebben kunnen inpakken. Een lange, lange rij van mannen en vrouwen, grijsaards en zuigelingen. Ook veel blinden en lammen zijn er in de stoet, en zwangere vrouwen (vs 8). Dit is het armzalig overblijfsel van wat eens "het hoofd der volken" was (vs 7), het volk dat alle geslachten des aardrijks moest zegenen; onder de tuchtigende hand des Heren komt een troep geslagenen en verslagenen te voorschijn, waar men alleen maar diep medelijden mee kan hebben.

Het verschil tussen de exodus uit Egypte en de exodus uit Babel is groot. Toen "toog 't verkoren volk des Heren al juichend uit op Gods begeren".

Nu zien wij ze komen onder gewezen en smeking (vs 9).

¹ Wij bedoelen hier niet het boek "Klaagliederen", want naar alle waarschijnlijkheid is dat niet van Jeremia. Bedoeld is de boetsprediking in de voorafgaande hoofdstukken.

² Zie hoofdstuk 30.

Daar zullen best tranen bij geweest zijn van blijdschap over dat ongedachte, dat ze nu weer naar huis mochten. Maar het zullen wel meest tranen geweest zijn van schaamte en berouw, dat zij de Here zoveel verdriet hadden aangedaan door hun weerbarstigheid. En dat ze dit allemaal hadden moeten dóormaken, dat hadden ze alleen maar aan zichzelf te wijten. En hoeveel doden hadden ze moeten achterlaten in het verre land. Die óók hadden gehoopt bij hun vaders begraven te mogen worden, maar het kòn niet!

Het was goed beschouwd maar een heel armoedig geval, deze terugkeer der gehavenden naar het beloofde land.

En nu is nog niet eens de vraag aan de orde geweest: hoe zullen ze het "thuis" terugvinden? Wat is er geworden van hun steden en dorpen en huizen, van de akkers en wijngaarden?

Nu, daar behoeft niemand zich enige illusie over te maken!

De vraag, hoe het er "thuis" zou uitzien, is ineens onbelangrijk geworden door de vreemde ontmoeting.

De plaats van de onverwachte ontmoeting is de "woestijn" (vs 2).

U moet hier maar niet aan een echte woestijn denken, want toen Israël uit de ballingschap terugkeerde, leidde de weg niet door een woestijn. Toch moet Jeremia ineens aan een woestijn denken, nu. Die woestijngedachte dringt zich onweerstaanbaar bij hem op. Het gaat hem, zoals dat u ook wel eens gebeurd zal zijn, dat u denkt: hé, ditzelfde heb ik al eens meer beleefd.

Heel vroeger, toen Israël ook op weg was "naar zijn rust", had God dit volk in de woestijn ontmoet. Daar was het verbond gesloten. God ging met dit volk in ondertrouw. Het was de heerlijke tijd der prille liefde. Wederzijds werd trouw gezworen.

Sindsdien is er heel wat gebeurd.

Israël is ontrouw geworden en daardoor is dit mooie huwelijk kapot gegaan. Het is een drama geworden. We behoeven dit nu niet weer uit te pluizen. U weet er alles van.

Zie, daar gaat al wenend de "jonkvrouw Israëls", de eenzame en geslagene, naar huis. Het zal nu zo lang niet meer duren, dan is ze thuis. Maar haar schreden versnellen zich niet. Want het zal thuis niet meer zijn als vroeger. Ze zal zich verlaten weten en eenzaam. Door haar eigen schuld, ze weet het wel. Dat maakt het juist zo veel erger!

Zij staat even stil en heft haar ogen op naar de bergen.

Dan — wie is het die zij daar in de verte ontwaart?

Bedriegen haar ogen haar nu? Droomt ze of droomt ze niet? Neen — ze droomt niet.... het is de Here!

"Van verre is de Here mij verschenen!"

Hij komt haar tegemoet.

En zij snelt Hem tegemoet.

In de omhelzing die volgt, fluistert Hij: "Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde". "Al die tijd heb Ik je niet kunnen vergeten. Geen ogenblik ben je uit Mijn gedachten geweest. Alle verdriet dat je Mij aandeed was niet in staat, Mijn liefde te doden. Want sterk als de dood is de liefde. Vele wateren kunnen de liefde niet blussen en rivieren spoelen haar niet weg.

De liefde verdraagt alle dingen.

De liefde hoopt alle dingen.

Daarom had Ik altijd wel gedacht dat je komen zou!"

"Komen" is hier eigenlijk het woord niet. Israël komt niet terug tot God, u ook niet en ik niet.

God zegt: "daarom heb Ik u getrokken in goedertierenheid". Zó is het nu precies. De liefde van God is een magnetische kracht. De liefde van God trekt. Hij laat niet los. Wij laten wel los, maar God niet. Wie denken mocht dat God even gemakkelijk de mens loslaat, als de mens God, vergist zich. God vindt het verlorene terug, ook als het verlorene God niet terugvinden wil.

Israël heeft niet gezegd: ik moét weer naar God terug, het koste wat het kost. Maar God heeft gezegd: Ik wil Israël weer terug hebben en Ik blijf maar trekken.

Israël heeft niet gezegd: ik kan niet zonder U en ik ben U toch aldoor blijven liefhebben. Maar God heeft gezegd: "Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde".

En zo hebben ze elkaar weergevonden.

Wij staan hier voor het onuitsprekelijke wonder, het schone geheim van het *wachten Gods*.

Als Israël aarzelend en schreiend de weg terug gaat, dan overvalt dat God niet, het is niet iets waarop Hij helemaal niet gerekend heeft, maar dan blijkt het dat God op de uitkijk staat.

God wacht Israël op.

Niet vandaag pas, maar al heel lang.

De eeuwen door heeft God al staan wachten. Hij had gehoopt, dat de weg terug al veel eerder gevonden zou zijn. Hij kan het ook niet begrijpen, dat Israël zo lang wegblijft. Laten we het nu maar heel menselijk zeggen — de bijbel spreekt ook heel menselijk van God —: Hij is bedroefd en teleurgesteld als er weer een dag voorbijgegaan is zonder resultaat.

Maar Hij blijft wachten. Weet u wat wachten is?

Het vergt het uiterste van uw geduld.

De meeste mensen kunnen niet wachten, omdat ze geen geduld hebben. Wij mensen moeten geduld *leren*.

God hééft geduld.

Nooit heeft een moeder zóveel geduld gehad met haar opstandige kind, als God geduld heeft met Zijn weerbarstige zonen en dochteren.

Wij menen wel eens dat God *ons* laat wachten. Weet u wel, we hebben al zo lang uitgezien naar beterschap, we hebben al zóveel gebeden dat dit of dat anders mocht worden. En het kwam maar nooit. De hemel bleef als van koper. En we wendden ons teleurgesteld af. We werden opstandig. We zeiden: och praat me niet van bidden — dat helpt ook niet.

Wat een stakkers zijn wij toch!

Als u al de uren, dagen, maanden en jaren optelt, die u God hebt laten wachten, hebt u de moed niet meer om er zelfs maar van te reppen, dat God *u* heeft laten wachten.

God wacht eindeloos.

De bijbel noemt dat de lankmoedigheid en verdraagzaamheid Gods. Zij is als de zon die altijd schijnt en de slapende wakker kust. Wij zijn in staat vele geheimen te ontraadselen. Het geheim van Gods geduldig wachten is ondoorgrondelijk.

Het enige waarvoor u moet oppassen is, dat u Zijn geduld niet tart. U moet daar niet mee spelen. God laat niet met Zich spotten. Als Hij merkt, dat uw uitblijven aperte onwil is, en

onverschilligheid, dan wordt Hij als een leeuw die verscheurt.

Jeremia is niet de enige geweest, die een blik geworpen heeft in het geduldige hart van de wachtende God. Dit thema keert telkens terug.

Ik denk aan de verloren zoon. U zoudt de begroeting van Israël door God, zoals Jeremia die hier beschrijft, de Oud-Testamentische gelijkenis van de verloren zoon kunnen noemen

"Van verre is de Here mij verschenen."

"En als hij nog verre was, zag hem de vader."

Dat was niet toevallig. Als de verloren zoon niet vandaag, maar gisteren of eergisteren of een jaar geleden teruggekeerd was, dan zou de vader hem ook uit de verte hebben zien aankomen.

Elke dag klom die oude man op het platte dak van zijn woning. Met de hand boven zijn oude ogen tuurde hij in de verte.

Zou hij vandaag komen?

Geen minuut van de dag was de jongen uit zijn gedachten!

Zijn hart is met de jongen meegegaan op al zijn doolwegen. Hij is níét meegegaan naar het verre land, en toch eigenlijk wel. Als u goed oplet, voelt u Gods adem op verre vreemde wegen, vlak achter u, als Hij zegt: Mijn jongen, kom je nog niet terug?

Ik denk aan de oude wereld uit Noachs dagen.

Lukas verhaalt in zijn evangelie, dat de mensen aten en dronken, huwden en ten huwelijk gegeven werden, *totdat* de zondvloed kwam.

Dat éne woordje "totdat" is geladen met het geduld van de wachtende God.

God kwam niet zo ineens en pardoos met Zijn gericht, maar God had gezegd: zijn dagen zullen honderd en twintig jaar zijn.

God heeft uitstel van executie gegeven.

Gods ultimatum was niet 24 uur van kracht, ook geen 24 maanden of jaren, maar honderd en twintig jaar.

Al die jaren door heeft God gewacht.

Niet maar werkeloos gewacht, maar God heeft Noach geroepen als prediker der gerechtigheid en die heeft in de naam des Heren almaar geroepen, gesmeekt: mensen, komt toch terug!

Ik denk ten slotte aan wat de verhoogde Heiland Zelf schrijft aan de kerk van Laodicea: Zie, Ik sta aan de deur en Ik klop.

Ontroerender uitbeelding van Gods wachtend geduld is niet mogelijk.

Een kloppende Jezus.

Hij staat te kloppen aan de deur van Zijn eigen huis.

Niet aan vreemde deuren, maar aan die van Zijn eigen kerk.

Daar hoort Hij thuis, maar ze hebben Hem er uit gezet. En Jezus blijft maar kloppen, of Hij weer in Zijn huis mag.

Hóórt u Hem kloppen?

God wacht!

Op wie wacht Hij eigenlijk?

Niet op heiligen! Die komen er niet aan te pas, gesteld al dat ze bestonden.

Leest u nog maar eens na, wie de stoet der schamelen vormen op weg naar huis. Het zijn geen sterken en helden, maar gebrekkigen, vermoeiden, blinden en lammen. De Vader staat niet te wachten op de brave zoon, maar op de verliederlijkste, verloren zoon. De Here Jezus klopt aan de deur van de kerk van Laodicea. Dat was niet veel zaaks daar. Niet koud en niet heet, maar lauw. Om van te spuwen dus.

Daar wacht de Here op.

Daar wil Hij mee omgaan.

Hij heeft er plezier in om hen te helpen.

Waar zijn deze mensen dan mee geholpen?

Niet met een huis en onderdak natuurlijk en mooie kleren en een feestje en zo, kortom al die dingen waarop *wij* zitten te wachten.

Feestjes, eten en drinken en trouwpartijen hadden ze trouwens al volop, die mensen over wie we gehoord hebben en op wie de Here in Noachs dagen ook wachtte.

Wat verwacht de Here dan?

Wel, eigenlijk maar één ding, bekering!

Weet gij niet, vraagt Paulus aan de Romeinen, dat de goedertierenheid en lankmoedigheid Gods u tot bekering wil leiden?

Wij willen alle bewijzen van Gods geduld wel graag incasseren, maar één ding willen wij niet: ons bekeren.

Wij denken trouwens meestal dat bekering een artikel is dat dronkaards, hoeren, gauwdieven en dergelijk gespuis nodig hebben.

Vergist u zich niet.

God wacht vandaag op u en op uw bekering.

Of is u daarmee klaar? Is uw oude mens helemaal dood? Zijn er geen hebbelijkheden of onhebbelijkheden meer waar u van af moet? Dat kunt u natuurlijk niet volhouden.

En als u dit volhoudt en gewoon doorgaat, dan.... ja dan staat God óók op u te wachten, met een schat nog wel, zegt de bijbel ergens ironisch, maar het is een schat van toorn, opgespaard tot de dag der vergelding.

God wacht dus op bekering.

Wij willen wel van alles doen voor de Here.

We willen wel naar de kerk gaan, maar dat is nog geen bekering. We willen onze kinderen wel laten dopen en een christelijke opvoeding geven, wel aan het avondmaal komen ook, maar dat is nog geen bekering. We willen Gods goedheid wel bezingen in onze psalmen, maar dat is nog geen bekering.

Bekering is Ik met een kruis er door.

Bekering is anders worden.

En God wacht maar.

Hij wacht totdat de verloren zoon tot zichzelf komt. Hij wacht totdat de ongehoorzamen onder gewezen terugkeren. Hij wacht totdat de kerk de deur opendoet. Tot er een kerk komt

niet vol met vrome mensen, maar een kerk waar Jezus Christus toegang kreeg en woont in de harten en waar iedereen zeggen kan: Jezus leeft in mij.

Daar is de Here blij mee.

Niet omdat *wij* berouw kregen en het besluit namen de weg terug te gaan, maar omdat dit Zijn eigen werk is.

Hij verblijdt Zich in Zijn eigen werken.

Hij kan Zich dan weer spiegelen in Zijn eigen beeld.

Is u ook blij met de Here?

Wij vormen samen een kerk van mensen die belijdenis des geloofs aflegden, die de eredienst in stand houden, enzovoort. Maar zijn wij ook blijde mensen?

Is er blijdschap in uw hart als u op Zondag in de kerk komende, tot de verrassende ontdekking komt, dat na een week van strompelen en leven voor uzelf, en uitschakelen van de Here in al uw wegen, de Here zowaar op u staat te wachten, u de vergeving van zonden verkondigt, u in Zijn armen sluit en zegt: Ik heb alsmaar op je gewacht. Ik wist wel dat je zou komen!

Is daar blijdschap over?

Een geloof zonder blijdschap, wat is dat eigenlijk voor een ding?

Het kan van alles zijn, maar geen geloof.

Toen de verloren zoon thuiskwam, was het feest.

Zij begonnen vrolijk te zijn.

Maar de oudste, brave zoon is niet vrolijk. Hij is grimmig. Hij is het beeld van de Farizeeër. Farizeeërs zijn altijd grimmig. Het zijn verbeterde mensen. Er ligt een harde trek om hun mond, want ze zijn de harde werkers. De werkers aan de zaligheid van het eerste tot en met het vierentwintigste uur. Gods dienst is voor hen harde plicht. Vooral op de sabbat werken ze in het zweet huns aanschijns.

Die oudste zoon wou niet thuiskomen.

Oudste zonen, brave zonen komen nooit thuis; ze zijn altijd thuis geweest, maar ze waren nooit thuis, want ze zijn geen kinderen, maar knechten.

Wie zich niet van knecht tot zoon bekeert, komt nooit thuis en wordt nooit blij.

Zijn wij blij met de Here?

Het is u, hoop ik, niet ontgaan, dat toen wij het hadden over die terugkerende ballingen die peinsden over "thuis", de opmerking gemaakt werd: "De vraag, hoe het er thuis zou uitzien met de akkers en de wijngaarden, werd opeens onbelangrijk door de vreemde ontmoeting", toen ze namelijk tot hun verbazing de Here zagen. Huizen zagen ze niet en wijngaarden niet en geen familie, maar alleen de Here, Die met open armen op hen stond te wachten.

Nu, dan wordt de vraag naar je huis, je bezit, je positie, je zaak onbelangrijk.

Wie de Here bezit is rijk.

We komen nog even terug op de eerste optocht naar het beloofde land. Toen was het ook niet allemaal rozengeur en maneschijn. Er was een moment, dat de Israëlieten het weer zo bont gemaakt hadden, dat de Here zei: Trek gij op naar het land overvloeiende van melk en honing, en Ik zal een engel voor uw aangezicht zenden, maar Ik zal Zelf in het midden van dit

volk niet optrekken, want het is een hardnekkig volk.

Toen antwoordde Mozes: Wij zullen niet optrekken, als Uw aangezicht niet meegaat.

Hij wilde liever arm zijn in de woestijn met God, dan rijk in het beloofde land zonder God.

Stel u voor, dat een man tegen zijn vrouw zegt: Ik ga emigreren. Ik zal je geregeld geld sturen, maar ik kom zelf niet terug. Dan zal de vrouw, die haar man liefheeft, zeggen: Ik heb je geld niet nodig, ik heb j^ou nodig. — Zegt u dat ook tegen de Here?

Laten we nu maar eerlijk wezen. Wij kijken altijd naar wat God in de handen heeft. We hebben Gods gaven nodig. We zouden Hemzelf desnoods kunnen missen. We zingen: Nevens U lust mij niets op de aarde — en we blozen er niet eens van.

Dit nu is de oorzaak van ons gemis aan geloofsblijdschap.

Dat we tegen de Here niet zeggen, wat dat vrouwtje tegen haar man zei: ik heb jou nodig. We zijn dubbel en dwars tevreden met Gods huishoudgeld. Maar Hem bezitten we niet. En we blijven zo eenzaam.

Als u dat nu eens omkeert, en belijdt en beleeft: de Here is mijn hoogste goed, dan wordt u echt blij.

Het wonderlijke is, dat de Here u dan ook niet eens met lege handen laat staan.

Hij zal ons met Christus *alle* dingen schenken.

Bij de ontmoeting tussen God en Israël was het probleem ook niet: òf de Here, òf de wijngaarden. Het werd: èn de Here, èn de wijngaarden.

Daar moet u dit hoofdstuk nog eens op nalezen.

Het wordt overal feest. Er worden wijngaarden geplant en huizen herbouwd. De meisjes gaan weer ten dans en de rouw wordt veranderd in vreugde. De wachters der wijngaarden, die het meest in de gelegenheid waren om de tijden voor feesten aan te geven naar de stand van de maan, waarschuwen de bewoners van stad en dorp weer, dat het tijd is om op te gaan naar het huis des Heren (vs 6).

En zo Komt alles weer goed, omdat het met God weer goed is.

Hoe wordt het met God weer goed?

Alleen door Jezus Christus, Die ons verzoend heeft met God en Die het nu is, Die door Woord en Geest de verlorenen roept en zondaren vergadert van het Noorden en van de einden der aarde (vs 8).

Alles wat hier gezegd is, zou gebazel zijn, als wij het kruis vergaten.

In het kruis zal 'k eeuwig roemen.

ZOWAAR..!

Ik heb werkelijk Efraïm horen klagen....

Jeremia 31:18a.

In de Statenvertaling staat: "Ik heb wel gehoord, dat Efraïm zich beklagt", en in de nieuwe vertaling lezen we: "Ik heb werkelijk Efraïm horen klagen". U zult misschien zeggen: dat maakt niet zo gek veel verschil. Maar het is vooral de toon die hier de muziek maakt. Wij zijn dankbaar, dat de nieuwe vertaling deze toon heeft opgevangen van de muziek der goddelijke verwondering. De "Ik" die hier aan het woord is, is namelijk niemand minder dan de Here, en Hij verwondert Zich zeer. Nu moet u zich op uw beurt niet verwonderen over die verwondering Gods, en niet zeggen: dat is toch wel wat al te "menselijk" van God gesproken. Het wordt straks nog veel "erger", zult u wel merken. We zullen zo meteen vernemen, dat de Here in een ontroerende alleenspraak verklaart, dat Hij *Zichzelf* niet meer begrijpen kan (vs 20). Hier kunnen we alleen maar dankbaar voor zijn, want nu kunnen wij de Here tenminste begrijpen!

Die verwondering Gods, waar we 't zo juist over hadden, ligt op de grens van verheuging. Er gebeurt iets, waarvan de Here met blijde verwondering nota neemt. Die goddelijke verbazing wordt tot uitdrukking gebracht in het woordje "werkelijk". "Ik heb werkelijk Efraïm horen klagen." Niet: zich beklagen, zoals de Statenvertaling wil, want dan zou het God niet verheugd, maar slechts verdrotten hebben. Maar: klagen! In de zin van boete doen, zichzelf aanklagen. Niets minder dus dan bekering, want de Catechismus noemt als eerste element van de waarachtige bekering "een hartelijk leedwezen, dat wij God door onze zonde vertoornd hebben". Nu, dat is hier aan de orde, zoals u uit het vervolg en de bewoordingen van Efraïms "klacht" kunt merken.

Zover is het dan nu wèrkelijk gekomen!

Zowaar!

Waar de Here wel altijd naar had uitgezien, waar Hij alles op gezet heeft, maar wat Hem ook elke keer weer uit de hand viel en wat Hij feitelijk al opgegeven had (we spreken nu ook maar heel

menselijk van God), dat is dan nu zowaar een feit geworden

Efraïm is op de knieën gekomen!

Efraïm is hier de verzamelnaam voor geheel Israël.

We kunnen gerust nog een stap verder gaan, en zeggen: Efraïm, dat zijn wij, u en ik. We zeggen dat nu alvast maar, want als we nu nog even op Efraïm doorgaan, en zeggen dat dit hard materiaal was en dat het bijna ondenkbaar was, dat deze harde Israëlietische harten gebroken worden, dan zouden wij Efraïm daar eens op aan kunnen zien en onszelf voorbijsukkelen, en dat is nu juist de bedoeling niet.

We zullen dus onze eigen naam moeten invullen. Dan wordt het pas "stichtelijk".

Er wordt in dit Schriftgedeelte van vele wonderen verhaald: van het wonder van Israël's terugkeer, het wonder van Gods onbegrijpelijke liefde, enzovoort, maar een der meest verbazingwekkende wonderen is, dat een mens zich bekeert.

Er hoort heel wat toe, voor het zó ver komt!

De Here heeft geen middel onbeproefd gelaten om het onwillige beest (vs 18) te temmen, de stramme knieën te doen buigen, het harde hart te breken. Hij heeft Zijn volk gewaarschuwd, maar het luisterde niet. Hij heeft Zijn volk vertroeteld en verwend, maar het reageerde niet. Hij heeft Zijn volk geslagen, maar het voelde geen harde hart te breken. Hij heeft Zijn volk gewaarschuwd, maar het is Zijn voortdurende zorg geweest, dat dit uitverkoren volk ook zou zijn "een volk tot Zijnen dienst bereid". Het is al begonnen in de woestijn en het heeft zich al de eeuwen van Israëls volksbestaan voortgezet. Alle profeten hebben vroeg en laat op hetzelfde aambeeld geslagen. Men moet er Amos 4 eens op nalezen: van Gods kant een aaneenrijging van roepstemmen en gunstbewijzen, en van de kant van Israël een eentonig refrein van afwijkingen.. .. nochtans hebt gij u niet tot Mij bekeerd, luidt het woord des Heren. Beking is ook een moeilijk ding. Het gaat dwars tegen vlees en bloed in.

Maar het moet er toch van komen!

Een onbekeerd volk is een volk zonder toekomst en zonder uitzicht.

Daarom grijpt de Here het laatste redmiddel aan.... de ballingschap!

Dit schijnt vernietiging, maar het is redding. Het lijkt op volstrekte uitzichtloosheid, maar het is opening van perspectief. Door de verstrooiing komt de verbinding tot stand.... de band aan God. Wat onmogelijk scheen wordt nu niet slechts mogelijk, maar werkelijkheid..... "Ik heb werkelijk Efraïm horen klagen"! De verloren

zoon komt in het vreemde land tot zichzelf. De verloren zoon krijgt berouw. De verloren zoon keert terug. Zowaar!

Hier is de boetepsalm:

"Gij hebt mij getuchtigd,
Als een ongetemd kalf werd ik getuchtigd;
Bekeer mij, dan zal ik mij bekeren,
Want Gij, Here, zijt mijn God.
Want nadat ik tot inkeer gekomen ben, heb ik berouw gekregen;
Nadat ik tot inzicht gekomen ben, heb ik mij op [de heup geslagen.
Ik ben beschaamd, ja, ook te schande geworden,
Want ik heb de smaad mijner jeugd gedragen".

Men kan een boetepsalm beter leren nazingen dan exegetiseren.

Alleen moet het mij van het hart, dat ik moeilijk kan aannemen, dat Efraïm gebeden heeft: "bekeer mij, dan zal ik mij bekeren", zoals zowel de Statenvertaling als de nieuwe vertaling ons willen doen geloven, benevens de commentaren van "onze beste gereformeerde theologen". Het past wel uitnemend in de gereformeerde theologie, dat wij onbekwaam zijn tot enig goed van nature en dat de eis der beking gave is, maar daar was Efraïm zo nog niet mee op de hoogte en hij heeft, dunkt mij, te lang van God af geleefd om direct zo rechtzinnig te kunnen bidden.

De vertaling van Volz: "lasz mich heimkehren, dasz ich mich bekehre", past, dunkt mij, méér in de mond van deze schuldige terugkerende zoon. Het past eveneens in de stijl van Jeremia, die in deze hoofdstukken wat dartel omgaat met het Hebreeuwse werkwoord "Schub", dat allerlei betekenissen kan hebben en evengoed door terugkeren als bekeren kan worden vertaald. Is het niet precies wat voor een jongen als Efraïm, om te vragen: "lasz mich heimkehren, dasz ich mich bekehre", hetgeen ik vrij zou willen vertalen: Vader, mag ik a.u.b. thuiskomen, dan zal ik weer goed mijn best doen.

Als u zegt: ja, maar dat gaat zo maar niet en daar zal de Here stellig geen genoegen mee

nemen, of wat deftiger: dit zou een wel wat vreemde gedachte zijn, dat Efraïm zich zou willen bekeren als het eerst maar weer in zijn land was teruggebracht; veeleer is omgekeerd de bekering voorwaarde voor de terugkeer¹, — dan kunt u best gelijk hebben, maar daarom kan Efraïm die "vreemde gedachte" toch wel gekoesterd en voor God neergelegd hebben.

Als God met de verhoring wachtte tot al onze gebeden van vreemde smetten vrij waren en geen gebed meer kreupel liep, dan zou er wel geen enkel gebed verhoord worden.

De Here zal naar dit kreupele gebed ook wel geluisterd hebben

Hij gaat nog wel veel verder!

Hij is nu, in het jaar 1955, bezig het wonder te voltrekken van de terugkeer van Efraïm naar het heilige land, en dit Efraïm van de 20e eeuw is nog lang zo ver niet als het Efraïm uit Jeremia's dagen.

Moet God daarop wachten, hoever Efraïm komt en welke vorderingen het maakt op de weg terug naar der vaderen God?

Of ligt de sleutel van het geheim van de terugkeer, toen èn nu, niet in dat andere, dat direct volgt op Efraïms boetepsalm:

"Is Efraïm Mij een lievelingszoon,
Een troetelkind,
Dat Ik, zo vaak als Ik van hem spreek
Gedurig weder aan hem denken moet?" (vs 20a)

Op dit laatste moeten we nog terugkomen.

We zijn nu tòch exegese gaan bedrijven met die boetepsalm. We kwamen tot de ontdekking, dat niet alles achttien karaats was, wat ons trouwens niet verwondert.

Anderzijds mag deze boetedoening er zijn.

Hier spreekt iemand die oprecht berouw heeft en ten teken daarvan zich op de heup slaat. Dat komt op hetzelfde neer als wat we van de tollenaar lezen, dat hij zich op de borst slaat. Efraïm erkent de rechtmatigheid van de straf. Dat is al heel wat, want in de regel kunnen we ons daar maar matig mee verenigen. En eindelijk verklaart hij ronduit, dat hij zich diep schaamt over zijn verleden (vs 19). Hij gaat gebukt onder de gedachte dat een groot deel van zijn leven is onttrokken aan de dienst des Heren en dus verknoeid.

En zo is deze jongen met zijn "vreemde gedachten" ons, doorgewinterde christenen, in schuldbelijden en boetvaardigheid heel wat passen vooruit.

De verloren zoon heeft zijn verklaring afgelegd. Nu legt de Vader een verklaring af. U kunt deze lezen in vs 20.

Boven werd de eerste helft al afgeschreven; nu volgt de tweede helft:

"Daarom is Mijn binnenste over hem ontroerd,
Ik zal Mij zeker over hem ontfermen,
luidt het woord des Heren" (vs 20b).

Het goddelijke "daarom" is veelzeggend. Waarom zal God Zich over Efraïm ontfermen?

Omdat hij op de knieën gevallen is?

Omdat hij oprecht beterschap belooft?

¹ Aldus Aalders, Korte Verklaring Jeremia dl II, blz. 83.

Omdat hij zijn verknoeide leven betreurt?

Dit alles laat God stellig niet onverschillig. Het is in Zijn heilswerk ook wel verdisconteerd. U kunt nog verder gaan, en zeggen: het kan er niet buiten.

Maar antwoord op het "daarom" is het niet.

De allerdiepste reden, waarom God Zich over Efraïm zal ontfermen, is God Zelf. Het zijn wat de bijbel noemt: de innerlijke bewegingen der barmhartigheid.

Jeremia heeft het hier over Gods "binnenste".

Hier wordt ons een blik gegund in Gods hart, en wat we gewaarworden is onuitsprekelijk.

"Uw naam worde geheiligd", zegt de biddende kerk, dat is: geef dat wij U recht kennen.

Nu, wie iets van God wil leren kennen, wie de klopp van Zijn hart wil horen slaan, luistere naar Gods monoloog.

Hier denkt God hardop.

Hij denkt: Hoe zou het toch komen, dat Ik van die Efraïm niet kan loskomen? Ik houd er toch geen troetelkinderen op na? Ik ben toch niet als een zwakke vader, die geen kwaad kan horen van zijn lievelingszoon? Trouwens, zo'n lieveling *is* Efraïm niet. Als Ik van één verdriet heb gehad, dan is het van hem. Als er één op Mijn hart heeft getrapt, dan is hij het. Vreemd is dat! Als Ik zijn naam maar hoor noemen, zou Ik erg boos moeten worden, maar het is precies andersom. Als Ik zijn naam maar hoor, dan gaat er iets in Mijn hart open. Dan wordt het warm daarbinnen. Dan gaat al Mijn genegenheid naar hem uit. Daar denk Ik nu maar steeds over, en Ik begrijp Mijzelf niet.

Zó horen wij God hardop denken.

Dus zó is het dan.... zo onbegrijpelijk is Gods liefde, dat God haar Zelf niet peilen kan. Wij dachten altijd: goddelijke liefde gaat boven menselijke maat. Geen mens kan er bij. Het blijkt nu, dat de Here er Zelf niet bij kan.

Is dit oneerbiedig van God gesproken?

Neen, zo spreekt God van Zichzelf.

Zó legt Hij Zijn hart voor ons open.

Is dit menselijk van God gesproken? Ja.

Gelukkig maar, want als God niet menselijk van Zichzelf sprak, zou Hij voor geen mens verstaanbaar zijn.

Hier wordt wel héél menselijk van God gesproken. Zó, dat het bijna zijn weerga niet vindt in de bijbel. God denkt, overlegt en spreekt hier zo puur menselijk, dat men bijna zou zeggen: Hij is mens geworden. Maar zover is het nog niet.

Dat komt ook nog.

Zowáár!

We dachten, dat we er waren met de liefde van God, Die Efraïm maar niet kan vergeten en hem achterna gaat met Zijn gedachten op al zijn verre en vreemde wegen.

Maar we zijn er nog lang niet.

God gaat niet alleen menselijk overleggen, maar Hij gaat mens worden.

Hij volgt de verloren zondaar niet slechts met Zijn gedachten, maar Hij wordt in Christus

vlees en bloed om het verlorene te zoeken en te achtervolgen met Zijn liefde, zóver, dat Hij niet verder kan — tot in de dood!

En daarvan is Jeremia nu bezig te profeteren.

Deze goddelijke uitbundigheid, deze uitspatting mogen we wel zeggen, van Gods liefde, is niet te verklaren zonder Christus.

Hij vormt er de achtergrond en de inhoud van.

Daarom heeft Jeremia eerst naar de Christus heengewezen, alvorens hij dat hoge woord durfde neerschrijven over de innerlijke bewegingen van Gods barmhartigheid.

Zo komen wij vanzelf bij de bedrukte Rachel uit.

Aan de profetie van Efraïms berouw en terugkeer gaat vooraf de bekende profetie waarin Rachels naam genoemd wordt:

"Hoor, te Rama klinkt een klacht, bitter geweest:
Rachel weent om haar kinderen,
Zij weigert zich te laten troosten over haar kinderen.
Omdat er geen meer is" (vs 15).

Wij moeten ons even herinneren, dat op het moment dat Jeremia profeteert van Israëls herstel, er nog geen dageraad te bespeuren valt.

Integendeel, het is nog nacht.

Wij worden nu in de geest verplaatst naar Rama.

In de buurt van Rama zal wel een soort concentratiekamp geweest zijn, waar de Joden na de val van Jeruzalem eerst heen zijn gesleept.

Van hieruit ging het naar het land der ballingschap.

Ergens op een heuvel ziet nu Jeremia de gebogen gestalte van Rachel staan.

Rachel, mater dolorosa.

Zij was de moeder van Jozef en Benjamin en kan dus in zekere zin de moeder heten van alle stammen Israëls.

Hoe hartstochtelijk had zij kinderen begeerd.

Hoe hartstochtelijk zal dus juist zij haar kinderen bewenen, de morituri, de verdoemden, die in een lange, lange stoet langs haar heentrekken naar de hel van Babel. Daar gaan zij, de ten dode opgeschrevenen, naar het land vanwaar niemand terugkeert. "Naar de gaskamers" mag ik nog niet zeggen, maar toch wel zo iets.

Zo ziet moeder Rachel haar kinderen wegtrekken. En als de laatste uit het gezicht verdwenen is, barst zij in snikken uit. Nu zijn ze allemaal weg. Nu is er geeneen meer.

O, de klacht van Rama.

Rachel, wenend over haar kinderen.

Rachel, de ontroostbare, omdat er geeneen meer is! Geeneen meer van het heilige volk.

Heiligen gaan naar de hel!

De klacht van Rachel is doorgedrongen in het Nieuwe Testament, overgesprongen van Rama op Bethlehem.

Bethlehem — we zijn dus nu al dicht in de buurt van Christus —, God is mens geworden,

waarover we hierboven spraken.

Mattheüs tekent bij de kindermoord van Bethlehem aan: "Toen werd vervuld het woord, gesproken door Jeremia. ..." (Matth. 2:16).

Geen wonder dat Mattheüs parallellen zag.

Heiligen gaan naar de hel, toen en nu, en beide malen was het de strijd van de hel tegen de heiligen. Jeremia 31 en Mattheüs 2 zijn twee episoden uit de eeuwenlange strijd tussen vrouwenzaad en slangenzaad.

Toen, tijdens Jeremia, ging het er om, de komst van de Heilige te verhinderen, die in de lendenen der heiligen was. Als Israël van de kaart was gewist, kon de Messias niet komen.

Nu, bij Mattheüs, is de Heilige toch gekomen.

Zowáár....!

Derhalve spant de hel zich dubbel in.

Satan richt zich nu niet tegen de heiligen, maar tegen de Heilige Zelf. Het mocht hem niet gelukken, Zijn komst te verhinderen.

Nu Hij gekomen is, zal hij Hem via Herodes' zwaard vernietigen.

Het bloedbad van Bethlehem!

De Heilige gaat... rakelings langs deze hel. Het is maar uitstel van executie. De tijd tussen Bethlehem en Golgotha duurt maar kort. Het bloed van de kinderen van Bethlehem is maar een voorspel van het bloed van het Heilig Kind Jezus. Dan maakt de ene mater dolorosa plaats voor de andere, Rachel voor Maria! Ich will bei meinem Jesu wachen... . maar het waken is nutteloos, want mijn Jezus gaat naar de hel! Maar zo zegt de Here:

"Weerhoud uw stem van wenen, uw ogen van tranen; want er is loon voor uw arbeid, luidt het woord des Heren, zij zullen terugkeren uit het land van de vijand. Ja, er is hoop voor uw toekomst, luidt het woord des Heren, de kinderen zullen naar hun gebied terugkeren" (vs 16,17).

Zowaar....!

Het zoveelste wonder!

De Heilige ging wel naar de hel, maar Hij blijft er niet. Hij heeft de hel alleen maar overwonnen. Er is loon voor Zijn arbeid, want de smarten van Rachel zijn vruchteloos, die van de Man van Smarten vruchtbaar.

Daarom is er "hoop voor uw toekomst".

En wat zullen wij nu zeggen?

Zijn door de "arbeid" van Christus de tranen gaan vloeien, of worden ze er door gedroogd? Allebei!

Dat Efraïm berouw krijgt en tranen gaat schreien — en de verloren zoon en de tollenaar in de tempel en al die miljoenen tollenaars en zondaren.... dat heeft de Here Jezus gedaan.

En dat Rachel weer gaat lachen — en Maria en alle heiligen die uit de hel terugkeren en naar de hemel gaan, waar alle tranen van de ogen gewist worden.... dat heeft de Here Jezus gedaan!

En wat zullen wij nu verder van Efraïm zeggen?

Het is prachtig, dat deze verloren zoon terugkeert, daar zijn alle engelen in de hemel blij om. Het is een feest, dat hij zich op de heup slaat, of op de borst, of hoe u dat maar noemen wilt, en dat hij zich schaamt over zijn verleden, en al die dingen meer.

Maar daarmee *is* Efraïm er natuurlijk niet.

Hij moet zich nu ook als kind gedragen.

Als Christus onze gestalte heeft willen aannemen, moeten wij Zijn gestalte willen vertonen en Zijn beeld gelijkvormig worden.

Dan worden zondaren heiligen.

Dan wordt ons leven op muziek gezet, omdat wij niet meer als een "ongetemd kalf" onze eigen gang gaan, maar Zijn geboden voor ons gezongen worden.

Dan zegt God niet maar: "Ik heb werkelijk Efraïm horen klagen".

Maar Hij voegt er aan toe: "Ik heb werkelijk Efraïm horen zingen".

Zowaar....!

ONWANKELBARE VERORDENINGEN

Als deze verordeningen voor Mijn ogen zullen wankelen

Jeremia 31:36a.

Het slot van dit hoofdstuk is nog gevuld met beloften over toekomstig heil. Deze beloften, die evenzoveel verrassingen zijn, buitelen haast over elkaar heen. Men krijgt het gevoel, dat nu Jeremia eenmaal begonnen is, hij niet meer kan ophouden. Hij grijpt het ene beeld na het andere en struikelt bijna over zijn eigen woorden. Hij doet ook niet de minste moeite, de beelden die hij gebruikt, nader uit te werken en tot een logisch geheel samen te voegen. Het ene visioen verdringt het andere, en waar het hart vol van is, loopt de mond van over.

Na dat prachtige woord over de verloren zoon die zo'n onbegrijpelijk grote plaats in het hart van de Vader inneemt, tekent Jeremia nu in grote verscheidenheid van beeldspraak hoe dat nu allemaal worden zal met Israëls herstel, hetgeen ten slotte uitloopt op de mededeling in de naam des Heren, dat deze beloften zo onwankelbaar en betrouwbaar zijn als de verordeningen des hemels. Israël kan er op bouwen als op een rots.

Het klinkt ons altijd als muziek in de oren, dat wij op Gods beloften aankunnen en dat, al zouden bergen wankelen en heuvelen wijken, het verbond des Heren staat als een rots in de branding.

Dit vaste verbond is het fundament van heel onze religie.

We zullen bij het lezen van dit hoofdstuk daar dan ook wel persoonlijk onze conclusies uit trekken. Daar is niets op tegen. Maar we willen hierbij niet uit het oog verliezen, dat Jeremia het hier zeer speciaal heeft over het herstel van Israël. Dit probleem van Israëls herstel en Israëls toekomst is de laatste jaren weer in het middelpunt van onze belangstelling komen te staan. De vraag dringt zich onweerstaanbaar op, of de profetie van Jeremia hier, ook nog betekenis heeft voor het Israël van nu als natie. We moeten daar althans onze gedachten over laten gaan, en de mogelijkheid is niet uitgesloten, dat als wij nu iets vernemen van die onwankelbare verordeningen, de orthodoxe toepassing van dit alles op het "geestelijk Israël" min of meer onzeker wordt.

We nemen daarbij in het voorbijgaan nog een paar "verborgen schatten" uit dit Schriftgedeelte mee.

Na Gods alleenspraak geeft Hij Zijn profeet weer het woord (vs 21 vv.).

Hij laat de "jonkvrouw Israëls" zeggen — de verloren zoon is nu ineens verkoren bruid geworden — dat zij merkstenen moet oprichten en wegwijzers plaatsen op de weg die zij gaat, en dat zij vooral haar hart op de heerbaan moet zetten, dat is te zeggen, dat zij goed moet opletten welke route zij gaat.

Die weg die zij gaat is een *via dolorosa*, nu nog, maar hij wordt een *via triumphalis*, straks. Zij gaan nu al wenende voort, maar voorzeker zullen ze komen met gejuich. Laat de "jonkvrouw Israëls" er nu toch goed aan denken, een "retour" te nemen. Daar komt het eigenlijk op neer wat Jeremia op zijn hart heeft. Israël gaat weg, maar het gaat niet voorgoed weg. Nu, daar waren die mijlpalen en wegwijzers voor nodig. De "jonkvrouw Israëls" heeft Jeremia even verrast aangekeken. Wegwijzers? Waar is dat voor nodig? Dat zal ik u vertellen, antwoordt de profeet. Als ge terugkomt, dan moet ge de weg toch weer kunnen

vinden. Nu, daar is het voor, begrijpt u wel?

Jeremia zegt tegen de jonkvrouw Israëls niet, dat ze deze voorzorgsmaatregelen moet nemen, omdat "je nooit kunt weten of het nog eens te pas zal komen", maar dat deze weg retour voor hem volkomen vaststaat.

Zij gelooft dat niet. Ze aarzelt (vs 22).

Natuurlijk gelooft ze dat niet.

Daar zijn wij mensen bijna nooit aan toe, om de Here op Zijn woord te geloven.

Daar zijn we veel te "afkerig" voor (vs 22).

We vinden wat God zegt bijna altijd onlogisch en onmogelijk en ongerijmd. Daar moet dan het geloof aan te pas komen, het geloof dat aanvaardt niet *ofschoon* het ongerijmd is, maar *omdat* het ongerijmd is. In geloofskwesties speelt het onmogelijke, het ongerijmde, het wonder altijd een grote rol. Anders waren het trouwens ook geen geloofskwesties meer.

En dat het geloof zich daar nu maar op spitsen moet, dat God altijd iets doet waarvan wij zeggen: het bestaat niet, en altijd gaat langs wegen die lijnrecht ingaan tegen onze menselijke logica, dat brengt Gods profeet nu zo onder woorden:

"Want de Here scheidt iets nieuws op aarde:
de vrouw zal de man omvangen" (vs 22).

Alweer een nieuw beeld dus om uitdrukking te geven aan het komende wonder: Israëls herstel.

Ook zonder dat we nu curieuselijk gaan onderzoeken wat Jeremia precies met zijn beeldspraak op het oog heeft, is het voor ieder terstond duidelijk, dat het hier gaat om het vreemde, het opzienbarende, iets wat geheel "nieuw" is, en waar niemand ooit van gehoord heeft, waar iedereen van opkijkt en zegt: wat wonderlijk is dat!

Het zal ook in die dagen geen geheim geweest zijn, dat bij de man het "actieve", bij de vrouw het "passieve" de voornaamste rol speelt. Daar verander je nu eenmaal niets aan. Dat is een natuur-gegeven. En vooral "das ewig Weibliche" verander je niet. Welnu, dat zal de Here dan eens doen; zoiets waarvan de hele wereld zegt: daar breng je nooit wijziging in, dat bestaat nu eenmaal niet.

De Here brengt allereerst verandering in Israëls lot, wat iedereen toen onbestaanbaar vond. Daar doelt Jeremia op. Maar u moogt dit gerust uitbreiden. Massale terugkeer naar het beloofde land is een wonder. Individuele terugkeer tot God is een even groot wonder. Daarin "scheidt God iets nieuws op aarde". Hij maakt van een zondaar een nieuw mens. Daar valt iedereen van achterover. Men zegt: daar is met hem of haar zeker wat gebeurd. Want de bekeerde mens gaat dwars tegen de "orde" in. Hij roeit tegen de stroom op. Hij doet nu juist niet wat iedereen doet en hij haat wat iedereen liefheeft. De ban van het "ewig Weibliche" en van het "ewig Menschliche" is doorbroken..... het oude is voorbijgegaan, zie, het is alles nieuw geworden.

Dat "nieuwe" is nu het stramien waarop Jeremia voortborduurde. Er komen nieuwe steden en nieuwe huizen, met nieuwe mensen en nieuwe harten. Nieuwe huizen worden gebouwd en nieuwe steden gemaakt, maar nieuwe mensen worden geboren of liever wedergeboren. Ze groeien uit het onvergankelijk zaad, dat de grote Zaaier God uitstrooit over het nieuwe land.

Hoe er een nieuwe gezindheid in die nieuwe harten ontstaat, blijkt uit verschillende dingen.

In de eerste plaats uit het opruimen van oude spreekwoorden.

Spreekwoorden zijn geen spreuken.

Spreekwoorden vertolken wat de massa denkt, en dat is vaak zeer werelds. Zo ook hier.

Een geliefd spreekwoord was: de vaders hebben onrijpe druiven gegeten en de tanden der kinderen zijn stroef geworden.

De kinderen waren dus de onschuldige slachtoffers van het onverstandig bedrijf van het voorgeslacht. De kinderen hadden zelf nooit schuld. Iedereen had schuld, behalve de nette kinderen Israëls. Per *slot* had God schuld, door maar willekeurig te straffen.

Het kenmerkende van vele spreekwoorden is, dat zij donkere leugens zijn met een klein lichtrandje er om heen.

De waarheid is, dat de Here de zonde der vaders bezoekt aan de kinderen tot in het derde en vierde geslacht.

De leugen is, dat die volgende geslachten de onschuldige slachtoffers zijn.

Zij zijn het integendeel vierkant met de vaders eens.

Zij gaan op hetzelfde zondepad voort.

Het is evenzeer een geslacht dergenen die hem *haten*.

Zij moeten dus niet doen of hun neus bloedt.

God handelt nooit willekeurig. Hij straft die Hem haten en is barmhartig voor wie Hem liefhebben. Dat laatste gaat zelfs nog veel verder. Het eerste blijft steken in het vierde geslacht, hooguit. Het laatste strekt zich uit "tot in het duizendste geslacht".

Met dat oude spreekwoord van de druiven rekent dan het vernieuwde Israël af. Het is tot betere inzichten gekomen. Beking is anders denken. Men wordt een andersdenkende. Belangrijker is echter: anders doen.

Dat komt ook.

Hoort u maar.

Er zal een nieuw verbond komen, waarbij de mens niet meer van buitenaf gedwongen, maar van binnenuit gedrongen zal worden om de wet des Heren tot zijn richtsnoer te nemen (vs 33).

Dit zijn Pinkstergeluiden.

Vóór dien was Israël nog als een kind. Het moest nog leren lopen aan de leiband. Het uitwendige floreerde. Op de cultus trok zich heel de religie samen. Toen Israël een kind was, handelde het als een kind, maar als het man geworden zal zijn, zal hetgeen eens kinds was, teniet gedaan worden. De tussenkomst van de priester zal niet meer nodig zijn. Zij zullen allen de Here kennen, van de grootste tot de kleinste toe (vs 34). "Kennen" dan niet in intellectuele zin, maar in de bijbelse zin van liefhebben. De religie is niet langer tempelzaak, maar persoonlijke zaak. Zij komt diep weg uit het hart, maar blijft in het hart ook weer niet verscholen. Zij ontplooit zich in de breedte en in de lengte, wat met één zin kan worden gezegd: zij zullen Mij tot een volk zijn.

Zó is het altijd Gods bedoeling geweest. Daar heeft Hij voortdurend op aangewerkt, maar gelijk alle leven, doorloopt ook dit de weg van een proces. Er is heel wat aan ten koste gelegd om dit groeiproces te bevorderen. Gods heiligen zijn geen wonderbomen en het bondsvolk is niet in één slag gereed. De Here heeft heel wat snoeiwerk moeten verrichten. De ballingschap was niet eens de laatste hand die er aan werd gelegd. Pinksteren moet er ook nog aan te pas

komen. Vooral Pinksteren!

En zo groeit er daar voor het geestesoog van de profeet iets nieuws.

Een nieuw volk in een nieuw land.

Tegelijk het "oude volk" in het oude beloofde land.

Dit is juist het wonder Gods, dat Hij het oude niet wegdoet en er iets nieuws voor in de plaats stelt, maar dat Hij uit oud nieuw maakt.

Het is in zekere zin de eenvoudigste en gemakkelijkste weg, om het oude op te ruimen.

Zo doen wij.

Als ons iets verveelt, zeggen we: doe dat oude ding toch weg en koop een nieuwe.

Dat is ten slotte een financiële kwestie. Hebt u het geld er voor, om u dat te kunnen veroorloven?

Maar de mogelijkheid bestaat ook, dat u het oude niet wegdoet, ook al hebt u geld genoeg om iets nieuws aan te schaffen, om de eenvoudige reden, *dat u aan het oude gehecht is*.

Hier ligt het geheim van Gods handelen met Israël.

Het zou helemaal niet vreemd geweest zijn, als God gezegd had: van dit oude volk heb Ik al zoveel verdriet gehad, Ik doe het weg en Ik kies er een ander voor in de plaats. Daar is de Here bij wijze van spreken rijk genoeg voor, en Hij bezit er ook de macht toe.

Maar Hij doet dit niet.

Omdat Hij aan het "oude" gehecht is.

In zekere zin geldt dit voor heel de wereld.

Wij verwachten in de toekomst niet een heel andere wereld, maar een vernieuwde en gelouterde wereld. God geeft Zijn schepping niet prijs, want Hij is er zeer aan gehecht. Hij is er zo aan gehecht en Hij had deze wereld alzo lief, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon ervoor gegeven heeft.

En zo staat het nu in engere zin ook met Israël.

Het is ten slotte Zijn volk, het zijn de schapen Zijner weide, en dat dit volk niet van de aardbodem verdwijnt en niet verworpen wordt, komt niet omdat het zulke brave mensen zijn, maar omdat de Here er niet van kan loskomen. Omdat Hij er zó aan gehecht is, dat Hij zegt: "Als deze verordeningen (nl. van de natuurorde, de opeenvolging van dag en nacht, enz.) voor Mijn ogen zullen wankelen, luidt het woord des Heren, dan zal ook het nageslacht van Israël ophouden al de dagen een volk te zijn voor Mijn ogen" (vs 36).

Sterker kan het niet gezegd.

Zo vast als zon, maan en sterren aan de hemel staan, zo regelmatig de afwisseling is van dag en nacht, zo eindeloos de golven der zee zich bewegen in regelmatige deining, zó vast en onveranderlijk zijn Gods verkiezing en verbond met Israël.

Men kan evengoed de wijde hemelen met zijn armen omspannen en de diepe zeeën, als Gods verbond met Israël ongedaan maken.

Dit alles wordt gezegd van en aan het volk Israël, wiens toekomstige woonplaats in de volgende verzen zeer gedetailleerd en concreet wordt aangewezen van de Hananeëltoren af tot aan de Hoekpoort toe (vs 38).

Voor alle zekerheid wordt het nog eens in een der volgende hoofdstukken herhaald en bevestigd (33:17-22), waar met een soortgelijk beroep op de vastheid der natuurorde bovendien verzekerd wordt, dat het David nimmer ontbreken zal aan een troonopvolger en de Levietische priesters niet aan mannen die offers ontsteken.

Men zal in het licht van deze beloften moeilijk kunnen volhouden, dat Israël zijn rol heeft uitgespeeld.

Het gaat evenmin aan, te zeggen, dat God het "geestelijk Israël" hier bedoelt, de Nieuw-Testamentische kerk, en dat Hij die in de plaats van Israël heeft gezet.

We vernamen het al: God volgt die gemakkelijkste weg der plaatsvervangende niet.

Daarvoor is Hij te zeer aan het oude gehecht.

Natuurlijk *is* er een geestelijk Israël.

De kerk van het Nieuwe Testament.

En deze kerk moet de woorden die God tot oud-Israël gesproken heeft, ook maar met volle teugen indrinken, want ze gelden even goed voor haar.

Alleen maar: die kerk is geen remplaçant voor Israël, maar ze is bij Israël ingelijfd. De Filistijn, de Tyriër, de Moren, de Nederlanders, Amerikanen en Chinezen, God zal hen allen bevestigen en schragen, en op Zijn rol waar Hij de volken schrijft, hen tellen *als bij Israël ingelijfd*, en doen de naam van Sions kind'ren dragen.

Mèt de Nieuw-Testamentische gemeente wacht Israël op de uiteindelijke vervulling dezer profetie, en met Israël wacht de kerk er op.

Want zij heeft gelezen: "Een gedeeltelijke verharding is over Israël gekomen, totdat de volheid der heidenen binnengaat, en aldus zal *gans Israël* behouden worden" (Rom. 11: 25). "Want de genadegaven en de roeping Gods zijn onberouwelijk." (Rom. 11: 29)

Dat klopt precies: "Zo zegt de Here: Als de hemel boven te meten is en de fundamenten der aarde beneden na te speuren zijn, dan zal Ik heel het nageslacht van Israël verwerpen om al hetgeen zij gedaan hebben, luidt het woord des Heren" (vs 37).

De volheid der heidenen is bezig binnen te gaan, het door God vastgestelde getal nadert zijn "volheid".

En het wonder, het historische wonder is bezig zich te voltrekken, dat het oude volk, de beminden om der vaderen wil, op weg is naar huis.

Is het inderdaad op weg naar "huis"?

Zal het aarzelende Joodse bruidje nu "ja" zeggen?

Zal de afkerige dochter, de jonkvrouw Israëls, nu luisteren naar het oude profetische woord, dat — wonder van God — op alle scholen in de staat Israël nu gelezen wordt: "Hoelang zult gij aarzelen, o afkerige dochter?" (vs 22)

Wij wachten en hopen.

Want met dat geven van haar ja-woord staat de wederkomst van Christus in het allernauwste verband.

Daarom heeft de kerk er het grootste belang bij, wat er in Israël gebeurt. Wat dáár gebeurt, in Jeruzalem, is belangrijker dan wat er plaats vindt in Washington of Bonn of Moskou.

Want als de volheid der heidenen met de volheid van Israël Jezus heeft aanvaard, zullen zij

Jezus zien. En dan wordt ten volle vervuld: De Here scheidt iets nieuws op aarde.

"Ik zag een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, want de eerste hemel en de eerste aarde waren voorbijgegaan."

"En ik zag de heilige stad, een nieuw Jeruzalem, nederdalende uit de hemel van God, getooid als een bruid die voor haar man versierd is." (Openb. 21: 1, 2)

OPGESLOTEN

Waar Zedekia, de koning van Juda, hem opgesloten had.

Jeremia 32:3a.

Het hoofdstuk van Jeremia dat nu onze aandacht vraagt, is in alle opzichten merkwaardig.

Het gaat in hoofdzaak over de aankoop van een stuk grond.

Dat is natuurlijk het merkwaardige niet, want zoiets gebeurde toen, en gebeurt nu nog, dagelijks. Het merkwaardige schuilt ook niet zozeer in de zeer bijzondere omstandigheden waaronder deze koopacte passeerde, maar wat ons vooral treft, is dat dit brokje dagelijks leven wordt opgetrokken tot het niveau van het geloof en van de profetie. We hadden trouwens ook niet anders verwacht, want de bijbel is geen boek voor folklore, zeden en gewoonten en dergelijke. Maar merkwaardig blijft het toch. We komen daar later op terug.

Een andere merkwaardigheid van dit hoofdstuk is de historische inleiding.

De schrijver is blijkbaar niet de profeet zelf, want van Jeremia wordt in de derde persoon gesproken: "het woord, dat van de Here kwam tot Jeremia...." (vs 1a).

Baruch zal dit wel opgeschreven hebben.

Hij wil nu wat vertellen van een "woord des Heren", dat tot Jeremia kwam, en wat dat woord inhield volgt ook wel, maar een hele tijd later, namelijk in vs 6: "Jeremia dan zeide: Het woord des Heren kwam tot mij".

Het tussenliggende gedeelte (vs 1-5) wordt gevuld met een situatietekening.

't Is of Baruch zich even bedenkt. O ja, vóór ik verder ga, moet ik eerst nog even mededelen hoe de zaken er toen voorstonden.

Het was in de donkere dagen dat Nebucadnezar, de koning van Babel, het beleg had geslagen voor Jeruzalem. Het regiem van Zedekia, Juda's laatste koning, liep op zijn laatste benen. En in die ingesloten stad zat Jeremia opgesloten in de gevangenis. Dat was dus voor hem een opsluiting in het kwadraat.

Deze gevangenschap in een der bijgebouwen van het koninklijk paleis (vs 2) was wel niet zo hard als die in het huis van Jonathan (37 :15-21), en Jeremia was niet helemaal van het contact met de buitenwereld afgesloten, zoals uit het vervolg blijkt, maar hij was dan toch maar opgesloten.

Dit had Zedekia op zijn geweten, verklaart Baruch uitdrukkelijk (vs 3).

Hij deelt ook mee, waarvan Jeremia beschuldigd wordt.... hij had iets gezegd over Jeruzalem en de koning, wat Zedekia helemaal niet naar de zin was (vs 3-5).

Reden genoeg dus, om een profeet op te sluiten.

Nu, dat wàs het dan.

En na deze historische uiteenzetting komt Baruch dan op wat hij eigenlijk wil zeggen. Een mededeling zo in het voorbijgaan dus. Even tussen haakjes.

Dit betekent niet, dat het onbelangrijk is.

Wat de bijbel zegt, is *altijd* belangrijk, ook de berichten tussen haakjes, en daarom willen we met belangstelling luisteren naar het verhaal van de opsluiting van Jeremia.

Dat we Jeremia in de gevangenis aantreffen, behoeft ons op zichzelf niet te verwonderen. We zijn in dit opzicht het een en ander gewend. Wie met de bijbel enigszins op de hoogte is, schrikt niet meer als hij hoort van godsgezanten in boeien. Heeft Jozef niet gevangen gezeten omdat hij drager was van het woord des Heren? Werd David niet achtervolgd omdat hij de gezalfde des Heren was? En hoe verging het Daniël? In lange rij zien we ze voorbijgaan, de gezanten in ketenen. Johannes de Doper, Johannes, Petrus. De weg van Paulus is als het ware door gevangenissen gemarkeerd, in Caesarea, in Philippi, in Rome een en andermaal. Hij weet al haast niet anders. 't Wordt bijna eentonig. Getuigen Gods zijn slag op slag gebonden!

Jezus Christus was de waarachtige Getuige en werd niettemin (we kunnen ook zeggen, juist daarom) gebonden. Een dienstknecht is niet meer dan zijn heer. Derhalve verbazen we ons niet.

We kunnen hier natuurlijk demonische krachten achter zoeken, en die *zijn* er ook metterdaad.

De satan wéét welk een machtig wapen het Woord Gods is. Hij weet dat nog veel beter dan wij. Waar het Woord verkondigd en geloofd wordt, moet hij de ene stelling na de andere prijsgeven. Daarom stelt hij alles in het werk, om het Woord machteloos of onschadelijk te maken. Niet ten onrechte laat de Heidelbergse Catechismus bij de uitlegging van het gebed "Uw koninkrijk kome", op de woorden "verstoor de werken des duivels" in één adem volgen: "en alle boze aanslagen die tegen Uw heilig *Woord* bedacht worden".

Vele zijn de aanslagen tegen het Woord.

Talrijk de middelen om het Woord onschadelijk te maken.

Daar behoeven nog geen martelvuren voor ontstoken, geen brandstapels voor opgericht te worden. Het meest afdoende en geruisloze middel is de hoorders in slaap te doen vallen. Of u een oor te geven, dat voor uw buurman luistert.

Een geliefkoosd middel is ook: de bringers van de boodschap onschadelijk te maken. Hen de mond te snoeren. Een spreekverbod uit te vaardigen. De deur van de cel te openen. Zo komen we in de buurt van Jeremia. Nietwaar, als de bringer van het Woord tussen vier muren zit, dan heeft het Woord ook geen uitweg meer. Dat meent de duivel tenminste!

We willen nu die demonen even met rust laten. Rustig zijn ze natuurlijk nooit en ze laten òns ook nooit met rust, maar in figuurlijke zin dan.

Dit móet af en toe, want er bestaat soms een zekere neiging de duivel aansprakelijk te stellen voor wat in feite op rekening van het boze hart hoort.

Het Woord van God is niet naar de mens.

Het vleit ons niet en het aait ons niet.

Het kijkt ons niet naar de ogen, maar zegt ons onverbloemd de waarheid.

Nu zijn er ten aanzien van het Woord maar twee mogelijkheden: onvoorwaardelijke capitulatie of verzet tot het uiterste.

Wie zich aan het Woord niet onderwerpt, moet er tegen in opstand komen. Een derde mogelijkheid is er niet.

U zegt misschien: men kan ook neutraal blijven, maar dat berust op een vergissing. Neutraliteit is ook een vorm van verzet en vijandschap. Of het een zachtvaardige of

kwaadaardige vorm van vijandschap is, laten we hier buiten beschouwing.

Nu zijn we weer bij Jeremia terug.

Hij heeft aan den lijve ondervonden wat het betekent, dat de hoorders zich niet aan de prediking willen onderwerpen. Ze hebben zich verzet, en dit verzet liep uit op de gevangenschap van de profeet des Heren.

Er zouden veel meer dominees in de gevangenis zitten, als alle verzet gestalte kreeg, als alle verzet eerlijk was. U gelooft toch niet, dat er geen verzet schuilt in de volle, soms overvolle kerken, gevuld met "blijde zangers"? Waarom vergrijpen ze zich niet aan de boodschapper, of schelden ze hem tenminste niet uit? Het zal wel zijn, omdat ze nog in het stadium zijn van de "zachtaardige neutraliteit". Maar af en toe wordt het verzet werkelijk kwaadaardig.

Dat is met Zedekia het geval geweest.

Hij heeft verschillende stadia doorlopen en ten slotte is het gekomen tot de notitie dat "Zedekia, de koning van Juda, hem opgesloten had".

Dat hadden we aanvankelijk óók niet gedacht.

Als we dat zo lezen van Zedekia, dan is onze eerste gedachte: dit moet een vergissing zijn.

Als we even vooruitlopen en die hoofdstukken raadplegen, die meer uitvoerig vertellen wat er tijdens het beleg van Jeruzalem voorviel (h. 37 en 38), dan horen we er niets van, dat Zedekia de profeet zo vijandig gezind was, dat hij hem gevangen zette.

We krijgen veeleer de indruk van het tegendeel.

Koning en profeet schijnen met elkaar nogal op goede voet te staan, en waar het maar even kan, houdt Zedekia de profeet de hand boven het hoofd.

Daar is eerst het verhaal (37:1-10) dat Zedekia een deputatie naar Jeremia zendt met het verzoek om de voorbede. Er moet heel wat gebeuren voordat de overheid de kerk verzoekt voor haar te bidden, maar hier is het dan toch zo ver, en de indruk die we hier van Zedekia krijgen, is werkelijk niet slecht. Hij houdt rekening met God, met Gods gezant en de betekenis van het gebed.

Dat zouden we zo zèggen.

We zullen er later meer van horen.

Even later wordt Jeremia gevangen genomen. Hij wilde Jeruzalem verlaten om enige familie-aangelegenheden te regelen in Anathoth, maar dit werd uitgelegd als landverraad. Derhalve wordt hij gearresteerd en in een onderaardse gevangenis gezet. Er staat echter uitdrukkelijk bij, dat dit het werk was van de "vorsten", de stedelijke overheid van Jeruzalem; de koning zelf had er de hand niet in. Het ging min of meer buiten hem om. Zedekia is zelfs de man, die Jeremia's gevangenschap aanmerkelijk verlicht. De profeet had daarom gevraagd tijdens een onderhoud tussen hem en de koning. De laatste had hem namelijk in het geheim naar het paleis ontboden en hem de vraag gesteld: "Is er een woord van de Here?" (37 :11-21) Ook hier weer maakt Zedekia een vrij soliede indruk.

Dat zouden we zo zèggen.

Ook hiervan zullen we later meer horen.

Dan komt eindelijk een tweede, geheime, samenspreking tussen profeet en vorst. Zedekia koestert de heimelijke hoop, dat de profeet nu toch eindelijk wel een prettige boodschap zal hebben, maar het is alweer: capituleren voor Babel. Redding zal er voor Jeruzalem niet dagen, althans voorlopig niet. Daar wordt dan nog even over doorgepraat en Zedekia zegt dat

het toch niet aangaat dat hij gaat capituleren, want dan zal hij wel een heel mal figuur slaan.... Het eind van het lied is, dat Jeremia de opdracht krijgt, vooral zijn mond te houden, want niemand mag weten, dat er serieus gesproken is over een eventuele capitulatie.... hij moet maar een noodleugentje opdissen als er naar gevraagd wordt

Voor Zedekia is dit onderhoud wel zeer onbevredigend geweest. Hij heeft toch eigenlijk wèl een figuur geslagen, zij het niet voor het publiek, dan toch voor Jeremia. En dat heeft Zedekia wel gevoeld. Hij heeft er zich aan geërgerd. Thuisgekomen, heeft hij zich zitten opwinden. Altijd weer die spelbreker Jeremia die hem voor de voeten liep. En zo kan het gebeurd zijn, dat Zedekia ten slotte het masker van welwillende neutraliteit heeft afgelegd en met de "vorsten" onder één deken is gaan liggen.

Baruch heeft zich dus niet vergist, toen hij neerschreef dat Zedekia, de koning van Juda, hem opgesloten had.

Men kan de boodschappers van het Woord binden, maar het Woord zelf is niet gebonden.

Dat gaat souverain zijn gang.

"Geen ding geschiedt er ooit gewisser dan 't hoog bevel van 's Heren mond."

Zedekia heeft zich kunnen ergeren aan de profetie, hij heeft er zich tegen kunnen verzetten, hij kon zich er boos om maken, maar hij heeft de profetie niet ongedaan kunnen maken.

Het is precies zo uitgekomen als Jeremia het gezegd heeft.

Zedekia zei: dat wil ik nooit meer horen, en toen sloot hij Jeremia in de gevangenis.

De Here antwoordde: wie niet horen wil, moet voelen, en toen ging Zedekia zelf in de gevangenis.

Dat is de tragische afloop van ieder die zich tegen het Woord verzet.

Want Zedekia is niet de eerste geweest en ook niet de laatste, die zich tegen het Woord heeft verzet.... Groot was het getal van zijn voorgangers en groot is het getal van zijn volgelingen, helaas!

U hebt wel gemerkt: dat verzet hoeft niet altijd uit te breken in laaiende vlammen, in handtastelijkheden of in geweld. Ook niet in brutaal ongeloof. Wij denken dat het verzet tegen Gods Woord altijd komt van de kant van de Gode-vijandige wereld. Die gedachte moet u maar loslaten. Ze berust op een vergissing. Het verzet zit evengoed in de kerk.

Meestal is het een smeulend verzet. Een ondergronds verzet. Het treedt niet zo aan het licht. Een sit-down actie is hoffelijker dan een revolutie. Vandaar dat we het in de regel bij een sit-down laten.

We blijven zitten waar we zitten en verroeren ons niet.

We laten zitten wat er zit en doen geen poging om het onkruid uit ons leven uit te roeien.

We laten vele preken over ons heengaan, maar gaan gewoon door.

We horen God spreken, en we laten Hem maar praten.

We blijven bij dit alles heer in het kerkelijk verkeer en gedragen ons hoffelijk en welwillend. Af en toe vroom. Deed Zedekia dit ook niet?

Er is geen groter zonde noch die God meer vertoornt, dan de smeulende revolutie van een kerk die het wel gelooft en er dus niets van gelooft. Er is geen oorlog die afschuwelijker is, dan de koude oorlog tegen God.

PROFEET IN HET ALLEDAAGSE

Dus kocht ik van Hanameël, de zoon van mijn oom, de akker die in Anathoth ligt.

Jeremia 32:9a.

Het gaat nu in het vervolg van dit hoofdstuk van Jeremia over heel alledaagse dingen. Te weten: over de verkoop van een stuk grond en de formaliteiten die daar zo bij te pas kwamen. Vooral over dat laatste, die formaliteiten, wordt nogal uitvoerig gesproken. De bijzonderheid dat het hier gaat om een verarmde bloedverwant, die blijkbaar uit geldnood zijn bezittingen moet verkopen, waarbij Jeremia dan als "losser" ingeschakeld wordt, stempelt deze zakelijke aangelegenheid tot een familie-aangelegenheid. Zoiets kwam dagelijks voor. Er is op zichzelf niets opzienbarends in. Het zou verder ook niemand geïnteresseerd hebben behalve de enge familiekring, ware het niet dat er met het tekenen van deze koopacte toch iets bijzonders aan de hand was. Het geheel wordt namelijk ingeleid met: "het woord des Heren kwam tot mij". Dit betekent niet alleen, dat wat de profeet nu doet, geschiedt op bevel des Heren, maar ook, dat de Here met deze handeling een "woord", een boodschap heeft voor het volk.

De alledaagse handeling komt zodoende op hoger niveau. Het wordt een zeer zinvolle, symbolische handeling. En meteen een machtige geloofsdaad.

Maar laten we eerst eens zien, wat er precies aan de hand is.

Aan Jeremia was door een bijzondere openbaring bekend geworden, dat zijn neef Hanameël hem zou komen bezoeken en hem het voorstel zou doen, zijn akker te kopen, die ergens in Anathoth lag. Het waren moeilijke tijden, zoals we weten. Het was oorlog. Vijandelijke legers lagen rondom Jeruzalem. De bewoners uit de omliggende plaatsen zullen wel naar Jeruzalem gevlucht zijn, en daar was dan deze Hanameël ook bij. Echt een oorlogsslachtoffer dus, die het vroeger allicht behoorlijk heeft kunnen doen, maar nu van alles beroofd in de noodzakelijkheid gekomen is, zijn "vaderlijk erfdeel" te verkopen. Een mens moet toch leven.

Het is niet onwaarschijnlijk, dat Hanameël zijn bezittingen al verkocht heeft en dat hij nu bij Jeremia, zijn naaste bloedverwant komt met het verzoek als "losser" op te treden. Dat was naar de Mozaïsche wet, en zo kon het "patrimonium" niet in vreemde handen overgaan. In dat geval betaalde de lossers de koopprijs, althans gedeeltelijk, terug. Het is ook mogelijk, dat Hanameël er geen "vreemde" in wilde mengen en dus rechtstreeks aan de lossers het geval te koop aanbood. Dat doet er ook weinig toe. Er wordt in ieder geval een koop gesloten, daar in de gevangenis. Want het kwam precies zo uit, als de Here het reeds aan Jeremia had bekend gemaakt: Hanameël kwam! "Toen wist ik, dat dit het woord des Heren was", voegt Jeremia er aan toe (vs 9). Dit betekent niet, dat de profeet van te voren in twijfel verkeerde of het werkelijk een openbaring Gods was of dat hij het maar gedróómd had, of zijn neef komen zou of niet. Neen, Jeremia bedoelt te zeggen, dat hij toen begreep, dat het de *wil* des Heren was, namelijk dat die koop gesloten moest worden. In de Hebreeuwse taal heeft het "woord des Heren" een veel diepere zin dan bij ons. Voor de Israëliet is het "woord des Heren" niet iets ongevaarlijks, iets wat men naast zich neer kan leggen, maar *dat woord is met macht*.

Dat "woord" doet zich gelden, hetzij dat degene wie dat woord geldt er aan gehoorzaamt of er zich tegen verzet. Het "woord des Heren" heeft hier dus de *meerwaarde* van *bevel*. En dat klopt ook precies op het vervolg. Als Jeremia even later alleen is en gaat bidden, zegt hij onder meer in zijn gebed: "Toch hebt Gij Zelf tot mij gezegd, Here Here, kóóp u de akker"

(vs 25).

Bij die koop is aan alle wettelijke bepalingen voldaan en alles gaat precies zo toe als normaal is in dergelijke gevallen. Er wordt een contract opgemaakt op zegel, het wordt mede door getuigen ondertekend, de prijs die overeengekomen wordt is de gewone, normale prijs, het geld wordt zoals dat toen gebruikelijk was, afgewogen, terwijl ten slotte op plechtige wijze het in duplo opgestelde koopcontract aan Baruch wordt overhandigd, met de opdracht het in een aarden vat te bewaren. Het moet namelijk later nog zijn dienst doen en daarom moet het tegen bederf zijn gevrijwaard. Naar de reden waarom zo'n contract in duplo werd opgemaakt, hoeft niemand te gissen. Er was een verzegeld en een open exemplaar. Wie dus van de inhoud van het contract kennis wilde nemen, kon het "open" exemplaar inzien. Het gelijkkluidende exemplaar bleef verzegeld en daardoor was elke knoeierij met het contract uitgesloten.

Wij moeten nu zien gewaar te worden, wat dit allemaal betekent. We herinnerden er vroeger al aan¹, dat de bijbel niet geschreven is, om ons over Oosterse zeden en gebruiken in te lichten.

Hier is iets zeer bijzonders aan de hand.

De zakelijke aangelegenheid van de koop van een akker wordt namelijk opgetild tot een profetische boodschap.

Terstond nadat de acte getekend is, moet Jeremia in de naam des Heren zeggen tot de verbaasde omstanders: "er zullen weer huizen, akkers en wijngaarden gekocht worden in dit land".

Daar zag het helemaal niet naar uit!

Integendeel, het leek er op, dat in dit land nooit meer één huis, één akker, of één wijngaard gekocht of verkocht zou worden, om de eenvoudige reden, dat de huizen verwoest, de akkers vertreden en de wijngaarden geplunderd werden. Er was niets meer te verhandelen, en wát er nog overbleef, was waardeloos. Er waren bovendien geen mensen om de huizen te bewonen of de akkers te bebouwen.

Het was immers oorlog.

De vijandelijke legers waren reeds plunderend door steden en dorpen getrokken, het laatste bolwerk, Jeruzalem stond te wankelen, de deportatie stond voor de deur.

Zó lagen de kaarten.

Er mochten nog enkele overspannen lieden zijn, die tot het laatste moment nog hoopten op het wonder, maar voor verreweg de meesten was het toch wel duidelijk, dat dit het begin van het einde was.

Dat einde heeft Jeremia dan ook met grote duidelijkheid aangekondigd.

Maar hij heeft méér gezegd.

Hij heeft ook geprofeteerd dat er een nieuwe toekomst zou dagen.

Niet op de tijd dat Jeruzalem dat verwachtte, maar op Gods tijd.

Men leze er het vorige hoofdstuk nog maar eens op na.

In de schoonste kleuren heeft Jeremia de nieuwe staat van zaken getekend: de terugkeer van een verbannen volk, de wederopbouw van Jeruzalem, de vernieuwing van het volk.

¹ Zie vorige hoofdstuk.

Deze belofte weersprak de nuchtere taal der feiten, en de feiten weerspraken de belofte. Maar God stoort Zich niet aan de feiten, Hij laat er Zich nog minder door in de war brengen. Want Hij regeert Zelf de feiten, en roept de dingen die niet zijn, alsof ze waren. Niet Nebukadnezar, maar God maakt de geschiedenis.

Zó viel in die tijd het woord van het leven midden in de dood.

Zó zou God, tegen de meest ongunstige vooruitzichten in, een vernieuwd volk uit het graf der ballingschap te voorschijn roepen en steden en dorpen uit de as doen herrijzen.

Dat heeft Jeremia geprofeteerd!

Maar nu komt het moeilijkste!

Jeremia heeft een en ander voorzègd en hij heeft het de mensen vóórzeggd, maar nu moet hij het ook voorléven!

Als ouders hun kinderen precies vóórzeggen, zo en zo moet het, maar zij leven hun het evangelie niet voor, dan is het vóórzeggen alleen maar schadelijk. Als de dominee zijn preken niet belééft, dan kan hij beter ophouden met preken.

Zo wordt nu Jeremia geroepen, profeet van de daad te zijn.

Hij moet een heel gewone handeling verrichten, die in de grond van de zaak volkomen zinloos moet schijnen. Wat hééft hij aan die akker in Anathoth, die verwoest ligt en geen vrucht opbrengt². Niets! Bovendien is Jeremia gevangene. Zijn toekomst is hoogst onzeker. Wat heeft hij dus aan die akker? Niets!

Niettemin gaat de koop door.

Want of die akker in Anathoth in de toekomst nog waarde zal hebben, of waardeloos zal zijn, dat maken de tijdsomstandigheden niet uit. Dat hangt niet af van de politieke situatie van nu. Dat hangt alleen van de Here af en dat maakt de Here alleen uit.

Van dat laatste had Jeremia in de naam des Heren gezegd: het komt goed. De zaak staat niet hopeloos. Er zullen weer akkers, huizen en wijngaarden gekocht worden in dit land!

Profeet des Heren, maak nu uw woord waar!

Denk er om, dat uw eigen preken u niet in het gezicht vliegen.

Sta nu voor uw preek.

Had Jeremia tegen Hanameël gezegd: beste jongen, wat haal je je nu toch in je hoofd, wie denkt er nú toch aan, een akker te kopen, dan had hij evengoed kunnen ophouden met preken.

U weet wel hoe dat meestal gaat.

Och, wij kunnen het zo schoon zeggen en zo mooi zingen vooral.

Als wij onze christelijke liederen er op naslaan, dan is er geen vuiltje aan de lucht. Dan zijn we zulke blijde, onbezorgde, gelovige mensen. We juichen:

Zou ik armoe lijden
om een mondje meer?
Ach, waar mensen strijden
helpt de Heer.

Maar als puntje bij paaltje komt en er kómen enige monden meer, dan zien we die hulp des

² De prijs werd bepaald naar de verbruikswaarde. Zodoende lag die lager dan de eigenlijke waarde, maar ook deze prijs schijnt nog veel te hoog voor een akker die niets opbrengt.

Heren in geen velden of wegen en we geloven er ook geen steek van. We zingen dapper:

Ruwe stormen mogen woeden,
Alles om mij heen zij nacht,
God, mijn God zal mij behoeden,
Houden over mij de wacht.

Maar dat zingen we bij voorkeur op een idyllische zomeravond. Als de stormen inderdaad opsteken, blijkt het dat de mond het hart verscheidene passen vooruit geweest is.

We zingen zo moedig:

Delf vrouw en kind'ren 't graf.
Neem goed en bloed ons af,
Het brengt u geen gewin, —
Wij gaan ten hemel in
En erven koninkrijken.

Maar laat dat in werkelijkheid eens gebeuren. Op een meeting klinkt het goed, maar als het ernst wordt zitten we te jammeren en geloven we van die koninkrijken ook al niet veel meer.

Dit is het nu, wat de wereld op ons tegen heeft.

Hierdoor ziet de "buitenkerkelijkheid" ons als een stelletje huichelaars en farizeeërs.

Omdat we onze eigen woorden en belijdenissen slag op slag weer moeten inslikken. Dat wij er in werkelijkheid niet voor staan. Dat er een grote kloof is tussen ons Zondagse geloof en ons leven van alledag.

En dit is het wat de bijbel ons via Jeremia wil leren, dat een profeet profeet moet zijn en een christen christen moet zijn juist op de gewone werkdagen, als het gaat over huizen en akkers en wijngaarden en kleding en voedsel, en in zieke dagen en wanneer alles ons bij de handen afbreekt en wij er niet meer doorheen kunnen kijken. Zo wordt het alledaagse leven geladen met geloof. Zo is er tenminste de kans, dat mijn ongelovige buurman ook nog eens onder de indruk komt van de majesteit van het geloof. Zo wordt ons de mogelijkheid gegeven dat we de halven en vreesachtigen ook nog eens meetrekken en een beetje bezieling meedelen. Zo kan het gebeuren, dat ons lied van "al staat de zee ook hol en hoog...." en wat daar verder volgt, niet in een vloek verkeert.

Wij herinneren er nog even aan, dat Jeremia dit contract moest afsluiten met de gewone formaliteiten. Het waren zeer buitengewone omstandigheden, maar nu moest Jeremia er vooral goed om denken, dat hij "gewoon" moest doorgaan, net doen of er niets aan de hand was.

Het bijzondere in heel deze geschiedenis is nu juist dat "gewone".

En dat alles daar "gewoon" doorgaat, is nu juist het bijzondere.

Het bijzondere van een christenleven bestaat niet in allerlei uitbundigheden. De christen wandelt niet door een soort tovertuin. Maar hij ontvangt de genade om "gewoon" te doen.

Wie het vertrouwen op God en het geloof mist, dat alle dingen niet bij geval, maar uit Zijn vaderhand ons toekomen, is ogenblikkelijk de kluts kwijt. Zodra er maar iets ergs gebeurt of dreigt te gebeuren, is hij uit het lood geslagen. Precies als op het schip waarmee Paulus naar Rome voer. Toen er een schipbreuk kwam, was iedereen volkomen in de war. Allemaal zenuwachtige, radeloze mensen. Er was er maar één die kalm bleef en heel gewoon deed. Die zei: mensen, ga toch wat eten en blijf rustig, want deze storm is in Gods hand en ik vertrouw op God.

In deze wereld waar alles uit zijn voegen dreigt te slaan, groeit de angst bij de dag.

Als de politieke constellatie even beter schijnt, leven de mensen weer op.

Niet omdat de angst is verdwenen, maar omdat die verdrongen is.

Ieder die niet in volle overgave zich aan de Here heeft toevertrouwd, houdt een verdrongen angstcomplex.

Er is maar één manier om de ware ,schone levenskunst te leren van "gewoon" te doen, ook als de wereld op zijn kop staat.

Dit geheim ligt in het onsterfelijke "Credo".

DE PROFEET IN DE CRISIS

Toch hebt Gij Zelf tot mij gezegd, Here Here: Koop u de akker voor de prijs en laat het door getuigen bekrachtigen, — terwijl de stad in de macht der Chaldeeën is gegeven.

Jeremia 32:25.

En toen werd het ineens donker!

Baruch en neef Hanameël zijn weer naar huis gegaan, en de getuigen die iets met dat koopcontract te maken hadden, mitsgaders de nieuwsgierigen die er niets mee te maken hadden.

En Jeremia blijft alleen achter.... in de gevangenis.

Dan, als het stil wordt om hem heen, en hij in eenzaamheid neerzit, gebeurt er iets met hem. Niet iets wonderlijks, maar iets heel gewoon menselijks. Jeremia was een mens van gelijke beweging als wij. Deze profeet is mens van vlees en bloed. Het verbaast ons niet, dat hij na de hoogspanning van zoëven een inzinking krijgt. Het zou ons hoogstens kunnen verwonderen, dat het niet gebeurd was. Waarom zou een man als Jeremia ook niet eens kunnen afknappen en in de crisis komen? We kunnen daar op zichzelf natuurlijk niet blij om wezen, maar we kunnen er wel blij om zijn dat de bijbel ons dit openhartig en eerlijk mededeelt. Dat de bijbel niet doet aan heldenverering en de zwakke plekken van de "grote mannen" niet camoufleert. Het is haast een verademing, dat we bij de allerheiligsten ook eens achter de coulissen mogen kijken, en dat we Jeremia ook meemaken als hij in de put zit. Niet letterlijk (dat komt ook nog in h. 38) maar figuurlijk.

U weet wat er aan de orde geweest is.

Het afsluiten van de koop van een akker in deze situatie was een geloofsdaad van de eerste orde.

Jeremia heeft niet alleen met woorden, maar ook met een daad getuigenis afgelegd van zijn geloof: "Maar de Heer zal uitkomst geven".

Hij heeft op de ruïnes van Jeruzalem geprofeteerd van herstel en wederopbouw, en op het kerkhof getuigd van het leven.

Nu wij het toch over een kerkhof hebben, — het gebeurt wel eens, dat iemand op de dag van de begrafenis van wie hem het allerdierbaarst was, kan zingen. Niet dat hij zich maar wat zit op te winden, nee, dat was echt gelovig en voor honderd procent gemeend.

Later, als de familie vertrokken is en de eenzaamheid tastbaar wordt, komt de terugslag. Misschien niet op dezelfde dag, mogelijk pas veel later. Dan gaat het zo vlot niet meer met zingen. Het "de Here heeft gegeven, de Here heeft genomen, de naam des Heren zij geloofd" wil er niet meer uit. Er komen zelfs opstandige gedachten.

Zo gebeurt het, als een mens gaat piekeren.

Aan zo'n geval doet nu Jeremia enigmatische denken, als ze allemaal weg zijn, alleen met dit verschil, dat hij niet gaat piekeren, maar bidden.

Wij lezen uitdrukkelijk; "Toen bad ik tot de Here, nadat ik de koopbrief aan Baruch, de zoon

van Neria, gegeven had" (vs 16).

Hij kon natuurlijk niet beter doen dan bidden. Met het omwentelen van de gedachten komt men in zulke gevallen geen steek verder. Het beste is maar, de zaak met de Here te bespreken.

Aldus Jeremia, maar.... hij kwam er met dat al ook niet uit. Tenminste niet direct. Al biddende en al sprekende met God, komt hij met God min of meer overhoop te liggen. Het komt tot een crisis in het slot, dat iets heeft van een verwijt. ... "toch hebt Gij Zelf tot mij gezegd: koop u de akker".

U zult de moeilijkheid van Jeremia wel verstaan.

Als hij, nu hij eenzaam in de gevangenis zit, alles nog eens rustig overdenkt, gaat hij de dingen heel anders zien — wij zeggen in zulke gevallen: meer nuchter bekijken — en nu rijst er twijfel.

Geen twijfel aan Gods kunnen.

Hij *begint* integendeel met te verklaren: "niets zou te wonderlijk zijn voor U" (vs 18).

Dat heeft de historie wel geleerd, en ja, als de profeet dan met de Here in gesprek komt over Israëls historie, dan is hij niet spoedig uitgepraat. Dat kunt u in het vervolg wel nalezen.

Maar aan die "roemrijke" historie zal dan nu binnenkort een einde komen. Niet omdat ook voor Israël de wet geldt van opgaan, blinken en verzinken, maar omdat Israël zwaar gezondigd heeft. Wie over Israëls geschiedenis spreekt, kan niet zwijgen van Israëls ontrouw, en evenmin van Gods straffende gerechtigheid. Nu, daar zitten ze nu dan midden in. "De wallen (belegeringstorens) zijn tot aan de stad gekomen." (vs 24) De val van Jeruzalem is nog slechts een kwestie van dagen. Het Rijk van David neigt ten einde.... en er is ook geen enkel teken van bekering. Dan zou er nog een glimp van hoop zijn. Als Jeruzalem zich bekeerde, kon er nog van alles gebeuren. Zo hadden alle profeten het steeds gezegd. Maar ook dit bleef uit. Jeruzalem is zelfs vijandig. De man Gods moet zwijgen. Hij zit in de gevangenis.... "toch hebt Gij Zelf tot mij gezegd, Here, Here: "koop u de akker" " en "er zullen weer akkers en huizen en wijngaarden gekocht worden in dit land", en dat.... "terwijl de stad in de macht der Chaldeeën is gegeven" (vs 25).

Wat Jeremia nog geen uur geleden gedaan heeft, een akker kopen in Anathoth, lijkt hem nu volkomen waanzin. Wat doe je met een akker in een verloren land!

Merkwaardig!

Toen zoëven bij de verkoop de omstanders medelijdend hun schouders ophaalden over Jeremia en dachten: die man is gek geworden, toen heeft hij stijf en strak volgehouden, dat wie het laatst lacht, het best lacht, en het zou allemaal weer goed komen, want deze oorlogstoestand zou weer voorbijgaan, en het zou weer worden als vroeger, nog veel beter zelfs. Ze moesten maar eens afwachten.

Nu Jeremia alleen is met God, houdt hij het niet meer vol.

Toen hij z'n preek stond te houden, dachten de toehoorders: wat een man! en wat een Godsvertrouwen! Ze werden haast jaloers op hem. Ze dachten: daar moet je profeet of dominee voor wezen, om zó dicht bij God te leven en Hem zó te vertrouwen.

Nu er geen kerkgangers meer zijn, is hij ineens de geloofsheld niet meer, maar de grote twijfelaar. Hij ziet de situatie nu zó hopeloos, dat het onmogelijk waar kan zijn wat God allemaal gezegd heeft over herstel en zo.

Heeft Jeremia zopas maar wat staan huichelen? Heeft hij zichzelf opgeblazen tot geloofsheld?

Helemaal niet.

Hij is alleen maar afgeknapt.

Kan dat niet? Waarom zou het niet kunnen? Wie tot profeet wordt gepromoveerd, is nog geen mens-af! Ook de allerheiligsten zijn vaak stumpers. Ontkwam Job misschien aan de inzinking, of Elia of David? Niemand ontkomt er aan. Jeremia stellig niet. Zijn rust is volkomen weg. De onrust en de vrees en de twijfel komen met man en macht opzetten en brengen de eenzame gevangene in de grootste verwarring. Hij ligt hopeloos met zichzelf en met God overhoop.

Toen werd het ineens donker!

Als u een beetje op de hoogte is met de twijfel die er spoken kan door het gelovige hart, verbaast u zich helemaal niet over de "tegenstrijdigheid in het gebed".

Begin en einde van dit gebed schijnen toch wel wonderlijk met elkaar in tegenspraak te zijn.

Aan het begin de vrijmoedige verklaring: niets zou te wonderlijk zijn voor U.

Aan het einde het vrijmoedige verwijt: Here, het is ten enenmale onmogelijk dat uit deze chaos weer iets terecht kan komen.

De "oplossing" van deze innerlijke tegenspraak zit in het uit elkaar scheuren van het *algemene* en het *bijzondere*.

De belijdenis aan het begin is een *algemene*.

Er wordt in uitgesproken, dat voor God geen ding te wonderlijk is.

Op dezelfde manier als de kinderen op de catechisatie leren, dat God als Schepper van hemel en aarde de Almachtige is.

Zal deze algemene belijdenis geen slag in de ruimte zijn, dan roept zij om een concrete toepassing.

Zoals de Catechismus die ook zeer concreet en persoonlijk geeft: "op Wien *ik* alzo vertrouwd, dat *ik* niet twijfel, of Hij zal *mij* van alle nooddrift des lichaams en der ziel verzorgen, en alle kwaad dat hij *mij* in dit jammerdal toeschikt, *mij* ten beste keren, dewijl Hij zulks doen kan als een almachtig God en doen wil als een getrouw Vader".

Zodra wij die concrete toepassing van de algemene belijdenis afscheuren, komen er brokken. O nee, we trekken helemaal niet in twijfel dat God dit kan doen en dat, en dat Zijn handelen wijs is en liefdevol, maar het geval waar *wij* mee zitten, valt er precies buiten. God kan alle knopen ontwarren, behalve de knoop waar ik in zit.

Wij prijzen Gods deugden hemelhoog, maar zodra de narigheid en het verdriet bij ons over de drempel komen, zijn we ineens alles kwijt en vliegen onze psalmen ons in 't gezicht. Laten we 't maar eerlijk zeggen: dat was Jeremia's fout, en dat is onze fout. Elke algemene belijdenis die wij niet durven toepassen op de nood van vandaag, hangt in de lucht. Het wordt een schamel en uitgehold geval. Een geblokkeerde rekening. U hebt een heel kapitaal op de bank staan, maar u kunt of durft er niets van afnemen, als de nood aan de man komt.

Wij lezen in dit hoofdstuk wel, dat Jeremia in de crisis gekomen is, maar niet, dat hij er uit kwam. Wij vernemen, hoe zijn ziel in felle beroering is gekomen door de twijfel, maar niet, hoe hij tot rust is gekomen. Dat hoeft ook niet, want de bijbel bevat geen zielsgeschiedenis, maar openbaringsgeschiedenis. Intussen *is* het natuurlijk tussen God en Jeremia weer helemaal vlak geworden. Hoe dat gekomen is, hebben we ten dele al gezien: de profeet is niet gaan piekeren, maar gaan bidden, en voor de biddende mens komt er altijd een oplossing.

Niet een rekenkundige oplossing, maar een geloofsoplossing. In de meeste gevallen blijft het ook dan nog onbegrepen, maar de rust komt ook nooit door het begrijpen, maar alleen door het geloof. Vaak blijven ook na de gebedsworsteling alle dingen gelijk. Als u vraagt: is er nu iets veranderd, dan krijgt u in de regel ten antwoord: nee, feitelijk niet! Toch is er iets veranderd. Van binnen namelijk. Wij *zien* de dingen daarom ook anders. Niet maar met ons eigen oog, maar door het oog van het geloof. En alleen dan ziet men de dingen juist en scherp.

Jeremia heeft op zijn gebed ook een antwoord gekregen.

Het was een zeer breedvoerig antwoord, dat u aan het slot van dit hoofdstuk lezen kunt.

Het merkwaardige van dit antwoord is, dat het *niets nieuws* bevat. God zegt daarin geen verrassende dingen, die Jeremia nog niet eerder gehoord had.

Het is, we zouden bijna zeggen: een vermoeiende herhaling van wat God al veel vaker gezegd had. En in zekere zin ook een repetitie van wat Jeremia zoëven tot God gezegd had. We vernemen weer van de zonden van Israël, die het oordeel als het ware van de hemel afgeroepen hadden, van de aanstaande catastrofie en ook van het toekomstig herstel. Het begin van Gods antwoord is zelfs bijna woordelijk gelijk aan het begin van Jeremia's gebed. De profeet was begonnen te zeggen: "niets zou te wonderlijk zijn voor U". De Here begint: "Zie, Ik, de Here, ben de God van al wat leeft; zou voor Mij iets te wonderlijk zijn?" (vs 26)

Het zijn dus oude bekende klanken, die Jeremia hoort.

Niettemin is het Gods antwoord, en omdat het *Gods* antwoord is, is het ook afdoende, hoewel er helemaal geen nieuwe dingen naar voren gebracht zijn.

Wij horen Jeremia dan ook niet tegenwerpen: dat hebt U al eens eerder gezegd. Of: dat wisten we allang. Hij werpt helemaal niets tegen! Hij is na dit antwoord kennelijk geheel gerustgesteld.

Hoe kan dit toch?

Het is eigenlijk heel eenvoudig!

Niet weinigen schijnen van oordeel te zijn, dat het Woord dan weer beslag zal leggen op de mensen, als er heel nieuwe dingen gezegd worden, of als op z'n minst de dingen heel nieuw gezegd worden.

Het kan natuurlijk niet ontkend worden, dat het erg belangrijk is, hoe het evangelie *gebracht* wordt.

Het is echter veel belangrijker, hoe het evangelie *gehoord* wordt.

Het probleem van de evangelieverkondiging is voor een niet gering deel terug te voeren tot de vraag: hoe hóort u?

Jeremia hoorde het oude woord in oude termen. Wie oneerbiedig wil zijn, kan zeggen: in bijna versleten termen. Wij vinden ze gedurig in dit boek terug. Wij nemen het niet op voor de ouderwetse terminologie. Hoe zouden wij. Wij zouden alleen wel eens de wissels wat willen verleggen. Namelijk van: "hoe spreekt u?", naar "hoe hoort u?"

Nu hoeven we er niet naar te raden, hoe Jeremia hoorde. Het staat er duidelijk bij. Hij hoorde, nadat hij eerst gebeden had. Hij verwachtte geen sensationele onthulling. Hij wachtte alleen maar op een antwoord. Een antwoord op de vragen van een twijfelmoedig hart. Toen kwam het antwoord. Niet spectaculair, niet verrassend, maar gewoon. Dit gewone was voor hem het verrassende, want het Woord daalde neer in een wachtend, biddend hart. En toen was het hem, of hij *het Woord van God voor de eerste maal in zijn leven hoorde*.

HOE KOMEN WONDEREN TOT STAND?

Roep tot Mij en Ik zal u antwoorden en u grote, ondoorgrondelijke dingen verkondigen, waarvan gij niet weet.

Jeremia 33:3.

De eerste reactie op de vraag die hier boven staat is, dat er geen antwoord op te geven is. Wij kunnen het wonder zèlf niet peilen, hoe zouden we dan iets afweten van z'n herkomst! Het wonder gaat altijd souverain z'n mysterieuze gang, en heeft iets van de wind, waarvan men niet weet vanwaar hij komt, noch waar hij heengaat. Het wonder dient zich niet aan. Het staat ineens voor u, onverklaarbaar en onnavolgbaar. Het laat zich niet analyseren. Het wijst elke verklaring af en vraagt slechts verwondering. Zodat de vraag: hoe komen wonderen tot stand, alleen maar vermetel kan schijnen.

Niettemin roept deze vraag om een antwoord.

Het geloof is te nauw bij het wonder betrokken, dan dat het deze vraag achteloos zou kunnen voorbijgaan. Immers, het geloof is van het wonder afhankelijk. Het moet er van leven. Het geloof verdraagt geen "wonderloos tijdperk". Als er geen wonder meer is, moet het geloof er voor zorgen, dat het wonder er komt. en de nieuwe verwondering.

Daarom wordt de vraag: hoe komt het wonder tot stand, verbazend actueel. Het wonder is niet iets dat het landschap wat opfleurt, waar de "pelgrim" doorheen reist. Het wonder is niet eens de oase waar hij af en toe binnenvalt. Hij kan het wonder niet missen, geen moment. Het evangelie bevat geen wonderen, vertelt niet van wonderen, maar *is* wonder. Heel het gelovig bestaan is gebaseerd op het grote wonder van "alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn Eengeboren Zoon gezonden heeft". Daar vloeien alle wonderen uit voort. Zodra het geloof ophoudt zich te verwonderen, is het z'n glorie kwijt. Eveneens, als het geloof ophoudt, naar het wonder te vragen. Als men zegt, dat het wonder het liefste kind, of het troetelkind, van het geloof is, schuilt daar een grote waarheid in, als men wonder maar niet verwacht met mirakel.

Het bijgeloof vraagt naar mirakelen.

Het geloof roept om het wonder.

Trouwens, dat staat hier in Jeremia 33 met zoveel woorden:

"Roep tot Mij en Ik zal u antwoorden en u grote, ondoorgrondelijke dingen verkondigen, waarvan gij niet weet" (vs 3).

Dat "wat gij niet weet" betreft niet iets, waar ze nog nooit eerder van gehoord hebben, want het gaat om het toekomstig heil van Israël, en dat was nu al een en andermaal voorgezegd. Het zullen echter "ondoorgrondelijke" dingen zijn, die ver boven het menselijk bevattingsvermogen uitgaan — het wonder dus!

Alvorens er verder op in te gaan, "hoe de wonderen in de wereld komen", moet een enkele opmerking gemaakt worden over het verband waarin dit merkwaardige Schriftwoord, dat rechtstreeks verband legt tussen *gebed en wonder*, voorkomt.

De historische omstandigheden zijn dezelfde als in het vorige hoofdstuk, want er staat bij, dat Jeremia "nog in de gevangenhof opgesloten was" (vs 1).

Toen kwam het woord des Heren "ten tweeden male" tot hem.

Met de "eerste maal" kan moeilijk iets anders bedoeld zijn dan de opdracht die Jeremia kreeg, die akker van z'n neef te kopen, aan welke zinnebeeldige handeling dan de profetie verbonden wordt, dat er weer normale tijden zullen aanbreken, waarin weer gedacht kan worden aan koop en verkoop van huizen, akkers en wijngaarden. Het leek er wel heel weinig op, maar het zou toch gebeuren.

Nu volgt in dit hoofdstuk een heilsopenbaring die zakelijk dezelfde inhoud heeft. De Here laat nu iets aankondigen wat dezelfde strekking heeft, alleen zonder zinnebeeldige handeling.

Een herhaling dus, maar geen matte of overbodige herhaling.

Er is verschil tussen herhalen en in herhaling vallen.

Een dominee of redenaar die telkens weer in herhaling valt, doet overbodige dingen. Hij vermoeit er zichzelf en verveelt er z'n gehoor mee. Hij verspilt bovendien tijd.

De leraar voor de klas, die de les nog eens herhaalt, doet géén overbodige moeite. Hij dient er integendeel z'n leerlingen mee, want de jongens en meisjes moeten de dingen goed weten. De stof moet ze ingeprent worden, want daar hangt straks voor het examen alles van af. Hier is de repetitie de moeder der wetenschap.

Dat is ook de reden waarom de Here "ten tweeden male" komt. En wie weet, hoeveel maal in ons leven. Elke Zondag is feitelijk repetitie. Het gaat niet om een examen, maar om ons leven.

Niet om geleerdheid, maar om de dingen die "nodig zijn te weten".

De hoogste wetenschap!

Het kan nooit genoeg worden herhaald.

Ook al, omdat hetgeen in de bijbel staat zo ongelooflijk is, en schijnbaar zo onmogelijk, dat de kleingelovige mens het er nauwelijks op wagen durft.

God weet dat, en houdt er rekening mee.

Hij spreekt en roept éénmaal, en ten tweeden male, en voor de honderdste maal, en Hij wordt nooit moe van het wachten.

Het heil dat in de bijbel aan de orde gesteld wordt, is zo onuitsprekelijk mooi, dat men er nooit over uitgedacht of uitgepraat raakt. De bijbel spreekt altijd heel *menselijk* van God, wat iets anders is dan oneerbiedig. Wij mogen dus ook menselijk van God spreken. Daarom zeggen wij: God *moest* wel "ten tweeden male" spreken, want Hij kon het in éénmaal niet af.

Anderzijds is het onheil zo verschrikkelijk en het eeuwig verderf zó horribel, dat het niet verantwoord zou zijn, met één maal te volstaan.

Vandaar de herhalingen in de bijbel!

Het "wonder" waarover het hier gaat, is het wonder van Israëls volksherstel.

Op het moment dat de Here nu met Jeremia in gesprek is, ziet het er hopeloos uit. Alle huizen van Jeruzalem zijn practisch verwoest, en in de strijd met de Chaldeeën is de stad één groot massagraf geworden (vs 4, 5). Juda is van de kaart geveegd!

Maar het einde van de mens is het begin van God.

Het komende heilswonder wordt aangekondigd met de uitroep: "Zie!" (vs 6). Er volgt dus iets opzienbarends.

Als de profeet dat nu in zijn eigen woorden moet weergeven, dan staat hij verlegen. Hij komt met woorden niet klaar, maar grijpt naar beelden.

Het eerste beeld is dat van de zwaar-zieke die tegen alle verwachting in weer geneest. De doktoren hebben het hoofd geschud, en verklaard dat het een hopeloos geval was. Dan komt God met het wonder. De ongeneeslijke wordt genezen. Volkomen hersteld (vs 6).

Het volgende beeld is dat van de reiniging (vs 8).

Israël is niet alleen zwaar ziek, maar ook vuil.

De genezing van ziekte doet aan stoffelijk herstel denken. De reiniging van de vuilheid der zonde aan geestelijk herstel. Aan beide schenkt de Here aandacht. Wie het eigendom des Heren is, is dat met *lichaam en ziel*. Het geloof is geen louter spiritueel geval. Maar wie het "geestelijke" er van losmaakt, is er ook naast.

Hoofdstuk 33 van Jeremia is in zekere zin eschatologisch geladen.

Dat het eschatologisch uitzien niet alleen het "niemand zal zeggen: ik ben ziek" insluit, maar evenzeer, en dat wel primair, het: "en dan geen zondaar meer", zal ons hieruit wel duidelijk zijn.

Het derde beeld is dat van de bruiloft (vs 11a).

Het wordt straks één groot festijn, waar de lach en de vrolijkheid, de reizen en de bruiloftsliederen elkaar afwisselen. Het gaat in de kerk nogal eens chagrijnig toe, maar in het nieuwe Jeruzalem, waar Jeremia over spreekt, niet. De wereld heeft het monopolie van de vrolijkheid niet en ze heeft evenmin recht, octrooi aan te vragen op de dans. Zij kan die twee alleen maar devalueren. Vernieuwd keren zij straks op de nieuwe aarde terug.

Nog is Jeremia niet aan het eind.

Hij hoort de stem van hen die zeggen:

"Looft de Here der heerscharen,
Want de Here is goed,
Want Zijn goedertierenheid is tot in eeuwigheid!"
(vs 11b)

Dit was de gewone lofzang der tempelbezoekers.

Even later spreekt hij ook van de lofoffers die men brengt in het huis des Heren.

Hij ziet de toekomst dus als een machtige eredienst, een geweldige kathedraal, waar Zijn lof klinkt door al de bogen.

Nog één stap verder, en we komen bij Johannes op Patmos uit.

Hij ziet óók het nieuwe Jeruzalem, evenwel *zonder tempel*.

Dit is geen afbuiging van de lijn van Jeremia, maar de voortzetting er van.

Jeruzalem zonder tempel is geen verval, maar verrijking. Een aparte tempel is niet meer nodig, omdat alles tempel is geworden. Het hele leven is eredienst. Elk woord is een psalm. Iedere maaltijd een sacrament.

En tenslotte ziet Jeremia het volk, waarvan hij nu moet zeggen:

Oorlof, mijn arme schapen
Die zijt in grote nood,

terugkeren als één kudde, en bij het tellen der schapen blijkt, dat er niet één wordt gemist (vs

12, 13). Het is dus wel uitgekomen:

Uw Herder zal niet slapen.

Dit wonder van vernieuwing wordt met twee uitspraken ingeleid. In de eerste stelt de Here Zichzelf voor!

Hij zegt: "Zo zegt de Here, Die het doet, de Here, Die dat formeert om het in vervulling te doen gaan, Wiens naam Here is" (vs 2).

De tweede uitspraak bevat een uitnodiging: "Roep tot Mij en Ik zal u antwoorden en u grote, ondoorgrondelijke dingen verkondigen, waarvan gij niet weet" (vs 3).

Wat het eerste betreft, valt op, de ruimte die God voor Zichzelf reserveert: Hij is de Here, Die "het" doet.

Als u nu bij uzelf zit te denken: dat "het" zal wel slaan op wat er volgt over Israëls herstel, dan is dat maar ten dele juist. Dat hoort er ook wel bij natuurlijk, maar dat is niet alles.

Dat onbepaalde "het" is hier juist zo mooi. Daar kan van alles bij horen, en daar kunt u van alles bij invullen. Dit "het" is zo wijd als de wereld. Het sluit altijd verrassingen in.

U kunt het zo wonderlijk niet bedenken, of God doet "het". Hij doet de wildernis bloeien als een roos, en maakt het vruchtbare land tot een woestijn. Hij schept honing uit de rotsen, en baant een pad door de zee. Hij veroverst stugge harten, en maakt uit schooiers heiligen. Hij geneest wat ongeneeslijk is, en vergeeft wat te groot schijnt om vergeven te worden. Als g' in nood gezeten geen uitkomst ziet, geeft Hij uitkomst. Er zijn voor Hem geen hopeloze gevallen, en geen onmogelijkheden. Hij doet altijd "het". Dat ene, waar wij al zolang over gepiekerd hebben, waar we geen weg mee weten, waar we niet uitkomen, dat doet Hij. Hij doet het niet samen met ons, maar Hij doet het alleen. En meestal heel onverwacht. Zó, dat wij er stomverbaasd over staan. Hij doet "het" meestal heel anders dan wij het gedaan zouden hebben, ook heel anders dan wij het verwacht hadden, maar altijd beter.

Niet samen met ons, zeiden we. Toch niet buiten ons om!

De Here wil, om "het" te doen, dat waar we naar uitkijken, gebruik maken niet van onze capaciteiten of iets dergelijks, maar van onze gebeden. Hier moeten geen handen uit de mouwen gestoken, maar gevouwen worden.

Jeremia koppelt "het" aan het gebed.

De belofte dat God "ondoorgrondelijke dingen" zal doen, wordt voorafgegaan door de uitnodiging, of het bevel, al naar men wil: Roep Mij aan!

Het wonder komt niet zo maar geruisloos aangeschreden, het verschijnt niet als een "Deus ex machina" op het wereldtoneel, maar het wordt van de hemel afgeroepen door het gebed, het wordt aan Gods handen ontfutseld door het gebed, het wordt naar beneden gelokt door het gebed.

Wat zijn bidders machtige mensen!

Ze zijn het toonbeeld van machteloosheid, want gevouwen handen zijn gebonden handen, die niet in staat zijn iets te doen. Nochtans heeft God in *die* handen de teugels van het wereldbestuur gelegd. Hij deelt als het ware iets van Zijn goddelijke almacht aan de machteloze bidder mee.

Wat Jeremia hier stelt, wordt met vele voorbeelden uit de bijbel geïllustreerd.

De gemeente in Jeruzalem bad, en er werd een engel uit de hemel gelokt, die Petrus bevrijdde.

Elia "bad een gebed", en de hemelen werden gesloten en ontsloten. Zelfs het K.N.M.I. is dus afhankelijk van het gebed.

Al wat gij de Vader bidden zult in Mijn naam, zal Hij u geven.

Dat "al wat" is dus niet wat wij ook nog wel kunnen opknappen, maar waar we juist machteloos tegenover staan. Het is niet datgene wat binnen ons bereik ligt, maar waar we juist niet bij kunnen komen.

U zult voor veel dingen komen te staan, die u te hoog zijn. U kunt er niet bij en u kunt er niets aan veranderen. Niettemin ligt het u heel zwaar. Een van uw kinderen dreigt te ontsporen. Uw kerk leidt een glansloos bestaan; de scheuren in de kerk worden steeds meer zichtbaar, en het gaat geweldig tochten. U kunt maar geen contact krijgen met uw vriend of vriendin, die u zo graag voor Jezus wildet winnen. Het gaat in uw huwelijksleven wat rammelen: de eerste liefde is op retour. Er doen zich ernstige moeilijkheden voor in uw zaak. Er zijn tal van dingen waar u niet meer tegenop kunt. U dreigt uw geloof te verliezen. Er is een boezemzonde in uw leven, waartegen u de strijd telkens weer moet opgeven.

Dit waren maar een paar onderdelen van dit "het", waarin de Here verandering zal geven.

Als u maar bidt!

En als u dat bidden maar volhoudt!

Wij leven in een "wonderloos tijdperk", omdat wij in een "biddeloos tijdperk" leven. Met het gebed keert het wonder terug. Het wonder volgt de biddende kerk op de voet.

Niet één wonder, maar vele. Ze tuimelen over elkaar; ze verdringen elkaar. Want waar is de God van Jeremia en Elia? Is Hij er heden niet? Ja, Hij is er, en het is die God,

Die d' oren
Wond'ren doet op wond'ren horen.

HET GROTE WONDER

In die dagen en te dien tijde zal Ik aan David een Spruit der gerechtigheid doen ontspruiten, Die naar recht en gerechtigheid in het land zal handelen.

Jeremia 33:15.

Het tweede deel van dit hoofdstuk begint met de verzekering, dat de Here het *goede* woord in vervulling zal doen gaan, dat Hij over het huis van Israël en het huis van Juda gesproken had (vs 14).

De *kwade* woorden van God gaan natuurlijk ook in vervulling.

Alles wat de Here zegt, komt uit!

Die *kwade* woorden waren al bezig in vervulling te gaan. De catastrofe stond voor de deur, en ieder die niet ziende blind was, kon weten dat het einde naderde.

Gelukkig heeft de Here ook *goede* woorden.

Wij hebben in het voorafgaande daar al een en ander van gehoord. Wat nu volgt is het goede van het goede. Het wonder van het komende volksherstel is alleen maar wonder bij de gratie van het gróte Wonder: de Messias. Een aankondiging van herstel en stoffelijke welvaart zonder Christus zou blinkende armoede geweest zijn. Het is juist *door* Christus, dat alle dingen nieuw worden, en *met* Christus worden alle andere dingen geschonken.

Het is onze Here Jezus Christus, Die nu aangekondigd wordt als de "Spruit der gerechtigheid, Die aan David zal ontspruiten", en Die op Zijn beurt weer al die mooie en nieuwe dingen doet ontspruiten, waarover Jeremia heeft gejuicht.

Wij begrijpen nu ineens veel beter, wat er gezegd is over die genezing van de doodzieke, de reiniging van de zonde, van die bruiloft en die kerkdienst en die schaapskooi, waar we in het vorige hoofdstuk van dit boek van gehoord hebben. Dat gaat nu voor ons leven. Het krijgt door Christus inhoud.

Wat allereerst de *genezing* betreft, waarover wij Jeremia hebben horen spreken, dat is wel het eerste en voornaamste wat ons van Christus te beurt valt, en we kunnen er slechts blij om zijn, dat Jeremia dat in de reeks der heilswonderen voorop laat gaan.

Dat is eigenlijk het hart van de zaak.

Wij denken daarbij terstond aan het woord van Jesaja: door Zijn striemen is ons genezing geworden.

Genezing is herstel, en daarmee is eigenlijk het werk van Christus getypeerd.

Hij herstelt wat door de zonde geschonden is.

Hij maakt heel, wat door de zonde kapot gemaakt is.

Laten wij toch vooral niet denken, dat het verlossingswerk van Christus daarin bestaat, dat Hij de Zijnen aan het eind van hun leven in de hemel brengt, en hen zolang ze in dit leven zijn, ongemoeid laat. Zó, dat ze hun eigen gang wel kunnen gaan, met enkele doekjes voor het bloeden. Dit is een caricatuur van het evangelie.

En het speelt hen in de kaart, die het verwijt inbrengen, dat het evangelie van vrije genade maar goddeloze en zorgeloze mensen maakt.

Het speelt vooral de duivel in de kaart, die alles maar liefst zo wil laten als het is, en die doodsbenauwd is, dat het Woord de mensen wat doet en tot andere mensen maakt. Hij wil vooral geen genezen mensen, omdat hij zich alleen thuisvoelt in het koude klimaat van de dood.

De bijbel is het boek van het "anders worden".

Daar worden allerlei uitdrukkingen voor gebruikt als: bekeert u, gij moet wedergeboren worden, doet aan de nieuwe mens, enzovoort. Als wij die uitdrukkingen niet begrijpen of te leerstellig vinden, roept de bijbel een hele rij van personen op, die "anders" geworden zijn. Zacheüs, die heel Jericho verbaasd deed staan, toen hij niet meer voor geld over lijken ging, maar de helft van zijn bezit aan de armen gaf. Paulus, die van een wild beest een apostel des Heren werd. En zoveel anderen meer.

Wij moeten altijd maar denken aan het apostolische "opdat".

Als de apostelen in hun brieven schrijven over het verzoeningswerk van Christus, dan stellen zij dat niet zonder meer, maar dan laten zij er een "opdat" op volgen. Dat wil zeggen: Christus had er een doel mee. Hij heeft u verlost *opdat* gij heilig en onberispelijk zoudt zijn in de liefde. Als uw aandacht daar eenmaal op gevallen is, dan komt u dat "opdat" iedere keer weer tegen. Door de zonde is het beeld Gods geschonden, en nu is Christus gekomen, om dat te herstellen, opdat wij naar het evenbeeld Gods zouden vernieuwd worden.

Heel deze herstelwerkzaamheid vat Jeremia nu samen in het woord "genezing".

Wie met Christus in levend contact geweest is, komt er als een genezen mens weer vandaan.

Niet in éénmaal natuurlijk, want gelijk elke genezing doorloopt ook deze een proces.

Eveneens zijn er veel "geestelijke kwalen".

De een lijdt aan egoïsme, een tweede aan hoogmoed, een derde aan gierigheid. Daar moeten wij van genezen worden. Daar gaan wij ook voor naar de kerk. Niet om er precies zo uit te komen als wij er in gegaan zijn, maar om genezen te worden. Wie nog even gierig, hoogmoedig, egocentrisch, opvliegend of wat ook is als tien jaar geleden, voor die is het evangelie tevergeefs gepredikt — indien ook maar tevergeefs!

Vervolgens komt de reiniging aan de orde (vs 8).

Zij wordt in één adem genoemd met de "vergeving der zonden" (vs 8b) en hier klopt het hart van het evangelie. Heel de boodschap der verzoening komt feitelijk hierop neer. Waar we ook de bijbel opslaan, telkens weer komen we tot de ontdekking, dat de mens niet tot rust komt, alvorens hij weet: mijn zonden zijn mij vergeven. David weet er van mee te praten. Zonde is erg, maar wie er dan nog het zwijgen toe doet, maakt de last dubbel zwaar. Onbeleden zonden zijn onvergeven zonden, en daar is het op de duur niet onder uit te houden. "Zolang ik zweeg, kwijnde mijn gebeente weg" (Ps 32:3). Maar niet zodra deze man begrepen heeft, dat het geen leven is met de zonde op goede voet en met God op kwade voet te leven, en tot het grote besluit komt: "ik zal de Here mijn overtredingen belijden", gaat het licht op, en wacht God ook geen moment langer dan nodig is, en Gij vergaapt de schuld mijner zonde" (Ps 32:5b).

Als Jezus tot deze en gene zegt: ga heen in vrede, uw zonden zijn u vergeven, kijken deze mensen de wereld met heel andere ogen aan.

Het lijkt wel een droom, maar het is toch werkelijkheid. Er zijn mensen, die menen dat God

niets liever doet dan toornen, maar wie de bijbel goed leest, komt tot de verrassende ontdekking, dat het precies andersom is, en dat God niets liever doet dan vergeven. In Psalm 86 heet het, dat God "gaarne vergevend" is. Wie dus weten wil, wat God "gaarne" doet, kan dat in de bijbel lezen: Hij vergeeft gaarne.

Vanzelfsprekend wil Hij dan ook graag dat wij dit geloven. Als Hij, om zo te zeggen, staat te popelen om ons dit mooie geschenk te geven, maar wij staan maar wat te aarzelen en te treuzelen, is dat voor de Here een grote teleurstelling. Hij stelt dan ook alles in het werk om ons die aarzeling te ontnemen. Bijvoorbeeld door het woord der belofte te verzegelen met de doop. Ziet u dat doopwater? Is dat echt of niet? Ja natuurlijk is dat echt. Welnu, dan weet ik, dat ik even zeker door Christus' bloed en Geest van al mijn zonden gewassen ben, als ik uitwendig met het water gewassen ben.

Het is eigenlijk onbegrijpelijk, dat zovelen nog rustig kunnen doorleven zonder de wetenschap: mijn zonden zijn vergeven. Het tegendeel zou ons toch geen ogenblik met rust moeten laten. Er is maar één oplossing voor het raadsel van de valse rust: het gesloten geweten. Als de bijbel het eindgericht tekent, heet het, dat dan "de boeken geopend worden". De Nederlandse Geloofsbelijdenis voegt er tussen haakjes aan toe in art. 37: "dat is de consciëntiën". Wij laten nu de vraag rusten, of het exegetisch verantwoord is, die geopende boeken te verklaren als geopende gewetens. Het is in elk geval een zielkundige vondst. Kunt u zich voorstellen wat het is, als op éénmaal heel het verleden opengaat als een schuldig verleden, en een stem van binnen aanklaagt: gij zijt de schuld van uw verknoeide leven? Als stuk voor stuk wat vroeger voor beuzeling werd aangezien, uitgroeit tot misdaad? Dan is het te laat!

Wee de mens, wiens geweten opengaat voor het gericht.

Welzalig de mens, wiens zonden zijn vergeven.

De vergeving der zonden is de grootste schat die men kan begeren. Geen millioenenervenfenis gaat haar in waarde te boven. De met God verzoende mens is de gelukkigste mens.

Vandaar dat Jeremia terstond daarop grijpt naar het beeld van het feest. De bruiloft. Hij hoort al de stem der vreugde en de stem der vrolijkheid, de stem van de bruidegom en de stem van de bruid (vs 11).

Bij het geloof hoort de blijdschap, zoals de warmte bij 't vuur hoort. Zodra de verloren zoon terugkeert, begint men vrolijk te zijn. Er is blijdschap bij de engelen over één zondaar die zich bekeert. Niemand heeft meer reden om blij te zijn, dan de christen. Wij moesten eens ophouden, te spreken van een "blij christendom", alsof er ook een christendom zou kunnen bestaan dat niet blij is. Er zijn helaas wel christenen die niet blij zijn maar altijd in zak en as zitten, maar deze mensen hebben dan ook van het christendom ongeveer niets begrepen. We moesten met elkaar afspreken, dat we in het vervolg evenmin spreken over een blij christendom als over een ronde cirkel. We kunnen ons aan die afspraak het beste houden, door zelf altijd blij te zijn.

Die blijdschap is natuurlijk heel wat anders dan pret.

Pret is de wereldse caricatuur van de geloofsblijdschap.

Het is ook wat anders dan uitbundigheid.

Iemand kan innerlijk heel blij zijn, zonder in uitbundigheid te vervallen. Die diepe blijdschap kan er zijn, ook al zijn we helemaal niet in de stemming om te zingen. Veeleer om te schreien. Als Paulus ons voorhoudt: verblijdt u te allen tijde, dan wil hij ons niet opschroeven. Deze man, die zowat alles meegemaakt heeft, weet heel goed, dat je niet altijd

liederen kunt zingen, vooral niet met een treurig hart. Hoewel hij dan toch maar gezongen heeft met Silas toen hij, bijna halfdood gegeseld, in de gevangenis te Philippi gegooid werd. Er kan altijd meer dan we denken. Het hoeft niet altijd, maar een klein beetje meer enthousiasme en gelovige uitbundigheid zou toch geen weelde zijn. De psalmbundel eindigt met een lied, dat ons tot dertien maal toe oproept, de Here te loven. Dat zou niet gebeuren, als de dichter van die psalm niet gevoeld had: er klopt iets niet. Hij vond het veel te stil in z'n omgeving. Men kan wel zeggen: de lofzang is in stilheid tot God, maar die stilheid wordt af en toe wat verdacht. Het lijkt haast de stilheid van het kerkhof. Daarom deelt de dichter van psalm 150 muziekinstrumenten uit. De een krijgt een harp, de tweede een citer, de derde een fluit, dan is er nog een orgel, en zo gaat dat maar door. Voor ons besef wat al te rumoerig, 't Lijkt wel een bijeenkomst van het Leger des Heils, denken we, als we psalm 150 lezen met z'n hallelujahs en muziekinstrumenten. We voelen ons haast wat te gereformeerd voor de 150e psalm!

Het kan natuurlijk wel eens wat te rumoerig en te rommelig worden. Er kan een tijd komen, dat de Here zegt: Doe het getier uwer liederen van Mij, want Ik kan dat niet meer verdragen. Dat gebeurt dan, als onze godsdienst opgaat in uitwendigheid. Maar als we echt gelovig psalm 150 zingen, dan hoeven we heus niet bang te wezen, dat het God irriteert. Hij neemt die muziekinstrumenten er dan wel bij, ook al is het geen compleet symphonie-orkest. De Here kan in dat opzicht veel verdragen, want Hij hoort in hemelingen altijd verlost zondaars zingen. Niet iedereen kan met een harp of een citer overweg. Ook kan lang niet iedereen achter een orgel gaan zitten. Dat zijn maar enkele begenadigden. Maar dat hoeft ook niet. God zegt: wees zelf maar een orgel. Laat de Heilige Geest maar een greep doen in de snaren van uw hart. Dan gaat het vanzelf zingen. Dan wordt God in al uw woorden en werken geprezen. Dan wordt uw leven op muziek gezet. De muziek van het "ere zij God". Dat is de mooiste muziek die Gods engelen horen. Ze hebben het ons zelf voorgezongen. Maar engelen zijn en blijven tenslotte knechten. Het klinkt altijd nog mooier uit de mond der kinderen. Een lied van verlost zondaren bij het harmonium, het moge dan niet zo zuiver klinken, is derhalve altijd mooier dan het engelenlied in Efrata's velden.

DE BESLISSING

Gij zult niet ontkomen aan zijn macht.
Gij zult niet door het zwaard sterven.

Jeremia 34:3a, 4b.

Er staan hierboven twee uitspraken van Jeremia, bij één en dezelfde gelegenheid gedaan, die niettemin helemaal niet op elkaar schijnen te kloppen.

Eerst zegt hij in de naam des Heren tot Zedekia: God geeft Jeruzalem in de macht van de koning van Babel. De stad zal totaal verwoest worden, en de koning zal gevangen genomen en naar Babel gevoerd worden, en van mond tot mond met deze wereldmonarch spreken. Dat dit laatste niet een gezellig onderonsje is, of een onderhoud tussen twee bevriende staatshoofden, zal ieder wel begrepen hebben. Het betekent kort en goed, dat Zedekia ter verantwoording wordt geroepen en voor zijn trouwbreuk gestraft zal worden. Dit is het roemloos einde van de laatste telg van David.

Nauwelijks heeft Jeremia dit gezegd, of er komt weer een "woord des Heren", van de volgende inhoud: "Hoor het woord des Heren, o Zedekia, koning van Juda! Zo zegt de Here aangaande u: Gij zult niet door het zwaard sterven; in vrede zult gij sterven...."!

Wij staan hier even van te kijken.

Het is niet mogelijk, dat zowel het een als het ander zal gebeuren.

Of de ene profetie moet in vervulling gaan, òf de andere.

Er moet dus iets verzwegen zijn. Er moet een factor bestaan, die hier niet genoemd wordt, waardoor eventueel de mogelijkheid geschapen wordt, dat het aanvankelijk aangekondigde onheil niet komt, en de duisternis wordt verkeerd in licht.

De vraag is: welke is deze "onbekende" factor?

Er is in de hoofdstukken van het boek Jeremia geen chronologische volgorde. Het is dus niet zó, dat elk volgend hoofdstuk ons weer naar een latere datum verplaatst. Af en toe wordt de klok even achteruitgezet. We moeten in dit 34e hoofdstuk weer een paar stappen terug doen in de geschiedenis. We hebben Jeremia vroeger al eens in de gevangenis ontmoet, maar hier is het nog niet zover. We moeten ons blijkbaar verplaatsen naar het allereerste begin van de belegering van Jeruzalem. Een en ander wordt in de aanhef nogal breed opgezet. Dit woord kwam tot Jeremia "terwijl Nebucadnezar, de koning van Babel, en zijn gehele leger en alle koninkrijken der aarde, waarover hij regeerde, en alle volken, strijd voerden tegen Jeruzalem en alle steden daar omheen" (vs 1).

Dat betekent dus, dat Nebucadnezar alle beschikbare strijdkrachten niet alleen uit Babel, maar ook uit alle gebieden die hij aan zich onderworpen had, op de been gebracht had tegen Jeruzalem.

We zouden zo zeggen: "tant de bruit pour une omelette!"

Juda was maar een klein en weinig betekenend Palestijns staatje!

Wat kon Nebucadnezar toch bewegen, daar zoveel legers voor te mobiliseren?

We zullen dit echter in het grote geheel moeten zien.

Er waren destijds twee grote wereldmachten, die elkaar de hegemonie betwistten, namelijk Egypte en Babel. De Egyptische farao Hofra had verschillende satellietstaten van Babel, waaronder Juda, weten te bewegen de gehoorzaamheid aan Babel op te zeggen. Nebucadnezar gevaarlijkste vijand, Egypte, drong zodoende steeds meer op en vestigde belangrijke bases in Palestina. Een van deze bases was Jeruzalem, en nu heeft Nebucadnezar besloten daar voorgoed een eind aan te maken. Vandaar dat hij in de grote worsteling met Egypte eerst z'n strijdkrachten samentrekt tegen het strategische steunpunt Jeruzalem. Het gaat hem feitelijk niet om Jeruzalem. Het gaat om Egypte. Had Egypte Jeruzalem er niet in betrokken, dan had Nebucadnezar deze stad eenvoudig laten liggen.

Maar God kan Jeruzalem in geen geval laten liggen.

Hij heeft ook zo Zijn plannen.

Of de plannen van Nebucadnezar stroken met de plannen des Heren, is hier helemaal niet belangrijk. Mochten ze er eventueel niet mee stroken, dan zal de Here wel zorgen dat het wèl zo wordt, want Hij beschikt souverain over mensen en machten, over krijgsoperaties en vredesconferenties, en geen ding geschiedt er ooit gewisser dan 't hoog bevel van 's Heren mond. In casu heeft God Nebucadnezar nodig als instrument om Juda en Jeruzalem te tuchtigen. Dat is Gods plan, en hiervoor heeft Hij Nebucadnezars plan ingeschakeld. Of Nebucadnezar zich daarvan bewust is of niet bewust, is ook alweer een kwestie die niet aan de orde komt. Hij heeft eenvoudig te gehoorzamen.

Niettemin kàn alles nog heel anders lopen.

Het kan zó komen, dat Zedekia niet naar Babel gaat, dat hij zijn regiem kan voortzetten en dat heel het volk zal wenen als hij ten grave gedragen wordt en de vuren voor hem ontstoken worden¹.

Wij zijn hiermee weer uitgekomen bij de verzwegen factor, het "storende element", dat niet alleen Nebucadnezars plannen, maar zelfs Gods plannen helemaal in de war kan brengen.

Dat wij hierbij niet aan Nebucadnezar moeten denken, is zonder meer duidelijk. Hij heeft in dit geding tussen God en Jeruzalem niets in te brengen. Hij moet alleen maar afwachten, welke taak hem hierin wordt opgedragen. Of hij zijn handen thuis moet houden, of met vuisten kan slaan, dat zal God alleen beslissen.

Het enige wat hier een opzienbarende verandering teweeg kan brengen is.... Gods berouw. Dat het de Here gaat berouwen over het kwaad dat Hij gesproken heeft. Dat Hij zeggen zal: het zal niet gebeuren.

Dat zal Hij alleen zeggen, als Jeruzalem berouw krijgt.

Het goddelijk berouw wordt in zekere zin weer beïnvloed en gedirigeerd door het menselijke berouw.

Dit berouw zal zichtbaar worden in het buigen van het hoofd.

Capitulatie!

God vraagt dat niet omdat Hij Zijn volk er zo graag onderdoor ziet gaan, en Jeremia brengt die boodschap niet over, omdat hij daar een soort plezier in zou hebben. Als mens, als vaderlander, zou hij het tegenovergestelde wel willen uitschreeuwen. Nee — het gaat er alleen maar om, dat capitulatie voor Babel vrucht is van capitulatie voor God. Dan zal eindelijk Zedekia met zijn volk geluisterd hebben naar het Woord, en gebogen vóór het

¹ Hierbij moet gedacht aan het z.g. "dodenvuur", het verbranden van specerijen ter ere van een aanzienlijke en betreunde dode.

Woord. Ze zullen eindelijk God gelijk geven en zichzelf ongelijk. Deze capitulatie zal de triumpf der genade betekenen. Als het geen buigen wordt, dan moet alles barsten. Dan moet letterlijk het volksbestaan uiteenbarsten in de ballingschap. Want het *moet* eenmaal tot capitulatie voor God komen, goedschiks of kwaadschiks. Dit volk móét een boetvaardig en gehoorzaam en gewillig volk worden, anders kan het in der eeuwigheid geen volk meer zijn.

Nu staan volk en vorst voor de grote beslissing.

Op het kruispunt der wegen.

Zal Zedekia dan nu luisteren naar de man die van strategie geen syllabe verstand heeft, doch alleen maar overbrenger is van het woord des Heren? En die van de strategie Gods ook niet alles begrijpt, maar er wel zoveel van weet, dat God alle krijgsoperaties doorkruist, dat Hij de dingen heel anders doet lopen dan de bekwaamste veldheren uitgestippeld hebben, *als* er maar een volk is dat ootmoedig naar Zijn stem luistert. Hoe het dan precies verder zal gaan, weet Jeremia ook niet. Best mogelijk, dat het niet eens tot daadwerkelijke capitulatie zal komen. Misschien heeft God de legers van Nebucadnezar al weggevaagd nog voor een ultimatum kan worden gesteld. Misschien zal het wèl zo ver komen, maar zal Nebucadnezar een welwillende houding aannemen tegenover Zedekia en zijn volk. Daar weet Jeremia niets van, en daar weten wij niets van. Het doet er alweer niets toe. Wat er alles toe doet is: zullen de knieën gebogen worden voor God?

Zal men Hem om Zijn genade van harte aanroepen?

Als dat onder de mensen gebeurt, dan gebeurt er in de hemel het wonder. God komt op Zijn voornemen terug. Het zal niet geschieden, zegt de Here.

Er zijn twee dingen, die hieruit voortvloeien en die onze aandacht vragen.

Het eerste is, dat de loop der geschiedenis beheerst wordt door heel andere factoren dan wij in de regel denken.

Wij plegen hierin te rade te gaan met getallen en cijfers. De sterkte van de legers, de voorsprong die het ene volk heeft op het andere inzake bewapening enz. zijn in onze gedachtengang van beslissende betekenis. Wij wegen de kansen tegen elkaar af en berekenen welke krachten er aanwezig zijn om het evenwicht te bewaren of te verstoren.

Dit zijn natuurlijk allemaal factoren die meespreken. Het zou dwaasheid zijn, hiermee geen rekening te houden.

Maar het zou nog groter dwaasheid zijn, aan deze materiële en zichtbare dingen het laatste woord te geven.

Dit zou misschien nog zin hebben, als mensen de geschiedenis maakten, maar nu God de geschiedenis maakt en de teugels van het wereldbestuur in handen houdt, liggen de dingen heel anders.

Ze liggen niet alleen anders, omdat God nu het laatste woord spreekt, maar vooral omdat Hij met geheel andere factoren rekening houdt en deze in Zijn plan verdisconteert, dan wij. De wereldkaart zou er in de dagen van Jeremia en Zedekia heel anders komen uit te zien bij een veranderde geestesgesteldheid in Jeruzalem. Daar zou nu toch werkelijk geen generaal aan gedacht hebben. Hij heeft rekening gehouden met een troepenconcentratie hier en een bruggehoofd ginds, maar hij heeft niet gevraagd bij het bepalen van z'n marsroute: hoe denken de mensen in die en die stad over God. Dat gaat hem niets aan. Het gaat God wel aan. Hij richt er Zijn marsroute naar in. En dan moet u ook het gebed niet vergeten. De stafchef kan onmogelijk met zijn officieren de vraag bespreken, hoe het hier en ginds met de gebeden staat. Hij lacht er misschien wel om. God lacht ook, doch alleen maar om de dwaasheid der

mensen die de beslissende factoren over het hoofd zien of wegwuiven. God legt de teugels van het wereldbestuur in gevouwen handen. Er gebeurt meer tussen hemel en aarde dan één sterveling weet. Er zijn altijd geestelijke machten in de weer, die sterker zijn dan die van mensen en materiaal. Dit zijn de onzichtbare en ongrijpbare dingen, die elke rekensom in de war sturen. De mens die er geen rekening mee houdt, moet altijd rondlopen met een geheime of verdrongen angst voor het onberekenbare. Iets wat af en toe omslaat in verzet en vijandschap tegen De Onberekenbare — God! Het geloof daarentegen houdt altijd rekening met wat niet na te rekenen is. Hij dankt God er voor, dat er nergens ijzeren wetten zijn of hogere machten, waar met geen mogelijkheid tegen op te roeien is. Hij weet eveneens, dat de "voldongen feiten" op het laatste moment doorbroken kunnen worden door biddende handen, en dat God als antwoord op zijn gebed zegt: het zal niet geschieden.

Het tweede wat in deze pericoop onze aandacht boeit, is de gestalte van Zedekia, die staat op een kruispunt van twee wegen. Het alternatief is voor hem: òf geboeid voor zijn rechter Nebucadnezar gebracht worden, waarbij niemand naar de uitslag hoeft te raden, of in vrede zijn regering te beëindigen en in vrede te ontslapen, om bij zijn vaderen te worden begraven.

Daarvan heeft Jeremia eerder al gezegd: "Zie, ik stel u de weg des levens en de weg des doods voor" (21:8).

Wij komen in ons leven voor vele beslissingen te staan, maar deze beslissing blijft altijd de voornaamste: de weg des levens of de weg des doods.

Wij leven in een veranderde wereld, en daar zal de kerk in haar prediking ook sterk rekening mee moeten houden. Zal zij beslag willen blijven leggen vooral op de jonge mensen, dan kan zij niet meer terecht met wat 25 jaar geleden gangbaar was. Onze kijk op vele dingen is veranderd. Wij stemmen dit niet alleen toe, wij hebben daar niet alleen vrede mee, maar wij achten een geheel andere aanpak in de "verkondiging" noodzakelijk.

Dit echter met deze uitdrukkelijke conditie, dat er geen derde weg bij wordt geprojecteerd.

Wat er ook wisselen of veranderen moge, welke vernieuwingsmethoden er ook worden toegepast, aan het feit, dat er *twee wegen* zijn, valt niets te veranderen.

De een kan van oordeel zijn, dat deze twee wegen in het moderne verkeer niet meer passen, een tweede kan zich vleien met de gedachte dat de hemel kan worden bereikt zonder de weg er heen te gaan, dit alles neemt niet weg, dat in dit opzicht de verkondiging oer-ouderwets blijft, dat het de gelovigen wèl, maar de ongelovigen kwalijk zal gaan. Het oude lied gaat er nog altijd mee door:

Zij zal ons niet berouwen,
de keus van 't smalle pad.

Wat niet wegneemt, dat ieder die deze keus deed, zal blijven toestemmen, dat de keus van dat andere pad, de brede weg, veel en veel geriefelijker is. Men komt er sneller op vooruit, en men kan anderen gemakkelijker passeren, en dit zijn twee dingen, die iedereen graag wil.

Wij zullen intussen moeten bedenken, dat de "keus van 't smalle pad" geen keus voor één keer is, maar elke dag dient te worden vernieuwd.

Wie dat niet doet, doet zichzelf schade, en de prediker die niet telkens weer voor de beslissing plaatst, doet zichzelf schade en zijn hoorders erbij.

GESOL MET HET JUBELJAAR

Maar later waren zij er op teruggekomen en hadden zij de slaven en slavinnen die zij vrij hadden laten gaan, teruggehaald en hen als slaven en slavinnen aan zich ondergeschikt gemaakt.

Jeremia 34:11.

Wat wij zeker niet van Zedekia verwacht zouden hebben, is gebeurd: hij heeft het vergeten en vergeelde jubeljaar weer ingesteld.

Wat dit jubeljaar inhield, weet u.

Het is bovendien na te lezen in Exodus 21 en Deut. 15, terwijl hier in Jeremia 34:14 nog een zeer kort exposé wordt gegeven: "Na verloop van zeven jaren zult gij een ieder zijn broeder, een Hebreëer, die zich aan u verkocht heeft, vrij laten gaan; als hij u zes jaar gediend heeft, zult gij hem vrij van u laten gaan".

Het kwam wel voor, dat iemand zich genoodzaakt zag, zichzelf of een van zijn kinderen als slaaf te verkopen. U hoeft daarbij niet direct aan "De Negerhut van oom Tom" te denken, met slavenmarkten en al de gruwelen van dien. Zó erg was het niet. Maar wie schuld had, en deze schuld niet in geld kon afbetalen, mocht het ook doen met z'n arbeidsprestatie. In geen geval mocht deze dienstbaarheid echter langer dan zes jaar duren. Het zevende jaar was het jaar der vrijlating, het jubeljaar.

Deze bepaling had God zelf in de wetten van Mozes laten opnemen, en het is zo maar duidelijk waaróm.

Hierin moest het *messiaanse licht* vallen in Israëel, een volk tot vrijlating geroepen door Hem, die kwam om de gebonden en gevangenen vrijheid uit te roepen.

Elk privilege brengt een verplichting mee.

Een volk, zelf uit slavernij bevrijd en van de tichelovens weggerukt, mag geen volksgenoot tot slaaf hebben.

Hierin komt juist het "anders-zijn" van het volk Gods uit. Israëel moet in elk opzicht anders zijn dan de omliggende volken (zoals de kerk anders is dan de wereld).

Dit is de glorie der theocratie.

Het betekent niet, dat Israëel door God geregeerd wordt, want elk volk en ieder mens wordt door God geregeerd.

Maar het betekent wel, dat in dit volk, en speciaal in de koning, iets moet uitkomen van het *beeld van Christus*, die Zich genadig betoont jegens de ellendigen, en de armen niet verdrukt maar hen recht doet op hun klacht.

Van Saul is het koningschap weggenomen, omdat hij van deze theocratische gedachte niets begreep. Er was bij hem geen sprake van het ideaal: "dan zal Hij al Zijn volk regeren, rechtvaardig, wijs en zacht".

Saul is integendeel de hoogmoedige, die zichzelf zoekt en Gods volk gebruikt, of liever misbruikt, ten eigen bate.

In zijn plaats komt David.

Hij is wel niet de ideale theocratische vorst. Hij stelt ook meermalen diep teleur. Soms lijkt hij meer op de Oosterse despoot dan op de "gezalvde des Heren". Maar de gedachte der theocratie heeft hij toch begrepen, als hij met de minsten onder zijn volk, de knechten en de dienstmaagden, wil verheerlijkt worden, en bij Bethlehems bornput het bloed zijner knechten niet wil drinken.

Maar dan komt er een hele tijd niets.

Met name de wet van het jubeljaar wordt door Israëls van God gegeven koningen met voeten getreden. De glorie der theocratie taant, en wij horen de profeten, speciaal Amos, toornen tegen dit verval, dat de armen rechtloos zijn en verkocht worden om een paar schoenen.

Totdat met Zedekia, de laatste telg uit het huis van David, het licht weer schijnt op te gaan.

De vergeelde papieren, waarop de wet van het jubeljaar geschreven stond, worden weer voor de dag gehaald. Aan het gesol met en het getreiter van de slaven, de "have-nots", komt een einde.

Er werd een koninklijk besluit afgekondigd in Jeruzalem, dat "ieder zijn slaaf of slavin, een Hebreëer of een Hebreeuwse, vrij zou laten gaan, opdat niemand een Judeeër, zijn broeder, in slavernij zou houden".

Dit had aller instemming.

"Toen hadden alle vorsten en het gehele volk, die de verbintenis hadden aangegaan, er in toegestemd, dat zij ieder zijn slaaf of slavin vrij zouden laten gaan, om hen niet langer in slavernij te houden; zij hadden er in toegestemd en hadden hen laten gaan" (vs 10).

Men was er speciaal voor samengekomen in de tempel (vs 15).

Onder aanroeping van de naam des Heren waren dure eden gezworen, dat de gebondenen in vrijheid zouden gaan en de mindere man weer z'n rechten zou herkrijgen.

En dit alles had de goedkeuring des Heren: "Gij nu hadt u heden bekeerd en gedaan wat recht is in Mijn ogen door een ieder voor zijn naaste een vrijlating af te kondigen" (vs 15).

Zo heeft dan de zwakkeling Zedekia gedaan, wat wij van hem het allerlaatste hadden verwacht.

Het is helaas slechts een opwelling van het ogenblik geweest.

Als de Here bij monde van Jeremia laat zeggen: "gij hadt u heden bekeerd", dan wil dat nog helemaal niet zeggen, dat dit een waarachtige bekering was.

Het was juist die waarachtige bekering, waarop God en Zijn profeet al maar stonden te wachten, en die maar helemaal niet kwam.

Niemand beter dan de Here wist, dat allerlei *onzuivere* motieven hadden geleid tot de proclamatie van vrijlating¹.

Denkt u zich de situatie even in.

De koninklijke proclamatie kwam onder zeer moeilijke omstandigheden. Nebucadnezar had het beleg geslagen voor Jeruzalem, en de nood klom bij de dag hoger.

¹ Prof. Dr K. Schilder (t) zegt in "Christus in Zijn lijden" dl I, blz. 505-511, hier heel mooie dingen over. Wij hebben daarvan in dit hoofdstuk een en ander geciteerd. Als hij echter zegt (blz. 507): "want de *conscientie* sprak", lijkt ons dit moeilijk bewijsbaar.

De gemeenschappelijke nood brengt de mensen meestal dichter bij elkaar.

Dit saamhorigheidsgevoel komt niet van binnenuit, maar van buitenaf.

Het is opgelegd.

Men voelt elkaar nodig te hebben.

Het is ten diepste het meest vulgaire *belangenmotief*, dat de doorslag geeft. Onder de druk der omstandigheden worden niet de *harten* naar elkaar toegedreven, maar alleen de *handen* ineengeslagen.

Er zal ook wel *politieke* berekening bij gekomen zijn.

Er is toen in Jeruzalem natuurlijk ook een brede onderlaag geweest van de paria's, de geknechten, de rechtloze proletariërs, die niets te verliezen hadden. Veel enthousiasme voor de verdediging van de stad hebben zij allicht niet kunnen opbrengen. Het was hun precies eender of ze door de kat of de kater gebeten werden.

In dit licht gezien, is het geen ootmoedige terugkeer tot de wet des Heren en nog minder een conscientie-aangelegenheid, maar alleen een slimme tactiek, om juist nu deze mensen aan hun trekken te laten komen.

Als in de crisis de harten der heren niet bekeerd zijn tot hun slaven, en het hart van de koning niet tot zijn onderdanen, doch alleen maar handen ineengeslagen zijn, dan laten die handen ook spoedig weer los.

Dit zou weldra blijken in Jeruzalem.

Doordat farao Hofra met zijn Egyptische troepen oprukte, werd Nebucadnezar gedwongen het beleg van Jeruzalem op te breken.

Er kwam dus verademing in de stad.

Dat dit slechts tijdelijk was, wist men in Jeruzalem niet, en men geloofde het ook niet.

Integendeel, men juichte over Gods machtige daden. Men vertelde elkaar in de straten van Jeruzalem van het wonder. Dat hadden ze nu altijd wel gedacht, dat het "wonder van Hizkia" zou terugkeren. Toen had God ook de stad bevrijd toen de nood op het hoogst was. Die pessimist Jeremia had altijd beweerd, dat dit wonder zich niet zou herhalen, maar daar had je het nu! Zomaar! Kòn het trouwens ook anders?

Was Jeruzalem niet de "heilige stad"? Stond daar niet de onschendbare tempel? Ja, ze hadden het altijd wel geweten!

En weer ging het naar de tempel!

Evenals bij de proclamatie van de vrijlating der slaven.

Israëls liefste gang was de gang naar de tempel.

En daar werd gezongen:

"God is in haar (ons) midden,
Zij zal niet wankelen;
God zal haar helpen
bij het aanbreken van de morgen.
Volken woedden,
Koninkrijken wankelden,
Hij verhief Zijn stem,
De aarde versmolt" (Ps 46:6, 7).

En toen de kerk uitgegaan was en het laatste hallelujah verklonken, werd de wet der broederschap en der liefde op het kerkhof bijgezet, goedertierenheid en recht jegens de ellendigen geannuleerd, het jubeljaar ongedaan gemaakt. De slaven werden weer in boeien geslagen met toestemming van dezelfde Zedekia, die onder ede de vrijlating had afgekondigd.

"Maar gij zijt weder omgekeerd en hebt Mijn naam ontheilgd, doordat gij een ieder zijn slaaf en slavin, die gij naar hun verlangen vrij hadt laten gaan, hebt teruggehaald en hen als slaven en slavinnen aan u ondergeschikt hebt gemaakt" (vs 16).

Dat kòn toen ook weer.

Er was immers "verademing" gekomen. De nood dreef niet meer naar elkaar toe. Men had elkander niet meer nodig! De Here had *uitkomst* gegeven, en nu moest ieder weer zorgen voor z'n *inkomsten*. Daar kun je de nodige werkkrachten niet voor missen. 't Is bovendien nog altijd oorlog!

Dit onrecht heeft God grotelijks vertoornd.

"Toen Davids koningshuis voor de *slaven* de lampen der messiaanse vrijheid doofde, die toch in Christus ééns volkomen dagen zou, toen had het zich met Saul gelijk gemaakt, de theocratie geschonden, de vrijheid van Gods erfgenamen beknot, vele van Gods "kleinen" geërgerd, en had geen recht dus meer op een plaats onder de zon."²)

Met een horribele woordspeling kondigt Jeremia in de naam des Heren aan, dat tegen hen die de vrijlating der slaven hebben ingetrokken, de drie wilde beesten: zwaard, pest en honger, zullen worden vrijgelaten (vs 17).

"'t Is de Heer, Die 't recht der armen, der verdrukten gelden doet", en als er iets is, dat Zijn gramschap opwekt, dan is het, dat men *nagelaten heeft, goedertierenheid en recht te oefenen*. Hij, Die zich bijzonder tot het neergebogene, het verdrukte en het kleine voelt aangetrokken, kan het niet hebben, dat "een van deze kleinen wordt geërgerd".

Zedekia heeft meer eden gebroken.

Hij heeft ook de eed van trouw geschonden tegenover Nebucadnezar. Maar niet de eedbreuk tegenover *de groten der aarde*, maar de trouweloosheid jegens de *kleinen van Gods volk* is Zedekia's val geweest. "Over slavenlijven is David gestruikeld, niet over de katapulten der babilonisch-kaïnietische grootmachten."²

Schilder heeft de lijn van Jeremia 34 doorgetrokken naar Gethsemane. Petrus had daar de slaaf van de hogepriester het oor afgehouden, maar "deze Koning verbiedt Zijn knechten, ook maar een slaaf van Abraham te krenken door willekeur". "Hij buigt Zich als de ware Davidide over een priesterslaaf." "Zie toe, zegt Hij tot Zijn kerk, en mede aan Zichzelf, — zie toe, dat gij geen van deze kleinen "ergert". Zolang Malchus nog in Israël ingelijfd is, is hij naar verbond en eden één van de kleinen Israëls. Zie toe, dat gij geen van deze kleinen ergert, als Zedekia deed."

"Nu neigen wij het hoofd vol eerbied. Het oor van Malchus is in de wereld even important als een krakende berg van de jongste dag." "De vloek van Jeremia 34 is door Christus afgewend." "Wie tegen de kleine getrouw geweest is, hoe zou die in het grote niet getrouw zijn? Wie over een slavenoor gewaakt heeft, hoe zou de Koning hem niet zetten over al Zijn goederen?"

"Wanneer is Christus niet groot, en niet geweldig?"

² K. Schilder a.w., blz. 508.

En wanneer komt het jubeljaar niet achter Hem aan?

En wanneer zou Hij de allerkleinste niet het allergrootste willen geven?"³

Inderdaad, zó kunnen wij Christus zien in zijn schoonheid, die de wet heeft vervuld en de vloek der wet voor ons heeft gedragen.

Maar dan zal, zullen wij het eigendom van Christus zijn, deze Christus pro nobis toch ook de Christus in ons moeten zijn. . . . Christus leeft in mij, en daardoor wil ik nu, nee, niet de wet van het jubeljaar vervullen, maar die nieuwe wet: een nieuw gebod geef Ik u, dat gij elkander liefhebt.

Jakob Kroeker schrijft in verband met dit drama van Zedekia:

"Eine Regierung aber, die sich so skrupellos über die berechtigten und beschworenen Rechte ihrer Untertanen hinwegzusetzen vermag, erntet eines Tages vom Volke her die Untreue, die sie selbst vorher begangen hat"⁴.

Hier buigen wij wéér het hoofd, want we denken aan Ambon.

Maar we moeten wellicht nog dieper het hoofd buigen, als we denken aan de vele malen, dat wij de wet der liefde hebben getorpedeerd.

Wij horen elke Zondag het eerste en *grote* gebod, en het tweede daaraan gelijk, maar als wij ons afvragen hoe vaak wij in het *kleine* getrouw waren, door in de gewone dagelijkse gang van het leven niet onszelf maar de ander te zoeken en een van deze kleinen niet te ergeren, wordt het ons erg benauwd.

Wij blijven overigens aardig in het gareel.

Van grove overtredingen zal niemand ons kunnen beschuldigen. Wat *zijn* intussen grove overtredingen? Is het echtbreuk of diefstal of zoiets, of is het ook dat werken met de ellebogen, het egoïstisch alleen zichzelf zien, het wegduwen van de naaste en het opdringen naar de eerste plaats.

En dan te weten, dat er geen groter zonde is noch die God meer vertoornt dan de nalatigheid en de afwezigheid van de liefde, het niet "anders" willen zijn dan de anderen. "Ik was naakt en gij hebt Mij niet gekleed, en hongerig en gij hebt Mij niet gevoed."

Kyri-eleis!

³ K. Schilder a.w., blz. 509-511.

⁴ J. Kroeker a.w., blz. 318.

RELIGIE EN TRADITIE

Wilt gij hieruit geen lering trekken, om aan Mijn woorden gehoor te geven?

Jeremia 35:13b.

Het is een merkwaardig verschijnsel, dat in ons leven, ook in ons kerkelijk leven, de traditie vaak meer in de melk te brokken heelt, dan de religie. En aangezien het juist omgekeerd móet zijn, wordt het hoog tijd, dat daar eens wat van gezegd wordt.

Ik mag misschien beginnen met te zeggen, wat onder religie en wat onder traditie verstaan moet worden.

Al zal de taalkundige afleiding wel aanvechtbaar zijn, geloof ik toch dat men niet zo ver van de waarheid af is, als men van religie zegt, dat het is: *de band met God*. Daar is wel niet alles, maar toch wel veel mee gezegd. Iemand kan nog zo "religieus" zijn, maar als er geen persoonlijke band met God aan ten grondslag ligt, is deze religie oppervlakkig, en daarom van nul en gener waarde.

Intussen bedoel ik met deze "band met God" niet uitsluitend het persoonlijke, het subjectieve, datgene wat men "Gods verborgen omgang" kan noemen.

Dat is wel primair.

Dat is om zo te zeggen de *verticale* lijn, die van de hemel naar de aarde, of wil men: van God naar het hart loopt. Maar dit kan nooit geïsoleerd blijven. Er is in de religie ook altijd een *horizontale* lijn. Het echte godsdienstige leven steekt af naar de *diepte*, maar strekt zich ook uit naar de *breedte*. Religie of godsdienst is het dienen van God, en dat laatste kunnen we niet anders doen dan in de verschillende levensverbanden van gezin, kerk, enzovoort. De band met God is ook de gebondenheid aan Gods ordinantiën, het gehoorzame leven naar Zijn wil in de omgang met mensen.

Tot zover de *religie*.

En wat is nu de *traditie*?

Daar zou veel over te zeggen zijn, maar in verband met de omschrijving van religie als een band met God, zou ik de traditie of overlevering willen omschrijven als de *band met de voorgelachten*. Als wij zeggen, dat wij de traditie in ere houden, dan betekent dit, dat wij ons in zekere zin met het voorgeslacht verbonden weten, en dat wij verschillende usanties voortzetten, die wij van hen gezien en geleerd hebben. Deze traditie of "overlevering der ouden" kan in botsing komen met de religie, maar dat behoeft niet altijd zo te zijn.

Het is, om iets te noemen, een goede traditie, dat wij bijbellezen aan tafel. De Schrift geeft daar zelf geen bevel voor, maar wij hebben dat thuis gedaan, en zetten dat voort, als we een eigen gezin stichten. Met zulke tradities breekt men niet dan alleen tot eigen schade.

Het zo maar overboord willen werpen van alle traditie verraadt meestal een revolutionair sentiment, en zij die dat begeren, hebben het godsdienstig en kerkelijk leven nog nooit vooruit gebracht.

De Schrift zelf vermaant ons ook, vast te houden aan hetgeen ons door de vaders overgeleverd is".

Nu is dit laatste natuurlijk niet absoluut.

Voorzover hetgeen door de vaders overgeleverd is waardevol is, en schriftuurlijk, mogen wij ons wel honderdmaal bedenken, voor wij het zonder meer afschaffen.

Maar het kan ook gebeuren, dat de voorvaderlijke traditie in botsing komt met de Schrift. Men leze maar wat Jezus zelf daarvan gezegd heeft: "gij hebt gehoord dat van de ouden gezegd is.... maar Ik zeg u"!

Dan stelt de Here Jezus Zijn: "Ik zeg u", *lijnrecht tegenover de traditie*. Met die "ouden", aan wier woorden men zich krampachtig vasthield, bedoelt Jezus niet het "Oude Testament", want dat heeft Hij volledig aanvaard.

Maar Hij bedoelt er mee de vaders, de oude rabbijnen, die de Mozaïsche wetten hadden aangevuld met allerlei menselijke bepalingen. Die menselijke inzettingen kregen langzamerhand veel meer gezag dan het Woord des Heren, en dáártegen was het, dat de Heiland Zich met alle kracht verzette.

Het is gemakkelijk genoeg, uit de tegenwoordige tijd voorbeelden aan te halen van zulke menselijke tradities.

Als het in sommige kringen gewoonte is, niet aan het Avondmaal te gaan nadat belijdenis des geloofs is afgelegd, de doop uit te stellen tot of soms geruime tijd na het herstel der moeder, en zoveel andere dingen meer, — dan komt er een botsing tussen de menselijke traditie en de goddelijke ordinantie.

Dit wordt nog erger, en eigenlijk ook ergerlijker, als blijkt dat de menselijke traditie, wat vader en moeder of grootvader en grootmoeder deden of zeiden, meer gezag heeft dan wat de Here zegt. De traditie heeft vaak een taai leven, terwijl men Gods uitdrukkelijk bevel met het grootste gemak naast zich neer legt.

Een treffende illustratie daarvan vindt u in de geschiedenis der Rechabieten¹.

Dit was een secte die zich noemde naar de Keniet Rechab.

Een van hun voorvaders had hen allerlei voorschriften gegeven. nl. dat ze geen wijn mochten drinken, in tenten moesten wonen, enzovoort. Heel deze leefwijze is te herleiden tot een protesthouding.

Jonadab was nogal onder de indruk gekomen van Jehu, die met grote ijver het voortwoekeren van de Phoenicische cultuur in Israël bestreed. Daarom zei Jonadab tot zijn volgelingen, dat ze met die cultuur moesten breken, het stadsleven ontvluchten. Kortom: moesten leven in ascese.

Op zekere dag nam Jeremia een groep van deze Rechabieten, die noodgedwongen door de oorlogstoestand naar Jeruzalem waren gevlucht, mee naar de tempel.

Daar bood hij ze aan, wijn te drinken. Het ging Jeremia er niet om, deze mensen over te halen hun "geheelonthouding" vaarwel te zeggen. Jeremia treedt ook niet in beoordeling over de ascetische leefwijze van deze groep. Dat blijft hier geheel buiten beschouwing.

Het gaat Jeremia om heel iets anders. Hij weet van te voren, dat de Rechabieten zullen weigeren van hun gewoonte af te stappen.

Dat heeft Jeremia nu nodig voor het Jeruzalemse publiek, dat hier bij is.

De demonstratieve weigering van de Rechabieten, hun innige verknochtheid aan

¹ Voor de details van (leze geschiedenis zij o.a. verwezen naar "De Bijbel en zijn boodschap": Jeremia, blz. 165-169.

voorvaderlijke tradities wil de profeet nu gebruiken als een zinnebeeldige prediking.

Hij wil de ongehoorzame Jeruzalemmers daarmee zeggen: Kijk nu eens: deze mensen zitten muurvast *aan menselijke inzetten*. *Daar zijn ze met geen stok bij weg te slaan. Maar gij laat u aan de goddelijke inzetten niets gelegen liggen.*

Wij laten nu verder die Rechabieten geheel voor wat ze zijn. Wij zetten *hen* niet in de hoek van de traditionalisten, daar gaat het hier niet over. Maar we vernemen hier alleen maar in 't algemeen dit *beschamende* voor ons, dat de traditie vaak veel meer te zeggen heeft dan de religie, en menselijke inzetten zo een taaier leven hebben en eerbiedwaardiger worden geacht dan de gehoorzaamheid die wij Gode verschuldigd zijn.

En als de religie geheel *opgaat* in traditie, zoals dat bij Israël vroeger en bij de kerk van nu dikwijls het geval is, wordt het helemaal erg. Het wezen wordt dan ingeruild voor de vorm, en de geschiedenis meldt daar niets dan narigheid van. Zo is het volk Israël in z'n vormendienst gestikt. Dit wordt Farizeïsme tot en met. Op die manier wordt het mogelijk, een arme drommel aan de kant van de weg te laten creperen — en op de hoeken van de straten te staan bidden. Dit is niet alleen anti-religieus. Het is in feite heidens. De heiden weet van religie, de band met God, niets af. Want die band is er niet. Hij is alleen maar bang voor z'n goden. En hij tracht door handige manipulaties in de ritus z'n goden gunstig te stemmen. Op die ritus kwam het vooral aan. Daar waren de goden bijzonder gevoelig voor. Als aan de godsdienstige voorschriften niet stipt was voldaan, het hoofd niet diep genoeg was gebogen of iets dergelijks, had men zich de toorn van de goden op de hals gehaald. En wat u ziet in de "vrome" formalist en traditionalist, die voor geen geld van de wereld zou afwijken van de "inzettingen" der ouden, maar met het grootste gemak kamelen doorzwelgt, is niets anders dan een residu van dit heidendom.

Het is jammer genoeg, dat er nog zoveel orthodox heidendom of liever: zoveel heidense orthodoxie is. Deze mensen zijn diep te beklagen. Niet alleen omdat ze zelf doodarm zijn, maar ook en vooral omdat zij voortdurend de Here Jezus voor de voeten lopen, en de oorzaak zijn dat velen vervreemden van de kerk of er althans vrij onsympathiek tegenover staan.

Wat velen van de kerk vervreemdt, althans minder sympathiek doet staan tegenover de kerk, is de klacht dat daar de religie — enkele goede uitzonderingen daargelaten — zo dikwijls verstard en bevroren is tot traditie. Zo zeggen we het nu maar even in 't algemeen. U begrijpt de bedoeling. Wat men in de kerk zoekt en van de kerk verwacht is niet maar belijdenis, maar ook en vooral beleving van de belijdenis. Geen kille theorie, maar een praktisch christendom. Wie aan de kerk denkt wil tegelijk denken aan vroomheid, warmte, liefde, bewogenheid, eensgezindheid, en nog veel meer wat men elders spaarzaamelijk of in het geheel niet vindt. De kerk moet in deze kille, egoïstische wereld wat warmte brengen. Dit wordt van de kerk verwacht, en ook terecht verwacht. Niet alsof de kerk zou pretenderen een vergadering van rechtschapen en brave mensen te zijn. Integendeel. De kerk is een vergadering van zondige mensen, die allen van genade moeten leven.

Maar het is nu juist deze genade die *geneest*. Het evangelie voert de pretentie, dat ieder die onder haar gezegende invloed komt, een ander, een nieuw mens wordt. En het is daarom, dat van deze kerk hoge verwachtingen worden gekoesterd. Nu leert echter de ervaring, dat aan deze verwachting in vele gevallen niet wordt voldaan. Wat men ontmoet in de kerk is de steile orthodoxie zonder bezieling, zonder warmte; kortom: veel traditie, weinig religie.

Wij willen hier graag nog iets van zeggen, omdat wij menen dat de bovenomschreven critiek op de kerk ten dele juist is, maar ten dele ook onbillijk kan zijn.

Zij is juist, in zoverre het vasthouden aan traditionele gewoonten versteent tot traditionalisme en een surrogaat gaat vormen voor de religie.

Zij is onjuist, in zoverre men meent dat religie niets met traditie te maken heeft en dat men goed zou doen zo spoedig mogelijk met alle tradities te breken.

Wij hebben met opzet de kwestie dan ook niet gesteld als een òf-òf, alsof het een het ander volstrekt zou uitsluiten, maar wij willen het hebben over religie èn traditie, zoals het opschrift aangeeft.

"Traditie" behoeft niet altijd en persé een ongunstige klank te hebben. Als wij spreken van het voortleven van de "beste tradities van ons volk", dan schuilt daar niets ongunstigs in. Er kunnen allerlei eerbiedwaardige tradities zijn, die men slechts tot eigen schade opzij kan schuiven. Het is altijd het revolutionaire sentiment geweest, dat geen goed woord over had voor de tradities, maar ieder weldenkend mens zal het bewaren van een band aan het verleden kunnen waarderen.

Goed verstaan, kan de religie de traditie niet missen. Zij heeft in zekere zin haar voortbestaan aan de traditie te danken. Vooral toen er nog geen geschreven Woord van God bestond en de openbaring van vader op kind moest overgeleverd worden, leefde de religie min of meer bij de gratie van de traditie. Er schuilt in vele goede christelijke tradities een conserverende waarde en zij hebben haar bestaan meestal niet te danken aan de gril of inval van de een of andere dwaas, maar ze zijn de rijpe vruchten van een bezonken levenswijsheid. Men moet dus niet al te veel kwaad spreken van de traditie en van het traditionele en conventionele. Eerbied voor het voorgeslacht is lang niet altijd een ondeugd. En alleen dan kan het breken met tradities en conventies worden toegejuicht, als er iets beters voor in de plaats wordt gesteld.

Geheel anders komt de kwestie te staan, als de traditie zich *op de plaats van de religie wil dringen* en de band met het voorgeslacht van groter betekenis wordt geacht dan de band met God. Anders gezegd: indien naar menselijke inzetten en voorschriften eerder en liever geluisterd wordt dan naar de stem en de boodschap van God.

Dat was het geval toen wij Jezus hoorden toornen tegen "de inzetten der ouden". Een versteende orthodoxie had de levende religie verdrongen. Allerlei menselijke bepalingen werden met grote stiptheid en nauwkeurigheid uitgevoerd, en deze pijnlijke stiptheid werd als godsdienst op de markt gebracht, terwijl men God maar liet praten. In dit traditionalisme is van religie weinig of niets meer overgebleven, en als men het tot religie wil verheffen, is het daarvan niet meer dan een caricatuur.

Mogen wij u vriendelijk vragen, dit niet *heel* de kerk aan te rekenen? In brede kring heerst de opvatting, dat eigenlijk heel de kerk volgepropt zit met deze in het traditionalisme bevroren lieden. En dat tict al met al maar een luguber Farizees stelletje is.

Wij betreuren het diep, dat er in de kerk zulke lieden zijn. Maar zij maken de kerk niet uit. Zij behoren er eigenlijk niet eens bij, evenmin als de dode takken bij een boom horen. Wilt u dus niet te spoedig generaliseren? Er zijn heus nog vele kerkmensen die ernst maken met de religie, de band met God.

Maar daar kunt u niet van leven. U kunt alleen leven uit een persoonlijk contact met God. En we zijn alleen maar erg dankbaar, dat God dit contact blijft zoeken met zondige mensen, met mij en met u en met iedereen wiens leven volkomen uitzichtloos en lichtloos is zonder contact met "Het licht der wereld", Jezus Christus.

En wat nu ten slotte te denken van de belofte des Heren aan de Rechabieten, nog wel "omdat gij aan het gebod van uw vader Jonadab gehoor gegeven hebt" (vs 18).

Die belofte is geladen met goddelijke ironie.

Jeruzalem, "de eeuwige stad", zou vergaan.

De Rechabieten waren maar schamele tentbewoners, Bedoeïnen, maar aan "Jonadab, de zoon van Rechab, zal het nimmer ontbreken aan een man, die voor Mijn aangezicht staat al de dagen".

Men zou de gedachte kunnen krijgen, dat Jeremia min of meer partij kiest voor de ascetische vroomheid der Rechabieten.

De bijbel, ook het O. Testament, pleit niet voor wereldmijding, maar wel voor wereldwijding.

Voor Jonadab staat de religie tegenover de cultuur, voor Jeremia staat zij er boven.

Jonadab predikt de terugkeer van de stad naar de woestijn, van de cultuur naar de natuur.

Jeremia predikt de terugkeer van de zonde naar God. Jeremia voelt zich wel met deze Rechabieten verwant.

Er is iets in hen, dat hem bijzonder aantrekt.

Dat is niet de ascese, maar de *trouw*.

Deze trouw is het derde der vergelijking.

Deze trouw weet God ook te waarderen.

De heilsbelofte is in zekere zin de goddelijke waardering van de voorbeeldige trouw der Rechabieten. Deze belofte houdt in: het staan voor het aangezicht des Heren van Jonadabs nageslacht, al de dagen.

Dit is meer dan een langdurig volksbestaan.

Het "staan voor het aangezicht des Heren" heeft de meerwaarde van het opgenomen worden in de gemeenschap van Gods volk. Men vergete niet, dat de Rechabieten feitelijk "vreemdelingen en bijwoners" waren.

Zij waren nazaten van Mozes' schoonvader Jethro.

Wij horen dan ook zeggen, dat Jonadab hun op de ziel gebonden heeft, zijn voorschriften stipt na te komen "opdat gij lang leeft in het land waar *gij ah vreemdeling vertoeft*" (vs 7).

Dit "*lange leven*" wordt dan nu door God verdiept tot een *ander* leven.

Niet meer als vreemdelingen, maar als kinderen en huisgenoten Gods.

Er zal een tijd komen, dat ook bij hen *de traditie zal worden geheiligd tot religie*.

HET NIEUWE OFFENSIEF

Misschien zal zich hun smeekgebed uitstorten voor het aangezicht des Heren en zullen zij zich bekeren een ieder van zijn boze weg.

Jeremia 36:7a.

God bereidt een nieuw vredesoffensief tegen Jeruzalem voor.

Het gaat vergezeld van de gematigd-optimistische verwachting: "misschien zal het huis van Juda luisteren" (vs 3).

De verwachting dat de mens naar God, het schepsel naar zijn Schepper, de knecht naar zijn heer, luistert, is redelijk.

Er moet evenwel rekening mee gehouden, dat het hier Juda en de inwoners van Jeruzalem betreft. Dat is Gods "uitverkoren volk", en daar zijn dus de vreemdste dingen mee te beleven. De Here heeft daar ervaringen mee. Vandaar dat enige reserve in acht wordt genomen inzake de resultaten van deze laatste poging, vorst en volk terug te roepen tot de Here. *Misschien* zal het huis van Juda luisteren.

Het is nog niet zeker, maar de mogelijkheid is althans aanwezig... misschien!

De verwachting die de Here zelf koestert, wordt kennelijk door Jeremia gedeeld.

Als Jeremia er namelijk met Baruch over spreekt, die in het beraamde reddingsplan een belangrijke rol moet spelen, geeft de profeet bijna letterlijk Gods eigen woorden weer.

Tegenover Jeremia had God de hoop uitgesproken: "misschien zal het huis van Juda luisteren" (vs 3).

Tegenover Baruch geeft Jeremia als zijn verwachting te kennen: "misschien zal zich hun smeekgebed uitstorten voor het aangezicht des Heren" (vs 7).

Het verschil is, dat de gezant zijn Zender een paar passen vooruit loopt.

God ziet de hoorders alleen nog maar zwijgend staan luisteren, Jeremia ziet ze al ter aarde vallen en hoort ze om genade smeken. De dienstknecht is hier niet meer dan zijn heer, alleen wat voorbariger. God heeft al het een en ander meegemaakt met dit volk. Gebed om genade was een hoge zeldzaamheid. Boetedoening een uitzonderingsgeval. Vandaar dat God het tempo van Jeremia moeilijk bij kan houden. De Here laat Zich tenminste wat voorzichtiger uit: "misschien zullen zij luisteren"!

Er is nog een tweede verschil, en dat is toch ook wel kenmerkend.

God hoopt Zijn doel te bereiken, opdat "Ik hun ongerechtigheid en zonde vergeve".

Jeremia hoopt op bekering, "want groot is de toorn en de gramschap, waarmee de Here dit volk gedreigd heeft".

U merkt: hier zijn de rollen omgekeerd!

Nu kan Jeremia Gods tempo niet bijhouden.

Terwijl de profeet nog aan niets anders denkt dan aan de oordeeldreigingen vanwege de "toorn en de gramschap", is de Here die toorn allang vergeten en zint Hij op vergeving van zonde en ongerechtigheid. Als de ambassadeur nog ronddoelt in de "ellende", is zijn Zender

al bezig aan de "verlossing". De een acht het bijna ondenkbaar, dat er nog ontkoming aan de vloek mogelijk is, en de Ander betuigt, dat het Zijn lieve lust is om te zegenen, en dat Hij in 't geheel geen lust heeft aan de dood des zondaars, maar daarin, dat hij zich bekere en leve.

Het reddingsplan Gods is zorgvuldig voorbereid.

Vooreerst krijgt Jeremia opdracht, al de woorden die over Israël, Juda en alle volken gesproken zijn vanaf de roeping van de profeet tot op heden, op een boekrol te schrijven.

Tot nog toe had de profeet *mondeling* Gods boodschap overgebracht tot het volk. Maar wat van mond tot mond gaat, heeft altijd iets vluchtigs. Het wordt zo spoedig weer vergeten. Het kan ook gemakkelijk verkeerd worden verstaan. Daarom besluit God tot schriftelijke fixatie. Het staat nu zwart op wit. Alles wat God te zeggen had is nu schriftelijk vastgelegd. Het geschrevene is repetitie van het gesprokene, maar dat herhalen is de Here niet verdrietig en het is Jeruzalem nuttig. Het gaat immers om de grote beslissing. Het gaat om het behoud niet alleen van een natie, maar om het behoud der wereld. Daarom wil God, dat wat Hij gezegd heeft, wordt gelezen en herlezen en voorgelezen. God heeft heel wat gezegd. Hij heeft gedreigd en gelokt, gewaarschuwd en beloofd. In de felste kleuren is "al de rampspoed" geschilderd, op de schoonste toon al de heerlijkheid bezongen.

Als de boekrol wordt afgerold, gaan Gods mond en Gods hart open. Een hart dat toornen en liefhebben kan, zoals geen mens ooit getoerd of liefgehad heeft.

God zegt: Ik heb het al eens gezegd, maar het is misschien niet goed tot u doorgedrongen. Hier hebt ge nu alles bij elkaar.... in het boek! Neem en lees en luister — het gaat om uw leven!

Toen heeft Jeremia aan de hand van de notities die hij vroeger al van zijn preken gemaakt had, aan zijn privé-secretaris Baruch een uitvoerig dictaat gegeven van "al de woorden" Gods.

Waar de profeet zelf verhinderd was — om welke dringende reden wordt er niet bij gezegd —, droeg hij Baruch bovendien op, al deze woorden voor te lezen aan het naar de tempel saamgestroomde volk.

Het tijdstip voor deze leesdienst is met zorg gekozen.

Het is een vastendag (vs 6).

Het volk is tot boete en gebed opgeroepen.

Wij lezen niet met zoveel woorden, waarom dit gebeurde. In den regel was er iets ernstig aan de hand als zo'n boete- en bededag uitgeschreven werd, en er is niet veel fantasie voor nodig om te vermoeden, dat het in dit geval de "nood der tijden" was, die er toe drong.

We zijn in het vierde jaar van Jojakim (vs 1), en in dat jaar zag de politieke hemel voor Juda droevig rood. De wereldveroveraar Nebucadnezar behaalde de ene overwinning na de andere. Nog is iedereen in Jeruzalem onder de indruk van Babels zege op Egypte — Egypte, waar men heimelijk of openlijk nog altijd steun van verwachtte tegen het opdringen der Chaldese machten. Zou nu Jeruzalem aan de beurt zijn, om onder de laarzen van deze werelddictator te worden vertreden?

Er is reden genoeg voor een vastendag!

Uitgerekend op deze dag krijgt Baruch opdracht, de boekrol te lezen, zodat alle waarschuwingen en uitnodigingen Gods van het verleden nog eens de revue passeren.

Men zal nu toch wel in de "stemming" zijn om te luisteren.

Misschien....!

Het is de grote dag voor Baruch!

Baruch is altijd de man in de achterhoede geweest. Steeds stond hij in de schaduw van de grote profeet Jeremia.

Nu mag hij voor de eerste maal van zijn leven in het publiek optreden met de boodschap des Heren. Jeremia is "verhinderd". In zijn plaats zal nu Baruch op de kansel staan.

Machtig moment in het leven van Baruch! Hij heeft het er zwaar genoeg mee gehad! Al heeft hij de preek zelf niet gemaakt, en vervult hij alleen maar een leesdienst! Hij wéét wat er in staat. Hij weet wat dit volk te wachten staat. Hij heeft met God geworsteld, of het niet anders kon, maar het kon niet anders¹. En nu wil hij óók niet anders! Hij gaat gewillig, om het zijn volk aan te zeggen.

Het zou zich nog eens kunnen bekeren!

Misschien....!

Er is tenminste onder zijn gehoor één jongeman geweest, op wie de preek een diepe indruk heeft gemaakt.

Het is Michaja, de zoon van Gemarja, de zoon van Safan (vs 11) — hier zitten we zo maar ineens in de "lijn der geslachten", en kennelijk werkt hier de verbondsgenade door. Gemarja en Safan, het waren vrienden van Jeremia, "vrienden der waarheid", en bij Michaja thuis is er stellig niet smalend of verachtelijk gesproken over de dienst en de dienstknechten des Heren.

Scherp luistert Michaja naar "al de woorden".

Hij verneemt van dat visioen van de kokende pot²; hoe lang geleden Jeremia al had geprofeteerd dat vijandelijke legers zich op Juda zouden storten, gelijk de inhoud van die kokende pot uitgegoten werd. Jeremia had toen alleen nog maar vaag aangekondigd: "Uit het Noorden zal het onheil losbreken"³.

Nu was daar die "vijand uit het Noorden". Tastbaar en zichtbaar in de gestalte van Nebucadnezar! Het visioen was werkelijkheid geworden!

Michaja krijgt de schrik van zijn leven.

Hij kijkt om zich heen, of de mensen niet van schrik achterover vallen. Maar ze kijken allemaal dof voor zich uit. Sommigen slaperig. Enkelen denken: zou het nog lang duren? "Al de woorden" achter elkaar, is wei wat erg veel. Baruch heeft weer een lange preek uitgezocht vanmorgen.

Michaja wil het wel uitschreeuwen. Mensen, horen jullie dan niet dat God tot je spreekt! En zie je niet hoe actueel dat Woord van God vandaag geworden is. Dat het in het gebeuren om ons heen vlees en bloed krijgt? Michaja wil opspringen en schreeuwen: hoort Gods stem! Maar dat mag niet. Dat is ordeverstoring in de dienst! Daarom wacht hij tot het afgelopen is. Hij krijgt het al benauwder, maar hij wacht. En hij heeft zijn besluit genomen. Dit moeten de leidlieden van de stad weten. Het gaat immers om Jeruzalem. Jeruzalem is in gevaar. De stad Gods is in gevaar! Alles zal in brand vliegen!

Hij weet waar deze mannen vergaderen, en bijna ademloos snelt hij het vertrek binnen, waar alle hoogwaardigheidsbekleders van Jeruzalem bijeen zijn. Als hij weer wat bijgekomen is,

¹ Zie hierover het hoofdstuk: Arbeider in de nachtploeg.

² Zie 1:13-16 en "Van Reformatie tot Deportatie".

³ Zie 1:14.

gaat hij vertellen. Al de woorden, die hij gehoord had!

Hij heeft goed geluisterd, Michaja. Hij kan de hele preek bijna woordelijk navertellen.

Wat zullen deze mannenbroeders zeggen?

Wel, deze mannenbroeders zeggen niet: je zuigt maar wat uit je duim! Maar ze zouden er toch wel prijs op stellen, een en ander uit de eerste hand te vernemen. Dan weten ze het naadje van de kous.

Aldus besloten.

Een bode, Jehudi geheten, zal Baruch verzoeken naar hen toe te komen.

Hij moet vooral die boekrol niet vergeten, want ze willen wel eens precies weten wat daar in staat, en of wat die jongen verteld heeft, nu allemaal waar is.

Toen heeft Baruch voor de tweede maal op die dag al die zware en geweldige woorden moeten repeteren, waar hij zelf en de jongen Michaja al aan kapot gegaan waren. Maar als het dan moet, dan moet het, vooral als zo'n elite-gezelschap er om vraagt.

Hoe zullen deze leidlieden Israëls nu reageren?

Het zal vooral Michaja geweest zijn, die daarop vol spanning zit te wachten. Zal de schrik van zijn leven ook de schrik van hun leven zijn?

Nu, dat loopt nogal los.

Vooreerst hebben zij een informatorische vraag.

Jeremia had gehoopt: "misschien zal zich hun smeekbede uitstorten voor het aangezicht des Heren" — zij zullen de Here het een en ander te vragen hebben.

Nu, dat hebben de broeders niet!

Ze hebben alleen maar wat aan Baruch te vragen: lieve man, hoe ben je hier toch aan gekomen? Waar haal je dit allemaal vandaan? Het is het gebruikelijke kunstje om de aandacht af te leiden. Wij dalen na de preek van de boodschap af tot de boodschapper. Als hij het goed deed, vragen we vol verbazing: waar haalt de man het vandaan! Soms zeggen we dat ook, als hij het slecht deed. Er is dan tenminste over de preek gepraat.

Verder waren er in dit gezelschap nog wel enige spanningen. In de eerste plaats voelde men zich verplicht, de koning van een en ander op de hoogte te stellen, want het ging hier ten slotte om de toekomst van land en volk. Een prettige taak is dat niet, want ze kennen de koning, en dat zal weer de nodige scènes geven! Het is geen sinecure, ambtsdrager in Jeruzalem te zijn, zeggen deze "vorsten" tegen elkaar.

Tenslotte zal dat met hen nog wel loslopen. Zij kunnen tenslotte nog alle kanten uit. Maar ze zijn er niet gerust op, hoe het met Baruch en Jeremia zal aflopen. Ze hopen er het beste van, maar Baruch deed toch maar het beste, met Jeremia onder te duiken.

Zo werden de dingen na breedvoerige discussie geregeld, en daarna werd de vergadering op de gebruikelijke wijze gesloten.

En die arme Michaja!

Hij heeft al maar zitten wachten, of er ook iets gebeurde, en er gebeurde niets. Er was bij de gemeente niets gebeurd, en er was in de kerkeraad niets gebeurd. De jeugd heeft geluisterd met gespannen aandacht en heilig beven, maar heel Jeruzalem heeft kans gezien de domper te zetten op dat jonge vuur en op die prille schrik.

De ouderen kenden "al die woorden" al van overlang, en vonden ze precies even vervelend als vroeger. De jongeling Michaja was nog zo naïef te denken, dat het Woord van God de mensen toch wel wat moest doen, dat ze daar anders van moesten worden, vrolijker of verdrietiger, dat kon hij direct met z'n geringe ervaring nog niet uitmaken, maar in ieder geval "anders". Maar er werd niets anders en niemand werd er anders van, en het leven in Jeruzalem bleef precies even glansloos als altijd. Michaja dacht: en daar heb ik mij nu zo over opgewonden. Ik heb toch eigenlijk wel een mal figuur geslagen. In de kerk sla je nu eenmaal een mal figuur als je door de woorden van God min of meer van de kook raakt. Dat moet je afleren in de kerk. Daar moet je kalm blijven. Anders kun je beter naar de een of andere secte gaan. Daar doen ze altijd wat gek.

ONVERVEERD

Zij verschrokken niet en scheurden hun klederen niet, de koning noch een van zijn dienaren, die al deze woorden hoorden.

Jeremia 36:24.

Het is vandaag wel druk rondom de bijbel!

Dit is nu al voor de derde maal op één dag, dat de boekrol wordt ontrold en "al de woorden" Gods worden voorgelezen. Er wordt wat gesjouwd en gezeuld met dat boek. De mensen krijgen 't er bijna benauwd van. Niet van dat woord, maar van dat vermoeiende luisteren.

Eerst had Baruch het voorgelezen voor heel de gemeente.

Er was toen één jongen, die het er benauwd mee gekregen had. Michaja.

Zijn ziel gans neergebogen, schrok voor Gods heilige ogen, maar die schrik is door de "ouderlingen" al heel gauw weer afgeremd.

De tweede maal is de boekrol voorgelezen aan de "vorsten". Daar hebben we ook het een en ander van gehoord. Deze mensen zijn wel verontrust, maar dat ging meer over de vraag, hoe zij de koning op de meest tactische manier zouden inlichten, en hoe dat nu verder met Baruch en Jeremia moest, deze beroerders van Israël. Verder ging hun verontrusting niet.

De houding van de "vorsten" is echter nog vriendelijk en welwillend te noemen in vergelijking met die van Jojakim. Zij hebben tenminste de gezanten des Heren nog helpen onderduiken, — terwijl de koning resoluut de handen wil slaan aan de profeten des Heren. Zij hebben de boekrol zelf intact gelaten en zelfs veilig weggeborgen in het vertrek van de schrijver Elisama, — terwijl Jojakim er radicaal het mes in zet en daarna alles verbrandt.

Maar dit zijn min of meer graduele verschillen.

Een wezenlijk verschil ten aanzien van de houding tegenover het Woord is er tussen de "vorsten" en de koning niet.

Wij horen van Jojakim en zijn hofkliek: "zij verschrokken niet en scheurden hun klederen niet".

Nu, dat hadden de vorsten Israëls ook niet gedaan.

En wij?

Dat gaan we nu onderzoeken, als we er voor de derde keer bij zijn, dat de woorden Gods worden voorgelezen op deze gedenkwaardige dag. Nu op het "hoogste niveau": voor de koning in zijn paleis.

Jehudi schijnt zoiets van een manusje van alles geweest te zijn. De vorsten hadden hem er op uitgestuurd, na de geruchtmakende mededelingen van Michaja, om de boekrol op te halen, plus voorlezer. Koning Jojakim gelast hem nu de boekrol op te halen zònder voorlezer. De voorlezer, Baruch, was bovendien ondergedoken.

Jehudi treedt nu zelf als voorlezer op.

Men moet geen ogenblik menen, dat de begeerte van Jojakim om kennis te nemen van de boekrol, is voortgekomen uit heilbegeerte.

Het heeft daar niets mee te maken.

De koning kènt de profeet. Hij weet van tevoren wat er in de boekrol zal staan, ook al heeft hij nog geen woord ervan gehoord. Het zal wel weer het oude liedje zijn van de eeuwige pessimist: bekering en verootmoediging. Jojakim kent het lied en de wijs. Het zit hem tot hier. Het ergert hem tot en met. Hij walgt er van.

Wat hij nu met die boekrol gaat doen, komt daarom in het minst niet voort uit een opwelling van drift. Jojakim heeft er volledig genoeg van en zijn besluit is genomen.

In vol ornaat zijn de koning met alle leden van de hofhouding in het paleis bijeen.

De samenkomst is belegd in die vleugel van het paleis, die voor winterverblijf is ingericht. Het is koud, en midden in het vertrek staat een vuurpan. Hiernaast staat de koninklijke zetel. Daaromheen staan de dienaren der kroon.

Jehudi treedt naar voren en leest.

Jojakim schenkt er niet de minste aandacht aan.

Telkens echter wanneer een gelezen gedeelte van de stok is afgewikkeld, neemt Jojakim een mes, snijdt die kolommen van de rol af, en gooit ze in het vuur.

Onbewogen. Cynisch. Zonder een spier van z'n gezicht te vertrekken.

Het wordt enkele van z'n ministers zelfs te kras, maar Jojakim trekt zich van hun protesten niets aan. Als het laatste stuk gelezen is, is meteen alles in vlammen opgegaan.

Zo heeft Jojakim aan alle omstanders laten zien, hoe hij over dit 1 profetische woord denkt. Daar heeft hij alleen maar verachting voor.

Het is hem echter niet genoeg, dat het boek is verbrand. De auteurs moeten ook gedood. Zowel het Woord als de verkondigers ervan moeten verdwijnen. Laten die booswichten terstond gearresteerd worden. Jawel, dat kon de koning wel bevelen, maar niemand kon deze mensen de boeien aanleggen, want.... de Here hield hen verborgen!

Men kan toch feitelijk niet volhouden, dat het Woord Gods Jojakim onbewogen heeft gelaten. Het Woord laat niemand onbewogen en doet aan iedereen wat. Men geeft er zich aan over, of men gaat er dwars tegen in, maar men doet er in elk geval wat mee. Niemand die met het Woord in aanraking kwam, blijft dezelfde die hij voorheen was. Men kan zich dat wel wijsmaken, maar 't is niet zo. Achter de onbewogenheid van Jojakim beweegt wel iets. Hij kan wel beweren: alles wat mij daareven is voorgelezen, laat me koud, maar dat is het puurste zelfbedrog. Hij is niet koud, maar heet.

Hij is meer dan woedend, al laat hij dat niet merken.

Achter het masker van cynisme en onverschilligheid vlamt de haat en briest de vijandschap. Het versnijden en verbranden van de boekrol is een soort wraakneming.

Een machteloze wraakneming weliswaar, want hij kan nu alleen maar tekeer gaan tegen een paar vellen papier. Als hij kon, zou hij iedereen verpulveren die hem weer met dat Woord van God aan boord kwam, dat Woord, dat hem telkens weer dwarsboomde en voor de voeten liep. Als hij maar kòn, dan zou hij God Zelf....!!

En onder dit alles heeft Jojakim niet begrepen, dat wie het Woord des Heren verbrandt, niet maar z'n vingers brandt, maar zichzelf verbrandt. Dat is hem daarna nog aangezegd door de profeet Jeremia, dat hij, die de brand gestoken had in de bijbel, daarmee de fakkel had geworpen in z'n eigen huis. En bleef het daar maar bij! De mens die in woede ontvlamt tegen Gods Woord, heeft daarmee zelf de vlam aangestoken die niet uitgeblust wordt.

Deze koning van Juda is niet de enige gebleven, die de bijbel heeft willen verbranden en de verkondigers van het Woord in boeien heeft willen slaan.

De bijbel is steeds door de vlammen heengegaan.

De boodschappers van het Woord zijn voortdurend gevangenis binnengegaan, en ze moesten steeds weer de brandstapels beklimmen.

De geschiedenis der kerk verhaalt daar op bijna elke bladzijde van, en wij weten al haast niet anders meer. Wie de annalen der kerk raadpleegt en zich in de belijdenisschriften der kerk verdiept, verneemt van "droefenis en vervolging", en hij verwondert zich niet, want hij herinnert zich het woord van de Heiland: "Ze hebben Mij vervolgd, ze zullen ook u vervolgen. Een dienstknecht is niet meer dan zijn heer".

Wij moeten ons op dit punt niet vergissen.

Er zijn er ook nu, in onze "beschaafde eeuw", nog meer die om des geloofs wille vervolgd worden, dan wij denken.

Maar al worden in de "vrije wereld" ook geen bijbels meer verbrand en geen brandstapels meer opgericht, — dit is nog geen bewijs dat de vijandschap tegen het Woord "uit de tijd" is.

Het zou mogelijk zijn, dat ons hedendaagse christendom zo "ongevaarlijk" is geworden, dat niemand het de moeite waard acht, er de brand in te steken.

Het is ook mogelijk, dat het "rijk der duisternis" het raadzaam acht, momenteel zelfs geen koude oorlog tegen de bijbel en de kerk te voeren.

Er is geen gevaarlijker politiek, dan de glimlachpolitiek.

De kerk zal goed doen, zich steeds het woord van Jezus te herinneren: "Gij zult gehaat worden van alle volken".

Wij zijn dan wel eens geneigd, één bepaalde richting uit te kijken, en aan één bepaald volk te denken.

Jezus' woord komt deze eenzijdigheid corrigeren.

Alle volken!

De glimlachpolitiek kan zich niet de eeuwen door handhaven. Achter het masker van de glimlach steekt het grimmig gelaat van de antichrist.

Als hij regeert van zee tot zee, gaat onherroepelijk het woord in vervulling: gehaat van alle volken.

De vijandschap tegen de bijbel heeft ons de bijbel zelf niet kunnen ontroven.

Hierin ligt het wonder.

Wij lezen: "Toen kwam het woord des Heren tot Jeremia, nadat de koning de rol met de woorden die Baruch had opgetekend uit de mond van Jeremia, verbrand had, aldus:

Neem weer een andere rol en schrijf daarop al de vorige woorden, die op de eerste rol stonden, welke Jojakim, de koning van Juda, verbrand heeft" (vs 27, 28).

God gaat souverain Zijn gang.

De eerste rol is verbrand, maar een tweede is in voorbereiding, nog uitvoeriger en omvangrijker dan de eerste (vs 32).

Palma sub pondere crescit.

Er is geen boek ter wereld, dat zó verguisd is als de bijbel, en er is tegelijk geen boek dat in zoveel talen is gedrukt en gelezen.

Dit boek is stukgescheurd en het is stukgelezen. Het is op de brandstapel geworpen, en men is er de brandstapel mee opgegaan. Er zijn edicten uitgevaardigd, dat de bijbel niet meer gelezen mocht worden, en deze bijbel is de "best-seller" van heel de wereld.

Niemand kan bewijzen, dat de bijbel het geïnspireerde Woord van God is, evenmin als iemand kan bewijzen dat het dit niet is. Maar ieder die let op de gangen van de bijbel door de eeuwen heen, moet toch op z'n minst zeggen wat de blindgeborene tegen z'n belagers zei: "hierin is toch iets wonderlijks". Ondanks alle vervolging is God de wereld met de bijbel blijven zegenen. Dit boek is als een Phoenix telkens weer uit z'n as herrezen. De weg die de bijbel ging door alle landen is bezaaid met de vestigia Dei.... de voetstappen Gods!

Jeruzalem heeft de blijde klanken van de bijbel niet willen horen.

Zullen wij het er beter afbrengen?

Dan zal het in ieder geval met de *schrik* moeten beginnen!

"Zij verschrokken niet en scheurden hun klederen niet."

Nee, dat doen wij ook niet. Wie krijgt er nu nog een schrik van de bijbel? Je kunt hoogstens eens wakkerschrikken in de kerk als de dominee even pauseert om de slaapduiveltjes uit te laten. Maar voor de rest zijn we over elke schrik heen. Wij zingen nog wel van de zware schuld die ons met schrik vervult, maar die tol der boetvaardigheid hebben we dan met psalm zoveel vers zoveel afbetaald. We houden ons dus kalm. Keep smiling! De eeuwige glimlach-politiek. De zalige glimlach in de kerk. En nooit eens onrustig of verontrust worden. Als je 't vuur erg na aan de schenen gelegd werd, dan was 't weer een donderpreek, en daar houden wij niet van. Wij willen altijd maar glimlachen en rustig blijven.

Nu dan, wie nooit de schrik des Heren te pakken gekregen heeft, is ook nooit bewogen tot het geloof. Wij snijden natuurlijk geen bijbels stuk. Wij verbranden geen boekrollen, wij leggen de dominees geen boeien aan. We presenteren hem liever een sigaar met een glimlach. Altijd weer die glimlach. Maar wie zich niet van de glimlach tot de verontrusting bekeert, komt door de verontrusting niet tot de *blijdschap*, en zal met Jojakim vergaan.

GEHOOR VRAGEN ZONDER GEHOOR TE GEVEN

En hij gaf geen gehoor aan de woorden des Heren, die Hij door de dienst van de profeet Jeremia sprak. Toen zond de koning Zedekia.... tot de profeet Jeremia met de vraag: Bid toch voor ons tot de Here, onze God.

Jeremia 37:2, 3.

Er is nogal druk verkeer tussen koning en profeet, dat is te zeggen tussen overheid en kerk, tijdens de regeringsjaren van Juda's laatste koning Zedekia.

Geen wonder!

Er is grote nood! Het roemruchte rijk van David is z'n ondergang nabij.

In zulke tijden van crisis staat de overheid er nog wel eens bij stil, dat er een kerk is, en dat deze kerk het bedrijf van voorbede uitoefent voor allen "die in hoogheid gezeten zijn".

Het is werkelijk opvallend, zo dikwijls als de koning contact opneemt met de profeet in deze benarde tijd. We zullen in dit en het volgende hoofdstuk nog vernemen van persoonlijke besprekingen tussen Zedekia en Jeremia.... conferenties op het hoogste niveau dus, maar voorlopig doet de koning het af met een deputatie van enige lagere autoriteiten. Het zijn Juchal, de zoon van Selemja, en Zefanja, de zoon van Maäseja.

Die Zefanja hebben we al eens eerder ontmoet¹.

Het was toen Nebucadnezar nog maar pas het beleg geslagen had voor Jeruzalem, dat hij met een zekere Pashur afgevaardigd werd naar Jeremia, om namens de koning te informeren, of het niet mogelijk was, dat "het wonder van Jeruzalem" zich herhaalde. U weet wel, toen tijdens Hizkia de stad zo wonderlijk werd bevrijd.

Nu is Pashur vervangen door Juchal, maar de doorgewinterde politicus Zefanja is er weer bij.

De situatie is nu enigszins veranderd.

Ze is belangrijk verbeterd, mag men wel zeggen.

Nebucadnezar heeft namelijk het beleg voor Jeruzalem laten opbreken. Uit militair oogpunt achtte hij dat op dit moment noodzakelijk, want zijn rivaal, de farao van Egypte, rukte met ijlmarsen op om Jeruzalem te ontzetten, en Nebucadnezar vond het wenselijk, eerst met de Egyptenaar at te rekenen, alvorens hij Jeruzalem tot overgave dwong.

Het was dus maar even een adempauze.

Dat wist Zedekia natuurlijk niet.

Hij dacht: daar heb je nu werkelijk het wonder van Jeruzalem. Jeremia had daar destijds niets van willen weten.

Toen Pashur en Zefanja de mogelijkheid opperden: "misschien zal de Here met ons doen naar al Zijn wonderen, zodat hij van ons wegtrekt², had de profeet dat denkbeeld zo radicaal mogelijk verworpen.

¹ Zie Jeremia 21:1-10.

² Zie 21:2.

Hij had gezegd: er komt niets van in. Jeruzalem zal in de macht van de koning van Babel worden gegeven³.

Maar ziedaar.... de Chaldeeërs zijn weggetrokken, en Zefanja zal bij dit tweede onderhoud toch wel eens even fijntjes herinnerd hebben aan toen. Wist Jeremia nog wel, hoe zelfverzekerd hij destijds gezegd had: het bestaat niet! O, die verzekerdheden en rechtlijnigheden der theologen! Bleef Jeremia daar nu nog bij, nu hij toch voor z'n ogen zien kon, dat het wèl bestaat en dat wat hij, Zefanja, toen in het midden gebracht had over de herhaling der historie, nog zo gek niet was?

Wij zullen moeten toegeven, dat Zedekia het tijdstip van het zenden van dit tweede gezantschap niet slecht gekozen heeft.

We hadden eerst zo het gevoel: dit is overbodig.

De lucht is opgeklaard, Zedekia en de zijnen zijn weer in de ruimte gekomen, en ze kunnen zeggen: wij hadden het altijd wel gedacht. Enige tijd geleden was er aanleiding om de voorbede te verzoeken, nú kan er slechts reden zijn om een dankstond uit te schrijven — dankt, dankt nu allen God!

Wonderlijk, dat nu de bevrijding in zicht is, de dringende boodschap tot de profeet uitgaat: "Bid toch voor ons tot de Here, onze God".

Maar zó simpel liggen de dingen toch niet.

Zedekia is blijkbaar niet zo zeker van zijn zaak, als wij zouden vermoeden.

Hij kent Jeremia.

Deze man zegt niet zo maar wat!

Wat hij voorzegt heeft, is tot nog toe wel aardig goed uitgekomen.

De profeet heeft zijn onheilswoord inzake Jeruzalem uitgesproken, en daar dient men, of men wil of niet, ernstig rekening mee te houden. In het licht van de profetie weet hij, dat met het wegtrekken der Chaldeeën de zaak nog niet definitief beslist is.

Zedekia is dus onzeker.

Is er nu niet wat aan te doen, dat ook Jeremia van zijn zekerheden wordt losgeslagen? Hij kan tenminste proberen Jeremia onzeker te maken! Ook in zoverre kent hij de mens Jeremia. Die is óók wel eens in de crisis geweest — wij weten daar ook alles van. Nu, dit kon Zedekia rustig aan de twee politici overlaten. Juchal en Zefanja knappen dat wel op! Zij zullen Jeremia wel vertellen, dat het toch niet zo gegaan is als hij aanvankelijk gedacht had. Ze zullen de taal der feiten laten spreken. En als die zekere Jeremia dan ook niet zo zeker meer is van z'n zaak, dan is de baan vrij voor het verzoek: bid toch voor ons tot de Here, onze God. Jeremia kan dan tenminste de zaak opnieuw aan de Here voorleggen. Allicht is er nog wat aan te doen. En als hij het voor elkaar kan krijgen, dat het tijdelijk opbreken van het beleg door God wordt geprolongeed, dan kan er gedacht worden aan een algemene dankstond. In elk geval is de zaak dan gezond.

Het zou stellig niet tot de onmogelijkheden behoren, dat de Here inderdaad op zijn besluit terugkwam op het gebed, en dat Hij berouw kreeg over het kwaad dat Hij gesproken had te zullen doen.

Zo is God wel!

³ 21:10.

Maar *dan* zou er vooraf toch heel wat moeten veranderen.... bij Zedekia en de zijnen. Zoals de kaarten nu lagen, was dat ten enenmale onmogelijk. Gesteld al dat Jeremia aan het verzoek van de voorbede had voldaan, en gesteld dat de Here dit gebed had verhoord, dan zou die verhooring Zedekia nog meer kwaad gedaan hebben dan de afwijzing.

God weet precies wat Hij doet.

In de Catechismus wordt ergens de vraag gesteld, wat tot een gebed behoort, dat "God aangenaam is, en van Hem verhoord wordt".

Nu, gemeten naar de maatstaf van het "Gode aangename" rammelt het hier wel aan alle kanten.

Men moet er in de eerste plaats eens op letten, hoe aan het bericht dat Zedekia audiëntie aanvraag bij de Here, een mededeling voorafgaat, die bijna sarcastisch aandoet.

Het is deze opmerking: "En hij gaf geen gehoor, hij noch zijn dienaren, noch het volk des lands, aan de woorden des Heren, die Hij door de dienst van de profeet Jeremia sprak".

Deze man, die geen gehoor gaf *aan* God, vraagt gehoor *bij* God.

Hij wil naar de Here niet luisteren, maar vindt het haast vanzelfsprekend, dat de Here naar hem wel zal luisteren.

Hij is onder geen beding bereid, de Here te woord te staan, maar als de Here niet bereid is, hem te woord te staan, vindt Zedekia dat vreemd. In de kring van zijn ministers spreekt hij misschien over het "probleem der onverhoorde gebeden".

Dat is natuurlijk helemaal geen probleem, althans hier niet.

Als God bij u aanklopt en u doet niet open, dan moet u niet verwachten, dat Hij op staande voet opendoet, als u bij Hem aanklopt.

Wij zeggen niet, dat het nooit gebeurt.

Er kunnen bij de wonderlijk-goedertieren en geduldige God, Die wij hebben, de vreemdste dingen gebeuren.

Wij zeggen alleen maar: u moet het niet verwachten!

U moet in elk geval niet vreemd opkijken, als de Here u terugstuurt met de boodschap: ge moet eerst maar eens leren, naar Mij te luisteren.... wie Mij eren, zal Ik eren!

Het tweede wat deze aanvraag om de voorbede in een bedenkelijk licht stelt is, dat het Zedekia er helemaal niet om te doen is, de bevrijding van Jeruzalem als een gunst van de Here af te smeken.

Het is hem er wel om te doen, de Here voor zijn plannen te winnen.

Zedekia heeft feitelijk alles al voor elkaar. Het ligt geheel "in de lijn der historie", dat de belager van Jeruzalem de aftocht blaast. Dat was onder Hizkia zo geweest, en Zedekia zit vast in de leugen, dat de historie zich herhaalt. Jeruzalem was bovendien de "stad Gods", waar God onder alle omstandigheden voor zorgen moest.

Wat Zedekia nu in dezen gedacht en uitgestippeld heeft, moet God uitvoeren. En Jeremia is de man, die God daartoe wel bewegen kan. Jeremia is een "Godsman", en bij Jahvè kind aan huis. Hij kan z'n invloed bij God laten gelden, beter dan iemand anders. Zo hadden de heidenen ook hun magiërs en tovenaars, die geheimzinnige relaties hadden met de onzienlijke wereld. De koning heeft de profeet nodig als de wonderman. De religieuze tovenaars! Het is geen geloof, dat Zedekia heendringt naar de gevouwen handen!

Het is zelfs geen bijgeloof.

Het is puur heidendom!

Het zijn evenzeer heidense resten, als iemand probeert God als noodhulp te gebruiken.

De nood was niet meer zó klemmend, als enige tijd geleden, toen de belegeraars nog voor de stad lagen, maar er was in elk geval nog nood. Zedekia was er niet helemaal gerust op!

Het blijft natuurlijk altijd waar:

God Die helpt in nood
Is in Sion groot.

Eveneens:

Zalig hij die in dit leven
Jacobs God ter hulpe heeft,
Hij die door de nood gedreven
Zich tot Hem om troost begeeft.

Laten ze dan maar door de nood gedreven worden, als ze maar komen! Laten ze maar naar God toegeranseld worden, als ze maar komen! Als ze maar komen, niet om mirakelen te zien, maar om zich tot Hem om *troost* te begeven. In alle andere gevallen wordt God gedegradeerd tot noodhulp.

Deze noodhulp is God in geen geval nú bereid te verlenen.

Want daarmee zou immers de onbekeerlijkheid van vorst en volk zijn gesanctionneerd.

Gods einddoel is de bekering van Zijn volk.

Hij straft niet om te straffen, en dreigt niet *om* te dreigen, maar Hij wacht enkel op bekering.

Hij is om zo te zeggen tot alles bereid, als die bekering maar een feit wordt en zijn doel wordt bereikt. Hij zou bereid geweest zijn, om het "wonder van Jeruzalem" te herhalen, en zelfs nog veel groter wonderen tot stand te brengen. Maar als die bekering uitblijft, is Hij óók bereid zijn eigen stad prijs te geven, het roemruchte Sion achter te laten tot een smaad voor het heidendom, zijn eigen volk weg te smijten in de ballingschap.

Hij is tot alles bereid.

Als Hij zijn doel maar bereikt, en zijn volk terugkrijgt! Kan het nú niet goedschiks, dan moet het door bloed en tranen, dat moet Zedekia goed weten!

Wat ons bij het antwoord van Jeremia weer bijzonder opvalt — we hebben het al zo vaak gelezen, en we zouden er bijna geen acht meer op slaan —, is de soevereine wijze waarop God spreekt van de militaire operaties der vijandelijke legers. Vooral de soevereine wijze waarop God daarover beschikt.

Jeremia had van krijgskunde helemaal geen verstand.

Hij heeft ook de besprekingen niet meegemaakt, die er gevoerd zijn in het hoofdkwartier der Chaldeeën, of der Egyptenaren.

Maar hij weet met grote zekerheid: "Zie, het leger van Farao, dat uitgetrokken is om u te helpen, keert naar zijn land, Egypte, terug" (vs 7).

Hij weet eveneens: "De Chaldeeën zullen terugkomen en tegen deze stad strijden, haar innemen en met vuur verbranden" (vs 8).

"Bedriegt uzelf niet met de gedachte: de Chaldeeën trekken werkelijk van ons weg; want zij

trekken niet weg" (vs 9).

Zó beschikt Jahvè over alles!

Mensen en machten zijn alzo in zijn hand, dat zij tegen zijn wil zich noch roeren noch bewegen kunnen.

Dit is enkel rust voor wie gelooft.

Die wolken, lucht en winden
Wijst spoor en loop en baan,
Zal ook wel wegen vinden
Waarlangs mijn voet zal gaan.

Maar het is een huiveringwekkende gedachte voor wie niet rekt met God, maar alleen met cijfers en kansen.

Want "al zoudt gij het gehele leger der Chaldeeën, die tegen u oorlog voeren, verslaan, zodat er onder hen slechts zwaargewonden overbleven, dan zouden die, een ieder in zijn tent, nog oprijzen en deze stad met vuur verbranden".

GEHEIME CONFERENTIE

Is er een woord van de Here?

Jeremia 37:17m.

We vernamen al een en andermaal, dat Zedekia door middel van een gezantschap contact heeft opgenomen met Jeremia¹, maar naarmate de tijd verder gaat en de nood hoger klimt, rijpt de begeerte naar een conferentie op het hoogste niveau. Daar zijn we nu getuige van. Koning en profeet ontmoeten elkaar persoonlijk in het paleis, en de bespreking draagt een strikt vertrouwelijk en geheim karakter.

Van de gesprekspartners is de één een gevangene, namelijk Jeremia; Zedekia is vrij man. Men kan óók zeggen, dat het precies andersom is, maar dat is maar hoe u 't bekijkt. Daar zullen we straks nog iets meer van horen. Zo op het oog is Jeremia in elk geval de meest beklagenswaardige. Hij is zo maar even in z'n gevangeniskleren uit de "gewelfde vertrekken" van Jonathan weggehaald. Dat hóórt nogal heel wat — gewelfde vertrekken, maar u moet maar heel gewoon aan een onderaards gewelf denken, een donker en vochtig hol, waar ze de profeet, na hem afgeranseld te hebben, hadden ingestopt. Daar zat hij op beschuldiging van hoogverraad. Toen hij namelijk van de onderbreking van het beleg even gebruik wilde maken om enige familie-aangelegenheden te regelen in zijn geboorteplaats Anathoth, werd hij in de Benjaminpoort aangehouden door Jeria, de officier van de wacht. Waar hij naar toe moest!... Nu, dat kon Jeremia gauw genoeg vertellen, dat hield verband met een erfeniskwestie en het tekenen van enige acten. Ja, maar dat maakt hij Jeria niet wijs. Jeria was ook niet van gisteren. Hij had al genoeg van Jeremia gehoord, en dat die al maar aandrang op capitulatie, omdat tegenstand bieden toch nutteloos was. Daar had hij, Jeremia, al heel wat kwaad mee gebrouwen, en defaitisme mee gekweekt. En nu er zeker zelf vandoor gaan, en naar de vijand overlopen! Jeria kende z'n pappenheimers. Jeremia kon nu wel bij hoog en bij laag beweren, dat het niet zo was, maar een kind kon begrijpen dat het flauwe uitvluchtjes waren van die erfenis. Iedereen had tegenwoordig zoiets van een familiebezoek of een begrafenis van een schoonmoeder, Jeria kende dat! En heimelijk lachte hij in z'n vuistje, want hij vond dat hij nu een goeie slag geslagen had. Die pessimist, die de handen van iedereen slap maakte, hadden ze nu eindelijk te pakken. Ze zouden nu wel zorgen, dat hij voortaan z'n mond hield. De "vorsten", de mannen van het stadsbestuur, vonden dat ook. Ze waren blij dat ze nu eens met die profeet die hen al zolang geërgerd had, konden afrekenen. Ze vonden het ook helemaal niet nodig, de zaak eerst te onderzoeken. Zonder vorm van proces wordt hij gezeseld en in de "gewelfde vertrekken" bijgezet. Ziezo, daar zullen ze voorlopig geen last meer van hebben. Zij wisten niet, dat de man die zij als volksvijand no. 1 in het cachot zetten, één van de weinigen zo niet de enige was, die het volk, *zijn* volk, intens liefhad. Dat konden ze wel weten, maar de haat maakt blind.

Wat verblinde mensen met de profeet des Heren doen, zullen verblinde mensen later ook met de Here Zelf doen. Dit drama met Jeremia is eigenlijk nog maar een heel zwak voorspel van het kruis en de gewelfde vertrekken van Jozef van Arimathea!

Nu, uit deze "gewelfde vertrekken" van Jonathan is Jeremia dan voor enige ogenblikken weggehaald, en overgebracht naar de koninklijke vertrekken in Zedekia's paleis, en daar vond de geheime conferentie op het hoogste niveau plaats, waar wij het in 't begin over hadden.

¹ Zie 21:1 v.v. en 37:3 v.v.

Als de bode naar de gevangenis komt om Jeremia naar het paleis te ontbieden, heeft de cellulaire opsluiting al een hele tijd geduurd.

De tekst vermeldt: "en Jeremia bleef daar lange tijd" (vs 16).

Dat móét ook wel, want als koning en profeet hun geheime onderhoud hebben, is de situatie belangrijk gewijzigd. De profeet was gevangen gezet, toen de Chaldeeën het beleg hadden opgebroken, maar nu deze conferentie plaatsvindt, zijn de legers van Nebucadnezar teruggekeerd. Dat is duidelijk genoeg af te leiden uit het felle woord van Jeremia tijdens dit gesprek: "Waar zijn nu uw profeten, die u profeteerden: De koning van Babel zal niet optrekken tegen u en tegen dit land?" (vs 19)

De toestand is dus weer belangrijk verslechterd.

En al die tijd heeft het geweten de koning geen moment geplaagd, dat Jeremia daar maar onschuldig zat te verkwijnen.

Avond aan avond gaat hij naar bed zonder er aan te denken dat er een profeet in Jeruzalem is, die géén bed heeft.

Hij wordt pas onrustig, als het er op gaat lijken, dat hij zelf in de gevangenis moet. Nu de belegeraars teruggekomen zijn, en het gevaar voor hem acuut wordt, herinnert hij zich Jeremia's bestaan.

Als Gods gevangene verschenen is, heeft de koning een vraag.

De vraag luidt: "Is er een woord van de Here?"

Wij zouden zo zeggen: dat lijkt er op! Dat klinkt nogal vroom. De mens die in z'n nood naar het Woord des Heren vraagt, is toch nog niet zover weggezakt

Is er een woord van de Here? — daar wil Zedekia blijkbaar naar luisteren! Nee, dat wil Zedekia helemaal niet. Hij wil wel luisteren als dat woord van de Here zó luidt, als hij het heimelijk hoopt. Als Jeremia dan ook antwoordt: Ja, er *is* een woord van de Here, maar anders dan gij, o koning, denkt: het is precies hetzelfde woord, dat ik al zovaak heb verkondigd, en dat u allang weet, het woord van capituleren voor God, dan wordt Jeremia naar de gevangenis teruggestuurd. De straf wordt wel verlicht, maar niet opgeheven. De profeet blijft gevangen. De koning geeft zich niet gevangen. Nee, zo vroom is het niet als het lijkt: Is er een woord van de Here?

Wat wou Zedekia dan eigenlijk?

Wel, hij wou alleen maar even informeren, of de Here soms ook tot andere gedachten gekomen was.

"Wie er selbst schwankt, denkt er sich auch die Gottheit schwankend." (Volz) Zo is het nu precies.

De mens fantaseert zich goden die hem gelijk zijn.

Mensen als Zedekia betuigen als het misloopt bij hoog en bij laag: als er een God bestond, dan zou Hij dit en dat niet toelaten. Welnu, die god die zij in hun gedachten hebben, bestaat ook inderdaad niet!

We begrijpen nu ineens, waarom Zedekia dit *geheime* onderhoud heeft geënsceeneerd. Zo entre-nous en binnenskamers is er misschien wel het een en ander te bereiken. Als Jeremia de Here nu eens kon bewegen niet aldoor op zijn stuk te blijven staan. Als de Here nu eens niet hardnekkig "nee" bleef zeggen. Daar had Zedekia wel wat voor over, en Jeremia kon er stellig op aan: deze transactie bleef tussen deze vier muren!

Ik zou hier niet durven neerschrijven, dat God nooit en onder geen enkele voorwaarde op een genomen besluit terugkomen kan.

Jeremia heeft ons zelf toevertrouwd, dat God berouw kan krijgen².

Maar voor de onboetvaardige zondaar blijft de boodschap des Heren onveranderlijk dezelfde.... indien gij u niet bekeert, moet gij vergaan!

Jeremia heeft aan de koning duidelijk gemaakt, dat er met God niet te marchanderen valt.

De Here laat Zich wel verbidden, maar Hij laat Zich niet omkopen.

"Gij zult", zeide hij, "in de macht van de koning van Babel gegeven worden".

Of mijn heer de koning soms nõg iets te vragen had.

Nee, dat had hij niet.

Nu, dan had Jeremia nog wel wat op z'n hart.

Hij zou graag willen weten, wat hij tegen koning en volk had misdaan, dat hij in die afschuwelijke gevangenis was opgesloten. Hij had niets misdaan, dat wist Zedekia ook wel, en als hij daar nog langer bleef, zou dat z'n dood betekenen. Dan had Zedekia ook nog een moord op z'n geweten.

Nu dan, o koning, doe mij recht tegenover mijn wederpartij!

"Hoor toch, mijn heer de koning, laat mijn bede toch bij u gehoor vinden, en laat mij niet naar het huis van de schrijver Jonathan terugbrengen, opdat ik daar niet sterve" (vs 20).

Aan het einde van dit geheime onderhoud valt de profeet als een smekeling op de knieën voor de koning.

Profeten zijn stormvogels van het gericht. Profeten zijn adelaars met hoge vlucht. Profeten steken vaak torenhoog uit boven ons, kleine, zwakke mensen. Maar profeten zijn ook mensen, bloedwarme mensen. De klacht van Jeremia is zo echt menselijk. Laat mij alstublieft niet weer naar dat vreselijke hol terugbrengen. O koning, ik ben zo bang! Ik ben bang dat ik daar sterven moet, en ik zou nog zo graag wat willen leven.

Hier vecht een mens om zijn leven!

Mag dat niet? Waarom zou dat niet mogen?

Hier is een profeet die bang is om dood te gaan! Is dat vreemd? Waarom is zo iets voor u niet vreemd, en voor een profeet wel? Wanneer zullen wij eindelijk eens apostelen en profeten gaan promoveren tot gewone mensen, mensen van vlees en bloed, zoals u en ik? Daar verliest u niets mee, daar kunt u alleen maar bij winnen. Het is zo gelukkig, dat de bijbelheiligen niet aan ons oog voorbijtrekken als een stoet van bovenaardse gladiatoren, maar dat de bijbel zijn heiligen introduceert als doodgewone mensen, van gelijke beweging als wij. Want nu weet u meteen, dat het niet vereist is om eerst die en die te zijn, om in de nood niet onder te gaan, maar dat u volstaan kunt met precies hetzelfde wat Jeremia er bovenop geholpen heeft.... zijn geloof.

Daar waren op die merkwaardige conferentie twee mensen bij elkaar.

Twee bange mensen, mogen we wel zeggen.

Een bange, hulpeloze koning.

En een bange, hulpeloze profeet.

² Zie het hoofdstuk: Gods berouw.

In zekere zin hebben die twee naturen wel wat van elkaar, Jeremia en Zedekia.

De profeet is ook niet altijd even heldhaftig. We hebben dat al eerder gemerkt, en we hebben God al eens horen zeggen: "in een vredig land voelt gij u niet veilig; hoe zult gij het dan maken in de pronk van de Jordaan?" (12:5)

Maar niettemin is er een groot verschil tussen profeet en koning.

De profeet heeft door zijn geloof contact met God, en daarom wordt deze vreesachtige natuur "tot een ijzeren zuil en een koperen muur" (1:18).

De koning heeft geen enkel contact met God, en daarom wordt hij als een riet heen en weer bewogen.

Jeremia bezwijkt niet, al gaat zijn weg door gevangenis.

Zedekia gaat ten onder, al bewoont hij een paleis.

Ruwe stormen mogen woeden,
Alles om mij heen zij nacht,
God, mijn God, zal mij behoeden,
Houden over mij de wacht.

Dat wil natuurlijk helemaal niet zeggen, dat die "ruwe stormen" ons niets doen; dat ze ons geen vrees aanjagen. Jeremia was er ook doodsbenauwd voor. Voor geen geld wil hij naar de "gewelfde vertrekken" terug. Hij is er ons te liever om. "Saevis tranquillius in undis" is een mooie wapenspreuk, maar helemaal rustig temidden van de golven is er toch praktisch niemand. Hoeft ook niet. De vraag is: komen we er doorheen. En we komen er doorheen. Zedekia niet! Jeremia wel! De gelovige kan hoogstens zinken; de ongelovige zal stellig verdrinken.

Daarom zeiden we aan het begin, dat, goed beschouwd, op deze geheime conferentie de rollen anders verdeeld zijn, dan wij oppervlakkig zouden denken.

Niet de koning is vrij man, maar de profeet.

Niet de profeet is de gevangene, maar de koning.

Zedekia is de gevangene van zichzelf, en Jeremia is de vrijgemaakte des Heren.

De smekeling voor de voeten van de vorst is koning, en de man op de troon zóu het ook zijn, als hij smekeling werd voor de voetbank van God.

DE BARMHARTIGE SAMARITAAN

En Ebed-Melech, de Ethiopiër, zeide tot Jeremia: Leg nu de lappen van de afgedragen klederen en de lompen onder de oksels van uw armen, onder de touwen.

Jeremia 38:12.

Het komt niet voor, dat een profeet in Jeruzalem niet gedood wordt. Men kan nu eenmaal voor Jeremia geen uitzondering maken op de regel. Ze waren al om de profeet heengevlogen als vliegen om de lamp, die "vorsten van Juda", de heetgebakerde oorlogspartij die in haar vaandel geschreven had: Wir kapituleren nie! Voor hen was de prediking van Jeremia: "Wie uit deze stad gaat naar de Chaldeeën, zal leven en zijn ziel tot een buit hebben" (vs 2), onverdragelijk. Deze man moest van het toneel verdwijnen. De "gewelfde vertrekken" van Jonathan waren niet effectief gebleken. Om onbegrijpelijke redenen heeft zelfs de koning er in toegestemd, dat Jeremia overgebracht werd naar een andere gevangenis, waar het tenminste uit te houden was, en waar hij nog een grote mate van vrijheid genoot. De ergernis groeit bij de dag! Vooreerst omdat deze schavuit nog de moed heeft, de hem verleende bewegingsvrijheid te misbruiken, door de oproep om alle verzet te staken, te continueren. Daardoor "ontmoedigt hij de krijgslieden en die in deze stad zijn overgebleven" (vs 4). Ja, dat moest er nu nog precies bij komen.

In de tweede plaats is dat brood per dag ze een doorn in 't oog.

De voedselvoorraden minderden toch al zienderogen, en die zat deze landverrader nu ook nog mee op te maken. Met zorg zien ze de dag komen, dat er in de Bakkersstraat geen winkel meer open is¹.

Het een bij het ander voldoende geldige motieven voor de eis: "laat deze man toch ter dood gebracht worden".

Zij voegen de daad bij het woord.

Ze hebben een onfeilbaar verdelgingsmiddel bedacht: langzaam wegzinken in het slijk van een diepe put. Zo laat men profeten, ratten en ander ongedierte stikken².

Het is nu dan toch zover gekomen!

De rol die Zedekia hierbij speelt, is een zeer merkwaardige.

De "vorsten" hebben blijkbaar alléén de verantwoordelijkheid niet aangedurfd, om Jeremia op deze wijze om het leven te brengen. Derhalve vragen zij de koning, of hij het vonnis bekrachtigen wil.

Ze krijgen de koninklijke handtekening zonder meer: "Zie, hij is in uw hand".

Zedekia voegt er aan toe: "want de koning vermag niets tegen u".

Dat is Zedekia ten voeten uit.... de zwakkeling!

Kennelijk wil hij zich door dit gebaar aan de verantwoordelijkheid onttrekken. Hij kan zich

¹ Zij die eenzelfde beroep uitoefenden, woonden blijkbaar als regel samen in één straat.

² Tijdens een beleg is het water schaars, en daarom heeft men de putten onder bewaking gesteld. Malkia is blijkbaar voor deze put verantwoordelijk geweest.

wel verzetten, maar het baat toch niet: het kwaad is ten volle besloten.

Intussen is het niet meer dan een gebaar. Hij is ook helemaal niet van plan zich te verzetten. Het laat hem volkomen koud. Voor enkele druppels profetenbloed meer of minder draait hij z'n hand niet om.

Dat het hem niets kan schelen, blijkt uit het vervolg van dit drama.

Ebed-Melech verschijnt namelijk ten tonele.

Het wordt deze vreemdeling en bijwoner in Israël, deze kleurling uit Ethiopië, nu al te grijs. Hij snelt uit het paleis (hij is hoveling!) naar de koning, die hij in de Benjaminpoort weet, en vraagt hem, of dit nu zo moet. Hij zou graag de toestemming van de koning willen hebben, de profet op staande voet uit zijn benarde positie te bevrijden, en onderstreept dit met het redelijke argument, dat dit verblijf in de put helemaal niet nodig is.... Jeremia zal buitendien toch wel sterven van de honger. Want alle brood is nu op (vs 9).

Nu krijgt Ebed-Melech even vlot de koninklijke goedkeuring als de vorsten zoëven. Laat Ebed-Melech z'n gang maar gaan. Het kan de koning totaal niets schelen. 't Is hem roest om oud ijzer. Hij heeft momenteel genoeg andere zorgen aan z'n hoofd, en met dat geval-Jeremia kan hij zich nu niet vermoeien.

Men moet het antwoord aan Ebed-Melech dus vooral niet uitleggen als een keer ten goede, een mildere stemming of iets van dien aard. Het raakt Zedekia eenvoudig niet. Iedereen kan z'n toestemming krijgen, waar dan ook voor!

Dit alles wordt uiterst bedenkelijk, als wij het zien in het licht der *theocratie*.

Zedekia is niet iedereen.

Hij is de door God gegeven en gezalfde koning.

Als de gezalfde des Heren is zijn theocratisch ambt, type een afschijnsel te zijn van "de" Gezalfde des Heren. In de theocratische vorsten van Gods volk moet de Oosterse wereld iets gaan voelen van het messiaans geheim. Die wereld die alleen maar despoten kent en geknechten, zal met grote verbazing zien, dat het ook anders kan. Dat de armen worden geholpen, de ellendigen beschermd, die onrecht en geweld plegen bestraft.

Degene die dus het allereerst in aanmerking gekomen zou zijn, om zich met het geval-Jeremia wèl te bemoeien, was Zedekia. Deze "ellendige" had uit zijn lijden door 's konings arm gerukt moeten zijn. Hij was geroepen om nooddruftigen te bevrijden en te verbrijzelen wie verdrukt.

Dit was niet iets wat Zedekia óók nog had kunnen doen naast z'n gewone en lopende regeringszaken. Iets wat dan ontroering en sympathie wekt als de koning in hoogst eigen persoon z'n meelevende betoont in het lot van zijn onderdanen. Nee, dit moest juist de gouden draad zijn, die door heel z'n regeerbeleid heenliep. Dat is het eigenlijke ervan. Dit "bijzondere" maakt er het normale van uit. Als dit "er niet meer bij is" heeft het koningschap niet maar z'n glans, maar z'n ziel verloren.

Dat Zedekia niet meer piekert over wat eigenlijk z'n leven zin geeft, is de zondeval der theocratie.

We hebben hem daar al eerder over zien vallen, toen met dat geval van die vrijlating der slaven³. Toen is hij "gestruikeld over slavenlijven". Nu struikelt hij over het hoopje ellende Jeremia.

³ Zie het hoofdstuk: Gesol met het jubeljaar.

En deze val is groot!

Want alles wat z'n bestemming mist, is mislukt.

Het is grandioze levensmislukking, als hij niet verbrijzelt wie verdrukt, maar volstaat met een machteloos gebaar: de koning vermag niets tegen u.

Het is alweer levensmislukking, als hij het eigenlijke werk van de theocraat, "recht doen op hun klacht", niet zelf ter hand neemt, maar overlaat aan de een of andere willekeurige "hoveling". En als die hoveling het niet opknapt, is er ook nog geen man overboord. Er crepeerden er al zoveel in Jeruzalem van de honger. Wat is dan één meer of minder?

De tegenstelling Zedekia—Ebed-Melech maakt het geheel zeer dramatisch.

Wat de koning bederft, maakt de hoveling goed.

In heel het gezelschap dat wij hier aantreffen: de vorsten van elks huisgezin, de kerkvorsten van Jeruzalem, met Zijne Majesteit de Koning inclus, is er maar één koninklijke figuur, die Ebed-Melech heet. "Knecht van de koning" betekent dat, maar deze knecht is van adel. Hij is "hoveling", en als wij van hovelingen en lakeien horen, die in zachte klederen gaan en in der koningen paleizen zijn, kijken we van nature al bedenkelijk. Wat de deur dicht doet: hij is een vreemdeling. Ethiopiër, en dus buitenkerkelijk. Een van de velen die "Zijn getuigenissen en Zijn verbondsgeheimen" moeten missen. Hij is er nu eenmaal niet in opgevoed. Wij moeten bij deze Ethiopiër met zijn zwarte huidskleur onwillekeurig denken aan het verhaal dat Jules Superville ons vertelt over de komst van de wijzen in de stal. Het zijn volgens hem drie koningen, en een er van is koning van het Morenland. Zo zwart als de nacht. Maar toen hij zich heel voorzichtig over het kind in de kribbe heenboog "was het precies", zegt Superville, "of men het kind Jezus zag weerspiegelen in zijn zwarte gelaat".

Nu, als wij deze Ethiopiër Ebed-Melech goed aankijken, herkennen we de gestalte van Jezus Christus ook in hem. De Here Jezus spiegelt Zich in hem af. In hem is de geest van Christus, die er in Zedekia niet was. Hij is niet alleen pleitbezorger voor de ellendigen, maar wijdt zich met ontroerende zorg aan het reddingswerk van de mens-in-nood. De details die de Schrift onthult, over die afgedragen kleren en lappen die Jeremia op zijn advies onder zijn oksels moet leggen, zijn ontroerend. De profeet moet niet alleen worden gered, maar ook met de minst mogelijk averij. Die touwen konden eens gaan knellen, en Jeremia was toch al meer dood dan levend.

Wij ontmoeten de barmhartige Samaritaan niet voor het eerst in het Nieuwe Testament. We zien hem hier al aan het werk — met een liefde die vindingrijk is. Als de koning zelf niet helpen wil, dan moeten de afgedragen kleren van de koning maar dienst doen, die Ebed-Melech ergens op de zolder van het paleis aanwezig weet. Wij zien niet maar een barmhartige Samaritaan aan het werk (óók al weer zo'n "vreemdeling"), maar wij zien de Here Jezus Zelf aan het werk. Zó wijdt de Heiland al Zijn liefdevolle aandacht aan het ellendige. Zó buigt hij zich over de zieken en zwakken. Zo zorgt Hij er voor, dat geen touw het lichaam striemt, want Hij weet hoe touwen striemen kunnen, en hoe kruisnagels zeer kunnen doen. Zo zorgt Hij er voor, dat het riet dat al gekrookt is, niet verbroken wordt, en dat de vlaswiek die al flakkert, niet uitgeblust wordt. Als er één geweest is, die van het evangelie iets begrepen heeft, dan was het die buitenkerkelijke Ebed met z'n rare huidskleur. Deze hoveling is in het paleis Gods geweest, en heeft verkeer met de engelen gehad.

En hierin heeft de vreemdeling de kinderen beschaamd.

Dat is trouwens vaker voorgekomen, en het komt nog dagelijks voor.

Van de tien melaatsen die door Jezus genezen waren, kwam er maar één terug om zijn

dankbaarheid te bewijzen, en die ene was een "vreemdeling".

Evenals Ebed-Melech, de Oud-Testamentische Samaritaan, een vreemdeling was, precies zoals de Nieuw-Testamentische Samaritaan.

Van het kerkelijk bedrijf hadden en hebben die "Samaritanen" niet zoveel verstand. Daar stonden ze trouwens voor bekend. Het waren echte ketters; ze waren even ver weggezakt in de dwalingen als Jeremia in de modder.

Mensen als de priester en de leviet waren daarentegen doorgewinterde wetskenners. Vandaar dat ze ook zo'n haast hadden. Theologen hebben bijna altijd haast en bijna nooit tijd voor wat buiten de vakstudie valt. Waar zijn anders maatschappelijke werkers voor, die met lappen, afgescheurde en gedragen kleren, ezels en herbergiers en dergelijke kunnen omgaan? Er is bovendien op een eenzame weg voor priesters en levieten niets te verdienen. Want niemand ziet ze daar. In Jeruzalem zijn ze de ijverige standwerkers; ze gooien de jas er bij uit, als ze bidden moeten voor een publiek met de mond open van verbazing. Op de weg van Jericho naar Jeruzalem is geen publiek. Daar zijn dus geen zaken te doen.

Maar Ebed-Melech en zijn Nieuw-Testamentische collega weten op andere manier van zaken doen in het Koninkrijk Gods. Daar moeten mensen uit een put geholpen worden, en mensen op ezels worden geladen. Er moeten naakten gekleed, hongerigen gevoed, gevangenen bezocht! Mensen nog toe, wat een ellende en wat een nood, waar wat aan gedaan moet worden. U zoudt bijna over de ellende struikelen, als u niet uitkijkt. Uitkijken is een van de belangrijkste dingen in het Koninkrijk Gods. Je ogen gebruiken. Natuurlijk ook de oren. Luisteren is ook belangrijk. Maar men kan horen zonder meer. Luisteren of er geen ketterijen in de preek gezegd zijn, en dan verder met blinde ogen door de wereld gaan. De mens die gelooft komt èn ziet. Hij kijkt meer met zijn hart uit dan met z'n ogen. En als de ziel luistert en het hart kijkt, gebeuren er wonderen van liefde. Gebeurt dat niet, dan vallen er brokken. Wie de naakte niet kleedt, de hongerige niet voedt, wordt naar de buitenste duisternis verwezen. Omdat de liefde ontbrak. Liefdeloze mensen kan de hemel niet gebruiken.

De bijbel neemt niet zonder meer afscheid van Ebed-Melech. God in de hemel heeft dit subtiele reddingswerk gevolgd, en de engelen in de hemel hebben gespannen en met vreugde toegezien.

Toen heeft God het voluit de moeite waard geacht, om aan Ebed-Melech nog een aparte boodschap te laten overbrengen door de dienst van Jeremia. God schrijft "brieven uit de hemel". Sommige mensen krijgen nog een expres-brief.

Ebed-Melech is een van die bevoorrechten.

Waar hij nu op gerekend had, maar daar zeker niet op. Zij die de ellendigen hebben verzorgd, kijken verrast op, als hun gezegd wordt, dat ze dat hebben gedaan. Waar, Here, en wanneer? Ze weten 't niet eens meer. En ze zitten dus in geen geval op de beloning te wachten.

Niettemin komt de beloning: "uw leven zal u ten buit zijn, omdat gij op Mij vertrouwd hebt, luidt het woord des Heren" (39:18).

We horen hier met zoveel woorden, wat we eigenlijk al gedacht hadden, maar toch nog niet zeker wisten. Namelijk, dat zijn zorg voor Jeremia geen gevoelskwestie alleen, maar een geloofskwestie geweest is. Het waren geen humane overwegingen zonder meer, die hem er toe brachten, maar Ebed-Melech wordt ons hier getekend als een "die op God vertrouwd".

Hij was dus een gelovig man.

Daarom zal hij "zijn leven ten buit hebben".

Toen Jeruzalem werd ingenomen, keerde de woede van de veroveraar zich natuurlijk allereerst tegen het paleis en allen die daarmee iets te maken hadden. Als door een wonder zal Ebed-Melech ontkomen. Het is altijd een wonder dat wij ontkomen, als God gericht gaat oefenen. Dat komt van het wonder van het kruis. Het ene wonder roept altijd dat andere op. Wie het kruis gezien heeft, wordt van zijn egoïsme genezen. Er komt iets van Ebed-Melech in hem, de knecht des konings. Er komt iets van Jezus in hem, de Knecht des Heren, Ebed-Jahvè!

HET SPOTLIED IN DE HAREM

Zij deden uw voeten zinken in de modder.

Jeremia 38:22m.

Dit is weer een triest verhaal, over een uitermate zielig geval.

Het is eigenlijk onbegrijpelijk, dat de koning de profeet nog weer onder de ogen durft komen. Dat Jeremia er het leven heeft afgebracht, is niet dank zij, maar ondanks de koning. Als Ebed-Melech er niet geweest was, was Jeremia niet meer in het land der levenden geweest. Dat weet Zedekia zeer wel, en Jeremia is er precies mee op de hoogte. Dat desondanks deze koninklijke booswicht nog de moed heeft, de profeet nog eens weer bij zich te ontbieden, is een zielkundig raadsel.

Het is alweer een geheime conferentie, die ditmaal plaatsvindt in een geheime gang tussen het paleis en de tempel¹. De toestand is langzamerhand zó critiek geworden, dat er geconfereerd moet worden in de bunkers!

De koning heeft de profeet iets te vragen (vs 14b). Natuurlijk, een man als Zedekia heeft altijd wat te vragen. Nooit iets te belijden, maar altijd wat te vragen.

Wat hij te vragen heeft, vernemen wij niet. Het is merkwaardig, dat het verdere verhaal daarover zwijgt. Zedekia komt zelfs niet aan bod. De pas wordt hem door de profeet volledig afgesneden. Na de bedenking van Jeremia, dat het bescheid dat hij de koning geeft, hem het leven kan kosten, en na de plechtige verklaring van de koning, dat hij daar niet bang voor hoeft te zijn, zouden we verwachten, dat de koning met zijn vraag voor de dag zou komen. Of dat Jeremia zou zeggen: nu, o koning, wat hebt u op uw hart. Noch het een noch het ander gebeurt. Het is alleen Jeremia die aan het woord komt.

Intussen is de verzwegen vraag ons toch wel bekend.

Wij kennen Zedekia nu zo langzamerhand, en de enige vraag die hij telkens weer om en om wentelde, was: klaart de toestand ook op?

Het is best mogelijk, dat Zedekia zichzelf wijs gemaakt heeft, en Jeremia heeft trachten wijs te maken, dat hij nog meegewerkt heeft aan de redding van Jeremia's leven, door aan Ebed-Melech verlof te geven hem te bevrijden. Men weet nooit wat een mens zich allemaal wijs kan maken. Hier zijn we inderdaad in het land der onbegrensde mogelijkheden. En zó gezien, zou het dan mogelijk zijn, dat de profeet ditmaal een gunstige boodschap voor hem heeft!

Maar Jeremia heeft dit niet!

Het enige wat Jeremia zeggen kan, is de repetitie van de bekende boodschap: capituleren of sterven.

Het moge hier ten overvloede nog eens herhaald, dat deze eis die Jeremia stelt, met defaultisme of gebrek aan vaderlandsliefde niets te maken heeft.

Het is de boodschap Gods die Jeremia heeft over te brengen. Met zijn eigen inzichten heeft dat niets te maken. Die boodschap ging misschien wel lijnrecht in tegen z'n eigen inzichten. Dat is nu eenmaal het kruis dat profeten dragen moeten.

¹ Dit zal wel zo ongeveer de bedoeling zijn van wat in vs 14 genoemd wordt: "de derde ingang, die zich aan het huis des Heren bevindt".

Voor God is het gericht over Jeruzalem het laatste redmiddel. Uiterste censuur. Ultimatum. God ziet geen kans Zijn volk anders tot inkeer te brengen, dan langs deze smartenweg. Alle andere middelen hadden gefaald.

Zo gezien, betekent capituleren voor Babel: capituleren voor God.

De andere mogelijkheid is de volledige vernietiging.

Dit is het oude en telkens weer nieuwe alternatief. Het geldt voor ons evengoed als voor de inwoners van Jeruzalem toen: capituleren voor God òf onder Zijn hand sterven.

Zedekia wil dit alternatief niet aanvaarden.

Hij is de man, die altijd wat te vragen heeft, en die vraag is, of het niet anders kan. Zedekia is de man van de derde weg, dat is de weg van de minste weerstand en het geringste risico. De weg van een minimum aan overgave en een maximum aan levensgenieting.

Zedekia is ons derhalve niet vreemd.

Wie wil Gods alternatief en Gods ultimatum eigenlijk wel? De niet-gestelde vraag van Zedekia over Jeruzalems redding is de meest gestelde en meest actuele vraag. Het is eigenlijk geen vraag meer, maar een uitvlucht. De uitvlucht dat wij aan de boodschap Gods onmogelijk kunnen voldoen, en aan de uitnodiging Gods onmogelijk kunnen gehoor geven, omdat....!

En dan volgen de uitvluchten van de vrouw die in het spel is, de zaken die moeten worden behartigd, enzovoort.

Voor Zedekia is de uitvlucht: de vrees.

Hier wordt het geval zielig.

De koning is bang.

Hij is bang voor de spot der Jeruzalemmers.

Die Jeruzalemmers namelijk, die wel aan Jeremia's woord gehoor gegeven hebben, en wel hebben gecapituleerd.

Kijk, zullen ze zeggen, daar heb je de koning ook al! *Wij* mochten ons niet overgeven. Dat werd òns zeer kwalijk genomen. Wij werden voor collaborateurs en landverraders uitgescholden. En daar is hij zelf nu ook al!

Het is een oude, bekende uitvlucht.

Hoevelen zouden er al wel niet voor en na Zedekia geweest zijn, die hun weigering om zich te bekeren, gemotiveerd hebben met dat woord: "zij zullen de spot met mij drijven".

Ze zullen zeggen: ha, daar heb je hèm ook! En hij is zowaar vroom geworden!

Nee, alles liever dan deze spot riskeren!

Jeremia stelt de vreesachtige koning met zijn valse schaamte gerust. Hij antwoordt: dat zullen zij niet doen! (vs 20). Daar kan Jeremia wel voor instaan!

Maar weet Zedekia wel, dat de spot, waar hij zo bang voor is, uit een heel andere hoek kan komen?

Heeft de koning zich wel ingedacht, dat als hij volhardt in zijn onbekeerlijke houding, hij bespot en gehoond zal worden door hen, van wie hij dat helemaal niet had gedacht?

Wil hij de spot ontlopen, dan zal hij niet moeten doen wat hij graag wil, maar wat de Here wil: "hoor toch naar de stem des Heren in hetgeen ik tot u spreek, dan zal het u wèl gaan" (vs

20).

De spotters zullen. . . zijn eigen vrouwen zijn.

Het hoongelach zal opklinken uit de mond van haar, die de koning heeft gekust. Hij zal uitgelachen worden door haar, met wie hij minnespel bedreef. . . wéét de koning dat wel?

Jeremia vertrouwt de koning toe, dat hij een visioen heeft gehad². Het was een vreselijk visioen. Hij had het liever niet willen vertellen, maar nu de koning er toch om vraagt....! Hij zag dan, hoe Jeruzalem werd ingenomen door de Chaldese legers. Hij zag hoe de colonnes oprukten naar het paleis, en de koning en zijn raadslieden in boeien sloegen. Toen ging het naar de harem, waar de vrouwen toefden.

"Zouden zij daar geen buit vinden en verdelen,
één deerne, twee deernen voor iedere man?"³

En toen Zedekia met zijn vorsten geboeid werden weggeleid, stonden op het dak van het paleis de officieren van het zegevierende leger, arm in arm met de harem vrouwen uit Zedekia's paleis.

Nog hoor ik, o koning, het spotlied dat zij u in spreekkoor na-schreeuwden:

"Misleid en overweldigd hebben u de lieden
met wie gij bevriend waart.
Zij deden uw voeten zinken in de modder" (vs 22).

Geen ogenblik moogt u bij de profeet enige "Schadenfreude" onderstellen. Hij heeft niet heimelijk gedacht: gij, o koning, deed *mijn* voeten zinken in de modder — *zij* doen *uw* voeten zinken in de modder.

Nee, dat in geen geval!

Maar de wet der zonde is wel zeer hard. Zij straft meestal zichzelf. De zonden zijn de touwen van de gesel, waarmee wij onszelf kastijden. En wie een kuil graaft voor een ander, zal er in vallen.

En wat zullen wij verder van het spotlied van de harem zeggen? Wij zullen maar niet zeggen van dat toneel van Jeruzalem in vlammen: "da werden Weiber zu Hyenen!" Het waren ook geen duivelinnen, deze vrouwen.

Maar hier wordt wel een demonisch perspectief geopend.

De buitenste duisternis is de plaats van de daverende spot.

Zij, die meenden dat het "bespottelijk" stond om "vroom" te worden, zullen daar de permanente spot moeten horen van demonen en mensen met wie zij gemene zaak hebben gemaakt en onder één deken hebben gelegen. Wie hier zei: och kom, ga mee, want de gestolen wateren zijn zoet, zal ginds, in uw uiterste noodgeroep om één druppel water, u slechts uitlachen en honen om uw domheid.

Uw domheid, dat gij nog geloof gehecht hebt aan die leugen van de zoete gestolen wateren, en niet hebt gedacht aan het moment dat gij Lazarus zoudt verzoeken uw tong te verkoelen.

Wéét de koning dit wel?

Ja, hij weet het, maar als men nu de weg weet, en die niet bewandelt?

Het slot van dit dramatisch gesprek is onbevredigend. De koning komt niet onder de indruk

² Aldus vs 21 : "dit is het woord, dat de Here mij heeft doen *zien*".

³ Vgl. Richteren 5:30.

van Jeremia's laatste appèl! Het enige wat hij nog te zeggen heeft is, dat Jeremia vooral z'n mond moet houden, als men hem nog eens mocht ondervragen over deze geheime samenspreking.

Het zou voor hem en voor Jeremia slecht aflopen, als de oorlogspartij er de lucht van kreeg, dat er over een eventuele capitulatie gesproken was. Jeremia moest dan maar zeggen, dat thema van het gesprek geweest was een verzoek om toch niet weer in die onderaardse gewelven terecht te komen, waar hij vroeger gezeten had.

En aldus is geschied.

Wie de tweede wereldoorlog meegemaakt heeft, zal Jeremia niet al te hard vallen om zijn "noodleugen". Er moest toen wel eens gelogen worden om Christus' wil en het heil van de naaste. Wij ontkomen niet helemaal aan de indruk dat eigen lijfsbehoud hier ook een woord heeft meegesproken.

Daarom blijft er iets onbevredigends.

Nu, wij zullen Jeremia wel weer tegenkomen op de nieuwe aarde, waar de heiligen en de allerheiligsten de kinderziekten van het "kleine beginsel" volkomen te boven zijn.

Dat we Zedekia daar niet zullen ontmoeten, dat is het meest onbevredigende. Dat is het verontrustende. En dan te weten, dat er zoveel met Zedekia in diezelfde lekke schuit zitten. Zouden we nòg niet wat meer moeite moeten doen, en nòg niet wat hartelijker en dringender moeten bidden, dat de mensen toch voor zich en hun gezin een plaats bespreken in het

Scheepke onder Jezus' hoede
met de kruisvlag hoog in top!?
(Het) neemt als arke der verlossing
allen die in nood zijn op.

Die in nood zijn!

UW WOORD IS DE WAARHEID

Toen trokken al de vorsten van de koning van Babel binnen.

Jeremia 39:8a.

Wij staan hier voor het raadsel!

Babel triumfeert en Jeruzalem wordt tot een woestijn.

Het erge is: God doet dit.

We zien wel "al de vorsten van de koning van Babel" triomfantelijk Jeruzalem binnentrekken. Zij gloriëren als de onverwinnelijken! Zij zijn de trotse vertegenwoordigers van het imperium dat zich uitstrekt van de zee tot aan de zee, en van de rivieren tot de einden der aarde. "Hun zwaard deed hen dit land wèl erven; hùn arm deed hen dit heil verwerven."

Zó pochten zij, en ze wisten niet beter.

Maar *wij* weten, dat achter Nebucadnezar God stond. Had God in de plannen van deze wereldheerser geblazen, ze hadden tegen Jeruzalem niets kunnen doen. Dat zij nu als overwinnaars Jeruzalem binnentrekken, is omdat Gods rechterhand en macht hun die glorie heeft toegebracht. Op elke bladzijde van het boek Jeremia ontmoeten wij God. *Ik* geef u in de hand van de koning van Babel!

Dit maakt het raadsel des te pijnlijker.

God breekt Zijn eigen stad af. God ontheiligt Zijn eigen heiligdom¹. God wist Zijn land van de kaart. God verstroot Zijn eigen volk.

Van Babel kunnen wij zulke dingen verwachten. Het is vanzelfsprekend, dat de heiden de tempel breekt en de heilige tempelvaten rooft. We zouden ons verwonderen als het anders was. Babel haat Jeruzalem. De draak achtervolgt en verslindt de "jonkvrouw Israëls". Maar dat God hier de hand in heeft, is een brok, dat wij niet kunnen verteren.

Wij zullen hier voorzichtig moeten spreken.

God breekt natuurlijk Zijn altaren niet af, zolang het nog *Gods* altaren zijn. Hij breekt Zijn tempel niet af, als die niet reeds ontwijd *is*. Als er van de religie niet meer dan schijn is overgebleven, is de ineenstorting der kerkmuren geen nieuwe ramp, maar demonstratie van de ramp die zich allang voltrokken heeft. De offeraars hebben de altaren ontwijd. God trekt de consequentie, door ze omver te halen. De inwoners van Jeruzalem hebben van de stad Gods een rovershol gemaakt. Daarom heeft Gød van Jeruzalem geen ruïne gemaakt, — dat hadden de Jeruzalemmers zelf al gedaan. God heeft Zijn tempel niet verwoest. De eigenlijke kerkverwoesters zijn de kerkleden zelf.

Wie zó het horribele 39e hoofdstuk van Jeremia leest, gaat niet als de Jood bij de klaagmuur staan, maar neemt er evenmin acte van als van een historisch document.

Het geschiedkundig bericht is gauw genoeg gelezen.

Wij vernemen nauwkeurig, dat op de 9e van de 4e maand van het 11e regeringsjaar van Zedekia het lot van de stad bezegeld werd.

¹ Vgl. Ezechiël 24:21.

Op die datum ging de treurmare rond: Jeruzalem is gevallen!

Het was zo gegaan, dat de soldaten van het vijandelijke leger door de in de muren geslagen bressen de stad waren binnengedrongen en zich al vechtende een weg gebaad hadden naar het centrum van de stad.

Daar in de Middenpoort is het tijdelijk hoofdkwartier opgeslagen.

In dit critieke uur laat de herder zijn schapen in de steek.

Met wat nog van zijn lijfwacht is overgebleven, sluipt Zedekia, begunstigd door de duisternis van de nacht, de stad uit. De vlucht gaat via de koninklijke tuin in de richting van de steppen langs de Jordaan, waar ze ergens in de jungle een veilig heenkomen denken te vinden.

De bevelvoerende generaal kan zich echter deze begeerlijke prooi niet laten ontgaan. Inderhaast zendt hij enige patrouilles uit, en het duurt niet lang, of de vluchtelingen worden gegrepen in de buurt van Jericho. In triumf wordt de koninklijke rebel naar Nebucadnezar gevoerd, die zijn kwartier heeft in Ribla, een strategisch knooppunt op de grote verkeersweg tussen Babel en Egypte.

Nebucadnezar maakt korte metten.

Zedekia wordt geboeid naar Babel gebracht, met blinde ogen. Het laatste wat hij op aarde nog heeft mogen zien, was de afslachting van zijn zonen.

Wat Jeruzalem betreft, de stad wordt totaal verwoest.

De inwoners worden met de overlopers naar Babel getransporteerd, en alleen een armzalig restje van de allerarmsten blijft over. Daar heeft Babel niets meer van te duchten. Het is uit militair en economisch oogpunt zelfs wenselijk, dat er een kolonie achterblijft, terwijl de veroveraar deze paria's, die nooit iets bezeten hebben en al de ellende van Zedekia's wanbestuur aan den lijve hebben ondervonden, bijzonder aan zich verplicht, door de onbeheerde en verlaten akkers en wijngaarden onder hen te verdelen. De stakkers weten niet, wat hen overkomt, en *zij* zullen het zeker niet in hun hoofd halen, een nieuwe haard van opstand te stoken.

Na het gericht treedt ook de belofte in vervulling.

Meer dan eenmaal heeft God aan Jeremia Zijn hulp toegezegd. Ook als alles boven zijn hoofd ineens stortte, zou hem geen kwaad overkomen, en dat is precies zo uitgekomen.

God werkt altijd middellijk.

Op de een of andere manier, waarschijnlijk door mededelingen van overlopers tijdens het beleg, blijkt Nebucadnezar volkomen op de hoogte te zijn met de houding die Jeremia tijdens het beleg heeft aangenomen. In hoogsteigen persoon heeft hij aan de bevelvoerende generaal Nebuzaradan order gegeven, er vooral op toe te zien, dat geen hoofdhaar van deze man wordt gekrenkt. Een Führer-Befehl dus.

Natuurlijk was dat eigenbelang.

Mensen als Jeremia zijn ook van Nebucadnezars standpunt bekeken, belangrijk, en deze profeet zal hem in de toekomst nog belangrijke diensten kunnen bewijzen.

Van deze overleggingen maakt God, die zelfs de harten der wereldheersers neigt als waterbeken, gebruik, om zijn belofte over Jeremia in vervulling te doen gaan.

Bovendien moet God zelf Jeremia nog gebruiken.

Daarom laat Nebuzaradan hem uit de gevangenis halen.

En dat gaat niet zo maar even tussen neus en lippen, — kunt u begrijpen!

Deze generaal weet wat een profeet toekomt.

Het is een hoog gezelschap met dure uniformen en veel sterren, dat deze gesmade man met ere uitleidt: Nebusazban en Nergalsarézer, en hoe deze hofmaarschalken en bevelhebbers verder maar heten mogen. Zij maken een diepe buiging voor Jeremia "en waarmee zij mijnheer verder van dienst kunnen zijn" — hij moet dat maar zeggen.

Het slot is, dat Jeremia aan de goede zorgen van zijn oude vriend Gedalja wordt aanbevolen, die bestemd is om stadhouder te worden.

Zo krijgt alles nog een happy end, ook voor Ebed-Melech trouwens, de man die Jeremia het leven gered had. Maar daar spraken we vroeger al van².

Tot zover het verhaal. Het geloof ziet dóór de historie heen.

Als het geloof dit verhaal uitpelt, komt met grote duidelijkheid te voorschijn, wat hierboven staat: "Uw woord is de waarheid".

Wat de leugenprofeten om strijd hadden beloofd, is uitgebleven.

Wat de Here door de mond van Jeremia heeft voorgezegd, is uitgekomen. Niet één woord is ter aarde gevallen. Wat praktisch niemand geloofde, wat nú eens met schouderophalen, dan weer onder hoongelach is aangehoord, is uitgekomen, zo letterlijk als het maar mogelijk is.

Wat God zegt is waar, al lijkt het ongelooflijk.

Wat de duivel zegt is leugen, al lijkt het aannemelijk.

Wat God zegt is in alle opzichten waar.

Het geldt niet alleen de bedreigingen, maar evenzeer de beloften.

Van de bedreiging kan nooit gezegd worden: het zal wel even meevallen.

Van de belofte kan nooit gezegd worden: het zou wel eens lelijk tegen kunnen vallen. Het valt niet mee en niet tegen, maar het valt precies zo, zoals het gezegd is. . . dat is het einde van Gods latijn.

Zedekia heeft ondervonden, dat wie God verlaat smart op smart te vrezen geeft, en dat wie God maar laat praten, tevergeefs naar redding uitziet, als het te laat is. Daar kan hij niet stomverbaasd over gestaan hebben. Hij kan niet verwijten: als me dat toch eerder gezegd was! Het *is* hem eerder gezegd, niet éénmaal, maar honderdmaal. Als hij goed nadenkt, en eerlijk is, dan weet Zedekia dat ook wel. Dat stemt hij dan wel toe. Dat is dan de eerste maal dat hij God niet meer tegenspreekt. En dat is juist even te laat.

En wat de belofte betreft, Jeremia hoeft er niet verwonderd van op te kijken, dat God Zijn belofte zo stipt gehouden heeft. Dat hééft hij ook stellig niet gedaan. Hij kende zijn God er te goed voor. Hij heeft wel eens in een verdrietige bui beweerd, dat op God evenmin staat te maken was als op een uitdrogende beek, maar dat was zijn ongeloof geweest. Als hij zich dus ergens over verwondert, dan is het dáárover, dat God trouw bewijst aan trouwelozen, en dat ook die grove belediging niet in staat geweest is, God te bewegen op Zijn eens gegeven woord terug te komen.

Uw woord is de waarheid.

Het zou natuurlijk veel eenvoudiger wezen, als alles wat God zegt of gezegd hééft te zullen doen, op korte termijn werd gehonoreerd. Dan hadden we op dit punt geen moeilijkheden, en

² Zie het hoofdstuk: De barmhartige Samaritaan.

zouden Job, Asaf en Habakuk, om niet meer te noemen, er ook geen woord over gerept hebben.

Die moeilijkheden zijn er nu wèl, omdat God bijna altijd op korte termijn in het ongelijk wordt gesteld. Wij staan elk moment voor raadselen. We moeten bijna overal vraagtekens bij zetten. Het heeft er slag op slag de schijn van, dat er van Gods woorden niets uitkomt. Daar is al heel wat mee gespot. Er is ook al vaak om geschreid. Er zijn vele woorden over gewisseld met God door haastige en ongeduldige mensen. God is onder de bedrijven door steeds souverain zijn gang gegaan, en heeft af en toe ook wel eens stil gelachen. Zijn eerste en laatste woord was altijd weer, dat er geen tittel of jota van zijn woorden zou ter aarde vallen, maar meer had Hij daar niet over te zeggen. Er viel ook niet over te discussiëren. Gods plan met de wereld laat geen debat toe. Af en toe werd in de geschiedenis het gordijn wel eens op zij geschoven, en kon iedereen die zien wou, duidelijk zien, dat God niet maar wat zei. In heel veel gevallen bleef alles zoals het was. Zij die zeiden: als er een God was, dan zou dit niet gebeuren, en dan zou Hij dat niet toelaten, kregen altijd weer applaus, want de naakte feiten lagen er toch maar. En zij die volhielden dat Gods woord toch de waarheid was, en tegen de taal der feiten haast niet konden op-tornen, hadden nauwelijks verweer, en kregen ook vaak het gevoel dat ze tegen beter weten in moesten praten. En als ze eens schuchter iets repton over het laatste gericht, waar blijken zou, dat de fouten die God gemaakt had, helemaal geen fouten waren, dan kregen ze iets te horen over "een wissel trekken op de eeuwigheid", waar je toch ook niets aan had.

We moeten het er dus maar bij laten.

Een Theodicee is door een mens nooit te geven. Het enige wat we kunnen doen, is al maar bij onszelf te repeteren: Uw woord is de waarheid.

We schuiven langzamerhand op naar de tijd, dat het raadsel nog veel pijnlijker wordt, en dat het bijna onmogelijk wordt te aanvaarden, dat God gelijk krijgt.

Nebucadnezar komt terug, hoewel er niets van wat hij God en zijn volk heeft aangedaan, is vergeven of vergeten. Hij héét alleen een beetje anders. Hij heet niet meer Nebucadnezar, maar Antichrist.

Babel is dan Babyion, en Jeruzalem is de kerk.

Weer wordt dan de kerk onder de voet gelopen. Geen kerkdienst in het openbaar wordt meer toegelaten. Wie het merkteken van het beest niet draagt, is uitgeschakeld. Hij kan in het bedrijfsleven niet meedoen, en hoeft naar geen enkele betrekking te solliciteren. De honger is zijn permanente gast. Lang zal hij bet niet meer maken. .. als deze dagen niet verkort worden. De kerk zal roepen:

Geef 't wild gediert, dat niets in 't woên ontziet,
De ziele van Uw tortelduif niet over.
Laat, grote God, om een gehate rover
Uw kwijnend volk niet eeuwig in 't verdriet.

Het onbegrepen boek der Openbaring wordt dan ineens het meest duidelijke en meest actuele boek van de bijbel.

En zij die het stuklezen in de catacomben, zeggen tot elkaar: Alles wat de Here gesproken heeft, eeuwen geleden, door de mond van Johannes op Patmos, wordt waar. Wij zien het voor onze ogen gebeuren.

En als *dit* waar wordt van de antichrist, dan kan dat andere, van de Christus triumfator, niet onwaar zijn.

De gelovigen staan onbeschat in een antichristelijke wereld, —

Doch in hen rees de vloed der liefde hoog
En smart kon niet tot harts verrukken raken,
Zij hoorden reeds de broze heemlen kraken
En zagen Jezus, die tot hen zich boog.

En 't wilde lied van hoondoodrenkte woorden
Klonk hen een lofzang uit Jeruzalem,
Alsof de helle kristallijnen stem
Der engelen de dunne lucht doorboorde³.

Daarom:

Laat ze razen, oorlog blazen,
Zij verbazen geen gemoet
Dat Gij zaligt met gena-licht,
Rein gewasschen door Uw bloet.

Die U eren triomferen,
Zij braveren ramp en noodt;
Van de liefde die U grieve
Scheit geen levenstijdt noch doodt⁴.

³ Willem de Merode: De overgave.

⁴ Joh. Vollenhove.

GOD ZORGT ALS 'T LEED GENAAKT

Het woord, dat van de Here tot Jeremia kwam, nadat Nebuzaradan, de bevelhebber van de lijfwacht, hem uit Rama had laten gaan. . . .

Jeremia 40:1a.

Het hoofdstuk van Jeremia waar wij nu aan toe gekomen zijn, is een van de vrolijkste hoofdstukken van dit boek, ondanks het feit, dat het ons verplaatst naar een van de donkerste perioden uit de geschiedenis van Juda: we zijn namelijk vlak na de val van Jeruzalem, waar van een nationaal bestaan feitelijk niet meer gesproken kan worden. U kunt gerust zeggen: deze natie is uit de rij der volken weggevaagd. Wat er over is, is geen volk, maar een kolonie, een handjevol "aemechtige Joden".

Niettemin schijnt hier Gods zon volop, en we buitelen van de ene verrassing in de andere. Dit is een gedicht in proza over de voorzienigheid Gods, hoewel die "voorzienigheid" nergens vermeld wordt. Het zijn alleen maar mensen die we tegenkomen, "tweede oorzaken", maar de "Eerste oorzaak" voelen we aanwezig bij elke stap die we doen. We zouden onder het lezen van deze wonderbaarlijke bladzijde uit dit profetische boek het oude kinderversje kunnen gaan zingen:

Van ons alles te geven
Wordt de Heer nimmer moe,

terwijl de Here hen juist alles wat hen lief was, ontnomen had. We hebben er maar boven gezet: God zorgt als 't leed genaakt. Dat is duidelijk. En hoe verder we lezen, hoe duidelijker ons dit wordt.

We spraken van verrassingen.

De eerste verrassing is er een voor de exegeten.

Boven dit verhaal heeft namelijk Baruch, de secretaris van Jeremia, gezet: "Het woord, dat van de Here tot Jeremia kwam".

Als u nu verder gaat lezen, en op zoek gaat om te weten te komen, wat dit "woord van de Here" geweest is, dan laat Baruch u volkomen in de steek. Er volgt helemaal geen "woord des Heren". U verneemt enige woorden die Nebuzaradan tot Jeremia gezegd heeft in Rama, en u verneemt de woorden die Gedalja, die ondertussen tot stadhouder aangesteld is, tot de teruggekeerde soldaten zegt, en u hoort ook nog het een en ander over terugkerende vluchtelingen, maar een "woord van de Here" is er niet bij.

Daar zijn natuurlijk alle exegeten van professie op afgevlogen. De een onderstelt, dat dit een soort gewoontegebaar van Baruch geweest is, zoals een arbeider aan de lopende band elke deelhandeling machinaal doet, zonder er bij na te denken. Baruch is zó gewoon, als hij over Jeremia schrijft, of iets uit zijn mond moet opschrijven, dat er een "woord van de Here" volgt, dat dit al op het papier stond vóór hij er om dacht.

Een ander is van oordeel, dat er oorspronkelijk wel degelijk een woord des Heren gestaan heeft, maar dat dit later bij vergissing is weggevalen en op een andere plaats terecht gekomen is.

Men denkt dan bij voorkeur aan wat er staat in hoofdstuk 31:15-22. Dat zou hier heel goed

gepast hebben.

We laten nu verder deze exegeten maar rusten.

We merken alleen maar op, dat er wel degelijk een "woord des Heren" volgt, maar dit is niet, zoals iedereen verwacht zou hebben, een *hoorbaar* woord, maar een *zichtbaar* en *tastbaar* woord. Het is een woord in *feiten!* Het woord dat de Here al zo dikwijls gesproken had, *gaat nu in vervulling*. Er is dus geen vergissing in het spel. Er is niets uitgevallen. Het woord dat van de Here tot Jeremia kwam. ... en dan volgt dat wonderlijke relaas, hoe het met Jeremia afliep en hoe God zorgde voor de arme, achtergebleven kolonie! Hierin wordt het woord, de belofte van God, vlees en bloed.

Eerst dan ten aanzien van Jeremia zelf.

Al heel in het begin had de Here tot Jeremia gezegd: "Al zullen zij tegen u strijden, zij zullen u niet overmogen, want Ik ben met u, luidt het woord des Heren, om u te bevrijden"¹.

Nu, het was vaak op het nippertje, het was meermalen een "narrow escape", maar het is er dan toch van gekomen. U herinnert zich de samenzwering tegen Jeremia, dan die geschiedenis van de onderaardse gewelven, en van die put vol slijk. Maar telkens als de nood op het hoogst scheen, was de redding nabij.... "Ik ben met u, om u te bevrijden, luidt het woord des Heren".

En nu zou het toch op het allerlaatst nog misgelopen zijn.

Toen Jeruzalem ingenomen werd, kwam Jeremia uit de gevangenis, en deze bevrijding ging zelfs met enige plechtigheid gepaard². Het was dan ook een order van Nebucadnezar zelf.

Maar nauwelijks is de profeet op vrije voeten, of de boeien gaan alweer aan z'n handen. Het is wel begrijpelijk!

In de eerste dagen na de verovering van de stad, was de situatie natuurlijk niet overzichtelijk. Dat toen de een of andere officier, die van het "vrijgeleide" van Jeremia niet afwist, hem ook heeft meegepikt, is niet zo verwonderlijk. En zo is hij dan toch nog onder de ballingen terechtgekomen, die naar Babel zouden worden gevoerd.

In het concentratiekamp Rama wacht Jeremia met vele duizenden lotgenoten af, wat er verder met hem gebeuren zal.

Het zou geen verbazing hoeven te wekken, als Jeremia toen gedacht had: o, wee, nu loopt het toch nog mis.

Maar het liep niet mis.

Op het allerlaatste moment wordt de vergissing ontdekt, waarschijnlijk door een kleine "toevalligheid", maar wie gelooft dat alle dingen niet "bij geval" maar van Zijn vaderlijke hand ons toekomen, ziet dwars door alle menselijke vergissingen en correcties heen de realisering van: "Ik ben met u, om u te bevrijden, luidt het woord des Heren".

Bij het gesprek dat plaats heeft tussen Nebuzaradan, de bevelhebber van de lijfwacht, en Jeremia, naar aanleiding van dit incident, blijkt deze heiden uitnemend op de hoogte met de prediking van Jeremia. Het is bijzonder opmerkelijk, dat deze officier uit het Chaldeese leger niet gaat pochen op het onweerstaanbare élan van Babels militaire strijdkrachten, maar dat hij er van gewaagt, dat "de Here, uw God, deze rampspoed deed komen", en dat dit te wijten was aan het niet-luisteren naar de stem des Heren (vs 3).

¹ Vgl 1:19.

² Zie het vorige hoofdstuk.

Zulke woorden hadden wij uit heidense mond niet verwacht.

We weten er, eerlijk gezegd, ook niet goed weg mee.

In elk geval is deze man met zijn heidense approbatie van het woord des Heren menige Jeruzalemmers een paar stappen vooruit geweest, en we zullen goed doen, dit in ons oor te knopen.

En verder laat deze bevelhebber Jeremia de vrije hand.

Hij mag mee naar Babel gaan, waar Nebuzaradan "het oog op hem zou vestigen" (vs 4), waar wel zóveel in ligt, dat hij het in Babel best zal hebben. Wie weet wat voor duizelingwekkend hoge positie hem daar wacht.

Maar Jeremia mag ook in zijn vaderland blijven.

Wij weten uit het vervolg, dat hem daar niets dan narisheid wacht.

Jeremia wist dat toen nog niet, maar hij kon dat wel zo'n beetje vermoeden. . . . wat hééft een profeet in Jeruzalem te verwachten?

Zopas werd gezegd, dat dit alles naar voren kwam in een gesprek tussen Nebuzaradan en Jeremia.

Een gesprek mag het eigenlijk niet heten. Althans, de enige die wij aan het woord horen komen, is de bevelhebber van de lijfwacht. Jeremia zwijgt. Wij vernemen ook niet, welk antwoord hij gaf, toen hem de keus gesteld werd: blijven of heengaan.

Dit antwoord zal wel niet vermeld zijn, *omdat het vanzelf sprak*.

Jeremia staat in de dienst des Heren, en in deze dienst is er geen vrije keus van wat de mens het liefste wil. Daar geldt alleen maar de wet der gehoorzaamheid. De profeet heeft geen enkele aanwijzing of opdracht, dat hij kan gaan. Dus blijft hij. Hij kan dat hulpeloze groepje dat achterblijft, toch ook niet in de steek laten. Hem wacht in Jeruzalem geen eer of roem, zoals in Babel. Integendeel. Een machtig man als Nebuzaradan zal zijn oog ook niet op hem vestigen. Maar hij weet, dat Gods oog op hem gevestigd staat. Dat is hem genoeg.

Ook "de arme bevolking van het land" heeft op treffende wijze ondervonden, dat "God zorgt als 't leed genaakt".

En ook hierin "geschiedde het woord des Heren", d.w.z. de uitkomst toonde aan, dat God niet zomaar wat gezegd had.

Herhaaldelijk had Jeremia tijdens het beleg met klem verzekerd, dat de Jeruzalemse bevolking geen kwaad van de veroveraar te duchten had, als men zich overgaf.

Daar geloofde bijna niemand een woord van.

Zedekia en zijn hofknie bleven zich verzetten tot het einde, en daar beleefden ze alle ellende van: bloed en tranen en deportatie. De achtergeblevenen hebben ondervonden, dat Jeremia de waarheid gesproken had, en dat Nebucadnezar niets kwaads tegen Jeruzalem in de zin had. Dat waren geen humane overwegingen van Nebucadnezar. Het was louter eigenbelang. Om allerlei redenen kwam het hem gewenst voor, dat er een bloeiende kolonie van Judeeërs in Palestina bleef bestaan, en daarom verleende hij aan de "arme bevolking" allerlei faciliteiten.

Er kwam zelfs een soort zelfbestuur.

Nebucadnezar wachtte zich er natuurlijk wel voor, weer iemand uit Davids huis met de regering te belasten. Hij zocht een betrouwbare figuur, en vond deze in Gedalja, een vriend van Jeremia.

Mizpa, een plaatsje waarschijnlijk in de buurt van Jeruzalem, werd de tijdelijke residentie. De geestelijke leiding berustte bij Jeremia, en zo kon onder deze twee bekwame en gelovige mannen aan de wederopbouw worden begonnen.

Een van de voornaamste moeilijkheden bij de wederopbouw was het gebrek aan arbeidskrachten. Het zou van veel belang zijn — het was intussen herfst geworden — dat de wijn- en olijvenoogst nog kon worden binnengehaald.

Tot ieders verbazing waren de akkers en wijngaarden nog ongerept en hadden de vijandelijke legers de methode van de "verschroeide aarde" niet toegepast.

En wat nog groter wonder was in dit oorlogsjaar: de oogst stond er bijzonder goed voor, zodat men "zeer overvloedig wijn en vruchten" inzamelen kon (vs 12).

God zorgt als 't leed genaakt.

Zijn ogen zijn open over de armen en ellendigen.

Hij zorgt óók voor de arbeidskrachten!

Daar komen ze aan: de vele vluchtelingen die in de moeilijkste dagen van dit rampjaar geëvacueerd waren naar de omliggende landen: Moab, Edom en Ammon. Vervolgens de over heel Palestina nog verspreide troepenafdelingen. De partisanen. Soldaten en officieren. Ze krijgen van Gedalja de verzekering, dat ze geen represailles hoeven te vrezen. Dan trekken zij de uniform uit en werken mee in de landbouw.

En toen deze arme en geplaagde mensen zagen, hoe alles heel anders ging dan zij hadden gevreesd, en dat de meest pessimistische verwachtingen werden beschaamd, zullen ze misschien tegen elkaar gezegd hebben, dat de Here veel beter zorgde dan ooit iemand zou hebben kunnen vermoeden. Dit volk, dat de Psalmen Davids kende, kan toen wel gezongen hebben, misschien na heel lange tijd weer echt met het hart:

Vreest, vreest Hem t' allen tijd,
Gij, heiligen, daar g' ondervindt,
Dat hij, die God vreest en bemint,
Gebrek noch schade lijdt.
In honger komt noch moed
Noch kracht den jongen leeuw te baat;
Maar die den Heer zoekt vroeg en laat,
Mist nimmer 't nodig goed.

GODS TEMPEL EN SATANS KAPEL

Weet gij wel, dat Baälis, de koning van de Ammonieten, Ismaël, de zoon van Nethanja, heeft afgezonden, ten einde u om het leven te brengen?

Jeremia 40:14m.

Waar God Zijn tempel heeft, bouwt satan zijn kapel.

Dit ligt in de lijn van de helse strategie, en 't is uit het oogpunt van de duivel beschouwd, redelijk. De vorst van het rijk der duisternis heeft zich ten doel gesteld, Gods werk te vernielen, en daarom is het logisch, dat hij uitsluitend daar opereert, waar iets te vernielen is. De opperste der demonen is genie in het kwade, maar dan toch genie en geen domoor. Deze "bezetene" zaait geen dood en verderf in het wilde weg, maar hij doet dit met groot overleg. Hij kiest zijn doelen met de grootste zorg uit. Vandaar dat hij zijn kapel niet naast het theater bouwt, maar naast de kerk. Nog liever er in!

De waarheid van dit alles springt naar voren, als wij nu een bladzijde verder lezen in het geschiedenisboek van de kleine Judese kolonie na de val van Jeruzalem. We behoeven helaas maar *één* bladzijde om te slaan, want deze schone periode heeft maar heel kort geduurd. Het lied van de arbeid was gauw uitgezongen. Het ging de duivel veel te mooi in dat land, waar vrome mannen als Gedalja en Jeremia de leiding hadden.

Vandaar dat er nu demonische krachten ontketend worden.

Het demonische ziet er meestal niet demonisch uit. Wij zouden ons vergissen als we meenden baarljke duivels met bokspoten te zien dansen daar waar de helse krachten aan het werk zijn. Wat we ruiken zijn geen kwade dampen van de hel, maar 't is wierook. Wat we horen zijn geen vloeken, maar gebeden. Wat we zien zijn geen bezetenen, maar gezeten burgers. Soms ook eerwaarden of hooggeplaatsten. In elk geval koesteren we geen argwaan. En dat is juist het subtiele in de architectuur van satans kapel.

Nu is er in het onderhavige geval (bij wijze van uitzondering) geen sprake van wierook en gebeden, maar er zijn alleen maar een stuk of wat doodgewone factoren in het spel, zoals wij die elke dag en overall kunnen tegenkomen, die samen het materiaal leveren voor de kapel van satan. Daar heeft satan ook genoeg aan. Het hoeft geen duur geval te zijn, als het maar solide is en aan de eisen voldoet.

Daar is in de eerste plaats Baälis, de koning van Ammon.

Het is geen gangster, deze Baälis, maar een zeer representabel Palestijns vorst. Maar dan een vorst, *die zich bedreigd voelt*. Niet zonder zorg ziet hij de wederopbouw van de Joodse kolonie, waar hij in de toekomst niet anders dan last mee krijgen kan. Juda is te allen tijde de rivaal van Ammon geweest. De koning van Ammon heeft zich er over verheugd, dat deze oude rivaal nu van de kaart gewist is; nu krijgt Ammon tenminste de handen vrij en is er enige expansiemogelijkheid. Maar daar komt nu die Gedalja roet in het eten gooien. Gedalja past niet in het kader van Ammons belangen-politiek. Gedalja is daar de sta-in-de-weg voor. Gedalja moet dus verdwijnen.

Er is nog iemand, die van oordeel is dat Gedalja moet verdwijnen, en dat is Ismaël, de zoon van Nethanja.

Ismaël heeft daar heel andere motieven voor.

Zomin als Baälis een gangster was, was Ismaël een beroepsmisdadiger. Ismaël was een van de partisanen-generaals. Hij was bovendien "een man van koninklijken bloede" (41:1), een nazaat van David dus. Uit dien hoofde is Ismaël van mening, dat Gedalja op zijn stoel zit. De post die Gedalja bekleedt, behoort hem toe. Ismaël barst van jaloezie, dat hij Gedalja op de regentenzetel ziet zitten.

Baälis en Ismaël zijn dus twee handen op één buik.

Ze passen elkaar precies.

Toen Ismaël met zijn mannen rondzwierf door heel Palestina, is hij ook in de buurt van Ammon gekomen, en zodoende hebben die twee elkaar leren kennen. Nu Gedalja zowel de een als de ander in de weg staat, hebben ze elkaar nodig. Als Gedalja eenmaal uit de weg geruimd is, komt natuurlijk de belangrijke vraag aan de orde, wie van deze twee het profijt zal trekken uit Gedalja's dood. Als Ismaël op de plaats van Gedalja komt, is Baälis nog even ver van huis, en als Baälis heel Juda zal annexeren, heeft Ismaël nog niets gewonnen. Maar dat is van later orde. Dat zullen die twee dan wel samen uitvechten. Van de ene staatsgreep komt vanzelf een tweede, de eerste oorlog is de voedingsbodem voor een volgende, elke revolte eet haar kinderen op, maar daar kunnen zij zich nú nog niet druk over maken. Voorlopig hebben deze twee pretendentes voor de troon van Juda één gemeenschappelijke vijand, en zo worden Pilatus en Herodes altijd vrienden voor een tijd.

Het plan was, dat Ismaël Gedalja uit de weg zou ruimen. Dit moordplan is echter uitgelekt. Niemand weet precies hoe, maar het is uitgelekt. Tenminste, de ex-legeroversten te velde waarschuwen Gedalja, dat Ismaël met deze snode plannen rondloopt. De oud-collega's kènnen elkaar! Ze kennen ook Ismaëls aspiraties, en zij achten hem tot deze daad in staat.

Eén van hen, Johanan, de zoon van Kareah, is de radicaalste. De oorlog heeft deze vechtgeneraal ruw en "rücksichtslos" gemaakt. Hij houdt niet van halve maatregelen. Hij is van oordeel, dat het 't beste is, Ismaël een slag vóór te wezen. Hij moet de kans niet krijgen, Gedalja om te brengen, want dat zou een nieuwe nationale ramp betekenen. Hij, Johanan, zoon van Kareah, zal er wel voor zorgen, dat Ismaël die kans niet krijgt. ... hij stelt in een geheim onderhoud Gedalja voor, deze gevaarlijke Ismaël te liquideren.

Maar Gedalja wil daar niet van horen.

Dat laat zich verstaan.

Maar minder goed te begrijpen is, dat hij Johanan zonder meer voor een leugenaar uitmaakt: wat gij van Ismaël zegt "is een leugen" (vs 16).

Dat was het niet, en dat had Gedalja ook niet mogen zeggen.

Hij bekleedde een verantwoordelijke positie, en op z'n minst had hij de nodige veiligheidsmaatregelen moeten nemen.

Jeremia heeft eens van zichzelf gezegd: "ik was als een argeloos lam, dat ter slachting geleid wordt, en ik wist niet, dat zij zulke plannen tegen mij smeedden"¹.

Dit kunnen wij van Gedalja niet zeggen.

Hij wist het wèl, en een gewaarschuwd man moet voor twee gelden.

De liefde denkt geen kwaad, en argeloze mensen die alle verdenking tegen anderen afwijzen, doen wel sympathiek aan. Er kan echter een tijd komen, dat de liefde kwaad móet denken, en

¹ Verg. 11:19.

dat de liefde die scherpe ogen heeft, ook uit haar ogen moet kijken. Dat eist dan de liefde tot en de verantwoordelijkheid voor anderen, die anders van al te veel goedgelovigheid de dupe worden.

En de mens, die zo uit z'n ogen kijkt, wordt er ons niet minder sympathiek om!

Hier is dus een impasse!

Johanan die het gevaar ziet, maar het wil bezweren door verkeerde middelen. En Gedalja die het gevaar niet zien wil, en daardoor niet alleen zichzelf, maar de hele kolonie in gevaar brengt.

We vragen ons met enige verbazing af: waar blijft Jeremia nu?

Is hij onkundig gebleven van al deze dingen? Of hebben ze hem er expres buiten gelaten? *Hij* was nu de aangewezen persoon geweest, om een gezaghebbend woord te spreken en de impasse te breken.

Maar we horen van Jeremia niets.

Waarom niet?

Dat kan niemand zeggen.

Wij zien nog door een spiegel in raadselen.

Wij zouden kunnen zeggen: God had aan Jeremia kunnen opdragen, Gedalja te waarschuwen in de naam des Heren, en dan zou Gedalja toch wel wat voorzichtiger zijn geworden. Wij zouden nog een heleboel dingen meer kunnen zeggen, en dan hadden we weer eens een "oplossing" van een raadsel.

Laten we dit maar niet doen.

Want dan zitten we God weer na te rekenen, of wat nog erger is: God vóór te rekenen, hoe het allemaal veel beter had gekund. En dat zullen we nu toch eens moeten afleren!

Wij zullen later vernemen, dat Ismaël zijn misdadig plan heeft weten te volvoeren, en wat voor nameloze ellende daar uit voortgekomen is voor de hele Judese "gemeente".

En dat alleen, omdat de een vond, dat de ander op zijn plaats zat. Alleen om die duivelse jaloezie dat de een de ander niet bóven zich kan verdragen, en de ander de een niet uitnemender kan achten dan zichzelf. Dan komt er gedrang, en wordt er met de ellebogen gewerkt, en als Ismaël het met de ellebogen niet af kan, dan komt er zelfs een zwaard aan te pas, en moord op grote schaal, en zo zijn de priesters van satans kapel rustig en lustig bezig om Gods tempel af te breken en zo radicaal als het maar enigszins kan, te verwoesten.

De tragedie van Ismaël herhaalt zich niet, want de geschiedenis herhaalt zich nooit, maar deze tragedie vraagt wel telkens weer om een vervolg. Dit boek is namelijk nooit uit, zolang het met de naijver, het egoïsme en het zoeken van zichzelf niet uit is.

Zolang er in de kerk mensen zijn, die van oordeel zijn, dat anderen op hun stoel zitten, en die dat dan niet kunnen verdragen, zullen er op het drama van Ismaël telkens weer vervolgverhalen geschreven moeten worden.

Het tragische is, dat de nood van de verdeeldheid der kerk voor een groot deel tot deze kanker van de zelfliefde te herleiden is.

Er zijn in de kerk natuurlijk geen sluipmoordenaars, die zo met de dolk weten om te gaan als Ismaël. Men kan óók zeggen, dat in de kerk de sluipmoord aan de orde van de dag is, omdat wie zijn broeder haat, een doodslager is.

Men heeft kans gezien, om van de kerk één groot slagveld te maken, door de wet die juist in het Koninkrijk Gods gelden moest als de grondwet voor het nieuwe leven, grondig de nek om te draaien.

Vandaar de verwoestingen, die wij voor onze ogen zien.

En tot de naïeveling, die beweert: "wat gij van de kerk zegt, is een leugen", zeggen wij: kijk uit uw ogen, want de liefde ziet scherp. Kijk vooral uit naar God, en bidt met een algemene stem om vrede voor Jeruzalem. Die vrede zal er alleen zijn, als Philippenzen 2 voor ons vlees en bloed geworden is, zó, dat dezelfde gezindheid in ons is, welke ook in Christus Jezus was. Die van Christus is, doet geen ding door twisting of ijdele eer en let niet slechts op zijn eigen belang, maar ook op dat van anderen.

Dan wordt de blijdschap volkomen.

VLUCHT NAAR EGYPTE

.... en zij trokken heen en hielden halt te Geruth-Kimham, dat bij Bethlehem ligt, om verder te trekken naar Egypte.

Jeremia 41:17.

Johanen, de zoon van Kareah, had aan de stadhouder Gedalja voorgesteld, korte metten te maken met de verrader Ismaël, en dat gemotiveerd met de overweging, dat anders geheel Juda verstrooid zou worden en het overblijfsel van Juda te gronde zou gaan¹.

Over 't algemeen is de indruk die we van deze generaal krijgen, niet zo bijzonder gunstig. Dat hij niet kieskeurig is in het zoeken van middelen om zich van zijn tegenstanders te ontdoen, is ons reeds gebleken. Wij zullen hem later nog weer ontmoeten als woordvoerder van een recalcitrante groep, die haar wil poogt door te zetten dwars tegen het woord Gods in², en bij deze gelegenheid wordt hij, Johanen, die steeds haantje-de-voorst wil zijn, ingedeeld bij de "drieste mannen"³, en dat typeert hem wel heel goed. Afgezien van dit alles, heeft hij toch ook bijzonder goede eigenschappen. Het volk, dat hij dient, heeft toch wel een bijzonder grote plaats in het hart van deze vechtjas. Daar wil hij voor door het vuur gaan. En een helder inzicht zult u hem stellig ook niet kunnen ontzeggen. Hij heeft die Ismaël goed door, en wat de gevolgen zullen zijn als deze pretendent z'n plannen weet te volvoeren, daar heeft Johanen een bijzonder goede kijk op. Dat zal het einde betekenen van het "overblijfsel van Juda", zegt hij. Dat kan hij niet verkroppen. Daar protesteren zijn hart en zijn verstand tegen. En dat hij een en ander toch wel goed bekeken heeft, bewees de uitkomst.

In de kring der heiligen ontbreekt zelden een Judas.

Met grote sluwheid heeft Ismaël-Judas zijn tijd gebeid, om zijn grote concurrent Gedalja uit de weg te ruimen. 't Lijkt wel of Judas-plannen altijd het beste rijpen in de buurt van het feest!

Het is nu Loofhuttenfeest⁴.

Door de tijdsomstandigheden kon dit feest natuurlijk niet zo uitbundig gevierd worden als dat placht te geschieden, maar er was toch ook niemand voor te vinden om dit feest helemaal ongemerkt te laten voorbijgaan. Van alle kanten stromen de feestgangers naar de stad, en onder de feesthoudende menigte kiezen ook Ismaël en de zijnen hun plaats. Zelfs is Gedalja zo onvoorzichtig, het gezelschap aan een feestmaal te nodigen, hoewel hij van tevoren ge-waarschuwd is.

Dit is voor Ismaël het grote moment.

De in 't geheel geen argwaan koesterende stadhouder wordt door "de man die zijn brood at" laaghartig vermoord.

De onverlaat kon het hierbij nog niet laten: het hele tafelgezelschap dat in het stadhouderlijk paleis aanwezig is, wordt afgemaakt, inclusief de Chaldeese soldaten, die ter bewaking aanwezig zijn.

¹ Vergel. 40:15.

² Vergel. 43:7.

³ Vergel. 43:2.

⁴ In de 7e maand (vs 1), na de oogst, werd het Loofhuttenfeest gevierd.

De schrijver van dit verhaal tekent hierbij aan: "Zo doodde hij hem, dien de koning van Babel over het land had aangesteld".

Dit wijst wel op de ernst van het geval.

Het is geen gewone, maar een politieke moord, en de koning van Babel zal deze aanslag tegen een van de vertegenwoordigers van het Babylonisch gezag natuurlijk hoog opnemen. Bovendien is er ook nog soldatenbloed gevloeid. In regeringskringen in Babel moet het zo maar duidelijk zijn, dat er weer een nieuwe haard van opstand smeult, en menselijkerwijs gesproken, kunnen represailles niet uitblijven. . . . Johanan had dat wel goed gezien, dat die Ismaël een gevaarlijk man was voor het "hele overblijfsel van Juda".

Dit blijkt de volgende dag nog duidelijker.

De stroom van feestgangers begint dan pas goed te vloeien. Er komen zelfs pelgrims uit het voormalige tienstammenrijk, Sichem, Silo en Samaria! Het gaat dus mooi worden!

De leden van het "gescheurde" volk Gods, die elkaar vroeger op allerlei manier hebben benauwd, worden door de catastrophes der laatste jaren blijkbaar weer naar elkaar toegeranseld. De komst van de pelgrims uit het gesepareerde deel wekt in ieder geval verwachtingen! Maar Ismaël slaat ze radicaal in duigen. Hij wacht deze mannen — een tachtig in 't geheel — bij Mizpa op, en neemt de schijn aan van een wenende pelgrim. De Judasrol wordt andermaal uitnemend gespeeld. Onder het voorwendsel een ontmoeting met Gedalja te arrangeren, vermoordt hij, geholpen door zijn trawanten, het hele gezelschap in koelen bloede. De lijken worden in een put geworpen. Vervolgens worden alle Judeeërs, mannen, vrouwen en kinderen, die te Mizpa zijn, op een hoop gedreven en als gevangenen meegevoerd naar Ammon.

Voor de moord op Gedalja was een motief aanwezig: deze man zat op Ismaëls plaats. In zo'n geval gaat een man als Ismaël over lijken!

Voor de moord op die arme pelgrims geeft de bijbel geen motief op. Er is ook geen enkel motief voor te vinden. Dit is zo maar blinde, sadistische razernij. Het afreageren misschien van de woede door een teleurgesteld mens. Het is in elk geval even krankzinnig als misdadig.

Volkomen ondoorzichtig is de tocht met de gedeporteerden uit Mizpa naar Ammon. Het is volstrekt onduidelijk, wat Ismaël daarmee voor heeft. Een staatsgreep lag meer in de lijn. Zichzelf uitroepen tot koning van Juda, hij, Ismaël, uit den zede Davids.

We willen hierbij intussen niet vergeten, dat bij een verrader een loon hoort.

Ismaël was er door Baälis van Ammon op uitgestuurd⁵, en allicht zal er een behoorlijke prijs op het hoofd van Gedalja gesteld zijn.

Behalve eerezucht en naijver speelt het geld ook een belangrijke rol op alle wegen der mensen. Wil Ismaël een greep naar de macht doen, dan moet hij bovendien kunnen beschikken over mensen en geld, en dat is een tocht naar Ammon dus wel waard. Aan dit geld hadden we eigenlijk nog niet gedacht, maar dat is ook zo! Het doen en laten van Ismaël wordt vanuit dit gezichtspunt toch wel iets doorzichtiger.

Intussen is nog het einde niet!

Op de vreselijke oorlog met Babel dreigt nu een niet minder vreselijke burgeroorlog te volgen.

Het ligt namelijk helemaal niet in de lijn van Johanan, de zoon van Kareah, om het er bij te

⁵ Verg. 40:14.

laten.

In een oogwenk is een legertje gevormd. Dan gaat het Ismaël achterna, en een bloedig treffen van zonen van hetzelfde (bouwvallige) huis staat voor de deur, bij het grote water in Gibeon.

Gelukkig komt het zover niet.

Zodra de mensen die door Ismaël zijn meegevoerd, tot de ontdekking komen, dat er een bevrijdingsleger in aantocht is, lopen zij massaal over naar Johanan, en Ismaël mag blij wezen dat hij door een overhaaste vlucht het vege lijf nog redden kan.

Maar de brokken zijn gemaakt.

Daar staat Johanan nu met het armzalige restje: het overblijfsel van Juda! De grote hoop van Juda is bezig in Babel z'n graf te vinden, en het kleine restje van Juda staat op het punt in het vaderland onder te gaan. De leider Gedalja is dood! Het erge daarvan is niet slechts, dat deze schapen geen herder hebben, maar dat deze schapen bestemd zijn *slachtschapen* te worden. Want er is geen twijfel aan voor Johanan en de zijnen: de regering in Babel zal represaillemaatregelen nemen! Nebucadnezar zal niet precies uitpluizen, wie er nu de schuldige van was. Het zijn allemaal schuldigen in zijn ogen! Er is een nationalistische haard van opstand onder dit taaie volk. Die zal Nebucadnezar wel ausradieren!

Terugkeer is dus niet mogelijk: men zou de dood in de armen lopen.

Er is maar één uitweg.... Egypte!

Egypte was toch altijd nog de oude rivaal van Babel! Men zou daar de vluchtelingen uit Juda stellig met open armen ontvangen! Bovendien heeft Egypte een goede keuken. De vleespotten zijn daar vanouds beroemd geweest.

Zo ongeveer zijn de overleggingen onder de trieste groep, die halt gehouden heeft bij een herberg ergens in de buurt van Bethlehem. Daar bij Bethlehem bivakkeert de afgehouden tronk van Isai. Wat er overgebleven is van David, bezit niet eens een vervallen hut meer om in te wonen. Bij de velden van Efrata nemen wij voorlopig afscheid van deze kudde ... oorlof, mijn arme schapen, die zijt in grote nood.

Waren het alleen maar wat speelse gedachten, die ongemerkt oversprongen van deze herberg bij Bethlehem naar de kribbe en de velden van Efrata en het rijtje uit de afgehouden tronk van Isai, dat de vervallen hut van David zou oprichten maar eerst ook nog vluchten moest naar Egypte, voor het zwaard van Herodes?

Wij menen van niet.

Wie het Oude Testament alleen leest als de lotgevallen van een volk dat van alle kanten besprongen wordt, wiens rug door ploegers wordt omgeploegd, die de voren diep hebben getogen, kan dit boek beter ongelezen laten.

Dit is het boek van Jezus Christus.

En zowel de vlucht naar Egypte van het overblijfsel van Juda, waar Jeremia van verhaalt, als de vlucht naar Egypte van het "heilig kind Jezus", waar Mattheüs van vertelt, zijn beide spannende episodes uit de eeuwenoude strijd tussen het zaad der vrouw en het zaad der slang.

De pogingen om dat volk, dat de Christus in zijn lendenen draagt, van de aardbodem te doen verdwijnen, vinden alleen maar een vervolghoofdstuk in de poging om de geboren koning der Joden te vermoorden. Het eerste is een aanslag op het ongebooren kind, het tweede op het geboren kind, maar beide malen richt de aanval zich tegen het "zaad der vrouw".

Er is natuurlijk wel verschil.

De vlucht naar Egypte van Jezus met Jozef en Maria geschiedt in overeenstemming met de "openbaring". De vlucht naar Egypte die Johanan en de zijnen beramen, gaat dwars tegen de openbaring in⁶.

Jezus vindt een asyl in Egypte, opdat het eeuwig heil voor alle volken zou worden veilig gesteld. Hier is een groep mensen, die alleen maar zinnen op hun tijdelijk heil: brood en veiligheid.

In de verbanden tussen deze twee liggen dus evenveel tegenstellingen.

En hiermee wordt terstond duidelijk, waarom het nú de "volheid des tijds" nog niet kan zijn.

De Messiasverwachting moet nog groeien.

Dit geplaagde, gedecimeerde, uiteengescheurde volk is er nog lang niet aan toe om naar de "Verwachting Israëls" met groot verlangen uit te zien.

Daarvoor is de nood nog niet diep genoeg.

Deze schapen zijn in grote nood, maar wat de eigenlijke nood is van het leven, dat hebben zij nog niet verstaan.

Maar: uw herder zal niet slapen, al zijt gij nu verstrooid.

Straks zal de door de herders van Bethlehem aangebeden Herder der schapen de vermoeiden en beladenen om Zich heen verzamelen Hij zal tot hen die hun diepste nood hebben leren verstaan, omdat ze een volk waren "verloren in schuld", zeggen: Komt tot Mij, allen die vermoeid en beladen zijt, en Ik zal u rust geven. Hij zal de begeerte der ogen naar het vlees en de cultuur van Egypte ontmaskeren als een schamele begeerte, en Hij zal de Messiasverwachting wekken, die er nog niet is, en zo is er dan toch nog toekomst en verwachting voor geruïneerde mensen.

Toen ook al bij Geruth-Kimham, dat bij Bethlehem ligt, maar *zij zagen het nog niet*.

Heilige Geest, open onze ogen, dat wij onszelf en Jezus ontdekken.

⁶ Vergelijk 42:7-18.

DEVALUATIE VAN HET GEBED

Bid voor ons tot de Here, uw God.

Jeremia 42:2m.

Tijdens heel die nare geschiedenis van de moord op Gedalja, de dreigende burgeroorlog en de voorbereidingen voor de vlucht naar Egypte, hebben we van Jeremia niets gehoord of gezien.

Op de vraag waar hij al die tijd gezeten heeft, kunnen we alleen maar antwoorden, dat we dat niet met zekerheid weten. Maar daar bij Bethlehem blijkt Jeremia toch temidden van dit overblijfsel van Juda te zijn, want al de legeroversten en al het volk van klein tot groot kwamen daar tot Jeremia om de voorbede te vragen. Het vermoeden ligt dus wel voor de hand, dat de profeet al die tijd in de buurt geweest is. Toen Gedalja vermoord werd, was hij allicht ook in Mizpa, is toen met al die anderen door Ismaël meegevoerd en daarna door Johanan en de zijnen bevrijd. Jeremia is al die tijd niet aan het woord gekomen, maar nu feitelijk niemand meer een uitweg ziet, is de profeet des Heren weer de onmisbare. Ze drommen om hem heen, generaals en soldaten, mannen, vrouwen en kinderen, en richten op hem hun smekende blik. Hij, de man Gods, moet nu het verlossende woord spreken!

Dit is toch eigenlijk wel een mooi moment!

Deze mensen hadden ook zonder meer hun gang kunnen gaan. De plannen lagen bovendien klaar. Er werd alleen even gerust om krachten te verzamelen voor de reis, "om verder te trekken naar Egypte". Wat belet hen eigenlijk deze plannen ten uitvoer te brengen, zonder nu bepaald eerst te bidden. Dat zou helemaal niet zo verwonderlijk geweest zijn. Wie zich daarover verwondert, moet beginnen, zich over zichzelf te verwonderen. Hoe vaak hebben wij al onze besluiten genomen, onze plannen ten uitvoer gelegd, om dan later tot de ontdekking te komen: o ja, ik heb helemaal vergeten er om te bidden! Het gebeurt ook wel, dat we die (late) ontdekking helemaal niet doen!

Deze mensen hebben dus eerst tegen elkaar gezegd: laat ons bidden!

Zij willen de Here kennen in al hun wegen.

Zij willen geen gewichtige beslissing nemen, zonder eerst gevraagd te hebben, of de Here er Zijn hoge goedkeuring aan wou hechten.

En zij vragen hierin de interventie van de man Gods: bid voor ons tot de Here "dat de Here, uw God, ons te kennen geve, welke weg wij moeten gaan, en wat wij moeten doen" (vs 2, 3).

Dat ze spreken van "de Here, *uw* God", en niet van de Here, *onze* God, doet ons wel een beetje vreemd en koud aan, maar we willen toch ook niet op alle slakjes zout leggen. We zijn allang blij, dat zij er behoefte aan hebben, de raad en de goedkeuring des Heren te vragen. Daarin zijn zij velen van ons misschien een paar stappen vooruit!

Er is nog meer reden tot verheuging.

Zij hebben er niet alleen behoefte aan, biddend hun weg te gaan, maar zij voegen er ook een plechtige belofte aan toe.

Als Jeremia er namelijk in toegestemd heeft (en waarom zou hij niet?) als hun voorbidder op te treden en het antwoord des Heren op dit gebed in te wachten, legt het volk geheel ongevraagd een gelofte af.

Zij verklaren onder ede, dat zij doen zullen naar het woord des Heren. Hoe het antwoord van God ook moge uitvallen, hetzij het strookt met hun plannen, of er dwars tegen ingaat, zij zullen naar de stem des Heren luisteren, "opdat het ons wèl ga". ... Ze hebben uit de recente historie wel kunnen leren, dat het een volk niet wèl gaat, dat naar de stem des Heren niet luistert! Nee, zó hardleers zijn ze niet!

We werden zopas al wat schichtig, toen we hen hoorden spreken over „de Here, *uw* God", en nú gaan we 't een beetje verdacht vinden, dat heel het volk geheel ongevraagd deze belofte aflegt. Het is haast een beetje té luidruchtig! Maar alweer: we willen niet op alle slakjes zout leggen, en we zijn blij, dat deze mensen met zulke goede voornemens bezielde zijn!

Nu volgt het tweede bedrijf.

Tien dagen lang gaat Jeremia in retraite (vs 7).

Het volk was er niet mee gebaat, dat Jeremia z'n eigen licht liet schijnen in deze moeilijke situatie. Er is niet naar zijn advies gevraagd, maar naar de wil van God. En daar wacht Jeremia nu maar geduldig op. Wat de Here zegt is alleen belangrijk. *Zijn* boodschap heeft Jeremia alleen maar over te brengen.

Het zijn ook tien spannende dagen voor het volk.

Men moet zich de situatie maar even indenken. Hier is een grote menigte mensen bijeen zonder huis of haard. Ze zijn de "displaced persons". Vluchtelingen, die alle schepen achter zich verbrand hebben.

Critieke dagen zijn dagen vol geruchten.

Elk ogenblik duikt er een gerucht op, dat de Chaldense troepen in aantocht zijn, om wraak te nemen op de moord op Gedalja en de soldaten. Hoe lang moet deze vreselijke onzekerheid nog duren? Straks is het misschien te laat. Ze hebben de laatste tijd al zoveel verschrikkingen meegemaakt, daar willen ze nu eindelijk wel eens uit! En almaar lokt Egypte.... het land waar zij "noch bazuingeschal horen, noch naar brood hongeren" zullen¹.

En toen kwam eindelijk na verloop van tien dagen, die tragen, die maar niet wilden gaan, en waarin zij de uren gekauwd hadden, het woord des Heren! Het verlossende antwoord!

Dit woord des Heren luidt: blijven!

Het beloofde land is niet Egypte, maar Kanaän.

Er wordt ons niet bij verteld, *waarom* de Here niet wilde dat ze naar Egypte gingen, ja, dat dit zelfs Zijn hevige toorn en gramschap zou opwekken (vs 18). Dat is aan het verzamelde volk ook niet gezegd. Ze hadden naar Gods wil gevraagd, en hier is die nu. Maar de Here geeft niet altijd tekst en uitleg. Hij vraagt eenvoudig gehoorzaamheid!

We kunnen intussen die reden wel vermoeden.

Dit "overblijfsel van Juda" is geestelijk al danig aan het aftakelen, en een verblijf in het heidense Egypte kan alleen maar ruïneus wezen. Dat heeft de uitkomst trouwens ook wel bewezen. Maar we lopen niet vooruit. Het antwoord was dus: blijven! En dat wordt nog nader gemotiveerd met de mededeling in de naam des Heren, dat elke vrees voor represailles van de kant der Chaldeeën ongegrond is. Al zouden al de leeuwen en beren die zij op "de weg terug" zagen, werkelijk bestaan, dan zou God ze nog wel temmen, want Hij was de Almachtige. Maar versmaadden zij het land des Heren, om toch naar het heidense Egypte te gaan, dan zouden ze juist gestraft worden met die drie gesels die ze nu dachten te ontlopen: zwaard,

¹ Vergel. vs 14.

honger en pest. De oordelen Gods zijn altijd gebonden aan de ongehoorzaamheid. De plaats waar men woont heeft daar verder geen invloed op.

Dat was dan het antwoord des Heren.

Toen Jeremia dit antwoord overgebracht had, merkte hij direct al: dit is fout!

Niemand had nog een woord gesproken. Dat komt later². Hoe Jeremia dan gemerkt heeft, dat het niet aansloeg bij z'n gehoor, staat er niet bij vermeld. Soms is dat een kwestie van "feeling". Iedere spreker weet daar wel van mee te praten. Er is dan geen contact. Het is ook heel goed mogelijk, dat er een gemompel van afkeuring en ontevredenheid uit de menigte opgegaan is. Oosterlingen zijn nogal ostentatief op dat punt. In ieder geval heeft Jeremia begrepen, dat hij eens weer voor de zoveelste maal niet thuis gekregen heeft. Hij voegt er tenminste in één adem aan toe: "ik heb het u heden geboodschapt, maar gij wilt niet luisteren naar de stem van de Here, uw God" (vs 21). Niet luisteren! En dat terwijl deze mensen pas nog in de ondergang van Jeruzalem aan den lijve gevoeld hebben wat de gevolgen zijn van "niet luisteren".

U herinnert het zich nog wel: we werden al wat schichtig, toen we deze mensen zo dapper de ongevraagde belofte hoorden afleggen, dat ze de aanwijzingen des Heren zouden opvolgen, hoe dat ook uitviel.

We vonden dat een beetje te luidruchtig, en daarom een tikje verdacht. Het blijkt nu, dat we ons niet hebben vergist!

Nu het antwoord tegenvalt, en het niet zo uitpakt als ze gehoopt hadden, komt er rumoer en tegenstand.

Jeremia verklaart dat uit zelfmisleiding (vs 20).

Ze hadden dat wel gezegd, maar ze hadden zichzelf daar een beetje mee gefopt. Ze dachten, dat ze innerlijk nog vrij waren, maar dat waren ze tóén al niet. Ze hadden zich al volkomen vastgebeten in hun eigen plan, en voor zichzelf uitgemaakt, dat dit de enig-juiste weg was.

Eerlijk gezegd, hadden ze niet anders verwacht, of de aanwijzing des Heren zou volkomen stroken met hun eigen overleggingen. Ze hadden daar niet alleen op gehoopt, maar er zeer stellig op gerekend. Het kòn immers niet anders! Ze konden het de Here precies vóór-rekenen, dat Egypte de enige uitweg was.

Nu ja, dan kun je natuurlijk gemakkelijk iets beloven.

Als je tegen de Here zegt: alles wat U zegt zal ik doen, maar je schakelt alle onaangename mogelijkheden uit, en je maakt voor jezelf stilletjes het voorbehoud: behalve wat mij niet naar de zin is, dan is het mogelijk vele plechtige en luidruchtige beloften af te leggen.

Het hele geval komt in feite hierop neer, dat deze mensen nog de hemelse ratificatie nodig hebben. *God moet* hun voornemens nog even sanctionneren. De pas naar Egypte is al in orde, maar het visum van de Here ontbreekt nog. Je kunt het natuurlijk ook proberen zonder zo'n visum, maar dat geeft aan de grens maar een hoop soesa. Het is daarom gemakkelijker en veiliger, dat ze dat visum van de hemel maar vast hebben.

Daar hebben ze dan Jeremia op uitgestuurd.

Hij moet dat zien gedaan te krijgen bij "de Here, uw God".

Je bent "man Gods" of je bent het niet.

² Zie 43:2 v.v.

Als je het wèl bent, dan verricht je de functie van een soort medium, en dan kun je op de een of andere manier invloed op God uitoefenen.

En als Jeremia dan met lege handen terugkomt, dan is iedereen ontevreden. Maar dat niet alleen. Dan komt Jeremia ook in verdenking. Wat is dit voor een "man Gods", die bij God niet gedaan kan krijgen wat zij graag willen. Dat zullen we later nog horen³.

Het is wel een heel jammerlijke en trieste geschiedenis.

Als dit nu maar de enige keer was geweest, maar het nare is, dat iets dergelijks zich gedurig in ons leven herhaalt.

Wij bedoelen deze devaluatie van het gebed, dat we altijd weer proberen onze wensen onder zeker voorbehoud, en in elk geval vrijblijvend, aan de Here voor te leggen.

Uw wil geschiede, gelijk in de hemel alzo ook op de aarde, dat is: geef dat wij en alle mensen onze eigen wil verzaken, en Uw wil, die alleen goed is, zonder enig tegenspreken gehoorzaam zijn.

Jawel, maar aan dat verzaken van eigen wil, zijn we nog niet toe. Wij zijn niet van plan tegen onszelf in te bidden, en nog minder tegen onszelf in te handelen. Je moest ook wel dwaas wezen, om tegen jezelf te wezen!

Niettemin houden we het gebed aan, want dat geeft toch wel een veilig gevoel. En wie weet of we God nog niet eens voor onze plannen kunnen winnen!

³ Vergel. 43:2.

ONGEDIERTE

.... en hij zal zich in het land Egypte wikkelen,
zoals een herder zich in zijn mantel wikkelt.

Jeremia 43:12m.

Het overblijfsel van Juda is in een uitermate moeilijk parket geraakt, en dit geldt speciaal de leidslieden.

Zij hadden Jeremia om de "voorbede" gevraagd, en wij weten nu wel, wat ze met die voorbede bedoelden. . . . het ging alleen maar om de goddelijke sanctie op hun eigen plannen! Er was echter één ding waar ze moeilijk onderuit konden. Men had vooraf geheel spontaan en ongevraagd beloofd, zich te zullen onderwerpen aan de uitspraak des Heren inzake het probleem: welke weg moeten wij gaan. Daar waren zelfs eden aan te pas gekomen. Nu de Here een uitspraak gedaan heeft, zijn ze evenwel niet van plan, zich daaraan te onderwerpen. Was die uitspraak hun naar de zin geweest, dan had dit hen niet de minste moeite gekost, maar dat wàs het nu juist, het was hun helemaal niet naar de zin, het ging, zoals dat meestal het geval is met het woord des Heren, tegen vlees en bloed in, en toen zeiden deze mensen: wij denken er niet aan! We gaan rustig door! Zij voelen echter zelf wel, dat hier een "nadere verklaring" nodig is. Het waren wel "drieste mannen" (vs 2), deze Azarja en Johanan en hoe zij verder heten mogen, en ze durven heel wat aan, maar zo maar een dure eed ongedaan maken, zonder blikken of blozen een pas afgelegde belofte annuleren, dat wordt toch ook deze "drieste mannen" te kras.

Zij voelen zich dus verplicht hun houding nader te motiveren.

Het excuus is gauw gevonden, en is nogal simpel.

Zij beweren eenvoudig dat Jeremia ze bedriegt (vs 2).

Gij zegt dat nu wel, Jeremia, dat de Here tot u gesproken heeft, en dat deze openbaring inhield, dat wij niet naar Egypte mochten, maar wij zijn zo vrij dat te betwijfelen.

Dat hééft de Here niet gezegd, en dat kan Hij ook nooit gezegd hebben!

Het is een prachtige vondst, maar 't klinkt in de mond van déze mannen toch wel wat vals.

U hebt het toch wel goed begrepen: door de goddelijke oorsprong van Jeremia's boodschap dubieus te stellen, hebben zij de profeet Jeremia op één lijn gesteld met de "valse profeten". Dit was namelijk altijd het kenmerk der valse profeten, dat zij wel *voorgaven* Gods woord te spreken, maar in werkelijkheid was dat niet zo. Ze spraken "uit hun eigen hart", en gaven slechts eigen inzichten weer.

De reden waarom dit "argument" zo vals klinkt is deze, dat deze broeders nu de indruk geven, doodsbang te zijn voor de valse profetie, terwijl ze in het verleden nooit anders gedaan hebben dan gehoor geven aan de valse profeten. Dat was juist de ondergang van Jeruzalem geweest.

Het is dus maar net, zoals dat in de kraam te pas komt.

Vroeger werd er niet naar Jeremia geluisterd, omdat hij een "ware" profeet was, en nu niet, omdat hij een valse profeet was.

Het is allemaal wel erg doorzichtig!

Intussen gaat het deze mannen toch wel wat te ver, om het Jeremia *persoonlijk* aan te wrijven, dat hij hun ondergang wil. Daar achten ze hem toch nog te hoog voor. Maar Jeremia heeft een "boze geest", en dat was zijn vriend Baruch. Die Baruch had Jeremia tegen hen opgezet. Dat mannetje kenden ze; die moest je in de gaten houden. Die had Jeremia blijkbaar beïnvloed, want Baruch zon altijd op hun verderf. Hij had Jeremia hiertoe bewogen "met de bedoeling ons in de macht der Chaldeeën over te geven, ten einde ons te doden en ons in ballingschap naar Babel te voeren".

Er wordt helemaal niet bij vermeld, waaròm Baruch in zo'n slechte reuk stond bij Johanan en de zijnen. Er is niets wat er op wijst, dat Baruch aanleiding zou gegeven hebben voor deze verdachtmaking. Maar u ziet het alweer: ook in deze kleine kring zijn veten. De een kan de ander, om welke reden dan ook, niet verdragen, en dan zit de lucht direct vol met allerlei verdachtmakingen, en er wordt maar geroddeld en lichtelijk en onverhoord geoordeeld, en de verhoudingen worden grondig vertroebeld.

En Jeremia mag dan bij hoog en bij laag beweren, dat dit niet zo is, maar ze houden vol, want in dit opzicht, om hun voornemens toch door te zetten, gaan deze broeders tenslotte over lijken. Daar zijn het dan weer "drieste mannen" voor. Zij "nemen" eenvoudig het gehele overblijfsel van Juda, en trekken verder. Ook Baruch nemen ze mee, en Jeremia. Ze worden eenvoudig gedwongen. Vooral Jeremia kunnen ze niet missen, want in voorkomende gevallen moet er toch een orakel zijn, dat ze kunnen raadplegen.

In Tachpanhes, aan de oostgrens van Egypte, wordt voorlopig halt gehouden.

Hier kunnen wij ook even pauzeren.

En we zitten bij ons zelf te denken: merkwaardig, dat er zo weinig verandert.

Als iemand geregeld naar de kerk gaat, om Gods Woord te horen, maar hij luistert er niet naar, hoewel hij de weg weet, of als iemand zeer ongeregeld naar de kerk gaat, en deswege vermaand moet worden, en hij luistert daar ook niet naar, dan moet u niet denken, dat deze mensen geen verontschuldigen hebben.

Die zijn er vele.

U zult bijna nooit iemand ontmoeten die zegt: ik luister niet, omdat ik niet luisteren wil; ik ben ongehoorzaam, omdat ik juist ongehoorzaam wil zijn en de zonde liefheb.

Dáár is een driestheid voor nodig, die zelfs deze drieste mannen niet konden opbrengen.

Er zijn dus excuses.

Dat excuus ligt nogal vaak in de "prophetie". Men wil niet bepaald zeggen, dat de profetie vals is, maar vaak toch wel te licht. Een ander vindt het integendeel weer te zwaar en te ouderwets. Het is hier te lang en daar te breed, en dat ligt dan aan de "prophetie" en de wijze waarop die naar voren wordt gebracht.

Vaak komt ook Baruch op de proppen. Zolang ik die nare vent naar de kerk zie gaan, zult u mij er niet zien. En dat zit dan ook nog in de ouderlingenbank. 's Zondags vroom, maar in de week homaar! Daar kunnen heel wat boekjes over opgedaan worden.

Zó posteert zich dus Baruch voor de kerkdeur, en daarom kan ik niet komen. U houdt mij wel voor verontschuldigd. En als het Baruch niet is, dan is het wel de vrouw die ik getrouwd heb, of de ossen die ik gekocht heb. Niemand gaat doldriest z'n eigen weg zonder verontschuldiging. Deze verontschuldigen zijn bovendien zeer aannemelijk. Ze zijn alleen niet meer hanteerbaar als de Here Jezus Zelf komt "om rekening met hen te houden" — maar dat is van later zorg.

U hebt intussen nog niets gehoord van dat ongedierte, waarvan in het opschrift hierboven sprake is.

Daar komen we dan nu aan toe.

Men zou die voorwendsels, die verhinderen in Gods weg te gaan, in zekere zin ook ongedierte kunnen noemen, dat veel bederft, maar aan het griezeligste ongedierte zijn deze mensen nog niet eens toe. Daar lopen ze nu in hun eigenwilligheid met open ogen op af.

Zoals het vervolg aantoont.

Ofschoon Jeremia als profeet is gediskwalificeerd, blijft hij door kwaad en goed gerucht heen zijn opdracht volvoeren. Als deze vluchtende Judeeërs bij de Egyptische grens aangekomen zijn, houdt hij ze nog eenmaal voor, dat de vijand die ze in Egypte denken te ontlopen, hen juist daar vinden zal. Een kind kon zien, dat Nebucadnezar zich niet tevreden zou stellen met de verovering van Jeruzalem. Dat was voor hem maar een strategische basis voor de verdere operaties tegen Egypte. Daar was de haard van alle onrust, en Nebucadnezar zou stellig alles op alles zetten om de macht van zijn grote concurrent Egypte te breken.

Jeremia deelt dit echter niet mee als zijn politiek inzicht, maar als de boodschap des Heren. De God van Israël zal Nebucadnezar "ontbieden", zoals men een ondergeschikte ontbiedt om een opdracht uit te voeren.

Nebucadnezar weet daar natuurlijk niets van.

Deze monarch doet wat hem behaagt, maar hierin komt het soevereine handelen van God nog meer uit. En het lijkt wel, of God deze wereldoorlog alleen zal doen ontbranden, om dit dwaze handjevol mensen een gevoelige les te lezen. Zij dachten nu eindelijk eens aan het oorlogsrumoer te ontkomen, en ze zullen er straks weer midden in zitten.

Jeremia heeft dit de vluchtelingen in Tachpanhes duidelijk gemaakt met de oude beproefde methode: aanschouwelijk onderwijs.

Hij moest twee grote stenen in de bodem begraven vlak voor de ingang van het koninklijk verblijf te Tachpanhes.

En als de mensen vroegen: wat heeft dit te betekenen, moest Jeremia zeggen: Boven op deze stenen zal Nebucadnezar straks zijn hoofdkwartier opslaan. Hij zal heel Egypte brandschatten en plunderen. De machtige goden van Egypte zullen dit onheil niet kunnen keren (vs 12).

Jeremia zelf toont ook niet het minste respect te hebben voor de indrukwekkende Zonnegod, die zetelde in de tempel van Heliopolis (vs 13).

Er zal niets van overblijven!

Met bijtende spot vergelijkt de profeet heel dit imposante Egypte, waarop de Judeeërs nu al hun vertrouwen stelden, en waar zij gouden bergen van verwachtten, met een herdersmantel die vol ongedierte zit. Zoals een herder op z'n eenzame post alle tijd heeft om z'n mantel zorgvuldig van opgedierte te zuiveren, zo zal Nebucadnezar heel Egypte "uitkammen", zodat er niets van over blijft¹.

Waar dit gezegd wordt in direct verband met "de goden van Egypte", die òf verbrand òf gevankelijk weggevoerd zullen worden, is het duidelijk, dat Jeremia met dat "ongedierte" die goden op het oog heeft gehad. De strijd tegen een volk was vaak in de eerste plaats een strijd

¹ Wij volgen hier de lezing van de LXX. In onze tekst is er sprake van, dat Nebucadnezar zich in Egypte wikkelt, zoals een herder zich in zijn mantel wikkelt, maar het is niet duidelijk, welke gedachte daaraan ten grondslag ligt. Volz vertaalt: "er wird das Land Aegypten lausen, wie der Hirte sein Kleid laust . Dat is duidelijk!

tegen de goden. Een volk dat z'n goden verloren had, had z'n "gezicht verloren". Zo'n volk kon niet meer meedoen in de rij der volken. Vandaar dat de overwinnaar zich in de eerste plaats bezig houdt met het opruimen van de goden. De grote schoonmaak . . . van het ongedierte!

En daar keken die Judeeërs nu maar zo hoog tegen op!

Tegen dat ongedierte!

Ze zouden natuurlijk nooit toegeven, dat dit ongedierte was! Integendeel — ze meenden, dat ze van die goden en godinnen nog behoorlijk profijt konden trekken, veel meer dan van de Here, Die hen feitelijk toch maar in de steek gelaten had. En we zullen in het volgende hoofdstuk vernemen, dat met groot enthousiasme de dienst van de "koningin des hemels" weer in ere wordt hersteld.

Daar verwachtten ze heel wat van.

"Ongedierte", zegt Jeremia kort en goed. En we denken met rilling aan die "luizen" van prof. Volz. De goden die de mens aanbidt zijn meestal z'n kwelgeesten. In elk geval vernielen ze heel wat, zoals de ratten, de motten en ander ongedierte. En daar was Jeremia nu maar zo bang voor, dat die afgoden, de goden van de tijd overigens, het overblijfsel van Juda zouden kapot maken, zoals de zonde van afgoderij eerst het tienstammenrijk en toen het tweestammenrijk kapot gemaakt had. Heeft dat ongedierte nog niet genoeg onheil teweeggebracht?

Wij schudden ons hoofd hierover.

Wat een dwazen toch!

En intussen brengen wij goud, wierook en mirre naar de goden van onze tijd, de goden van wetenschap en techniek, en welke er nog meer in ons pantheon samengebracht zijn.

Wat is afgoderij?

Het is "in de plaats van de enig ware God *of benevens* Hem iets te hebben of te verzinnen, waarop de mens zijn vertrouwen zet".

En laten we nu maar eens gaan zoeken, waar in ons huis en onze kleding dat ongedierte zit.

Iemand zou kunnen zeggen: daar hoef je niet lang naar te zoeken, je ziet ze zo maar.

Maar dat is nu juist het fatale: de afgod ziet er niet uit als een luis of een rat. Hij is steeds vermomd als heer.

GOD OF BROOD

. . . .toen hadden wij goed ons brood, en waren gelukkig.

Jeremia 44:17b.

Het is precies zo uitgekomen als Jeremia gevreesd had.

De over heel Egypte uitgezwermde Judeeërs¹ zijn weer teruggevallen in de oude volkszonde, de afgoderij.

Het was, zoals uit het vervolg blijkt², de eredienst van de koningin des hemels, de "moeder der goden", die velen bekoorde. Het schijnt, dat vooral de vrouwen zich daar bijzonder toe aangetrokken voelden³. Deze verering van Isjtar, de koningin des hemels, leek wel een beetje op de "zonnediens", die bij de Egyptenaren in zwang was, en het behoeft dus geen verwondering te wekken, dat in dit land, waar de zon als symbool der vruchtbaarheid aangebeden werd, de bijna vergeten dienst van de "koningin des hemels" nieuw leven werd ingeblazen⁴.

Daar heeft Jeremia dan het een en ander van gezegd.

Het is niet onmogelijk, dat de verspreid wonende Judeeërs op de grote religieuze feesten bij elkaar kwamen, en dat het op zo'n "feest" was, dat Jeremia de boeteprediking heeft gehouden, die ons in dit hoofdstuk bewaard is.

De profeet herinnert er bij die gelegenheid aan, dat het juist deze zonde van afgoderij geweest is, waardoor de toorn Gods over Jeruzalem is uitgestort, en hij verwondert zich er over, dat dit nu alweer totaal vergeten schijnt. Nog smeulen de brandende resten van het verwoeste Jeruzalem als zichtbaar bewijs dat God een volk straft, dat meer eerbied heeft voor de zon dan voor de Schepper van zon, maan en sterren, en daar komen zij die als een brandhout uit dit vuur gerukt zijn, zowaar al weer met een beeld van de hemelkoningin aandragen.

Zo weinig hebben deze mensen zich van Gods oordelen aangetrokken!

Wat zij nu doen, betekent niets minder dan zelfmoord (vs 7).

Voortgaan op deze weg, zal de totale ondergang van het "overblijfsel van Juda" ten gevolge hebben.

Zo staat Jeremia maar te preken en te getuigen, en zijn hoorders te bezweren, terug te keren tot God.

Het is toch wel diep tragisch!

Aan het begin van zijn profetische werkzaamheid heeft hij moeten preken tegen de afgoderij, en tegen het einde van zijn ambtelijke loopbaan moet hij tegen precies dezelfde zonden optornen. Intussen heeft een heel volk zich er de dood aan gegeten, en het restje dat overgebleef is nog minder bereid om te luisteren dan de anderen. ... van vrucht op de prediking gesproken!

¹ In 44:1 worden vier verschillende woonplaatsen genoemd, nl. Migdol, Tachpanhes, Nof en Pathros.

² Vgl. vs 17v.v.

³ Vgl. vs 15 en 19.

⁴ Vgl. 7:16-20, en het hoofdstuk: Zelfbeschadiging, in "Van Reformatie tot Deportatie".

Er is altijd groei in de zonde.

Wij herinneren ons nog wel, dat de Judese kolonie, toen zij op het punt stond naar Egypte te emigreren, óók niet bereid was naar het woord des Heren te luisteren.

Maar men zei dat toen niet ronduit.

Er waren allerlei verontschuldigungen, en men zou wel geluisterd hebben, als men overtuigd was, dat Jeremia het woord des Heren sprak⁵.

Hierin is nu een belangrijke wijziging gekomen.

De bereidheid tot luisteren is nu ook volkomen afwezig, maar men is nu zo eerlijk om het ronduit, op het onbeschaamde af, te zeggen. De hele menigte antwoordde: wij zullen niet naar u luisteren (vs 16).

Dat vooreerst.

Hier komt in de tweede plaats bij, dat er blijkbaar niet eens meer behoefte aan bestaat, dit "niet luisteren" te motiveren.

Dat hadden ze eerst gedaan met de opmerking: Jeremia, gij bedriegt ons. Gij zegt, dat gij het woord des Heren spreekt, maar dat *is* niet zo.

Nu nemen ze zonder meer aan, dat Jeremia "in de naam des Heren" gesproken heeft (vs 16). Maar dat kan hun niets schelen Woord des Heren of geen woord des Herenwij zullen niet luisteren.

Het toppunt van onbeschaamdheid wordt bereikt, als zij verklaren, dat ze op het ingeslagen zondepad zullen voortgaan *tegen beter weten in*.

Jeremia had ze voorgehouden: weet gij nog wel, waar al die ramspoed over Jeruzalem en Juda vandaan gekomen is? Dat was omdat zij en hun vaderen offers hadden ontstoken voor andere goden (vs 2-6).

De repliek die hierop volgt, is: wij weten dit zeer wel.

Niettemin gaan we gewoon door.

"Wij zullen voorzeker doen alles wat wij uitgesproken hebben, en offers ontsteken voor de koningin des hemels en haar plengoffers brengen, zoals wij gedaan hebben, wij en onze vaderen, onze koningen en onze vorsten, in de steden van Juda en op de straten van Jeruzalem." (vs 17)

Toemaar!

Het gebeurt nog wel eens, dat als er van kerkeraadswegen vermaand moet worden, de schuldigen enige bedachtzaamheid in acht nemen. Laten we nu maar oppassen wat we zeggen, want de dominee is er bij.

Deze bedachtzaamheid is hier ten enenmale zoek.

Daar zijn twee factoren voor aan te wijzen.

In de eerste plaats zijn deze mensen wat opgewonden. Uit alles is duidelijk, dat ze over hun toeren zijn. In gewone omstandigheden zouden ze niet gezegd hebben wat ze nu zeggen, en in ieder geval zouden ze 't zó niet gezegd hebben. Maar nu moet alles er maar eens uit. Ze willen van hun hart niet langer een moordkuil maken, en als Jeremia er dan toch naar vraagt, dan zullen ze ook maar ineens *alles* zeggen.

⁵ Zie het vorige hoofdstuk.

In de tweede plaats zijn de *vrouwen* zich met de zaak gaan bemoeien. Zij worden expres genoemd, en als aan het slot van wat Jeremia te horen krijgt, staat: "Wanneer wij voor de koningin des hemels offers ontsteken en haar plengoffers brengen, is het dan buiten onze mannen om?", dan zouden we haast de indruk krijgen, dat de vrouwen zowat alléén aan het woord geweest zijn. Nu, deze dames zijn blijkbaar niet op haar mondje gevallen. De mannen zouden het wat rustiger, wat voorzichtiger gezegd hebben, maar deze vrouwen flappen er alles uit. En dan komt meteen aan het licht, wat waarschijnlijk niet uitgesproken zou zijn, als de woorden bedachtzaam gewikt en gewogen waren. Nu springt ineens naar voren, wat de diepste oorzaak is van de wrevelige stemming. Als de vrouwen nogal bruto verklaren, dat zij geen duimbreed wijken zullen van het zondepad van haar vaderen — dat willen ze Jeremia nu maar eens duidelijk zeggen -, dan voegen zij er aan toe: "toen hadden wij goed ons brood, en waren gelukkig en zagen geen rampspoed".

Daar draaide bij hen dus blijkbaar alles om.

Punt één op het dagprogram van de dames is de boterham. Dat je goed je brood hebt, en dat de zon schijnt. Andere dingen, zoals godsdienst en zo, en de vraag: wat wil de Here van mij, zijn misschien ook wel belangrijk, maar dat is dan vers twee. Op de vraag: welk boek interesseert u het meest: de bijbel of het huishoudboekje, antwoorden zij zonder aarzelen: het huishoudboekje. Daar heb je dan ook maar dagelijks mee te maken. Als dat niet klopt, krijg je allerlei narigheid en kopzorg.

Bij de keuze tussen God en brood hebben zij dus gekozen vóór het brood en tegen God.

Intussen zou men de vraag kunnen stellen, of dit of- of niet wat al te "rechtlijnig" gedacht is, en daar zoudt u nog wel gelijk in kunnen hebben ook. Want deze mensen die hier aan het woord zijn en bij wie de vraag: "hebben wij goed ons brood?" nogal hoog ligt, hebben toch ook wel het gevoel gehad, dat hel brood iets met God te maken had, althans, dat de godheid daar een woordje in mee sprak.

U moogt dus niet zeggen, dat zij vermaterialiseerd zijn.

Zelfs niet, dat zij a- of anti-religieus zijn.

Zij hebben het nogal druk over het ontsteken van offeranden en het brengen van plengoffers, en dat zijn, zoals u weet, allemaal attributen die bij de godsdienst te pas komen.

Zij waren alleen maar van oordeel, dat zij het inzake het brood-vraagstuk bij God slecht getroffen hadden.

God liet ze maar gebrek lijden.

Met de koningin des hemels was dat heel anders. Dat was een echte lieve godin. Daar kon je ook zaken mee doen. Zolang zij haar altaar vulden met plengoffers, had zij, de hemelkoningin, gul teruggegeven. Zij keek niet op een beetje meer of minder.

Toen was er een "reformatie" losgebroken in Juda (toen Josia koning werd), en toen mocht dat niet meer. Offeren voor de koningin des hemels was verboden. En toen kwam direct de narigheid: "Sedert wij zijn opgehouden voor de koningin des hemels offers te ontsteken en haar plengoffers te brengen, hebben wij aan alles gebrek gehad" (vs 18).

Nu hadden zij echt het gevoel, dat de hemelkoningin boos was, dat ze geen offer meer kreeg. En daar wilden ze nu maar weer mee beginnen. Ze hadden bovendien geloften afgelegd⁶ aan de hemelkoningin, en die mochten ze toch niet breken⁷.

⁶ Vgl. vs 25.

⁷ Waar het hier speciaal over vrouwen gaat, wordt hier waarschijnlijk gedacht aan geloften die vrouwen deden

Religieus waren ze dus wel, dat kunt u niet ontkennen!

Het punt dat tussen Jeremia en het volk in geding is, is het altijd weer brandende vraagstuk van het *wezen der religie*.

Jeremia zegt, de religie is: God liefhebben. Om het even of men goed zijn brood heeft of niet.

Het is wat een jongere tijdgenoot van de profeet aldus onder woorden bracht:

"Al zou de vijgeboom niet bloeien,
en er geen opbrengst aan de wijnstokken zijn,
de vrucht van de olijfboom teleurstellen;
al zouden de akkers geen spijs opleveren,
de schapen uit de kooi verdreven zijn,
en er geen runderen in de stallingen zijn,
nochtans zal ik juichen in de Here,
jubelen in de God van mijn heil.
De Here Here is mijn kracht:
Hij maakt mijn voeten als die der hinden,
Hij doet mij treden op mijn hoogten"⁸.

Maar op deze hoogte staat het "overblijfsel van Juda" allang niet meer. Het is volkomen vervreemd van de gedachte, dat godsdienst overgave betekent, tout court overgave, restloos, zonder te vragen, alleen maar geven.

Men is afgezakt tot het niveau van de heidense religie, die op "do ut des" berust: ik geef u (offers) opdat gij (brood en geluk) teruggeeft. De godsdienst is een soort bedrijf geworden. Offeranden zijn hierbij geliefkoosde en zeer gewaardeerde ruilobjecten.

Deze godsdienst kon zelfs een zeer winstgevend bedrijf worden. Met wat plengoffers bereik je veel, en men kan altijd een godheid kiezen, uit de grote menigte, die niet al te karig is. Als je zo "ieder het zijne" geeft, dan bereik je tenslotte voor het "hiernamaals" ook nog wat.

Overigens vloeien onze offeranden zo overvloedig niet meer. We leven wel in een tijd van hoogconjunctuur, maar "u weet net zo goed als wij, dominee, dat het leven duur is, en wie zal zeggen of het zo blijft".

Maar daar hebben we wel wat op gevonden.

We gaan onze offeranden wat meer "spiritueel" maken, een beetje vergeestelijken. Verdunnen, wou ik eerst schrijven, maar ik laat het maar bij vergeestelijken, want godsdienst is tenslotte een zaak voor het "geestelijk leven".

Dus zijn onze plengoffers verschaald tot een kerkbeurt, een psalm en een zucht. We kunnen dit des te gemakkelijker doen, omdat tenslotte iedereen praktisch "goed zijn brood" heeft, nu er voor ons gezorgd wordt van de wieg tot het graf. En we blijven religieus, dat wèl!

aan de hemelkoningin in ruil voor een voorspoedig moederschap.

⁸ Habakuk 3:17-19.

ARBEIDER IN DE NACHTPLOEG

.... en zoudt gij voor u grote dingen zoeken?

Jeremia 45:5a.

Baruch is de man op het tweede plan.

Wij hebben hem in dit boek al verschillende malen ontmoet, maar dat was steeds een vluchtige ontmoeting. We krijgen nu gelegenheid, nader met hem kennis te maken, want er wordt een apart hoofdstuk aan hem gewijd. Baruch is ook een hoofdstuk apart. Hij is, wat u zoudt kunnen noemen: de privé-secretaris van Jeremia; hij staat dus in zekere zin geheel in de schaduw van deze grote profeet. Hij wordt dan ook metterdaad door Jeremia óverschaduwd. Er staan vele bladzijden in het boek Jeremia, die wij noteren en citeren als "de profetieën van Jeremia", maar die in feite door Baruch geschreven zijn. De insiders weten dat wel zo'n beetje uit elkaar te houden, maar de gewone bijbellezer denkt in de verste verte niet aan Baruch. Het is er zo ongeveer mee als met een minister die een redevoering houdt welke door een van zijn ambtenaren is opgesteld. Dit deert Baruch ondertussen in het minst niet. Hij is de dienaar van de "man Gods", en ook deze dienstknecht is niet meer dan zijn heer. Wil het niet zijn ook! Hij is volkomen tevreden met zijn bescheiden plaats in de achterhoede. Hij gééft er niet om, in de nachtploeg te moeten werken. "Terar dum prosim", denkt Baruch, laat mij maar verteerd worden, als ik maar nuttig ben!

U moet intussen niet denken, dat de tweederangs positie die Baruch inneemt, zo ongeveer gelijk staat met die van een figurant.

Tijdens twee momenten in het leven van Baruch komt aan het licht, dat hij zeer intens meeleeft met de zaken van het Koninkrijk Gods.

De ene maal ontdekken we dat zijdelings, en de andere maal rechtstreeks.

Wij hebben vroeger al kennis genomen van die dramatische vlucht van de Judese kolonie naar Egypte, nadat Jeruzalem gevallen was. We herinneren ons, dat het kwaad om naar Egypte de wijk te nemen, al ten volle besloten was, maar dat men alleen maar de interventie van Jeremia begeerde, om de goddelijke sanctie te krijgen op hun eigen voornemens. Het viel Johanan, de zoon van Kareah, en de zijnen wel erg tegen, dat Jeremia ze bezwoer, in het land te blijven.

Het enige wat ze nog konden aanvoeren om hun zin toch door te zetten, ondanks de belofte dat ze naar Jeremia zouden luisteren, was, dat ze beweerden dat de boodschap die Jeremia overbracht, niet de boodschap des Heren was. Baruch, zeiden ze, was zijn "boze geest", en die stookte hem tegen hen op.

Dat was natuurlijk maar een flauw uitvluchtje, maar zijdelings mogen we hier toch wel de conclusie uit trekken, dat Baruch in ieder geval een persoonlijkheid was, met wie men rekening hield. Het was in dit geval volkomen onjuist, dat Jeremia onder (verkeerde) invloed stond van Baruch, maar klaarblijkelijk was het toch een publiek geheim, dat Jeremia zijn vriend Baruch in vertrouwen placht te nemen. Baruch was toch wel een beetje meer dan secretaris. Hij was de vertrouweling van de profeet, wat hij nooit geworden zou zijn, als Jeremia niet wist dat de zaak des Heren hem zeer na aan het hart lag.

Dit laatste komt vooral aan het licht, nu wij in dit 45e hoofdstuk nader kennis maken met Baruch, en min of meer een blik in z'n hart slaan.

Dit hoofdstuk bevat zowel een vermaning als een belofte aan Baruch, en in die vermaning heet het, dat hij, Baruch, moet ophouden "grote dingen" te zoeken.

Dit lijkt wel in lijnrechte tegenspraak met hetgeen we tot dusver van Baruch vernamen. We leerden hem kennen als een bescheiden man, die niet met de ellebogen werkt en zich niet op de eerste plaats probeert te dringen. Een vermaning aan deze timide privé-secretaris en profeten-assistent, om geen "grote dingen te zoeken", komt ons haast wat misplaatst voor.

Maar we nemen deze bedenking terstond terug, als we weten, wat met die "grote dingen" wordt bedoeld.

Baruch zoekt geen grote dingen voor zich zelf.

Zijn ogen waren in dit opzicht niet hoog, en hij verkeerde niet in dingen die voor hem te groot en te wonderbaar waren.

Wat hij wèl "zoekt", d.w.z. waar hij om bad, dat waren grote dingen voor zijn volk.

Er was eigenlijk maar één "groot ding" waar hij aldoor mee bezig was en dat hem geen moment met rust liet.

Dat was.... of het voorzegde oordeel over zijn volk nog niet kon worden afgewend.

Van dat naderende oordeel was Baruch diep onder de indruk gekomen, toen hij "de woorden uit de mond van Jeremia te boek gesteld had in het vierde jaar van Jojakim" (vs 1).

Dat was die boekrol die tot aan de rand gevuld was met strafdreigingen en oordelen tegen Jeruzalem.

Baruch heeft daar geen "ambtelijk proces-verbaal" van kunnen maken.

Hij kon dat niet opschrijven met droge ogen.

Telkens schoot hem een brok in de keel.

Hij was er helemaal kapot van.

Wie zou niet kapot gaan aan de vervaarlijke boodschap van een toornend God? Hoe verder Baruch komt met schrijven, hoe angstiger hij wordt.

Wij horen hem klagen: "Wee mij toch, want de Here heeft smart bij mijn lijden gevoegd, ik ben moede van mijn zuchten en rust vind ik niet".

Zó heeft Baruch meegeleefd met zijn volk.

Wij kennen dit nauwelijks meer.

Wij kennen klagende mensen genoeg, en rusteloze mensen zijn er ook genoeg, maar zodra u verder onderzoekt waar die klachten over gaan, en wat de rust wegneemt, dan blijkt het steevast te cirkelen rondom eigen belangen.

Waar is de verontrusting over de gang van zaken in Gods Koninkrijk?

Wie zit er in zak en as over de ontadeling en onttakeling van de kerk?

Wij bedoelen natuurlijk niet de criticasters die zo af en toe een nummer weggeven over het verval der kerk zonder bewogenheid. Déze mensen plegen hun bezwaren tegen de geest der eeuw in te leveren bij vrienden en kennissen en op conferenties. Baruch heeft zijn bezwaren blijkbaar bij God kenbaar gemaakt. Hij krijgt er tenminste een antwoord op.

Van de mode- en beroepsbezwaarden krijgt u de indruk, dat ze misstanden die ze "betreuren", eigenlijk wel prettig vinden. Waar zouden ze met hun bezwaren heen moeten, als de

misstanden werden opgeheven?

Ze zouden geen leven meer hebben.

Baruch is echter maar steeds bezig om de oplossing te zoeken. Deze man heeft nog verwachtingen. Hij kijkt (biddend) uit naar "grote dingen". Hij wéét, dat God grote dingen kan doen.

Het grootste ding dat God kan doen, is terugkomen op Zijn besluit.

Dat Hij berouw krijgt over het kwaad dat Hij gesproken heeft te zullen doen. Dat Hij zegt: het zal niet geschieden; het berouwt Mij over Mijn knechten.

En daar is Baruch nu maar rusteloos mee bezig, dat God *niet* zal doen, wat Hij aanvankelijk voornemens was te doen. Baruch wil steeds maar door zijn gebeden de wissels verleggen, waardoor de trein voor Jeruzalem op veilig spoor komt. Dat er geen ongelukken gebeuren; dat de catastrofe wordt afgewend.

Dit is op zichzelf geen onmogelijk ding.

Er kunnen "grote dingen" gebeuren in de kerk en in de wereld, en het onmogelijke kan mogelijk worden door het gebed.

Maar als de kerk zich ondanks prediking en voorbede blijft verzetten, moet het verhardingsproces voortgaan, en dan staat zelfs de bidder Baruch voor het onmogelijke.

In deze zin probeert God Baruch terecht te wijzen.

Hij krijgt te horen, dat hij maar op moet houden met deze "grote dingen" te zoeken, want... "wat Ik gebouwd heb, breek Ik af".

God gaat niet afbreken wat anderen gebouwd hebben, maar wat Hij Zelf gebouwd heeft. Vóórdát God Zijn eigen bouwwerken afbreekt en Zijn eigen scheppingen gaat vernietigen, moet er heel wat gebeurd zijn. Laat Baruch goed begrijpen, dat dit maar niet in een opwelling gebeurt. Als er iets weloverwogen geschiedt, dan dit.

Dacht Baruch soms, dat dit God geen tranen gekost had? Wie ziet zonder tranen het werk zijner handen in vlammen opgaan? Wie staat onbewogen bij de ruïnes van het gebouw dat hij met veel moeite heeft gesticht? Als uw levenswerk ineens stort — quis non fleret? Laat Baruch nu toch niet denken dat *hij* het is, die God moeite en verdriet aandoet. God heeft *Zichzelf* hiermee ontzaglijk veel moeite en verdriet berokkend. Als er één is, die smarten lijdt vanwege het oordeel, dan is dat.... God Zelf.

God doet Zichzelf géén pijn, als er geen goddelijke nóódzaak is; daarom, Baruch, zoudt ge "grote dingen" zoeken? — Zoek ze niet!

Intussen doet het ons toch wel goed, dat Baruch in deze richting gezocht heeft.

Wij hebben deze man lief om zijn lijden met zijn volk, zijn bidden voor zijn volk, zijn zwoegen voor zijn volk, zonder ook maar een ogenblik zelf op de voorgrond te willen treden. Wij zijn jaloers op deze worstelaar, die niets vroeg voor zich zelf, maar alles voor zijn volk en de zaak des Heren.

Wij willen ook nog wel onze plaats innemen onder de strijders, maar wij weten daarbij, als we eerlijk zijn, vaak voor onszelf:

dat wij in naam voor U te strijden
slechts met onszelven zijn vervuld.

Het is ons helemaal niet onverschillig, welke rang wij bekleden in de militia Christi. De

meesten willen liefst generaal zijn. Bijna niemand gewoon (heils)soldaat. Het is een permanent gedrang naar de eerste plaats. Wij hebben gelezen in de bijbel: "doet geen ding door ijdele eer; een ieder achte de ander uitnemender dan zichzelf; dit gevoelen zij in u, hetwelk ook in Christus Jezus was".

Wij beamen dat ten volle, gelijk we geleerd hebben, alles vlot en vaardig te beamen. En ik vind het prachtig, dat de ander mij uitnemender acht dan zichzelf. Dichter moet het niet bij komen.

Het zal dus eindelijk eens tijd worden, dat de kerk zich bekeert.

Dat de "wereld" zich bekeren moet, weten we nu al. Nu moeten we leren dat de kerk zich moet bekeren tot het oer-evangelie van "dit gevoelen zij in u, hetwelk ook in Christus Jezus was".

Zolang dit niet gebeurt, heeft de kerk geen toekomst.

Evenmin als ieder individueel kerklid, voor wie dé grote, beslissende levensvraag is: wilt gij uw leven inzetten voor de Here Jezus Christus, onverschillig of u een plaats krijgt op de eerste, de tweede, of de derde rang? Wilt u "gehéél voor Hem" zijn, ongeacht of Hij u bij de nachtploeg of bij de dagploeg indeelt? Wij komen met de honderd procent overgave alleen maar uit. Al het andere is volstrekt onvoldoende.

En wie over weinig getrouw is geweest, wordt over veel gezet.

Voor Baruch hield dit in: "maar Ik geef u uw leven ten buit in alle plaatsen waar gij zult heengaan".

U moet hierbij heel gewoon aan het "leven" denken, het vege lijf! Het was een gevaarlijke tijd waarin dit woord tot Baruch viel. Oorlog en revolutie. Wij hebben daar al een en ander van vernomen. De dood loerde op alle wegen, maar Baruch zal er het leven afbrengen. Er zullen duizend vallen aan zijn linkerzijde en tienduizend aan zijn rechterhand, tot hem zal het kwaad niet genaken.

Een "vlakke" belofte is dit niet het leven is een kostbaar goed. De gelovige van het O. Testament zou daar nog een streep onder zetten. Wat gewin is er in mijn bloed? Zal het graf u loven? De man die dit zei, was van oordeel, dat God alleen Zichzelf maar schade deed, als Hij zijn levensdraad afsneed. Dan was er onder de levenden één minder die Gods lof vertelde, en die waren er toch al niet zoveel. De Here moest daar dus maar wat zuinig mee zijn.

Wij plegen in zulke gevallen te zeggen: die O. Testamentische gelovigen wisten lang niet zoveel van de opstanding der doden als wij; vandaar hun "diesseitige" toekomstverwachtingen, dat zich vastbijten in het "leven".

Nu kon dat nog wel eens meevallen, wat zij van de opstanding der doden afwisten. En verder zouden wij van dat "diesseitige" wel iets meer kunnen gebruiken. We gaan naar het sterfhuis en condoleren de familie. We zouden de kerk ook eens moeten gaan condoleren: alweer een bidder minder! En er zijn er al niet zoveel.

Wij zeggen bij die belofte van het "leven" aan Baruch: dat zit vol perspectief. Daar zit het "eeuwige leven" achter. En mèt dat we die perspectieven hebben ontdekt, gaan we ze weer verdoezelen, door de belofte des eeuwigen levens te vervagen tot de "zaligheid der zielen" in de hemel. Waarom ontglippen ons de lichamen? En waarom laten we de nieuwe *aarde*, die ons toch ook beloofd is, zomaar schieten?

Ik geef u uw leven ten buit — nee, daar wil ik niets op laten beknibbelen. Dat is, dat "dit mijn vlees" een plaats krijgt op de nieuwe aarde, en dat deze mijn ogen de schoonheid van Gods

schepping indrinken, en dat deze mijn handen zullen vatten hun nieuwe taak, waar ik nooit moe van word, en zo dat ik niet meer ziek word, en van de ene verbazing val in de andere in de wondere wereld die God bezig is nieuw te maken.

Nu is het ook niet meer belangrijk, te weten wat er van Baruch precies geworden is. Belangrijk zijn niet de gangen van de knecht, maar de gangen van de Koning, onze Here Jezus Christus, door deze wereld. Wij zien met groot verlangen uit naar de dag dat Hij terugkomt, want dan worden alle dingen nieuw. Dat zijn de grote dingen, die wij zoeken met verlangen, en waarvan Jezus nooit zal zeggen: zoek ze niet!

HET PAARD MET Z'N RUITER

De snelle kan niet ontvluchten en de held niet ontkomen.

Jeremia 46:6a.

Dat woord des Heren over Baruch, waar we in het vorige hoofdstuk van gelezen hebben, was maar even een intermezzo — dat hebt u wel begrepen!

Nu, in dit hoofdstuk, keert Jeremia in z'n gedachten naar Egypte terug.

Daar kan hij zo maar niet van afstappen.

Hij kan er ook niet overheenkomen!

We hebben in hoofdstuk 44 dat "overblijfsel van Juda" in Egypte achtergelaten, en dat was maar een zielig geval. Gods laatste woord is geweest, dat van dat overblijfsel van Juda niets overblijven zou, op een enkele vluchteling na dan!

In datzelfde Egypte loopt ook het spoor van Baruch en van Jeremia dood.

Ze waren tegen hun wil daarheen gesleept — dan horen we al spoedig niets meer van hen.

Dat is op zichzelf niet zo erg. Hoe het met Gods *boodschappers* afloopt, is niet zo bijster belangrijk. Wèl, hoe het met Gods *Koninkrijk* gaat.

Dat is hier nu juist het erge!

De nacht der afgoderij daalt over de Egyptische ballingen. Het levenswerk van Jeremia schijnt op een volkomen mislukking te zijn uitgelopen. Hij kan zijn volk niet vasthouden. Ze vallen hem volledig uit de hand! Daarom is hun ondergang zeker.

Natuurlijk mislukt Gods werk nooit!

Wat in Egypte ondergaat en verloren gaat, wordt in Babel gewonnen. Dáár gaat straks het zaad ontkiemen, dat door Jeremia gestrooid is. Maar intussen doet het ons toch wel zeer, dat er van dat "overblijfsel van Juda" in Egypte niets terecht komt.

Dat was toch óók een deel van het volk des Verbonds.

Inderdaad!

Maar het verbond is geen factotum!

De ongehoorzame en onwillige bondeling komt om, en nog wel door eigen schuld. Wat weer niet wegneemt, dat anderen er ook schuld aan kunnen hebben.

In dit geval: Egypte!

Zo is het verklaarbaar, dat Jeremia weer op Egypte terugkomt, na dat intermezzo met Baruch. Dat hij daar zo maar niet van afstappen kan.

Dat is nu zowaar al de tweede maal in de geschiedenis, dat Egypte z'n schennende handen uitsteekt naar het volk van het verbond.

Die oude farao uit Mozes' dagen heeft het "overblijfsel van Jacob" willen verbranden in de tichelovens, en deze nieuwe farao wil het overblijfsel van Juda verbranden in de altaarvlammen van de Zonnegod. De eersten moesten verdrinken in de Nijl, en deze laatsten moesten zich de dood drinken aan de wijn op de feesten ter ere van de koningin des hemels.

Dat is de haat tegen God van het anti-christelijk Egypte.

En ook daarover zal God bezoeking doen.

Vandaar dat Jeremia in de rij der volken die Gods wraak zullen ondervinden, nu Egypte vooropstelt.

Reeds aan de Judeeërs in Egypte had Jeremia gezegd, dat zij farao Hofra zouden zien sterven¹, en dat zou hun een *teken* zijn van de waarachtigheid van Gods woord.

Op deze farao komt hij nu terug. Maar daar blijft hij niet bij staan. God heeft wat tegen op alle farao's en allen die Hem gram zijn. En dit wordt dan nu samengevat in de godsspraak "over Egypte" (vs 2)².

We zijn nu toegekomen aan die hoofdstukken uit Jeremia's boek, die het woord des Heren spreken "over de volken".

Jeremia was immers door God afgezonderd, om "een profeet voor de volkeren" te zijn³.

Dat wil zeggen, dat God niet alleen een woord voor de kerk, maar *een woord voor de wereld* heeft.

Dit betekent onder meer, dat het richtend spreken van God de gang der historie bepaalt. De toekomst der volken en van de wereld hangt niet af van de beraadslagingen der politici, noch van de sterkte der legers. Nog minder van de ontwikkeling van wetenschap en techniek, voor hoeveel verrassingen deze ons dagelijks ook stellen. Alleen het woord des Heren is beslissend voor het lot der volken.

Bijna nergens komt dat in de bijbel zo souverain uit als in de slothoofdstukken van het boek Jeremia. Aan Christus is gegeven alle macht in de hemel en op de aarde. De profeten die van Hem spraken, de apostelen die van Hem getuigden, de kerk die door Hem verlost werd, geen van alle staan als toeschouwers in deze wereld. Zij zijn het die feitelijk leiding geven door getuigenis en gebed. Zij zijn de stormvogels van het gericht. Zij zijn de baanbrekers van de nieuwe wereld.

Het oordeel begint ditmaal bij Egypte.

Het drama heeft twee bedrijven, en het eerste bedrijf speelt bij Karchemis, aan de oever van de Eufraat gelegen⁴.

Tot zover waren de Egyptische legers in zegevierende marsen dus reeds opgerukt.

De Egyptenaar heeft grote plannen.

Het is niet alleen de bedoeling dat met de grote rivaal Nebucadnezar, de koning van Babel, wordt afgerekend, maar farao Necho doet een greep naar de *wereldheerschappij*.

Zoals de Nijl op gezette tijden buiten haar oevers treedt, zullen de Egyptische legers alle koninkrijken der aarde overstromen.

"Wie is het, die komt opzetten als de Nijl,
wiens wateren bruisen als rivieren?"

¹ Vgl. 44:29, 30.

² Dit hoofdstuk bevat twee delen, waarvan het eerste is gericht "tegen het leger van farao Necho" (vs 2-12), terwijl het tweede deel (vs 13-26) ons naar een veel latere periode verplaatst, nl. naar die van farao Hofra, waar ook in h. 44 sprake van is. Het geheel wordt samengevat onder de titel: "Over Egypte".

³ Vergel. 1:5.

⁴ Wat Jeremia hierover nu zegt, ligt nog in de toekomst. Het is duidelijk, dat de historische opmerking in vs 2b een latere toevoeging is.

Egypte komt opzetten als de Nijl,
terwijl de wateren bruisen als rivieren,
en zegt: Oprukken zal ik,
ik zal de aarde overdekken,
ik zal verdelgen steden met inwoners en al!" (vs 7, 8)

De troepen zijn tot in de perfectie bewapend. Het bevel tot de laatste, beslissende slag is gegeven:

"Bereidt schild en rondas
en rukt aan tot de strijd!
Spant de paarden in en stijgt op, gij ruiters,
en schaat u in slagorde,
de helmen op!
Scherpt de lansen!
Trekt de pantsers aan!" (vs 3, 4)
"Vooruit paarden;
jaagt voort, wagens;
laten de helden uittrekken:
Ethiopiërs en Puteeërs, die het schild hanteren,
Lydiërs, die de boog spannen!" (vs 9)⁵

Het loopt echter heel anders dan men in het Egyptische hoofdkwartier heeft voorzien. Op dramatische wijze keren de krijgskansen geheel onverwacht:

"Waarom zie ik hen verschrikt, achterwaarts wijkende?
Ja, hun helden zijn verslagen
en vluchten steeds voort zonder om te zien:
Schrik van rondom! luidt het woord des Heren.
De snelle kan niet ontvluchten
en de held niet ontkomen:
in het Noorden, aan de rivier de Eufraat,
zijn zij gestruikeld en gevallen" (vs 5, 6).

Egypte wordt zó vernietigend verslagen, dat aan herstel niet meer te denken valt:

"Trek op naar Gilead en haal balsem,
o jonkvrouw, dochter van Egypte;
tevergeefs neemt gij veel geneesmiddelen,
voor u is er geen genezing" (vs 11).

De farao van Egypte dacht met roem overladen in zijn land als overwinnaar terug te keren. Dit is de werkelijkheid:

"De volken horen uw smaad,
en uw gejammer vervult de aarde;
want de ene held is gestruikeld over de andere,
tezamen zijn zij gevallen" (vs 12).

Het tweede deel van dit hoofdstuk verplaatst ons naar een veel latere periode in de geschiedenis. De farao Necho *is* niet meer. Zijn kleinzoon farao Hofra zit nu op de troon. De situatie is voor Egypte nu heel wat ongunstiger.

De troepenmacht van Egypte staat nu niet aan de Eufraat, maar de troepen van Nebucadnezar

⁵ Hier worden de strijdkrachten van de vazalstaten opgesomd, die mee deel uitmaken van het Egyptische leger.

staan op het punt de grenzen van Egypte te overschrijden (vs 13).

In Egypte worden voorbereidselen gemaakt, om het vaderland tot het uiterste te verdedigen:

"Boodschaft het in Egypte
en doet het horen te Migdol,
ja, doet het horen te Nof en Tachpanhes,
zegt: Schaar u in slagorde
en tref uw voorbereidselen,
want het zwaard verslindt om u heen" (vs 14)⁶.

Het zal echter niet baten, want het lot van Egypte is bezegeld. Dat zou al zo zijn, ook als de Here er niet aan te pas gekomen was, als we dat zo eens mogen zeggen.

Want Hofra is tegen Nebucadnezar lang niet opgewassen.

Hofra is een man van grote woorden.

De beste naam die men hem geven kan, zegt Jeremia, is: Rumoermaker! (vs 17a)

Hij zou altijd wat, maar er kwam nooit wat van. Hij liet regelmatig "zijn tijd voorbijgaan" (vs 17b). Dat had Jeruzalem ook al ondervonden, toen het maar zat te wachten op het Egyptische leger, dat de stad ontzetten zou.

Zijn grote tegenstander daarentegen is een man van formaat!

Wat oorlogstechniek, mensen en materiaal betreft, steekt hij, Nebucadnezar, even ver boven alle staten uit als de Tabor boven de omringende bergen en de Karmel boven de zeespiegel (vs 18b).

Op zichzelf hoeft dit nog niets te zeggen, want als de Here aan de spits gaat, boeten alle getallen aan betekenis in.

Maar dat is het nu juist.

Egypte heeft de Here ook tegen zich.

Zoals de Here eenmaal het paard met zijn ruiter in de Rode Zee verdrong, zo zal ook nu wat de kracht van Egypte's leger uitmaakt, de ruitery, vernietigend worden verslagen "omdat de Here hem nederstiet" (vs 15).

Dit wordt het sein voor de algehele debacle!

De vreemde hulpstroepen deserteren en keren naar hun haardsteden terug.

Zij zeggen:

"Op! terug naar ons volk en naar ons geboorteland
voor het geweldige zwaard" (vs 16b en vs 21).

Egypte zal nu geheel ten onder gaan.

De hoofdstad Nof (d.i. Memphis) zal met de grond gelijk gemaakt worden, en de inwoners gaan in ballingschap (vs 19).

Met een keur van beelden beschrijft Jeremia dan de komende catastrofes.

Nebucadnezar zal Egypte kwellen, zoals een horzel een koe kwelt (vs 20)⁷. Hij komt aanschuifelen als een slang (vs 22b); hij hakt alles kort en klein, zoals een houthakker een bos

⁶ Dit zal wel betekenen, dat de omliggende landen reeds door de vijand zijn bezet. De toestand is dus uitermate critiek.

⁷ Dit beeld van Egypte (koe) is wellicht zinspeling op het feit, dat de koe als heilig dier werd vereerd.

neervelt (vs 22b, 232a). Zijn leger is even talrijk en vernietigend als een sprinkhanen-zwerm (vs 23b).

Als men nu vraagt naar het "waarom" van dit alles, dan onthult het boek Jeremia ons daarover het een en ander.

Meestal kunnen wij op het "waarom" van de gebeurtenissen in de historie of ons eigen leven geen antwoord geven.

Bij wijze van uitzondering wordt het ons hier doorzichtig gemaakt. De Here had nog iets af te rekenen met Juda en Jeruzalem.

Het volk des Heren moest om zijn zonden worden getuchtigd. En als instrument om dit uit te voeren, had de Here Nebucadnezar uitgekozen.

Egypte wil nu een spaak in het wiel steken.

Maar nu krijgt Egypte natuurlijk met God te doen.

God legt de zege op Nebucadnezars wapenen, niet omdat hij zo'n brave broeder is, of strijdt voor "een goede zaak", maar omdat God Nebucadnezar nodig heeft.

Daarom alléén!

Ter volvoering van Zijn Raad!

Bovendien heeft God ook nog iets af te rekenen met Egypte, met die mensen die mee verantwoordelijk waren voor de ondergang van Zijn volk, en met de goden van Egypte, de god "Amon" en hoe ze verder maar heten mogen⁸.

Als Nebucadnezar toch bezig is opruiming te houden, en de straffen Gods uit te delen, dan kan hij dit gericht in de loop mee uitvoeren. En later krijgt Nebucadnezar z'n straf wel, omdat hij alle grenzen te buiten gaat, en zelf meent god te zijn⁹.

En zo stond in die dagen heel de wereld in brand . . . vanwege Jeruzalem!

Jeruzalem staat centraal in de gedachten Gods, en daar draait alles om. De wereldhistorie is ondergeschikt aan de heilshistorie.

Als wij bij het lezen van de oude profeten één ding grondig kunnen (en moeten) afleren, dan is het, dat wij aldoor maar denken, dat Moskou, Berlijn, Bonn, Parijs, Londen en Washington en Genève centraal zijn. En dat van de daar gehouden politieke en atoomconferenties vrijwel alles afhangt.

Dat is niet zo.

Hoofdstad der wereld is nog altijd "Jeruzalem".

Om het heil der wereld, dat bij Jeruzalem begon en bij (het nieuwe) Jeruzalem eindigt, beweegt zich alles.

Dat zal Jeremia ook wel een beetje in zijn gedachten gehad hebben, toen hij dit gerichtshoofdstuk over Egypte met deze merkwaardige perspectieven sloot: "Vrees gij dan niet, Mijn knecht Jacob, en wees niet verschrikt, o Israël, want zie, Ik verlos u uit verre streken, uw nakomelingen uit het land hunner gevangenschap; Jacob zal terugkeren en rustig en veilig wonen, door niemand opgeschrikt¹⁰.

⁸ Vgl. vs 25. In No of Thebe stond de tempel van de beroemde god "Amon".

⁹ Dit komt in het boek Daniël aan de orde.

¹⁰ Vgl. vs 27.

HET ONTWAAKTE ZWAARD

Wee, zwaard des Heren, tot wanneer zult gij niet rusten?

Jeremia 47:6a.

Naast Egypte is de Filistijn de eeuwen door de vijand van Israël geweest. Geen gelegenheid heeft hij onbenut gelaten, het volk des Heren te knauwen. Dat was al zo in de Richterentijd.

Men hoeft zich maar de figuur van Simson te herinneren. Zijn hele leven was één langgerekte strijd tegen de oude ervijand. De strijd van een eenzame, in de steek gelaten door z'n eigen volk. De strijd van een held, die door zijn dood groter verlossing teweeg bracht dan ooit bij z'n leven. . . . type van de Christus. En daarmee is Filistea direct getypeerd als de anti-christelijke macht. De Filistijn schijnt er meer plezier in te hebben, God te honen, dan het volk van God. Hij lacht z'n satanische lach als de ark Gods in zijn bezit is en bijgezet kan worden in de tempel van Dagon. En als Goliath de slagorden des Heren hoont, lacht hij God in het gezicht uit!

Nu is Juda in ballingschap gegaan.

Van Israël is allang geen spoor meer.

Dat hebben Israël en Juda aan zichzelf te wijten. Deze Rijken gingen niet ten onder door het geweld van Goliath, noch door de aanvallen der Filistijnse benden. Ze gingen ten onder aan hun eigen zonden. Ze hebben ver van God de weelde gezocht, en aan die weelde hebben ze zich de dood gegeten: wie ver van U de weelde zoekt, vergaat eerlang en wordt vervloekt. Dat heeft Israël aan den lijve ondervonden. Wij denken bij de nood van het volk Gods meestal aan vijanden, bij het kermen der kerk aan de vervolging. Het meeste kwaad doet de kerk meestal zichzelf.

Toch hebben ook de vijanden het volk des Heren wonden toegebracht. En dat is God niet vergeten.

Ook niet, nu deze natie (voorlopig) van de kaart is gewist.

God vergeet niets.

Noch de smaad die Hemzelf, noch de smaad die Zijn volk is aangedaan. En daarom heeft Jeremia nu ook een "woord des Heren over de Filistijnen" (vs 1)¹¹.

Profeten spreken gaarne in beelden.

Het oordeel Gods dat over het Filistijnse land zal komen, wordt hier dan ook voorgesteld onder het beeld van een alles vernielende overstroming.

¹¹ Er staat bij: "voordat Farao Gaza innam". Dat is natuurlijk een latere bijvoeging. Het is intussen niet met zekerheid te zeggen, welke farao het geweest is, die Gaza innam.

"Zie, wateren komen opzetten uit het Noorden¹²
en worden tot een overstromende beek;
ja, zij overstromen het land
met al wat zich er op bevindt,
de stad met z'n inwoners en al,
zodat de mensen schreeuwen en de bewoners van het land jammeren." (vs 2)

Wij weten uit ervaring, hoe verschrikkelijk een watersnood al wezen kan. De ellende van een overstroming, waarbij steden en dorpen met inwoners en al omkomen, is nauwelijks te beschrijven.

Hier blijkt echter, dat deze watersnood slechts beeldspraak is.

Deze ramp voorspelt een nog veel erger ramp: de ramp van de oorlog.

Jeremia hoort:

"het geluid van het stampen
van de hoeven zijner paarden,
het ratelen zijner wagens,
het gedreun zijner wielen" (vs 3a).

De verwarring is zo groot, dat ieder slechts bedacht is op eigen lijfsbehoud. De ouders zien zelfs niet om naar hun kinderen (vs 3b).

Door een afschuwelijke oorlog zullen alle Filistijnen verdelgd worden (vs 4a).

Wel bestond er een wederzijds verdrag van bijstand tussen de Filistijnen en de Phoenicische steden Tyrus en Sidon, om elkaar te helpen bij een aanval door derden.

Maar zó snel zou de opmars van Nebucadnezars legers zijn, dat Filistea, "de enig overgebleven helper van Tyrus en Sidon", niet eens de kans meer kreeg om deze omsingelde steden te hulp te snellen. Met Phoenicië viel ook Filistea bijna gelijktijdig in de macht van Babel (vs 4)¹³.

De slagvelden zijn gevuld met lijken.

In Gaza en Askelon, de voornaamste steden van Filistea, zijn de vluchtelingen en geëvacueerden opgehoopt.

Hier zijn ook de vrouwen en kinderen, de verloofden, de vaders en moeders van de gevallenen of die nog zullen vallen.

Zij kermen: o, zwaard des Heren, hoe lang zult gij nog woeden? Waarom keert ge niet terug in de schede? Zijt ge nòg niet verzadigd van bloed? Kunt gij nòg niet slapen gaan?

Het antwoord luidt kortweg: onmogelijk!

Lang genoeg heeft het zwaard des Heren gesluimerd. Eigenlijk al veel te lang heeft de Here (schijnbaar) werkeloos toegezien, hoe Zijn naam werd gelasterd, Zijn heiligdom ontheiligd, Zijn volk gekrenkt.

Nu is dan eindelijk het wrekende zwaard der gerechtigheid ontwaakt.

Het zwaard wordt wel gevoerd door de soldaten van Nebucadnezar, maar daarachter staat de wrekende God.

¹² Voor Jeremia is de vijand uit het Noorden altijd Babel. Deze profetie is dus niet vervuld met farao's verovering van Gaza, maar met de komst van Nebucadnezar.

¹³ De Filistijnen heten hier: "de rest van het eiland Kaftor", d.i. Kreta, omdat Kreta het stamland was van de Filistijnen, vgl. Amos 9:7. Voor de naam "rest van de Enakieten", zie Jozua 11:22.

En niet rusten zal dit zwaard, voordat het z'n opdracht heeft volvoerd.

"Hoe zoudt gij rustig zijn?
De Here heeft het immers last gegeven:
tegen Askelon en tegen de zeekust,
daar heeft Hij het zijn bestemming gegeven" (vs 7).

Er is in de bijbel nòg eens sprake van het zwaard des Heren, dat niet langer werkeloos rusten mocht, maar opgeroepen wordt om te ontwaken¹⁴.

Het verrassende en geheel onverwachte is in dat geval, dat het zwaard des Heren zich niet keert tot de schuldige, maar tot de onschuldige.

"Zwaard, waak op tegen Mijn herder,
tegen de man, die Mijn metgezel is,
luidt het woord van de Here der heirscharen."¹⁵

En als iemand nog mocht twifelen, wie en wat met dit vreemde bevel bedoeld is, dan wordt hij geheel uit de droom geholpen door Mattheüs. Hij schrijft:

"Toen zeide Jezus tot hen: Gij zult allen aan Mij aanstoot nemen in deze nacht. Want er staat geschreven: Ik zal de herder slaan, en de schapen der kudde zullen verstrooid worden. Doch nadat Ik zal zijn opgewekt, zal Ik u voorgaan naar Galilea"¹⁶.

Daar zocht de herder de verstrooide schapen weer op.

Die schapen waren niet alleen dat handjevol uiteengestoven discipelen. Het zijn allen die door de hand van de grote Herder der schapen werden en nog worden vergaderd.

Ook de schapen, "die van deze stal niet zijn".

En daar zien we zowaar ook Filistijnen onder.

De Filistijn, de Tyriër, de Moren,
Zijn binnen u, o Godsstad, voortgebracht.

De Filistijn, de honer van de slagorden Israëls, de verwoester van het volk Gods, nu kind van God.

En nauwelijks van onze verbazing bekomen, zien we ook de Egyptenaar naderen:

'k Zie Rahab¹⁷, ik zie Babel tot Uw eer
bij hen geteld, die Uwe grootheid zingen.

Het kan toch wel wonderlijk lopen!

De Egyptenaar, die alleen maar eigen grootheid zingen kon, wordt een blijde zanger van Gods eer. De brekers van Sion worden haar bouwers, de vijanden haar liefhebbers.

Zulke wonderen kunnen alleen maar gebeuren, waar het grootste wonder van de wereld gebeurd ishet kruis van Golgotha. Wie had nu ook ooit kunnen denken, dat het zwaard der gerechtigheid des Heren, dat alle zondaren had moeten treffen, neer zou komen op het hoofd van de Goede Herder, ook genoemd het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt.

En zo heeft de Here toch nog geluisterd naar de klacht der stervenden op het slagveld en de

¹⁴ Vgl. Zach. 13:7.

¹⁵ Vgl. Zach. 13:7.

¹⁶ Vgl. Matth. 26:31.

¹⁷ Met Rahab is in psalm 87 Egypte bedoeld. Hierop is ook al gezinspeeld in de profetie tegen Egypte; vgl. Jeremia 46:26b.

klacht der rouwenden in Gaza en Askelon:

"Wee, zwaard des Heren,
tot wanneer zult gij niet rusten?
Trek u terug in uw schede,
wees rustig en houd u stil!" (vs 6)

HET ONVERWACHTE OORDEEL

Vervloekt, wie het werk des Heren met lauwheid verricht.

Jeremia 48:10a.

Na de "vreemden" komen de "broedervolken" aan de beurt, en Moab geniet de "eer" de rij te openen.

Ook met Moab heeft de Here nog iets te vereffenen.

Dit kan kort worden samengevat in deze hoofd-beschuldiging: "omdat het zich tegen de Here verheven heeft" (vs 26). Daar komt het op neer en daar komt ook alles uit voort. Dat zich verheffen tegen de Here kreeg vlees en bloed in Moabs *hoogmoed*, de oerzonde van de mens (vs 7, 11, 29), de hautaine verachting van het volk Gods (vs 27) en het verheerlijken van zijn eigen afgoden (vs 7, 46). Moabs zondenregister is lang. Daarom wordt het wee uitgeroepen over Nebo, Kirjathaim en alle sterke vestingen van Moab (vs 1, 2).

Wie de uitvoerders zijn van het gericht over Moab, wordt niet eens gezegd.

Dit is ook niet belangrijk.

Hoofdzaak is, dat het de hand des Heren is, die tuchtigt.

Israël is beschaamd uitgekomen met zijn kalverendienst in Bethel (vs 13), en deze grote les, dat *elk volk* met z'n afgoden beschaamd uitkomt, zal Moab nu ook moeten leren. Daarom zal Moabs nationale god Kamos in ballingschap gaan (vs 7)¹.

Gemakkelijk zou Moab deze les niet leren, want het was een zeer *hoogmoedig* volk.

Moab was het "Herrenvolk", dat prat ging op bloed en bodem.

Het had zich met andere rassen niet vermengd, en was daarom een sterk en onoverwinnelijk volk gebleven.

Als Jeremia — met een zinspeling op de inheemse wijnbouw — Moab vergelijkt met de wijn die niet van vat tot vat is overgegaan (vs 11), dan zal dit wel een toespeling zijn op de raszuiverheid, die de trots van dit volk was.

Behalve de god Kamos en de kracht van het ras, had Moab nog iets anders wat z'n zelfvertrouwen enorm deed groeien het had sterke vestingen! Deze waren de roem van Moab (vs 2).

Maar deze roem zal blijken ijdel te zijn.

Tegen Gods almacht is niets bestand!

De Here heeft besloten, dat Moab uit de rij der volken zal verdwijnen (vs 2, 7, 9, 14).

In het tweede gedeelte van dit hoofdstuk "Over Moab" wordt het gericht als zeer nabij en als zeer overrompelend voorgesteld (vs 16).

Er zijn zelfs steden in Moab, zoals Aroër, waar de inwoners nog van niets weten, ofschoon de catastrofe zich reeds heeft voltrokken.

¹ De heidense opvatting is: als de godheid het land moet verlaten, heeft hij opgehouden te bestaan, en feitelijk evenzo het land, waarin deze afgod werd vereerd.

De inwoners van Aroër zien vluchtelingen komen, en vragen verbaasd, wat er toch aan de hand is (vs 19).

Het antwoord luidt: Moab bestaat niet meer:

"Te schande geworden is Moab,
want het is terneergeslagen;
jammert het uit en schreeuwt;
boodschapt aan de Arnon,
dat Moab verwoest is" (vs 20).

En als u dan verder leest (vs 21-24), komt u een lange rij namen tegen van steden en vestingen, die de een na de ander in vijandelijke handen gevallen zijn.

De verwoesting van Moab is dus wel een totale.

Jeremia kon eerst bijna niet uit over de *kracht* van dit volk. Hij noemt het "scepter der kracht", "staf der heerlijkheid", een geweldige "hoorn" en een niet minder geweldige "arm" (vs 17, 25).

Deze worden alle gebroken.

Maar onverdiend is deze ineenstorting niet.

De eeuwen door is Israël een voorwerp van spot geweest voor de Moabieten. Zij zagen verachtelijk op dit volk neer, zoals men op een dief en diefjesmaat neerziet (vs 27).

Dit bespotten van Israël neemt de Here hoog op.

Hij voelt dat als een bespotten van Zichzelf (vs 26).

Hoe diep Zijn volk ook gezonken is, toch neemt de Here het voor Zijn volk op, want wie dat volk aanraakt, raakt Zijn oogappel aan!

Vanwege z'n spot zal Moab zelf een voorwerp van spot worden, zoals men een dronken man veracht, die in z'n eigen uitbraaksel valt (vs 26).

Dan — in een plotselinge wisseling van beeldspraak — wordt Moab vergeleken met een angstige duif, die op de hoge rotsen een veilig heenkomen zoeken moet (vs 28).

Het verdient opmerksomheid, dat hier bij Jeremia niet het geringste spoor van leedvermaak te vinden is over Moabs lot — het was een broedervolk immers!

Wel wordt Moab gestraft om z'n hoogmoed, maar Jeremia is met dit volk diep begaan.

Bij hem overheerst een gevoel van diep medelijden.

Hij roept alle volken die dichtbij en veraf wonen, op, om rondom de baar van Moab te komen staan, om de dode te bewenen:

"Beklaagt het, allen die er rondom woont,
en allen die zijn naam kent²;
zegt: Ach, hoe is de scepter der kracht,
de staf der heerlijkheid gebroken" (vs 17).

Jeremia is zelfs meer bedroefd over de ondergang van Moab dan de inwoners van Jaëzer (zelf Moabieten!) er bedroefd over zijn:

"Meer dan Jaëzer weent,
zal ik over u wenen,

² Dit zijn de verafwonende volken, die Moab alleen "van naam" kennen.

o wijnstok van Sibma" (vs 32a)³.

Nu grijpt Jeremia naar de fluit — hèt instrument dat bij rouwplechtigheden gebruikt werd:

"Daarom klaagt mijn hart over Moab als klaagfluiten,
ja, klaagt mijn hart over de mannen van Kir-Heres als klaagfluiten,
omdat het overschot dat men gemaakt had, verloren gaat" (vs 36)⁴.

Op de klaagfluit van Jeremia antwoordt het rouwgeklag der Moabieten.

"Op alle daken van Moab
en op al zijn pleinen
is het een en al weeklacht" (vs 38).

In alle centra van het publieke leven ziet men de rouw:

"Want elk hoofd is kaalgeschoren,
elke baard is afgesneden,
in alle handen zijn insnijdingen⁵
en op alle heupen is rouwgewaad" (vs 37).

Waarom weent men? Omdat de Here Moab weggeworpen heeft, zoals men oud vuil op de vuilnisbelt gooit:

"want Ik heb Moab verbroken als vaatwerk,
waarin men geen behagen heeft,
luidt het woord des Heren" (vs 38).

Wat dit betekende voor een bloeiend wijnbouwgebied als Moab, laat deze profetie duidelijk zien.

De wijngaarden van Sibma, die zich uitstrekten van de Dode Zee tot aan Jaëzer, hebben te lijden van een vijandelijke overval juist op het ogenblik, dat de druiven worden ingezameld en de druiventreders hun werk doen.

Dat druiventreden ging gepaard met vreugdegeroep.

Nu is er óók vreugdegeroep, maar het is de triumpzang van de overwinnende legers.

"Zo zijn vreugde en jubel geweken
uit de gaarde en het land van Moab,
en heb Ik de wijn uit de perskuipen geweerd;
men zal de druiven niet treden met vreugdegeroep;
het vreugdegeroep is geen vreugdegeroep" (vs 33).

De bronnen in Moab worden gestopt, het land wordt een woestijn (vs 34), de voorraden worden vernietigd (vs 36), Moab raakt z'n rijkdom kwijt en z'n goden kwijt zo arm is de mens die zo sterk is!

Er staat in de gerichts aankondiging over Moab één zin, die wel bijzonder opvallend is, en die tot het opschrift boven dit hoofdstuk, "het onverwachte oordeel", inspireerde.

Dat is de uitspraak: "Vervloekt, wie het werk des Heren met lautheid verricht" (vs 10a).

In de Statenvertaling heet het: "Vervloekt, die het werk des Heren *bedriegelijk* doet", en zij die bij die Statenvertaling moesten leven, zaten daar eigenlijk wel een beetje mee. Ze kregen

³ Sibma is centrum van de wijnbouw, de voornaamste tak van bedrijf in Moab.

⁴ Gezinspeeld wordt op de vernietiging der overgebleven voorraden.

⁵ Ten teken van rouw.

in elk geval geen schok, zoals ze die mi krijgen vanuit de nieuwe vertaling.

De bedoeling is duidelijk.

Jeremia heeft het gericht over Moab aangekondigd, en voorzover we dat nog niet mochten weten, Aveten we het nu: dit is een Godsgericht, een "werk des Heren".

Dat werk des Heren moet dan nu uitgevoerd.

Wie tot uitvoerders van dit gericht aangewezen zijn door de Here, staat er niet bij — daar wezen we al op —, maar deze uitvoerders krijgen in elk geval naast de opdracht een zeer ernstige waarschuwing. Zij moeten er goed om denken, dat zij nu door de Here in dienst genomen zijn, en dat het de Here volle ernst is met deze opdracht. Die moet volledig en tot in de puntjes worden uitgevoerd. Het komt Gods eer te na, dat er half werk verricht wordt. De arbeiders die Hij nu in dienst neemt, moeten goed weten, dat God niet gewend is om half werk te doen, en dat Hij van Zijn arbeiders verwacht, dat zij dat ook niet zullen doen. Mocht er al hier en daar een zijn, die bij zichzelf dacht dat het niet zo nauw stak, en dat je in de dienst des Heren wel wat kon lijntrekken, — die zal ervaren, dat de vloek des Heren, die hij moest helpen uitvoeren, op zijn eigen hoofd terecht komt "vervloekt, wie het werk des Heren met lauwheid verricht".

Wij mogen dit natuurlijk gerust uitbreiden tot alle arbeiders in Gods Koninkrijk, wij móeten dat zelfs doen.

Wij hebben er helemaal niet vreemd van staan kijken, dat Moab zich de vloek Gods op het hoofd heeft gehaald. 't Zou ons verwonderen als het anders was. Dat wàs nogal iets, wat Moab op z'n geweten had. Als zo'n vijand, die zich tegen de Here verheft en op de kerk spuwt, nog vrijuit gaat, nu, dan weten wij 't niet meer.

Maar nu komt de bijbel ons ineens aan het schrikken brengen, door ons te confronteren met de mogelijkheid, dat die vloek ook de "arbeiders in Zijn wijngaard" treffen kan.

Dat zijn dus diegenen, die met Gods werk bezig zijn.

En waarom dreigt die vloek?

Omdat ze deserteren? Omdat ze 't werk er bij neergooien, en God tevergeefs laten roepen?

Nee — maar omdat ze hun werk met lauwheid doen.

Wie in de dienst des Heren wil staan, moet zich voor honderd procent inzetten, of hij moet naar huis gaan.

Het werk Gods luistert te nauw, dan dat hier maar wat gescharreld kan worden.

Wij weten trouwens ook uit anderen hoofde, hoe de Here de lauwheid verafschuwt.

Jezus zegt tot de kerk van Laodicea: "omdat gij noch koud zijt. noch heet, maar lauw, zal Ik u uit Mijn mond spuwen".

Daar walgt de Here van, van dat lauwe.

U kunt niet zeggen, dat het uitbundige zondaars waren. Och nee, helemaal niet. Integendeel: keurig-nette mensen. En voor hun eigen werk ook prima. Door noeste vlijt stijgen ze tot duizelingwekkende hoogte op de maatschappelijke ladder. Alleen het werk Gods en wat daarmee samenhangt, interesseert ze matig. Ze lopen wel mee, maar ze leven niet mee. Het gaat allemaal even sloom. Het is alles half. Hun enige zonde is: *lauwheid*.

Wij zijn op het ogenblik een gezapig christendom aan het bedrijven, dat hier heel dicht in de buurt komt. Wij proberen met een maximum van levensgenieting en een minimum van

geloofsinspanning, en zonder al te veel risico's te nemen, nog precies op het nippertje de hemelpoort binnen te glippen.

God zegt bij monde van Jeremia, dat dit een enorme vergissing is "vervloekt, wie het werk des Heren met lautheid verricht".

En laat er nu zowaar voor Moab ook nog een deur opengaan!

Wij moeten namelijk nog even het slot van dit hoofdstuk lezen (vs 40-47). Daar wordt nog eenmaal het gericht getekend als een roofvogel die komt aanvliegen op z'n prooi (vs 40). Zelfs de dappersten worden bang. Ontkoming is er niet, want wie aan het ene gevaar (Ontsnapt, wordt door het andere meegesleurd.

Maar ondanks dit alles is er ook voor Moab nog een belofte van heil.

Waarin die precies bestaat, wordt niet gezegd.

"Maar Ik zal in het lot van Moab een keer brengen, in het laatst der dagen, luidt het woord des Heren." (vs 47)

Het "laatst der dagen" is de messiaanse heilstijd.

In missionaire bewogenheid heeft Jeremia ook voor de Moabiet een kans gezien om te delen in het heil van Jezus Christus.

Want het is mogelijk, dat de hoogmoedige heiden zich bekeert.

En dat deze, in tegenstelling met de lauwe christen, gerechtvaardigd naar zijn huis terugkeert⁶.

⁶ Vgl. Lukas 18:14.

DE "VERGETEN" HEILSBELOFTE

Want wie is Mij gelijk, en wie zal Mij ter verantwoording roepen?

Jeremia 49:19.

Wij zouden anders God wel ter verantwoording willen roepen.

Het is een vreemd geval, waar wij niet veel van begrijpen.

De volken die Israël min of meer verwant waren, passeren hier de revue: Moab, Ammon, Edom!

Moab heeft het lelijk laten zitten, maar krijgt toch nog een heilsbelofte: "Ik zal in het lot van Moab een keer brengen" (48:47).

Ammon heeft het er slecht afgebracht, maar het krijgt ook nog een heilsbelofte: "doch daarna zal Ik in het lot van de Ammonieten een keer brengen" (49:6).

Daarna komt Edom aan de beurt.

Edom is aan "Jacob" wel het naast verwant. Edom is Ezau, de eigen broer van Jacob. Maar hoe wij ook zoeken en zoeken, er is voor Ezau géén belofte. De Here heeft er blijkbaar wel op gerekend, dat wij dit vreemd zouden vinden, want in ditzelfde hoofdstuk laat Hij Jeremia zeggen: "wie zal Mij ter verantwoording roepen?" Dat ligt wel zowat in de lijn van: "Jacob heb Ik liefgehad en Ezau heb Ik gehaat". Daarmee is voor ons de kous af. We zijn hier gekomen bij Gods "welbehagen". Daar zullen we de Here maar niet over ter verantwoording roepen. Het zou ons niets baten ook. Hij legt daar geen verantwoording van af. Maar we willen wel zien, wat hier met al deze volken, die in dit hoofdstuk aan de beurt komen, aan de hand is. We zullen dan misschien in elk geval toestemmen, dat het niet "onredelijk" is, dat Ezau niet aan bod komt. Het moet ons in ieder geval ontroeren.

Het drama begint met de Ammonieten.

Ammon is evenals Moab nog in de verte familie van Israël, maar Ammon is totaal verheidenst.

De godsspraak over de Ammonieten wordt dan ook beheerst door de tegenstelling: Jahvè-Milkom.

Milkom was de nationale god van Ammon.

Deze Milkom is zo onbeschaamd geweest, zijn schennende handen uit te strekken naar Gods kinderen. Dat kon Milkom natuurlijk niet doen zonder behulp van zijn aanbidders, want de goden der heidenen kunnen zonder mensenhulp niets beginnen. Maar goed, Milkom wordt verantwoordelijk gesteld, en daarom zal hij in ballingschap gaan (vs 3). In die val sleept hij al zijn dienaars en aanbidders met zich mee.

De hoofdstad Rabba zal verwoest worden, zó radicaal, dat de inwoners geen huis meer hebben, en onder de blote hemel tussen de muren rondom de wijngaarden moeten overnachten (vs 3). De honger dient zich bovendien aan, want de hoop dat de valleien voldoende levensmiddelen zullen opbrengen om de bewoners van Rabba van voedsel te voorzien, wordt beschaamd (vs 4).

En zoals het met Rabba gegaan is, zal het met alle steden gaan... Ammon gaat ten onder.

Wij laten nu Edom even rusten, en richten eerst onze blik naar Damascus (vs 23-27).

In de stormloop van de legers van Nebucadnezar, die alle Palestijnse rijkjes onder de voet liepen, wordt ook "de roemrijke stad", de "veste der vreugde" Damascus meegesleept (vs 25). Van deze "parel van het Oosten" zal niets meer overblijven dan een rokende ruïne.

Een bepaalde reden wordt er niet voor opgegeven.

Damascus wordt niets ten laste gelegd.

Het "waarom" gaat ons blijkbaar niet aan "wie zal Mij ter verantwoording roepen?"

Na Damascus komen de zonen van Ismaël aan de beurt (vs 28-33).

Dit volk wordt van al z'n bezittingen beroofd (vs 32).

De plaats waar deze Arabieren woonden, wordt een oord waar jakhalzen huizen (vs 33).

De bewoners worden naar alle windstreken verstrooid (vs 32).

Waarom?

Hier is weer het raadsel.

Een acte van beschuldiging wordt niet opgesteld.

Bovendien is de aanval op deze nomadenstammen, vanuit menselijk standpunt bezien, een laaghartige daad.

Nebucadnezar was sterk, en deze bedouinen hadden niet eens versterkte steden.

Agressieve bedoelingen hadden zij in het minst niet. Het was

"een volk zonder zorg,
dat in gerustheid woont,
dat deuren noch grendel heeft,
dat op zichzelf woont" (vs 31).

Niettemin heeft de Here aan Nebucadnezar het bevel tot de opmars gegeven:

"Op, rukt op tegen Kedar ¹
en verdelgt de stammen uit het Oosten" (vs 28b),

.... "en wie zal Mij ter verantwoording roepen?"

Dan is er ook nog Elam (vs 34-39).

Waar alle volken de beker van Gods gramschap moeten drinken, maakt Elam geen uitzondering.

Dit eertijds zo machtige Elam, gelegen aan de Perzische golf, zal in de "zenuw van zijn kracht" gebroken worden (vs 35). Zelfs zal de vijand van vier kanten tegelijk tegen dit land oprukken (vs 36).

Inwoners en magistraten worden tot de laatste man vernietigd (vs 37, 38).

Gods toorn is gaan branden tegen dit land en zijn bewoners (vs 37).

Waarom?

Wij weten het niet.

"Maar in het laatst der dagen zal Ik in het lot van Elam een keer brengen."

¹ Kedar is een zoon van Ismaël (Gen. 25:13). Naar hem worden de Arabieren ook Kedarenen genoemd.

Dat hadden we al een hele tijd niet meer gehoord. Waarom valt bij wijze van uitzondering dit voorrecht aan Elam ten deel?

Wij weten het niet "wie zal Mij ter verantwoording roepen?"

En nu eindelijk Edom! (vs 7-22)

Ook over dit broedervolk komt de dag der bezoeking. Zomin Moab kon worden gered door z'n kracht, zal Edom gered kunnen worden door z'n diplomatie en staatsmanswijsheid:

"Is er geen wijsheid meer in Teman?²
Is aan de verstandigen raad ontglipt?
Is hun wijsheid verdwenen?" (vs 7)

Laten de karavanen der Dedanietische kooplieden, die nog in Edoms gebied zijn, maar gauw maken dat ze weggomen, anders zullen zij nog met de Edomieten vergaan (vs 8).

Want de Here zal grondig werk doen.

Vijandelijke benden, of dieven die een plundertocht ondernamen, zouden allicht nog iets overlaten, maar de Here zal dit niet doen (vs 9, 10)³.

Geen schuilhoek blijft er over, waar men veilig is voor het gericht (vs 10).

Niemand ontfermt zich over Edoms weduwen en wezen.

Van de nabuur helpt er niet één en zegt niet één:

"Uw wezen zal ik in het leven houden
en laten uw weduwen op mij vertrouwen" (vs 11).

Want als God er slechts noodgedwongen toe overging, *Zijn eigen volk* de beker van Zijn toorn te laten drinken, zou Hij dan Ezau's nakomelingschap sparen?⁴ — zo dit gedaan werd aan het groene hout, wat zal dan aan het dorre hout geschieden?

Behalve op z'n wijsheid, heeft Edom ook vertrouwd op z'n kracht.

Z'n bergvestingen beschouwde hij als onneembaar (vs 16).

Dit is echter louter zelfmisleiding.

Reeds heeft zich een coalitie gevormd, om gezamenlijk tegen Edom op te trekken (vs 14).

Achter deze aanstormende legers staat de Here (vs 15).

Gelijk als wanneer een leeuw zich stort op de kudde, en er geen herder is, die dan niet vlucht, zo zal Edom het slachtoffer worden van 's Heren grimmigheid (vs 19).

Zoals eens Sodom en Gomorra, zal Edom volledig van de kaart worden gewist (vs 18).

"Van het geluid van hun val beeft de aarde,
het gejammer wordt aan de Schelfzee gehoord.
Zie, als een gier stijgt hij op
en zweeft aan
en spreidt zijn vleugels over Bozra uit,
en het hart van Edoms helden
zal te dien dage zijn

² Teman was een gebied in Edom. De Temanieten waren beroemd om hun wijsheid. Vgl. ook de profetie van Obadja.

³ Als de bast van de boom wordt geschild, moet de boom sterven (zie vs 10a: Zie, Ik schil Ezau af).

⁴ Dit zal wel de betekenis zijn van vs 12.

als het hart van een vrouw in barensnood" (vs 21, 22).

En voor Edom geen heilsbelofte!

Daar spraken we aan het begin onze verwondering reeds over uit! Maar kan het ons eigenlijk wel verwonderen, als we de andere profetieën lezen, die ons over Edom inlichten? Daar zijn Obadja en Amos.

Als u de profetie van Jeremia over Edom legt naast die van Obadja, valt u een treffende overeenkomst op.

Het is dan ook haast niet aan twijfel onderhevig, of Jeremia heeft de profetie van Obadja gekend en hier geciteerd.

Daar, bij Obadja, heeft Jeremia ook gelezen, waarom de toorn Gods over Edom was ontstoken.

Hij verhaalt dit niet.

Hij acht het blijkbaar overbekend.

Het was déze ontstellende zonde, dat Ezau met leedvermaak de dag van de ramspoed van Jacob zag, en zich vrolijk maakte over de kinderen van Juda op de dag van hun ondergang⁵.

En Amos verklaart, dat God een vuur slingert in Teman en Bozra's burchten verteert, omdat Ezau zijn gevoel van verwantschap gesmoord heeft en immer zijn gramschap bewaart⁶.

Dit is de doorgaande karakterzonde van Ezau: onverzoenlijkheid!

De vijandschap tussen Edom en Jacob is in wezen de vijandschap van het slangenzaad tegen het vrouwenzaad.

Een vijandschap, die alle eeuwen door blijft.

Die in de volheid des tijds openbaar werd in de houding van de Edomiet Herodes tegen Jezus, en zich toespitsen zal in de vijandschap van de antichrist tegen de kerk.

De altijddurende antithese.

Déze vijandschap is verklaarbaar, omdat ze door God Zelf in het paradijs is *gezet*: Ik zal vijandschap zetten.

Maar onverklaarbaar en onverschoonbaar is de vijandschap die doorvreet in de verdeeldheid van broeders van hetzelfde huis.

Deze haat en nijd is een vuur.

Het helse vuur is niet anders dan de uitslaande brand van de vonken die hier in de harten begonnen te gloeien⁷.

Daarom durft Jeremia hier blijkbaar de heilsbelofte niet aan.

Want wie zijn broeder niet liefheeft, is niet uit God geboren.

Hij kan het leven niet zien.

Er is bij het kruis ook verzoening voor wie zich van zijn onverzoenlijkheid bekeert.

Doch wee Ezau, die zijn gramschap immer bewaart!

⁵ Vgl. Obadja vs 12.

⁶ Vgl. Amos 1:11, 12.

⁷ Vgl. "De boer uit Tekoa", blz. 43-45.

HET GROTE BABYLON

Babel is genomen.

Jeremia 50:2m.

Nu is het dan zover!

Het grote Babel zal vallen en dat mag Jeremia vertellen. Dit is Jeremia's grote uur. Hier heeft hij op gewacht. Steeds heeft hij moeten zeggen dat Babel kwam opzetten! Dat in onderwerping aan Babel de enige reddingsmogelijkheid lag. Hij had het zelf zo graag anders willen zeggen. Het was toch ook zijn volk en zijn land! De liefde tot zijn land is ieder aangeboren. Het is niet gemakkelijk om tot capitulatie te adviseren. Hij haalt zich er de vijandschap van heel Jeruzalem door op de hals. Hij wordt door ieder als collaborateur of landverrader uitgekreten. En intussen heeft hij met heel z'n ziel gesmacht naar het grote moment van de bevrijding.

Nu is dan het ogenblik aangebroken, dat hij onder de ban van het "dubbelleven" vandaan mag komen. Nu het lang verwachte "woord van de Here" komt over Babel! Daar heeft Jeremia twee hoofdstukken voor nodig, om dit uit te jubelen. En hij wordt er dichterlijk van. Het profetische woord klimt aan het slot van dit boek tot ongekende poëtische hoogte. Dat zijn wij van Jeremia zo helemaal niet gewoon. Er is in de profetie tegen Babel een "zwaardlied" verwerkt, en een "hamerlied".

En hij weet maar niet van ophouden. Dit is niet, omdat hij een lang opgekropte wrok tegen Babel nu eens koelen kan. Het is ook geen leedvermaak. Maar het is omdat hij dwars door de oordelen over Babel heen zingen kan van de terugkeer van de "kudde verloren schapen" (vs 6) en van de verzoening die er plaats grijpt tussen zijn volk en zijn God (vs 20), en het is omdat hij in Babel de antichristelijke macht herkend heeft, waardoor het profetisch perspectief zich verwijdt, en hij met Johannes in de geest het tweestemmig lied kan zingen van de overwinning op het grote Babyion en de komst van het nieuwe Jeruzalem.

Op het ogenblik dat Jeremia deze profetie uitsprak, was er nog niets dat er op wees, dat dit machtige Rijk zo diep zou neertuimelen. Integendeel, Babel at "Mijn erfdeel" op zoals het vee in de weide het gras opeet (vs 11). Maar niettemin zal Babel met zijn afgoden Bel en Merodach (Mardoek) vergaan (vs 2), en deze degradatie van Babel zal de promotie van Israël betekenen:

"Babel is genomen,
Bel staat beschaamd,
Merodach terneergeslagen,
beschaamd staan zijn beelden,
terneergeslagen zijn drekgoden" (vs 2).

Maar:

"In die dagen en te dien tijde,
luit het woord des Heren,
zullen de Israëlieten komen,
zij en de Judeeërs tezamen;
al wenend zullen zij voortgaan
en de Here, hun God, zoeken;

naar Sion zullen zij vragen,
op de weg hierheen zal hun aangezicht gericht zijn;
zij komen en zoeken gemeenschap met de Here
in een eeuwig verbond,
dat niet zal vergeten worden" (vs 4, 5).

Ook bij Israël dus, evenals bij Babel, schaamte en tranen, maar het is slechts de vraag, waarom en hoe men weent. Het kan de ondergang òf de opgang betekenen.

Het kan enige verwondering wekken, dat het oordeel over Babel wordt uitgesproken om wat Babel met Israël gedaan heeft, om het leed aan dit "opgejaagde schaap" (vs 17) berokkend.

We zullen ook hier naar de achtergrond moeten tasten.

Nebucadnezar heeft wel van God een *opdracht* gekregen. Hij heet voortdurend Gods knecht, Zijn dienaar, en die opdracht bracht natuurlijk leed voor Israël mee. Dat kòn niet anders.

Het is dan ook niet daarom, dat Babel wordt gestraft.

Maar wel, omdat Babel verder ging dan God wilde, en zich in machtswellust aan Gods volk vergreep.

God wilde tuchtigen, Babel wilde vernietigen.

"Een opgejaagd schaap is Israël,
dat leeuwen hebben opgedreven;
eerst heeft de koning van Assyrië het verslonden
en nu ten laatste heeft Nebucadnezar, de koning van Babel,
het de beenderen afgeknaagd" (vs 17)¹.

Maar God doet het als uit de dood weer opstaan.

Hij *geeft* Zijn volk niet maar een *land* terug, maar Hij *vergeeft* het ook de *schuld*. Dat is het mooiste van alles. Wat is geven zonder vergeven? En die vergeving is zó volkomen, dat de schuld niet meer bestaat. Hoe men ook zoekt, ze is nergens meer te vinden:

"Ik breng Israël terug naar zijn weide,
opdat het Karmel en Basan afweide
en op het gebergte van Efraïm en in Gilead zich verzadige.
In die dagen en te dien tijde, luidt het woord des Heren,
zal de ongerechtigheid van Israël gezocht worden,
maar zij is er niet,
en de zonden van Juda,
maar zij zijn niet te vinden;
want Ik zal vergeving schenken" (vs 19, 20).

Zo iets moet u eigenlijk een paar maal overlezen, want het is bijna niet te geloven. Toch is het waar. En het is natuurlijk even goed tegen ons als tegen Israël gezegd. Anders kunnen we de bijbel wel dicht doen. Dan wordt de bijbel een museumstuk, dat we bewonderen maar niet meenemen mogen.

Wat de Here vooral maar niet vergeten kon, was de schending van Zijn tempel (vs 28). Wie de tempel Gods schendt, dien zal God schenden. Daar haalt God nu alles voor overhoop, daarvoor wordt heel die verschuiving op het wereldtoneel tot stand gebracht, alleen maar om Zijn tempel, Zijn kerk en Zijn naam. En dat is nog maar een kleinigheid in vergelijking met

¹ Na het tienstammenrijk ging het tweestammenrijk in ballingschap. Dit laatste wordt zo voorgesteld, dat Babel de laatste resten van het "opgejaagde schaap" tot op het been afknaagt. Assur was er al mee begonnen.

wat de Here nog zal doen ter verlossing van Zijn volk... . "alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn Eengeboren Zoon gezonden heeft": Jezus Christus! Wiens komst ook betekent het zwaard. Net zo goed. Vrede voor Zijn volk, het zwaard voor Zijn vijand.

Daarom zingt Jeremia óók van Christus, als hij dit zwaardlied zingt:

"Het *zwaard* over de Chaldeeën,
luidt het woord des Heren,
en over de inwoners van Babel
en over zijn vorsten en over zijn wijzen!
Het *zwaard* over de snoevers,
dat zij verdwaasd worden!
Het *zwaard* over zijn helden,
dat zij verschrikt worden!
Het *zwaard* over zijn paarden
en zijn wagens. ...!
Het *zwaard* over zijn schatten,
dat zij geplunderd worden!
Het *zwaard* over zijn wateren,
dat zij uitdrogen!" (vs 35-36)

En naast het zwaardlied dit *hamerlied*:

"Een hamer waart gij Mij, een strijdwapen;
met u *verbrijzelde* Ik volkeren en verdelgde Ik koninkrijken;
Ik *verbrijzelde* met u paard en ruiter,
Ik *verbrijzelde* met u wagen en menner;
Ik *verbrijzelde* met u man en vrouw;
Ik *verbrijzelde* met u grijsaard en knaap;
Ik *verbrijzelde* met u jonge man en jonge vrouw;
Ik *verbrijzelde* met u herder en kudde;
Ik *verbrijzelde* met u landbouwer en gespan;
Ik *verbrijzelde* met u landvoogden en stadhouders" (51: 20-23).

Maar omdat Babel niet *instrument* wilde zijn, niet maar een bescheiden zaag in de hand die hem trekt, maar "als God wilde wezen", is Babel op zijn beurt.... *verbrijzeld!*

"Zie, Ik zàl u! gij berg des verderfs,
luidt het woord des Heren,
die de gehele aarde hebt verdorven,
en Ik zal Mijn hand tegen u uitstrekken
en u van de rotsen afwentelen
en u maken tot een berg van brand." (vs 25)²

En nu zegge toch niemand: dit zijn Oud-Testamentische wraakgedachten, de ontlading van Joods-nationalistische wraakgevoelens tegen het gehate en vervloekte Babel.

Want hier is het Nieuwe Testament.

En in dat Nieuwe Testament zelfs een lied van *hemelingen*:

"Hierna hoorde ik als een luide stem ener grote schare in de hemel zeggen:

² De bedoeling schijnt te zijn, ook in verband met het volgende vs, dat God Babel neerhaalt, maar de stenen zijn in het oordeelsvuur zó doorbrand, dat ze niet meer bruikbaar zijn voor de fundering of de muren van huizen.

"Hallelujah!

Het heil en de heerlijkheid en de macht zijn van onze God,
want waarachtig en rechtvaardig zijn Zijn oordelen,
want Hij heeft de grote hoer geoordeeld,
die de aarde met haar hoererij verdierf,
en Hij heeft het bloed Zijner knechten
van haar hand geëist" ³.

Het gaat hier ten slotte om de grote tegenstelling tussen God en de duivel, de grote strijd tussen Christus en antichrist, de antithese tussen kerk en wereld.

Dit wordt tevens het grote alternatief.

Wie de kerk liefheeft, zal de wereld moeten haten. Wij kunnen werkelijk met niets minder toe dan met de vlamme christelijke haat.

³ Openb. 19:1, 2.

DE BOEKROL IN DE EUFRAAT

En wanneer gij dit boek uitgelezen hebt, bind er dan een steen aan en werp het midden in de Eufraat.

Jeremia 51:63.

Seraja was waarschijnlijk een broer van Baruch, de secretaris van Jeremia. Hij bekleedde echter een meer "wereldlijk" ambt, nl. dat van hofmaarschalk. Dat zal wel zoiets geweest zijn als adjudant des konings. Een hoge post dus! Maar hoogwaardigheidsbekleders kunnen ook best kinderen Gods zijn. Men vindt er in die kringen gewoonlijk niet veel helaas, maar de geschiedenis meldt ons toch tal van namen van hen die "in hoogheid gezeten" waren en de Here vreesden.

Een van hen is Seraja.

Eens moest Seraja koning Zedekia vergezellen op een dienstreis naar Babel.

Er wordt niet bij gezegd, waarom Zedekia die reis ondernam, dus dat behoeven we blijkbaar niet te weten.

Het ging trouwens ook niet om die reis van Zedekia, maar om de merkwaardige geloofsdaad van Seraja.

Seraja had namelijk een boekrol meegenomen, die door Jeremia geschreven was, en die tot inhoud had "al het onheil dat over Babel komen zou".

Dat is dus wat wij in de vorige hoofdstukken, 50 en 51, gelezen hebben, en de inhoud van de boekrol die Seraja meenam, zal dus zakelijk wel dezelfde geweest zijn als van die genoemde hoofdstukken.

Toen Seraja met deze boekrol in Babel aangekomen was, is hij er mee naar de rivier de Eufraat gegaan.

Daar heeft hij dat boek gelezen, vervolgens weer opgerold, daarna een steen er aan bevestigd, en tenslotte het hele geval in het water van de Eufraat gegooid, waar het als een baksteen gezonken is.

Seraja deed dat niet uit balorigheid, zoals wij vroeger van koning Jojakim gehoord hebben, dat hij een (andere) boekrol van Jeremia in stukken sneed en daarna in het vuur wierp.

Nee, Seraja deed dit gelovig.

Hij deed het, nadat hij eerst gebeden had: "Here, Gij hebt aangaande deze plaats gesproken, dat Gij haar zult uitroeien, zodat er geen inwoner in zijn zal, mens noch dier, maar dat zij een eeuwige woestij zal zijn".

Bovendien deed Seraja dit niet uit eigen beweging, maar in opdracht.

Jeremia had hem een opdracht meegegeven, en zeer gedetailleerd gezegd, wat Seraja zoal moest doen.

Dat gebed dat we zoëven gehoord hebben, was hem voorgezegt.

Eveneens, dat hij het boek eerst moest lezen, daarna een steen er aan bevestigen, en het vervolgens midden in de Eufraat werpen.

En daarbij moest hij ook een formule uitspreken.

Seraja moet dat geval niet even terloops in het water gooien, maar het moet met een zekere plechtigheid geschieden.

Het moet gebeuren onder de woorden:

"Evenzo zal Babel zinken
en niet weer bovenkomen,
tengevolge van het onheil
dat Ik er over ga brengen!"

Dit was stellig een machtige geloofsdaad van Seraja.

Want toen hij daar in het gevolg van koning Zedekia een bezoek bracht aan de machtige gebieden in Babel, was er niets dat er op wees, dat de macht van Babel zou gaan tanen.

Het grote Babel lag daar in stralende luister.

Maar Seraja gelóófde, dat dit Babel zou "verzinken en niet weer bovenkomen". De keerzijde van dit geloof was de bevrijding van Israël en de terugkeer naar het vaderland. Het was het geloof aan het "nieuwe Jeruzalem"!

Wat Seraja *zag*, scheen deze "droom" te weerspreken en in het gezicht uit te lachen. Maar wat hij *las*, in dat boek, onderstreepte die droom. Het kon Seraja niet schelen, of Babel daar al praalde met al z'n macht. Hij wist andere dingen. Hij geloofde de bevrijding.

Want God had het gezegd.

Zou de Here iets zeggen, en het niet doen?

Het is duidelijk, dat wij hier te doen hebben met een van die "zinnebeeldige handelingen", die we zo dikwijls in het boek Jeremia zijn tegengekomen. Dat aanschouwelijk onderwijs, waardoor de Here op indrukwekkende wijze wilde spreken tot Zijn volk. Alleen vragen we ons met enige verwondering af, wat voor effect déze zinnebeeldige handeling kon sorteren.

Als Jeremia soortgelijk aanschouwelijk onderwijs gaf, waren er altijd mensen bij. Natuurlijk: je geeft geen onderwijs in een lege klas! En als die mensen dan vroegen: wat betekent dit, dan kon de profeet een "nadere verklaring" afleggen.

Maar hier is geen mens bij.

Seraja staat daar moederziel alleen bij de Eufraat. De boekrol zinkt weg, maar geen sterveling heeft er op gelet.

Het is intussen duidelijk, dat Seraja naar Jeruzalem teruggekeerd is, en het is met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid te zeggen, dat Seraja een opwindend verslag heeft gedaan van zijn bevindingen. Hij heeft tegen de Jeruzalemmers gezegd: dat en dat stond er in die boekrol. En toen heb ik dat hele geval in het water gegooid, en....!

En ja, toen zullen de Jeruzalemmers wel even geïnterrumpeerd hebben, en gezegd: Seraja, u kunt ons méér vertellen! Wat u daar in de Eufraat gegooid hebt, was papier aan een steen gebonden, maar dat was Babel niet!

Nee, dat wist Seraja ook wel, dat dit Babel niet was. Toen hij uit Babel vertrok, stond er nog geen enkel huis te wankelen. Maar hij wist toch ook diep in z'n hart, dat het Babel wèl was. Het was voor zijn besef precies gelijk, of nu die boekrol gezonken was, of Babel. Want wat in die boekrol stond, dat had hij *gelezen*. U kunt ook zeggen: dat had hij *ingedronken*. Dat was dwars door hem heengegaan. Dat was levende werkelijkheid. Dat was vlees en bloed voor hem geworden! En daar was hij nog wèg van! Hij hoorde in die plons in het water nog

naklinken in zijn oren: het blij gezang, dat uw verlossing meldt.

Het is dus maar de kwestie, hoe u de bijbel hanteert.

Als de bijbel voor u een boek is zonder meer, dan *doet* het u niets. Dan is de bijbel gewoon papier. Maar als u in de bijbel God ontmoet hebt, dan wordt het anders. Dan gaat de bijbel leven, dan wordt het realiteit, dan gaat er iets branden. Dan ziet u de afbraak van Babel, en dan wordt u meteen zelf afgebroken, want Babel = Ik.

Dan ziet u de opbouw van Jeruzalem, en u gaat direct zelf mee bouwen. Dan begint het al in u te zingen van de komende bevrijding, van het nieuwe Jeruzalem, en tegelijk wordt u bevrijd van uzelf.

Dit is nu alleen maar een kwestie van *geloof*.

DE TERUGGEVONDEN ZEGELRING

Hij sprak vriendelijk met hem.

Jeremia 52:32a.

Het 51e hoofdstuk van Jeremia eindigt zo: "tot hiertoe de woorden van Jeremia".

Dit 52e hoofdstuk is dus een later toevoegsel.

Eerst wordt ons verteld, dat Juda's laatste koning, Zedekia, in de voetstappen van zijn voorganger Jojakim wandelde: hij deed wat kwaad was in de ogen des Heren.

Dat hij in opstand kwam tegen de koning van Babel (vs 3) was wel de tweede oorzaak van de nu volgende catastrofie, maar niet de eerste oorzaak. De eerste oorzaak was, dat hij in opstand leefde tegen de Here.

De expeditie tegen Jeruzalem is strafgericht Gods.

De schrijver van dit laatste hoofdstuk meldt ons van de inneming van Jeruzalem allerlei dingen die we al eerder vernomen hadden.

Ook nog een paar dingen die we niet wisten.

Bijvoorbeeld, wat er allemaal uit Jeruzalem werd weggesleept.

De roof van het tempelgerei heeft op hem blijkbaar een zeer diepe indruk gemaakt.

Hij moet de tranen wel in de ogen gekregen hebben, toen hij neerschreef, hoe al die heilige vaten uit het Huis des Heren werden gehaald, en hoe, wat te groot was om meegevoerd te worden, aan stukken werd geslagen om zo meegesleept te worden naar Babel!

Ook over de rancunemaatregelen die getroffen werden, schrijft hij met een bloedend hart. Verschillende vooraanstaande personen uit Jeruzalem werden opgepakt, naar het hoofdkwartier van Nebucadnezar gebracht, en daar vermoord.

En dan al die mensen!

Al die getallen van hen die weggevoerd werden! Men kan hier niet meer in getallen denken. Achter elk gedeporteerd gezin schuilt een wereld van leed.

En eindelijk Chonja. Chonja, die met andere "politieke gevangenen" ter gelegenheid van de troonsbestijging van Evil-Merodach amnestie kreeg. Na een gevangenschap van 37 jaar!

Dat hadden we ook nog niet eerder gehoord.

Van deze Chonja, of Jojachin, vertelt de bijbel niet veel fraais.

"Hij deed wat kwaad was in de ogen des Heren" — zo luidt tout court zijn levensbericht in de Kronieken. Moet je zó in Gods kronieken te boek staan!

Het verbaast ons dan ook niet, dat God enkele onprettige dingen moet zeggen aan het adres van deze Chonja.

Al was Chonja een zegelring aan Gods hand (dus een zeer kostbaar bezit), dan zou God die toch afrukken en weggooien (22:24)

Als een waardeloos stuk gebroken aardewerk zou hij op de vuilnisbelt gesmeten worden (22:28).

Hij zou in ballingschap gaan, en geen opvolger hebben op de troon in Jeruzalem! Geluk zou hem niet ten deel vallen.

Het is merkwaardigerwijs juist met deze Chonja, dat het nog betrekkelijk goed schijnt af te lopen.

Niet, dat hij uit Babel naar Jeruzalem mag terugkeren — dat niet!

Maar er komt toch een belangrijke verbetering in zijn lot.

We lezen: "Evil-Merodach, de koning van Babel... begenadigde hem en deed hem uit de gevangenis gaan; hij sprak vriendelijk met hem en stelde zijn zetel boven die van de koningen die met hem in Babel waren; hij mocht zijn gevangensklederen afleggen, en at geregeld aan zijn tafel, zolang hij leefde. En zijn levensonderhoud werd hem geregeld vanwege de koning van Babel verstrekt, zoveel hij elke dag nodig had, tot de dag van zijn dood, zolang hij leefde" (52: 31-34).

Dit is een lichtpunt!

Was Evil-Merodach vriendelijker dan God?

U moet het wat anders zeggen.

De Here heeft Evil-Merodach vriendelijk gemaakt!

De liefde hoopt alle dingen, en daarom willen wij uit deze kentering graag de conclusie trekken, dat er iets in het hart van deze Chonja is omgegaan. Dat hij er geen vrede mee had, dat hij al zijn dagen gedaan had wat kwaad was in de ogen des Heren.

Milde handen, vriendelijk' ogen
Zijn bij God van eeuwigheid.

De vriendelijke God heeft toen op Chonja's pad een vriendelijke koning gezonden, die hem amnestie verleende. En zo werd Chonja na vele jaren gevangenisstraf nog de dagelijkse gast aan de tafel van de koning van Babel.

God kon van Zijn "zegelring" blijkbaar toch niet loskomen.

En *als* Chonja de weg naar God teruggevonden heeft, dan is dat ook alleen te danken aan dat zegel van God.

't Verbond met Abraham, Zijn vrind, Bevestigt Hij van kind tot kind.

Wij hebben in dit boek van vele gerichten en oordelen gelezen.

Het eindigt met de amnestie van Chonja.

De bijbel is toch altijd vol verrassingen.

Het is nog veel mooier dan u denkt.

Want er is in de bijbel sprake van, dat de *Here Jezus* bij Zich aan tafel nodigt mensen wier levensbericht luidt: hij deed wat kwaad was in de ogen des Heren.

Daar wil de Here nu mee eten en drinken.

Tollenaren en zondaren wil Hij plaatsens naast prinsens en wereldgroten.

Jezus neemt de zondaars aan!

Als die zondaars Jezus nu maar aannemen!

Zij zullen dan, precies als Chonja, de *gevolgen* der zonde nog als een pijnlijke last moeten meedragen door het leven, maar dit wordt ruimschoots vergoed door het feit, dat Koning

Jezus vriendelijk met hen wil spreken en omgaan.

Zij verheugen zich in de grote amnestie die getekend is met het bloed van Hem, die met de misdadigers is gerekend, en die in deze wereld gekomen is om zondaren zalig te maken.

Wij lezen het slot van Jeremia dus zo:

de Koning, Jezus, begenadigde hem; Hij sprak vriendelijk met hem; hij mocht zijn gevangenisklederen afleggen en at geregeld aan Zijn tafel, de bruiloftsdis van het Lam in het nieuwe Jeruzalem!